IO. BAPT. FERRARII ... DE FLORUM CULTURA LIBRI

4

Giovanni Battista Ferrari, Johann Friedrich Greuter, ...

Digitized by Google

10. 7. 2. 26.

Digitized by Google

AA 4

Original Latin Edition
Translated by Lodovico Perugino
Rome Facciotti 1638 4to
Designs by Guido Reni Pietro Berrettini Cortonese
ect Andrea Sacchi Vid Haym P. 598—

Digitized by Google

Digitized by Google

IO. BAPT. FERRARII
SENENSIS
E SOCIETATE IESV
DE
FLORVM CVLTVRA
LIBRI IV

BIBLIOTECA NAZIONALE
1872

ROMÆ

Excudebat Stephanus Paulinus MDCXXXIII.
Superiorum permiſsu.

Digitized by Google

Digitized by Google

EMINENTISSIMO PRINCIPI FRANCISCO CARDINALI BARBERINO S. R. E. VICECANCELLARIO

IO. BAPTISTA FERRARIVS F.

NON eſt mihi cum Veronenſi Poëta deliberandum, cui donare debeam ab inculta ſcriptione inamœnum, à florido argumento lepidum meum volumen. Cur enim Flores Apibus deberi dubitem? Et vero virtutes tuæ, Princeps Eminentiſsime, mihi bene-

ficæ, nouoque more mellificæ fuerunt Apes; quæ Floribus meis non ademerunt mel, ſed addiderunt. Melleum certè, ſuauiſsimoque dignum Principe beneficium contuliſti, dum Flores meos qualeſcunque ſic amaſti; vt & officiosè mihi animos feceris ad opus floreum ſcribendum, & liberaliter opes ſuffeceris ad euulgandum. Quòd ſi euulgatum perhumaniter probaueris; quidni ſperem omnibus placiturum, quod humanitas tua condiuerit? Accipe igitur, qua me prouocaſti benignitate, meam hanc tua merita colentem Florum culturam. Quanquam illam tibi iam donare non poſſum, quæ tot nominibus tua eſt. Vale.

Digitized by Google

AMICO FLORVM LECTORI.

PVdica tandem Flora inuenta eſt, quæ mores non inquinet, ſed flores animo pulchriùs, quàm ſolo, inſeminet: Florum, inquam, Cultura è priuatis hortorum latebris in publicæ diſciplinæ lucem exiſtit, vt floridas curas in ærumnoſa mortalitate feliciter ſerat ad ingenuæ meſſem vberem voluptatis. Quamobrem illa in ipſo huius operis florei veſtibulo non ſolùm hortenſia præmonſtrat arma, inuitatque facilem ad laborem; verumetiam fructum laboris ampliſſimum pollicetur, quatuor videlicet anni partes amœnitate perpetua vernantes, & perenni viciſſitudine modò iuuenem modò ſenem, hoc eſt bifrontem annum omnium temporum floribus coronatum. Neque verò in hortenſis voluminis primo tantùm aditu, ſed in penetralibus quoque adytis lepidè picta ſpectacula exhibere placuit; vt, ad hilarandam legentis patientiam decenter interſitas amicas florum fabellas comminiſcente me, attentionis mira conciliatrix, & Roſcio melior geſtum ageret pictura. Et ſanè tam graphico artificio luſere nobiliſſimi pictores; vt non pictæ paginæ proponi, ſed res ipſæ geri videantur. Amabilis huius fallaciæ voluptatem concinnauit in primis Guido Renius Bononienſis, qui artis ſuæ, quàm cuiuſquam eloquentiæ, coloribus illuſtrior, contracta in ſe vnum

vni-

vniuerſa picturæ gloria, quod ſemel Apelles Veneris miraculum elaborauit, hoc ſuis in tabulis maieſtatis plena ſemper exprimit venuſtate; ac ſolerti penicillo, dum colores inducit, mores animumque pingit; quique ſcit manum de tabula tollere, ſed feliciter æmulam victricemque naturæ. Vt ipſe mihi iure gratuler ſummum operi meo decus ab eo acceſſiſſe artifice, quem non modò illuſtrium fertilis virorum parens Bononia, verumetiam aſſueta miraculis Roma vnicè miratur & prædicat. At verò Petrum Berrettinum Cortonenſem, è cuius æquè benefica ac docta manu Flora mea pleraque accepit ſuæ lineamenta pulchritudinis, quonam pari gratoque præconio remunerabor? Ille in ipſo iuuentutis curriculo ſenilem abſolutiſſimæ artis metam adeptus expingendum argumentum prudenter digerit: extremas inter lineas corporum ſymmetriam raro alioqui ſucceſſu artis emendatè includit: validè nitideque colorat: corpora tum graphicè denudat, tum eleganter inueſtit: ſuorum argutias & veneres operum grauitatis nobilitat cothurno: & (quod laudis faſtigium eſt) auguſtum antiquitatis vultum recenti æmulatione ſic præſentat, vt par ſolertiæ merces, nunquam antiquandi nominis æternitas debeatur. Sed magnum ingenium vna pingendi ſcientia explere non potuit. Quare alteram diuinæ Sapientiæ rerum omnium opificis imitatricem facultatem perfectè didicit architecturam. Illa tandem ſumma

deco-

decorum ſit, à ſapientiſſimo æſtimatore, Franciſco Cardinali Barberino in aulicas opportunitates ob artis vtriuſque præſtantiam fuiſſe delectum. Simili dignus & felix honore Andreas Saccus Romanus, Antonij Cardinalis Barberini ſplendida in aula bonum propitiumque lumen ſuauiter coloratis operibus ſuis nactus, illuſtre Principum patrocinio artificium lepida & concinna graphide ſcriptioni meæ adiunxit. Præter argutè deſcriptas lineis fabulas aliæ hortenſi rei perutiles formæ lineantur, quas vna ſatis expingere non potuiſſet oratio. Neque mirum ſit, in floreo volumine florum effigies admodum paucas deformari. Etenim, cum volumina prope infinita impreſſis viſenda floribus, quorum vnicam vel hiſtoriam vel medicos vſus perſequuntur, in omnium oculos manuſque paſſim incurrant, ego, qui florei cultus nouum omnino, diuerſumque opus exequerer, noſtratibus tantùm hortis peregrinas & parum de facie notas florum plantas exprimere ſatis habui. Verùm vt operis florei cognitio conſpectior ſit, præter accurata graphidis lineamenta, quibus oculi potiſſimùm erudiuntur, ea placuit quadripartitio, qua præcipuarum ordo partium ipſi animo delineatur. Primus igitur liber, quem exigat florum cultio apparatum, edocet: florum notitiam certis notis præbet ſecundus: eorundem ſatum, & educationem tertius tradit: vſum poſtremus aperit & admiranda, quæ ſecretiore artificio perficiuntur. Patet iam expeditus

adi-

aditus ad Flores Culturæ meæ legendos. Siquid fortè horridum ſpinoſumque pupugerit; memineris indulgens lector, ſæpe cum floribus aculeos geminari.

Digitized by Google

MVTIVS VITELLESCVS
SOCIETATIS IESV
PRAEPOSITVS GENERALIS.

CVM Floram, ſiue Florum culturam P. Io. Baptiſtæ Ferrarij Societatis noſtræ tres eiuſdem Societatis, quibus id commiſſum fuit, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint: facultatem concedimus, vt typis mandetur; ſi ita Reuerendiſſ. D. Viceſgerenti, & Reuerendiſſ. P. Magiſtro Sacri Palatij videbitur: In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Romæ 6. Septembris 1632.

Mutius Vitelleſcus.

Imprimatur, ſi placet Reuerendiſſ.P.M. Sac. Pal. Apoſt.
A. Tornıellus Viceſg.

Æmulam hanc æternitatis Floram, & eruditiſſimam non tam florum, quàm morum, & ingenij culturam à Reuerendiſſ. P. Nicolao Riccardio Sacri, & Apoſtolici Palatij Magiſtro iuſſus auiditate ſumma perlegi: eamq. publicæ natam ingeniorum vtilitati non modò cenſeo, ſed innocentem Paradiſi voluptatem Lectoribus, & immortale Authoris ingenio coronamentum allaturam aſſero, ſpondeoque. Ex Collegio Romano octauō Idus Septembres 1632.
Hieronymus Petruccius è Societate Ieſu.

Imprimatur.
F. Nicolaus Riccardius S.P.A.M. Ordinis Prædicatorum.

INDEX CAPITVM.

LIBRI PRIMI
De
Apparatu hortenſi.

Cap.I. *Floriferæ culturæ tradendæ frugi conſilium*.pag.3

II. *Nouæ culturæ nouum magiſterium.* 12

III. *Hortenſis architectura.* 16

IV. *Excubitor, & Cultor.* 44

V. *Arma hortenſia.* 57

VI. *Terra floralis.* 73

LIBRI SECVNDI.
De
Florum Notis.

I. *Narciſſorum notæ.* 99

II. *Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum notæ.* 141

III. *Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali notæ.* 149

IV. *Hyacinthorum notæ.* 158

V. *Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis notæ.* 167

VI. *Anemones notæ.* 173

VII. *Ranunculi notæ.* 181

VIII. *Aſphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ notæ.* 184

IX. *Byzantinæ Lychnidis, & Americani Trachelij notæ.* 187

X. *Caryophyllorum notæ.* 189

XI. *Granadillæ ſiue Maracoti notæ.* 190

XII. *Gelſiminorum notæ.* 193

XIII. *Roſarum notæ.* 201

XIV. *Florentium arbuſcularum notæ.* 204

LIBRI TERTII.
De
Florum Satu, & Educatione.

I. *Lex floris ſerendi.* 211

II. *Lex floris ſeruandi.* 243

III. *Contra maiuſculos hoſtes hortenſe bellum.* 257

IV.

IV. *Contra minutos hoſtes machinæ.* 278
V. *Lex floris propagandi.* 293
VI. *Narciſſorum cultura.* 302
VII. *Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum cultura.* 312
VIII. *Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali cultura.* 317
IX. *Hyacinthorum cultura.* 319
X. *Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis cultura.* 324
XI. *Anemones cultura.* 327
XII. *Ranunculi cultura.* 339
XIII. *Aſphodeli, Pæoniæ, Liliȷ conuallium, & Iucæ Indicæ cultura.* 342
XIV. *Tracheliȷ Americani, Lychnidis Byzantinæ, aliarumque conſimilium herbarum cultura.* 344
XV. *Caryophyllorum cultura.* 346
XVI. *Granadillæ cultura.* 351
XVII. *Gelſiminorum cultura.* 352
XVIII. *Roſarum cultura.* 362
XIX. *Floridarum ſtirpium arboreſcentium cultura.* 369
XX. *Aquaticorum florum cultura.* 372
XXI. *Indicæ ſtirpes in hortis Barberinis.* 375

LIBRI QVARTI.
De
Florum Vſu, & Admirandis.

I. *Florum ſtructura multiplex.* 395
II. *Florum ſiccitas viuax, & veriſimile mendacium.* 433
III. *Arcana florum cultura.* 441
IV. *Arbitraria florum tempeſtiuitas.* 445
V. *Inducti floribus colores.* 458
VI. *Arte maius Naturæ miraculum.* 468
VII. *Emendati, additique floribus odores.* 503
VIII. *Mutatæ florum formæ.* 506

Digitized by Google

APPARATVS HORTENSIS LIBER PRIMVS.

Floriferæ culturæ tradendæ frugi conſilium.
CAPVT I.

AGE ſurge anime ex humili, atque adeo ex humo. Deſine tandem aliquando prono in hortenſem terram vultu vel præter naturam brutum animal, vel ante diem ſilicernium videri. Parce magnæ matris viſcera cultu ruſtico proſcindere, armis agreſtibus vulnerare; ne de parentis optimè de te meritæ vulneribus florulentæ purpuræ cruentam voluptatem crudeliter exprimere dicaris. Cælum ſuſpice, ad quod natus, ad quod erecta ſtatura tuendum tenendumque factus es. Immortalia ſidera caducis floſculis præfer, aut eadem eſſe cæli flores exiſtimato noſtratibus amaranthis diuturniores. Sed fruſtra

contra torrentem nitimur: fruſtra ingenio reluctamur. Enimuero Antæus ſum, licet gigas non ſim: quòd ex imo terræ contactu, cultuque ad cælum vegetior, atque altior aſſurgo: per flores enim ad gemella florum ſidera congruenter molliterque tranſitur. Quare à floribus afflata mihi benefica mens eſt, vt vniuerſæ hominum nationi floridam ad cælum viam aperiam, ſiue vt floriferi horti ſuauiſſimè laborioſam culturam, quæ recenter nata plurimos quidem cultores induſtrios, nullum tamen adhuc minutioris curæ nacta ſcriptorem eſt, primus edoceam: ne mihi vni ſerere, mihi vni metere arguar. Sic præterea mecum ipſe floridi cultor Lycei philoſophabar, ex ingenuis mortalitatis oblectamentis honeſtius eſſe nullum, quàm quod ex florum cura culturaque percipitur. Vix enim procreatam, & velut infantem humanitatem hortus voluptatis inter florea incunabula excepit: vt erga flores amorem à vetuſtiſſimis incunabulis traheremus. Ipſum quoq. humanæ felicitatis diuinum domicilium peregrino Paradiſi nomine hortum redolet. Quin etiam, cæleſtis amœnitatis adumbratæ ac rudes imagines, terrena viridaria tum veteri, tum recenti ætate principes viros ad ſpecioſam ſui cultionem inhalatæ ſuauitatis illecebra inuitarunt. Non eſt cur auribus ingeram recentia exempla, quæ oculis quotidie vſurpamus. Veterum aliqua non ab aſpectu modò, ſed à memoria etiam remotiſſima commemoran-

Florum cultura nouum opus.

Homine ingenuo digna.

A veteribus vſurpata.

Digitized by Google

morando videamus. Verùm ne Romæ, laudum omnium fertiliſſima in vrbe, externa decora demiremur, omitto plauſibili inuento hortenſia rura ciuitate donantem, interque flores ſuauiter philoſophari docentem Epicurum: prætereo Reges Adonidem, & Alcinoum regalium inter curarum ſpinas hortorum florido ſtudio beatos, nec tam aculeato in ſolicitas punctiones auro, quàm explicato in arridens blandimentum flore coronandos: taceo Reginam Semiramidem in penſilis viridarij præcelſo miraculo, quàm in regiæ ſellæ humiliore faſtigio magis ſuſpiciendam: parco narrare Perſarum Regum ædibus hortos, quos illi Paradiſos vocabant, fuiſſe coniunctos, vt Regibus ipſis florum cura ſemper hæreret: non dico pretioſiſſimæ texturæ authorem Attalum à Regni adminiſtratione ad hortuli tranſiſſe culturam, quòd floream purpuram decentiùs, quàm Attalicam veſtem elaboraret: non repeto centies auditam Cyri vocem apud Lacedæmonium legatum Lyſandrum inter infinita regiæ gazæ ſpectacula ſeſe conſitorem eſſe vnicè gloriantis: relinquo denique aureum Heſperidum pomarium, ne videar aurum illinere mendacio. Vna, miraculorum omnium theatrum, Roma olim adoleſcens Reges habuit, qui moderationi populorum hortorum cultu proluderent: ex quorum numero Tarquinius non tam ſuperbus fuit, quin ad hortenſia papauera educanda ſeſe demitteret. Quanquam,

Plin. Nat. hiſt. l. 19. c. 4.

Eſther c. 7.
Plutarch. in Artaxerſe.
Iul. Poll. lib. 9. c. 3.

Iuſtin. lib. 36.

Plin. ibid.

illa meſſe tyrannicè demeſſa, innocenti horto indignum, hoc eſt ſanguinarium filio nuntium remiſit. Quid regno deſloreſcente nobilitas Conſularis? nonne in hortenſi area, quàm in forenſi arena diutius effloruit? Certè, ſi quid Reſpublica detrimenti pateretur, auxiliarios Duces, Imperatoreſque petebat è villa, quam duodecim etiam tabulæ hortum appellarunt, quòd ibi, qui capere arma poſſent, orirentur. Vt mirandum nemini ſit illam diu Rempublicam ſtetiſſe florentiſſimam, quæ cultiſſimis hortis, quæ fortiſſimis cultoribus abundarit: quorum aliquis Oratorum flos, vt amœnitatem omnem etiam nomine complecteretur, ab horto dictus eſt Hortenſius. Sed vnus inſtar omnium prædicetur colonus, alterum belli fulmen, Scipio Africanus, qui ſummam triumphali gloriæ manum à ſe tum addi exiſtimabat, cum domitricem Africæ dexteram in ſubigendo Linterni hortulo exercebat. Quid, ſi veteres Salluſtij, Luculli, Mecœnatis, ac Cæſarum hortos memoria repetamus? num dubitabimus amœniſſimæ indolis patritios Quirites ſuper florum ſtudio cum vernante natura ſpecioſo certamine colluſiſſe? Quare Domitiano Cæſari præter aulicum, & poëticum morem vera ſic cecinit gratulatio.

Martial. l. 6. epigr. 80.

Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.

Quod igitur ſemel voce, Lesbium oraculum, Theophraſtus

phraſtus, hoc ſæpius re ipſa docuit gentium Regina Roma dignam eſſe homine libero agriculturam. Verùm adeo non modò ſummos, ſed infimos quoque homines amor tangebat hortorum: vt paupercula vrbana plebecula Babyloniæ amœnitatis penſile ſumptuoſumque miraculum æmulata de feneſtris olim (quod noſtræ etiam ætatis vulgus vſurpat) hortenſia rura ſuſpenderet. Vrbem orbis epitomen, vt nobilis ait Græcus author, plura decora complectentem, quàm quæ poſſent vnico nomine concludi, triplici quondam inſignitam fuiſſe accepimus: peruulgato ſcilicet Romæ, robur græcè ſonantis: arcano, vt quidam putant, Amaryllidis, vel ab amore latina origine, vel ab incilibus, quibus Argei campi Romana palus ſiccata eſt, græca ſignificatione deductæ: ſacro demum atque in ſacrificijs vſurpato Anthuſæ, hoc eſt Floræ, ſiue Florentiæ, vnde ſacra Floralia nominantur. Vt videlicet vrbs & rerum geſtarum gloria, & florum ſtudio florentiſſima ipſo etiam nomine floreret: vtque floribus operam dare Romanum eſſe gloriemur. Digredere iam tempeſtiuè à Romana vrbanitate ad Africanam barbariem liberrima narratio: ibi pande Regij Generi penetrales hortos: oſtende nobilitate, ſapientia, integritate ſpectabilem Antiſtitem Paulinum tum præclarè liberum, cum vendibili ſeruitute alienæ libertatis redemptor humum fodit, vt olentium herbarum florumque munuſcula metat, quorum

Plin. ibid.

Apud Celium Rhodig. lib. 18. c. 25.

Ang. Politian. ep. 2. lib. 1.

Nannius l. 6. Miſcell. c. 1.

Romæ ſacrũ nomen Flora, ſiue Florentia.

Florum cultor Paulinus.

Digitized by Google

rum ſuauiſſimo nexu & barbarum Genſerici tyranni animum ſibi deuinciat, & ſe ſuoſque captiuos ciues ſimul abſoluat. Quòd ſi Diocletianum, trabeatum illud monſtrum, ac ſceptrigeram furiam, abdicato demum, quod nimium diu impotenter ac tyrannicè tenuiſſet, imperio, culta innocenter, olera ſic nobilitarunt: vt tam ipſi glorioſum futurum fuerit, ſi columnarum inſcripta monumenta ex Imperatore olitorem prædicaſſent, quàm fuit eidem probroſum, quòd Chriſtiani nominis euerſorem appellarint: quanto plus gloriæ cum lectiſſima florum meſſe metere credenda eſt in hortorum vrbano rure colendo ſplendidè ruſticata nobilitas? Sed quid ego mortales hortenſi culturæ deditos admiror? Deus ipſe triumphata morte rediuiuus, atque immortalis non in triumphali Regis paludamento, ſed in ſubruſtica hortorum cultoris effigie amantiſſimæ ſe Magdalenæ videndum præbuit. Et ſanè ad ſempiternę voluptatis colendos hortos reducem ſpecies decuit coloni. Nec equidem miror ſubagreſtis hominis imagine ſeſe induiſſe rediuiuum mortis triumphatorem, cælique Imperatorem Deum, qui ſic agreſtes florum delicias adamauit, vt ardua Cælitum felicitas facili mortalium labore præcerpenda in florem campi, liliumque conuallium humili appellatione tranſierit. Quòd ſi Deo decorum fuit noſtrum ſe florem facere, & appellare: quidni nos pulcherrimas eius imagines, flores videlicet ambi-

tioſè

Diocletianus ex Imperatore olitor.

Cæſar Baron. Annal. to. 3.

Chriſtus rediuiuus hortulani ſpecie.

tioſè colamus? Iam non eſt mihi quærendum, cur idem ſuauiſſimus planeque floridus Legiſlator agri lilia citra vllum ipſorum laborem Salomonis regio cultu ornatiora conſiderari iuſſerit. Eorundem enim & vnicus & prouidus cultor voluit agnoſci Deus. Vt flores colere maius humano decus eſſe intelligamus. Fas igitur mihi ſit abſque leuitatis nota docere, quod grauiſſimis viris, atque adeo ipſi Deo pulchrum fuit vſurpare. Huc accedit non leue florum culturæ non exercendæ ſolùm, verùm etiam tradendæ incitamentum, ſeuerioris nempe ſapientiæ erga geniale hoc ingenuumque ſtudium plauſus & præconia. Sed numquam illa glorioſiùs plauſit, quàm, cum eruditiſſimi ore Lipſij locuta in ambiguo reliquit, an flores hortus elegantiores funderet, quàm Lipſius loqueretur. Duo hìc præſtari à me poſſe penitus diffido, ac pernego. Alterum eſt, vt omnia colendorum præcepta hortorum perſequar. Quis enim vnquam primus intentati operis magiſter vniuerſa peruidit, ac poſteris tradendum doctoribus reliquit nihil? Non fuerit igitur minimæ opportunitatis, & laudis pleraque, ac præcipua præmonſtraſſe. Alterum, vt omnibus placeam. Nam quis, niſi delirus, diſſimilium inter ſe ingeniorum, atque etiam diſſidentium ſententiarum infinitis mortalibus vnum argumenti, atque adeo ſcriptionis genus ſapidum eſſe poſſe arbitretur? Satis igitur habeo, ſi paucis, iiſque ſapientibus

Iubet flores conſiderari.

Florum culturam etiam docere decorum.

Hortorum cura ſapientibus laudata.

De Conſtant. l. 1. c. 1. 2. 3.

Duo Scriptori difficilia.

bus non diſpliceam. Non hìc opus mihi eſt more poëtarum è Parnaſſi viridario eruditam auram implorare, vt percupida mens amabiles ſenſus à fertili aſpiratione concipiat: idem enim Zephyrus, qui odorato halitu floream terræ, ingenioſam inſpirat animo fœcunditatem. Neque Aganippes lymphaticam lympham ſitio, vt aridum ad nobiles partus ingenium irrigetur: eadem enim hortenſis vnda, quæ teneros terræ filios lactat, inter floreos fratres pudicam hanc meam Floram educit, & educat. Valeant Muſæ, mera nomina, non vera numina canoræ ſuperſtitionis. Muſarum inſtar omnium vna mihi eſt, vna placet & ingenua & ingenioſa colendi floris Ars, quæ decentiùs à me, quàm deflorata pudicitiæ laude quondam famoſa muliercula, Flora nominatur. Hæc igitur, dum cælo non inuida, ſed æmula duodecim ſiderum illuſtri diademate coronatum annum ſubinde naſcentium florum perpetuo vere mirabiliùs coronat, floreum mihi ſertum poëtica lauro pulchriùs intexit ipſius decora, ipſius leges ad hominum iucundiſſimam exercitationem promulganti. Eiuſdem ego admonitu floridum argumentum ſuauitate carminis alioqui condiendum carmini proxima, atque inter flores decenter efflorescente oratione pertracto: quòd recentium florum nomina pleraque peregrina ſine obſcura verborum ambage verſu dicere non eſt. Hæc me M. Catonis, M. Varronis, Columellæ, Palladij, Conſtantini Pogonati ſapien-

Florum cultura cur Flora.

Florum cultùra cur proſa, non carmine.

ſapientiſſimi Imperatoris, aliorumq. complurium grauiſſimorum authorum de re tum ruſtica, tum hortenſi ſolutè ſcribentium nobiliſſimis exemplis ad hoc idem ſcribendi genus impellit. Et Conſtantinum quidem ſatis luculenter docuiſſe monet, è maieſtate Imperatoria eſſe non hominibus modò, verùm etiam floribus leges & iura præſcribere. Vt hortos colere Cyri exemplo regium, hortenſem artem præcipere Conſtantini documento imperatorium, vtriuſque authoritate aureum ſceptrum, & floriferum bipalium tractare perinde ſplendidum eſſe fateamur. Valeat iam tandem Apollo, calor capitum fanaticus in fabuloſo collis Heliconij ſole apricantium. Tu mihi ſplendidè ficto Apolline illuſtrior, FRANCISCE CARDINALIS BARBERINE, quà ſapientiæ, quà gloriæ purpurea luce ſuauiter incendis animum, vt flores loquar, VRBANIS APIBVS tuis, vt ſpero, gratiſſimos. Et quanquam excelſæ indolis natiuis, cultiſſimiq. horti domeſticis floribus abundas: non tamen dedignaberis tibi naſcentes Floræ meæ agreſtes floſculos liberali Vrbanitate donare. Neque ſanè dedecet regiam iſtam morum facilitatem à ſummorum Regum colloquio, & grauiſſimarum legationum negotio reducem inter horridulos hortos meos breue per otium ruſticari. Iam verò aduenero, atque inuoco præpotentem Diuinitatis auram, quæ ſicut inter cæleſtis felicitatis æterna vireta florentiſſima

Frãciſci Cardin. Barberini patrocinium imploratum.

Aſpiratio diuina floribus inuocata.

Cæli-

Cælitum gaudia ſemper euentilat, vt perennent: ſic hortenſibus curis hiſce meis aſpiret, vt felici exitu hilarentur.

Nouæ culturæ nouum magiſterium.

CAPVT II.

NOuam, & perutilem florum culturam incultè ſcribenti mihi, ad impetrandam operis nouitate veniam, vtilitate beneuolentiam conciliandam, pretium operæ foret oſtendere, à compluribus, iiſque eruditiſſimis rei floreæ ſcriptoribus, florum tantummodo aut hiſtoriam, aut certè vim medicam fuiſſe traditam; quarum illa mortalium voluptati prodeſſet, hæc vitæ: accuratiſſimum verò cultum, quo de humana tum voluptate, tum vita optimè promeriti flores viuerent, ac perennarent, vt diutius prodeſſent, adhuc intactum indictumque latuiſſe. Quare hoc equidem loco recentis ad operis certiſſimam fidem, omnium, qui de floribus ad hanc vſque ætatem conſcripſere, catalogum cum ipſarum ſcriptionum argumentis producerem; niſi numeroſam recenſionem iſtam authores aliqui Tranſalpini elementario ad expeditam cognitionem ordine numerantes occupaſſent, hoc eſt partes meas impleſſent. Ex his eſt, qui ducentos circiter numeret her-

Herbariæ rei ſcriptores ab alijs numerati.

Digitized by Google

herbariæ, adeoq́ue rei floreæ ſcriptores, quorum nemo vnus de vniuerſa abſolutaque, vt nunc viget, florum cultione præcepit. Fuere quidem perpauci ex ijs, quos legerim (legi autem complures) qui remota quædam aut mutila præcepta hac ſuper re cum attigerint, integram mihi ac peramplam tradendi cultus hortenſis materiam reliquerunt. Ego igitur nouis in præceptis præſcribendis vtiliùs occupatus longiſſimos indices ab alijs deſcribere ſuperuacaneum puto. Neque tamen eos ingrato ſilentio diſſimulabo, qui nuper ingenioſa floridaque ſcriptione ipſis decus floribus addiderunt. Sic enim, vt par eſt, in latinis hiſce meis hortis non vna modò breuiſſimorum floſculorum forma, ſed florentiſſimorum quoque ingeniorum fama vernabit. Prior in hortenſibus meis noualibus floridiſſimum nomen efferat, qui ſuas pridem paginas florum ſcriptione gloriæ fœcundiſſima conſeuit, Fabius nobilitatis excelſitate Columna, eruditionis amœnitate flos, ſeu potiùs familiæ ſuæ miraculum; quia Columnam florere facit, ſeueriorem videlicet philoſophiæ, mathematicæ, legumque diſciplinam blandiſſimo florum ſtudio coronat. Floreæ ſapientiæ præcones argutiſſimi ſunt pridem euulgati, breuique vulgandi codices, in quibus, quàm in hortis, pulchriùs flores nitent, ac ſuauiùs olent: quia illos oculatiſſima, & planè Lyncea ſeuit eruditio, ac veritatem opacantes erran-

Præter hos Fabius Columna.

rantium opinionum malos frutices extirpauit. Teſtis eſt è libris iam editis cum prior, qui non minùs re, quàm nomine ΦΥΤΟΒΑΣΑΝΟΣ Theophraſti, aliorumque veterum herbariorum deſcriptionibus reſpondentes plantas græcæ latinæque eruditionis momentis prudenter examinat: tum poſterior ΕΚΦΡΑΣΙΣ, qua præter ſuperiores aliæ complures minùs cognitæ, rarioreſque ſtirpes noſtrate ſub cælo naſcentes, à priſcis olim herbarum peritis medicis deſcriptæ recognoſcuntur, & declarantur. Teſtis, herbariæ rei Anazarbeum oraculum, Dioſcorides & profuturis, & manſuris Columnæ notis explicatus, nondum tamen in publicum judicium typorum opera productus. Teſtes denique ſunt, quæ iam eduntur in lucem ad Mexicanarum plantarum, animalium, & metallicarum fodinarum hiſtoriam notæ, appendiceſque operi peregrino, ac perutili pares. Et eum quidem nouæ Hiſpaniæ theſaurum, ſiue opportunam medicinæ hiſtoriam Franciſcus Hernandus nouo in Orbe primarius medicus congeſſit: Nardus Antonius Recchus, Hiſpani Regis itidem medicus digeſſit: Ioannes Terentius, pridem inter medicos ad corporum, nunc autem inter Ieſu ſocios ad animorum perueſtigandam ſalutem apud Sinas Lynceus doctiſſimis notis locupletauit: vniuerſi verò Lyncei, atque ipſe præcipuè Lynceorum princeps Federicus Cæſius è diuturnis tenebris erutam & eru-

Francis. Hernandus.

Nardus Antonius Recchus

Ioann. Terentius.

ditis

ditis additamentis, & liberalibus impenſis, vt præclarè legatur, in bono lumine euulgarunt humanitatis ſuæ. Scriptor alter à Fabio & ipſe ad ſapientiæ latebram peruidendam Lynceus, Ioannes peracutum olentis ingenium de Nardo & Epithymo diſputationis Faber, Romanæ præſtantiæ medicus, atq. herbarius Pontificius innocenter odoratis plantis eruditum conficit aculeum contra Ioſephum Scaligerum. Deſcriptorum ſerie florum proximum floret nomen Tobiæ Aldini, qui, dum Odoardi Cardinalis Farneſij medicus Chymicus, & Farneſiani horti præfectus rariorum eiuſdem horti plantarum deſcriptionem profert in lucem, ad colenda & coronanda regiæ pulchritudinis Farneſiana Lilia iure peregrinatas eſſe rariores plantas exteras docet. Iam verò ſcriptione, non eruditione poſtremus floribus noſtris inſerendus eſt floridus ſanè ſcriptor Federicus Cæſius, qui genus, & proauos, atque hæreditarium principatum vix ſua decora exiſtimans & omni bonarum diſciplinarum genere ſic animum illuſtrauit, vt erudita perſpicacitate maximè Lynceus Lynceorum omnium dux, ac propè dixerim oculus ſit: & multiformi ſcientia in perbreues Phytoſophicas tabulas coacta Mexicanam eandem hiſtoriam ſic fœcundauit, vt pluribus illa ingenij floribus, quàm Indiæ ſtirpibus virere videatur. Vſque adeo cultrice ſapientia exaratæ fragiles paginæ perennaturæ gloriæ ſeminarium ſunt. Supereſt iam

Ioannes Faber.

Tobias Aldinus.

Federic. Cæſius.

vt

vt nos quoq. vtiliter vernaturas paginas vſque adhuc intractatis & recentibus excolendi floris præceptionibus laudabiliter exaremus, quas tum diuturna mihi experientia, tum conſulti experientiſſimi cultores ſuppeditarunt.

Hortenſis Architectura.

CAPVT III.

Hortorum poſitio.

PRincipiò, cui geſtit genialis indoles in florum culturam, floriferi horti aream eligat ſalubri cælo ſubditam, ſummotamque procul à paludibus, ne coloratos inter flores à peſtilenti regionis halitu ipſe cultor mortis colore decoloretur: fluuio non aduerſam, ne aquoſa & perfrigida atque adeo inſalubri aura inſpiretur: ſi locus ſuppetat, domeſticam, vt aſſidui veris felicitate aureum ſeculum domi habeat, ſubiectumque videat è feneſtris expictum floribus paradiſum: quoad eius fieri poterit, peramplam, ne florea natio varia & multiplex anguſtè habitet: auerſam à ſeptentrione, vnde gelida pernicies molliſſimis terræ fœtibus hyeme inhalatur: conuerſam ad meridiem, cuius tepidi humidique ſpiritus clementer aſpirantes florum animæ ſunt. Ita ſitus amœnitate ipſi hortulus Italiæ non concedet, quæ, ſterili Aquilonis frigore Alpinis clauſtris excluſo, ad auſtralis cæli fertilem

Plin. lib. 18. cap. 6.

tepo-

Digitized by Google

teporem porrecta vnum tota pomarium Varroni videbatur. Sin autem ſiccanea regio humore nullo, aut parciſſimo adiuuatur: hortos ita partieris, vt hiberno ad meridiem, æſtiuo ad ſeptentrionem flore ſpatia conſerenda conuertas. Illius enim loci frigidam auſtrinus halitus, præferuidam ſiccitatem minùs oſtenta ſoli aquilonaris poſitio temperabit. Poſſumus quoque varios pro regionum varietate villarum ſitus ab idoneis authoribus præfinitos ſic ad hortos referre, vt ij ſpectent in frigidis locis meridiem, ſeptentriones in æſtuoſis, in temperatis exortum æquinoctialem. Eandem aream ſic præterea prouidus cultor exæquet: vt non æquiſſima, nec perlibrata, ſed exiguè prona leniterque decliuis humorem imbrium ſuperfluum aliò euergat. Apricam verò vel inueniat, vel efficiat: ne imminens, aut obiecta opacitas grauiùs, quàm Magni Macedonis vmbra, officiat non doliari cuipiam Diogeni, at delicato florum populo ſalubriter apricanti. Vt hortenſes partus floridam & nitidam vitã viuant, amantiſſimi parentis ſui vitali ſolis calore citra vmbræ inuidiam foueantur. Vt ſuis horti ſideribus diſcolori luce florentibus cælum ſtelliferum æmulentur, æmulanda cæli decora libero proſpectu intueantur. Vt colorati pupuli ex altricis nubis pluuio lactatu viuidum colorem ebibant, aërium lac vmbroſa mora ne prohibeto. Vt marinis conchis auidiùs matutino rori oſcitantia florea conchy-

De Re ruſtic. lib. 1. c. 2.

Pallad. De re ruſt. l. 1. tit. 34.

Plin. ibid.

Planities.

Apricitas.

lia roſcidis margaritis æſtum refrigeraturis perluceant, auarus obex inſtillatas opes ne intercipito. Sed rorantibus cæli guttulis, & antelucanæ ſerenitatis imbre æſtuantium, atque arentium in aprico ſitis hortorum ſatis extingui non poteſt. Quare fontani liquoris natiua, ſiue accerſita perennitas, aut non ita profundi, laborioſique hauſtus putealis fons, aut certè cæleſtis aquæ ciſterninum conceptaculum ſiue intra, ſiue propter hortenſem aream ſit: vt bibaculis plantis vel manu illatus, vel ſuæ ſpontis humor, cum opus fuerit, miniſtretur. Ad hæc pro loci ſitu ea areæ figura deligenda, cuius in deſignatione vel nulla, vel minima ſpatij iactura fiat. Sin autem patentiore in agro tua ſit optio: pro arbitrio angulatam aut rotundam, oblongam aut quadratam deſtinabis. Illud verò ſeruandum eſt, vt area ſepimento clauſa, vel claudenda, ſi longior quàm latior placet (ſiue ea rectis angulis, ſiue ouato ambitu definiatur) ab ortu longitudinem porrigat in occaſum. Nam ſepimenti, quà latum eſt, breuiora latera orienti, occidentique ſoli aduerſa matutinis ac veſpertinis horis, cum longiſſimæ vmbræ ſunt, areæ minus extremæ vtrinque inumbrabunt: mediæque plus ſolaribus radijs patebit, hoc eſt area tota erit apricior. Reliquum eſt, vt appoſitè delecta floribus caſtra (niſi quo alio munimento inacceſſa ſint) tutiſſimo aduerſus furaces excurſiones vallo communiantur. Id autem ſeu modicè ſublimi,

Aqua irrigua.

Figura.

Sepimentum.

qui

Digitized by Google

qui furem non ſolem arceat, circundato muro, ſiue ſpineo ſepimento ſtatuetur. Non enim roſæ ſolùm, ſed cæteri etiam flores præſidiarias inter ſpinas tutò habitant. Sepes viua ſtructili præfertur, vtpote parabilis minore ſumptu, æuo diuturniore durabilis. Ea ſic inſtituitur. Hortulus, quem veluti florum vrbem ſepimenti mœnibus munire deſtinaueris, condendæ vrbis veteri more ſulco, eoq. duplici ſic cingendus eſt, vt alter ſpatio tripedaneo diſtet ab altero: vterque verò bipedanea, vel ſeſquipedali tum altitudine ſubſidat, tum latitudine dehiſcat. Id verò fieri debet, ſimul atque ab æquinoctio autumnali largis imbribus terra maduerit. Semina deinde paliuri, rubi, eiuſque ſpinæ, quam ſentem canis appellant, quàm maturiſſima erui farinæ ex aqua maceratæ immiſcentur, eaque intrita ſparteis, aut nauticis veteribus funibus, aut quibuſlibet alijs reſtibus inſeritur. Siccati deinde funes reponuntur in tabulato. Quadraginta mox diebus à bruma prælapſis, ſiue poſt Idus Februarij, cum redit hirundo, cum fauonius aſpirat, ſiqua in ſulcis reſes per hyemem aqua ſtagnauit, exhauritur: reſolutum verò ſolum, quod autumno egeſtum fuerat, ad mediam vſque ſulcorum altitudinem regeritur. Ad extremum prædicti funes impreſſis fœti ſeminibus per vtrumque ſulcum porrecti leui terra obruuntur. Ita circa trigeſimum diem prorepunt ſentes, quos adhuc teneros interpoſita vtri-

Colum. De re ruſt. lib. 11. c. 3. Pallad. l. 1. tit. 34.

que ſulco virgea ſepe ſic adiuuare oportet, vt in ſpatium, quod interiacet, inclinati virgarum adminicula ſuperſcandant: donec incremento firmiore corroborati denſiſſimo, atque inextricabili nexu impenetrabile, atque adeo inexuperabile munimentum intexant. Non abſimile ſatiſque validum ſepimentum ita Diophanes architectatur. Sub æquinoctium vernum cubitali altitudine ſcrobem effodit: in illo & palos depangit, & funiculum extendit: pridie autem eruum molitum cum paliuri, rubi, & oxyacanthæ, ſiue acutæ ſpinæ ſemine commiſcens macerat, atque ad mellis craſſitudinem cogit: extentum deinde funiculum eo ſemine confricat, oblinitque: locum cremore irrorat, irroratùmque ad breue tempus patere ſinit: egeſtam denique humum ſuperinijcit: & poſt dies duodetriginta pedalis incrementi germina exiſtunt. Eadem in ſcrobem pede non altiorem tranſponit: & intra bimenſis tempus cubitalem ſuperant magnitudinem. Adeo verò in aculeatum, implicatumque vallum breui adoleſcunt, vt hiſpida ipſa ſpecies prędonum vulneret, ac deijciat audaciam. Non diſpari Democritus artificio agreſtes delicias munit ac ſepit. Etenim à veris initio quindecim diebus ſepium ſationi præfinitis, nauticum funem marinis operis detritum, iamque putridum prædictorum ſeminio veprium eruo permiſto confricat: exinde in ſcrobem defodit, & quotidie irrigat. Ita proceram

Apud Conſtant. Caſ. Pogonat. de Agricult. lib. 5. cap. 42.

ram atque imperuiam ſepem citò educit. Nonnulli reſtem infricato rubi ſemine oppletam adobruunt: craſſas arundines contuſas obliqua, nec admodum alta plantatione defigunt; miſtumque terræ lætamen ingerunt. Alij lectis è rubo maturis moris funiculum illinunt: deinde terra, fimoque obrutum rigant, donec germina emittat. Sunt prætereà, qui viuam ſepem in hunc modum excitent. Virgas rubi craſſiores in ſegmenta diſcindunt: ea ſcrobibus palmari altitudine excauatis diligenter operiunt: quotidie, donec egerminent, foſſione ac rigatione, ſi tempus inuitet, refouent. Ita ſepes robuſta, perenniſque conſurgit. Nouum aliud ſepimentum regij cultoris ingenioſa monſtrauit experientia. Plura hic diuerſi generis ſemina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longum tenuiter productæ permiſcuit: eadem optimè ſtercorato ſubactoque ſolo commiſit: atque ex ea congerie ſepes admirabilis pullulauit. Noſtri tamen agricolæ ſimpliciore cultura conſeptos agros ſatis commodè tuentur. Vnico enim contenti trium circiter palmorum ſulco vaſtiſsimarum ſpinarum plantas è ſpinetis campeſtribus tranſlatas, ac leuiter attonſas à Nouembri menſe ad Februarium infodiunt: ternorum interuallis cubitorum diſcretas arbuſculas maximè vlmeas æquè attondendas interſerunt, vt vepres quamuis aſperos maritos fideli coniugio adminiculent: ſambucum, quoad fieri poſſit, non

eſſe interponendam cenſent: quia frigida, ſiccaque vi aſſitas plantas emaciat, & in caudicem enormiter extumeſcens furacibus inſidijs facilè ſcanſilis eſt. Quòd ſi locum tutiorem ſepire mitiùs velis: dedolatos cancellos è caſtanea, ſeu qualibet alia ex arbore, quæ ſub iniuria pluuiarum perdurandi peruicacia laudatiſſima ſit, præfiges: vt innoxios illi oculos admittant, procaces hominum manus, atq. adeo pecudum ora pedeſque diſtineant. Ita præparatum ac præmunitum areæ patentis æquor graphidis peritus, ingenuæ amœnitatis architectus curioſè dimetiatur: dimenſi æquoris formam ſectilem in partes pro dimenſionis rata portione reſpondentes lineari pictura contrahat in papyro: multiformem areolarum imitationem deformet: pulcherrimam deligat exprimendam. Caueat autem, ne phrygionem imitatus areolas frangat in foliacei operis anguſtas & minutulas inciſuras, ſationi planè ineptas. Feliciùs æmulabitur phrygium opus artificioſa florum conſitio, quæ ipſummet areolarum ſolum ordinata colorum varietate diſtinguet. Areolas nec adeo laxet, quin ad ipſarum latitudinis dimidiam partem runcantium, legentiumue manus peruenire poſſit: nec adeo anguſtet, vt pauciſſimorum ſeminum vnaquæque ſit capax. Quanquam qui natura magiſtra paucis ijſque lectiſſimis floribus contentus fuerit, numeroſiore ſemitarum labyrintho areolas poterit aliquatenus coarctare.

Linearis pictura.

Areolæ.

Semi-

Digitized by Google

Semitas duum minimùm palmorum latas faciat, vt ſine adnaſcentium plantarum attritu innocens oberret inceſſus. Laxiora quoque itinera præſcribat, quæ ſe media in hortorum vmbilico interſecant, quæque ſepimento proxima hortos ambiunt. In ijs enim non modò eſt ambulandum, ſed florales etiam teſtæ ordinatim ſtatuendæ ſunt. Quis iam enumeret hortorum inexplicabiles & planè labyrinthæas ambages, quæ feliciſſimo artificio non biforme Minotauri monſtrum, ſed bis amabilem oculorum, nariumque voluptatem intercludunt? Expeditiùs veterum labyrinthorum, quàm recentium hortorum artificioſè inextricabilibus erroribus explicandis exitum inueniam. Paucis rem expediam infinita varietate impeditam. Quot in pauimentis atque in lacunaribus, totidem in hortis mæandros ludimus & labyrinthos. Vt dædaleam antiquitatem ætas noſtra longè ſuperet quà ingenio, quà numero dædalorum. Quin etiam beatiores Archimede Geometræ docile ſolum innumerabilibus formis inſcribimus non humano ſanguine, ſed florea purpura colorandis. Illud autem ſtudioſè curamus, vt areolarum non vniuerſa modò compoſitio & colligatio, ſed vnaquæque etiam figura, & veluti facies concinna & venuſta ſit. Nullæ tamen formoſiores areolæ informantur, quàm quæ rotundantur in roſas, aut radiantur in ſtellas. Vt ſine fabulæ fuco & fallacijs Elyſium noſtrum vel

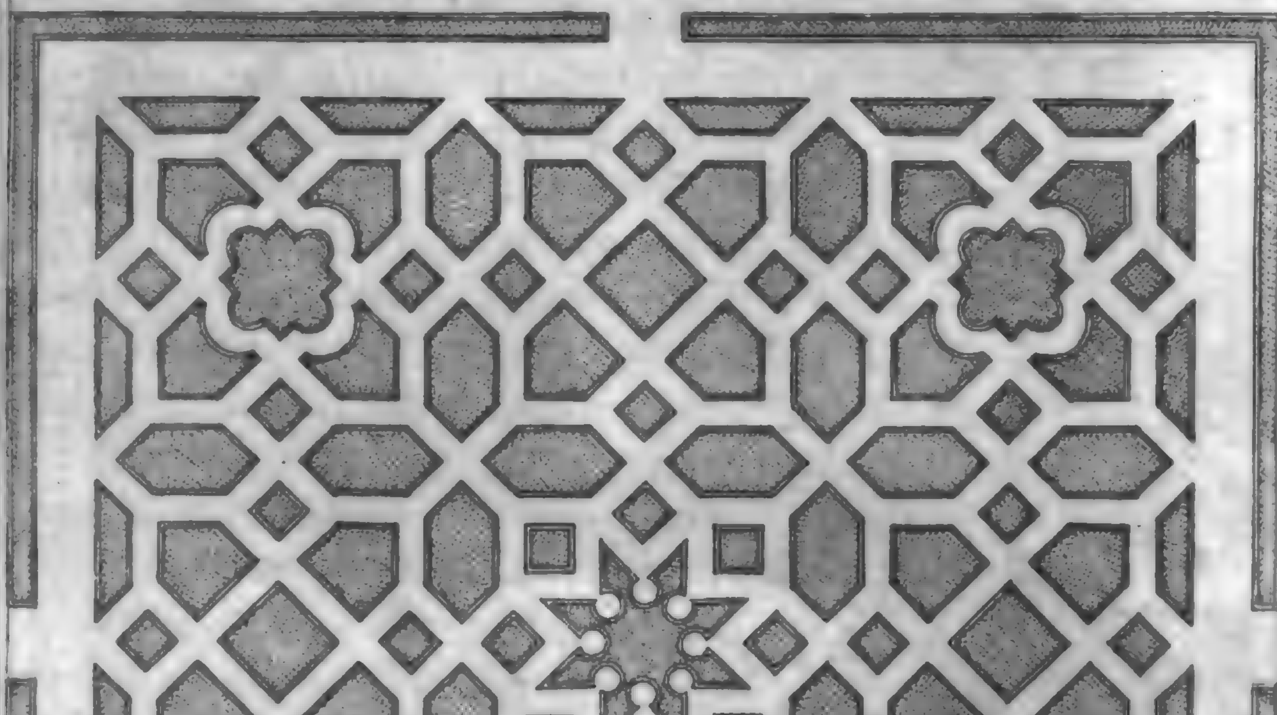
ſine floribus floreat, & ſua ſidera norit, quæ ſplendidam florum ſobolem manifeſtiùs, quàm remotiſſima cæli lumina, progignunt. Sed floreæ ſationi omnium maximè vtiles, & ſatis venuſtæ cenſentur octo angulorum areæ minuſculis quadratis areolis interſtinctæ. Non fuerit (opinor) ab re multiplices iam hortorum formas adumbrare: vt hortenſem architecturam clariùs, quàm ipſa verba, linearis adumbratio eloquatur. Illud hìc animaduerti volo ſubiectas exempli cauſa diuerſas hortorum imagines ad certæ magnitudinis areas accommodandas eſſe: vt apertè indicant ſectilibus lineis additæ ſingularum imaginum dimenſiones. Quare pro ſpatij amplitudine varia areolarum conformatio varianda eſt. Quæ autem lineantur infra regulæ modulorum ſiue partium, minutioribus ſegmentis communes ſiue Romanos palmos, amplioribus eorundem palmorum decades indicant.

Formæ variæ.

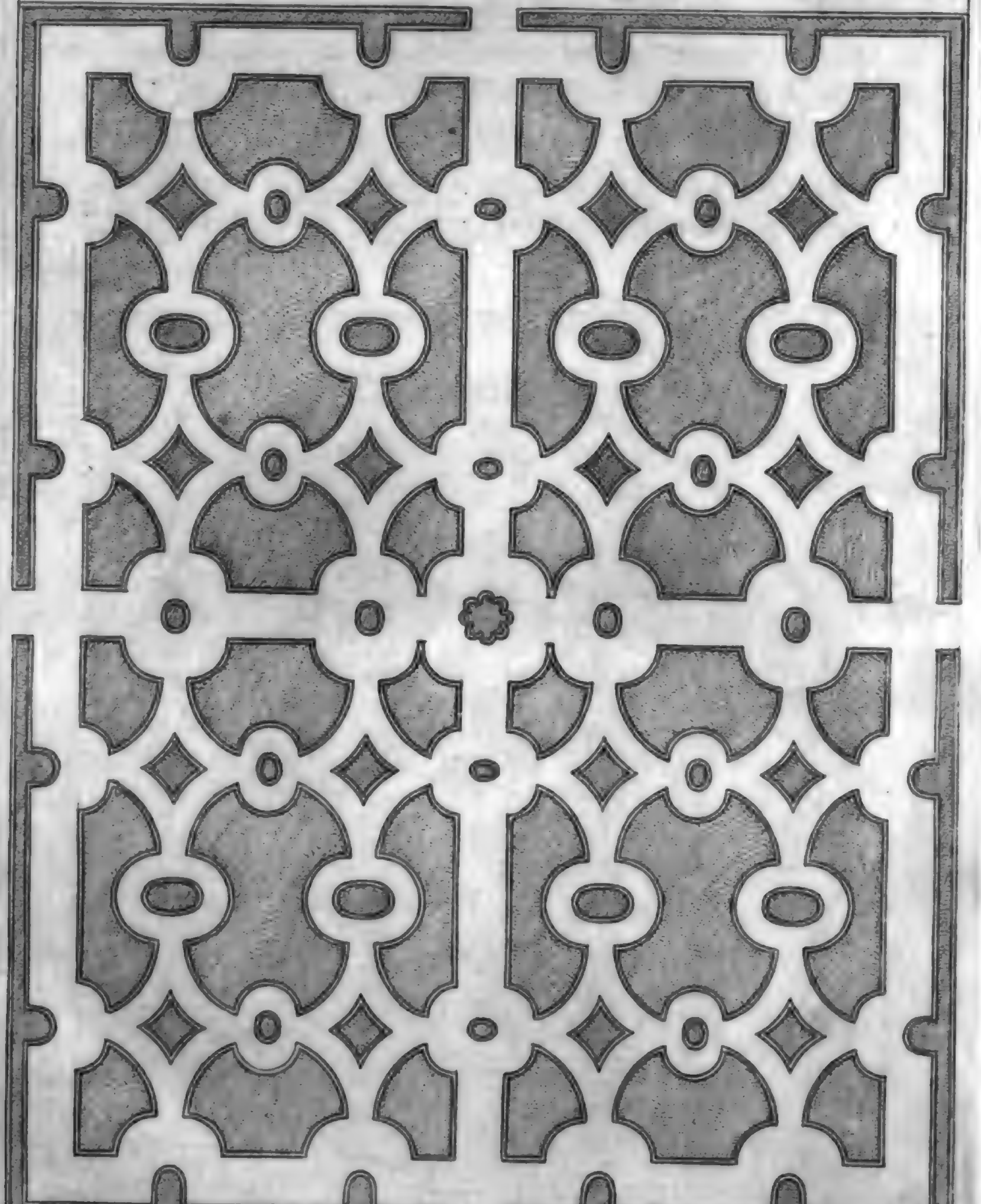
Si cui

Digitized by Google

Si cui uolupe sit cæleſtis ciuitatis beatiſſimam sedem æternæ ſtabilitatis in quadro poſitam terrenæ amœnitatis hortenſi ambi, tu deſignare. cæloq; quodammodo in terris aſſuescere: hoc illi pro, ponitur, quod in quadratos hortos quadrat, exemplar.

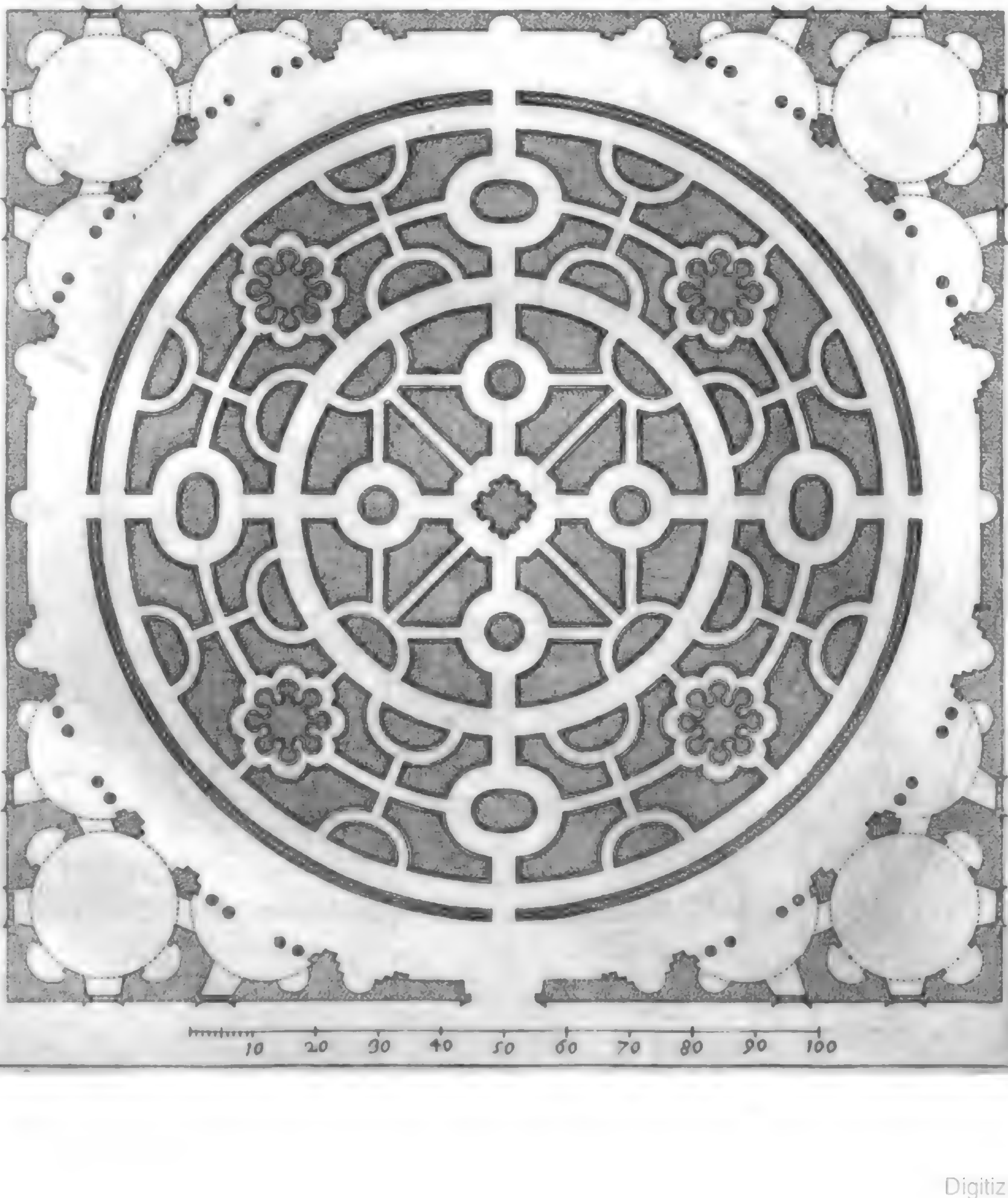

*Si ædis angulis oblonga, hoc eſt ad proferendos floridæ uoluptatis fi-
nes porrecta magis arridet area: hæc etiam forma delectet.*

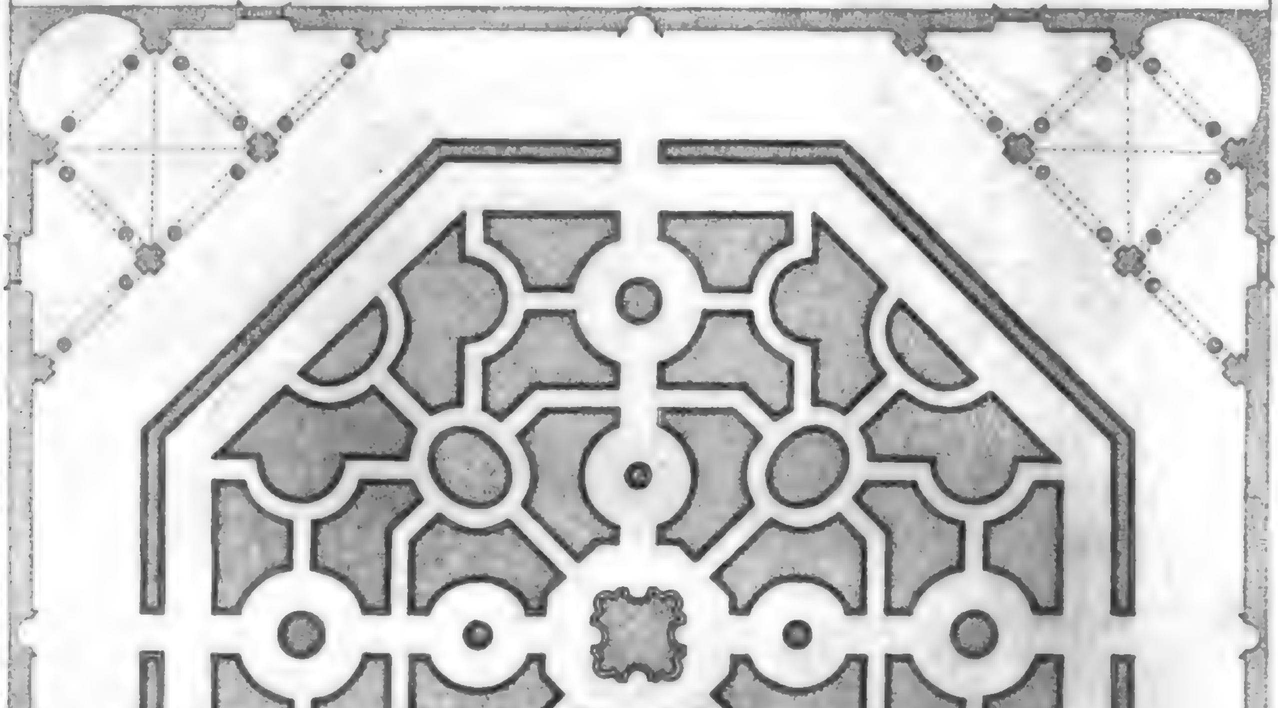

Digitized by Google

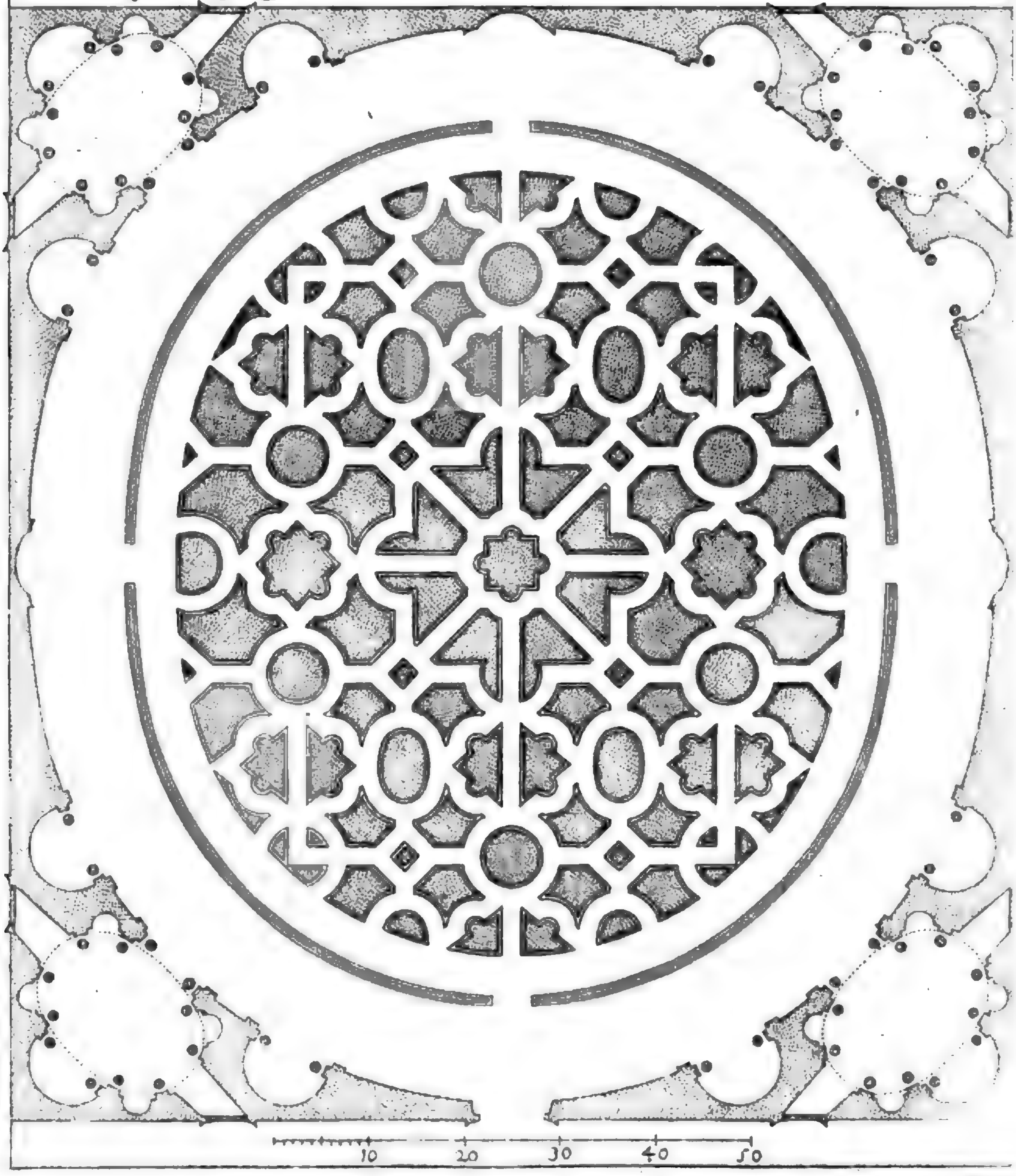
Si mundi ornatiſsimam rotunditatem hortensis ornatus rotunda imagine lubet æmulari, uel ætati floreæ nouum orbem condere: orbiculatum habes rudimentum qua-drata in area lineatum; cuius continenti muro circunseptæ superuacaneis qua-tuor in angulis tum hortensis supellectilis cellas, tum congruentia floribus auia-ria poteris excitare: ut florea in ſilua ſiluestres Orphei ne desint. Cauebis ta-men, ne munimentum circà extructum uel altitudine nimia, uel minimo in-teruallo areolas incommode opacet. Quare cautè excitandum, et latiore am-bulacro distinendum erit.

Consimilium triangularium cellarum quadrata in area opportuni-tas erit, si angulos octonos habeant horti, quorum aliquod hic spe-cimen subijcio: ut plures tibi ubiq; parabiles, quàm venusino po-etæ in Tiburte recessu, amœnitatis anguli rideant.

Si circenſe ſpectaculum non olim procurrentium eguorum fugitiua, ſed aſsiduè uernantium florum ſtataria uoluptate exhibere mauis: en tibi ouati circuitus commodum circum honeſtiſsimæ Floræ nouus Ædilis aperio, yſdemq; cellis extruendis opportunos ſimillimos angulos propono.

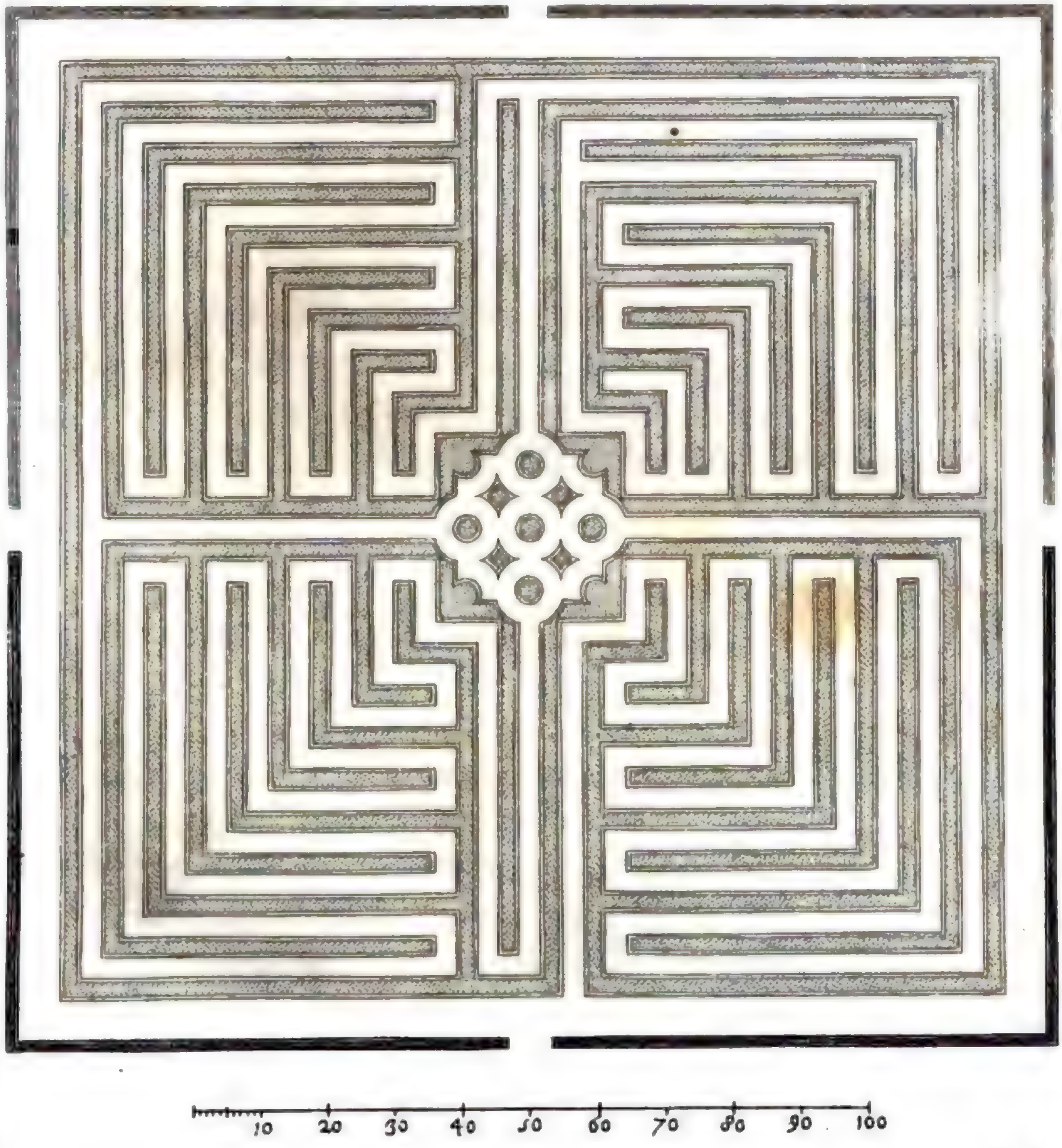

Digitized by Google

At uerò si enormis ambitus aream denormans pulcherrimæ, optatissimæq; formæ non permittit optionem: quantum spatij licebit ad normalem figuram reuocabis: reliquum areæ tum in obeliscu(m), tum in alias non incongruentes imagines conformabis. quod proponitur exemplar, ab denormata mutilaq; capacitate felix est; ſimili enim pyramidis miraculo Ægyptiacæ magnificentiæ celsa fastigia æmulatur.

Si uelis deniq; floreæ curæ quàm facilem aditum, tam difficilem exi-tum hortenſi repræſentare ſimulacro: tuos hortos in labyrinthum impli-ca, cuius hîc imago aliqua exhibetur. Poſſunt autem labyrinthi areolæ uel cæterarum inſtar humiles ſubſidere, ut oculi tantùm implicatis flexi-bus irretiantur: uel ad quatuor circiter palmos lateritia ſtructura excita-ri, ut pedes quoq; inter flores errabundi iucundiſſimè impediantur.

Vetus ars, quæ necdum penitus antiquata eſt, olentium herbularum tonſili ſepimento amœna hæc florum ſtatiua circumuallabat: vbi non ipſi modò inter ſe flores ciuili bello, ſed herbacea etiam propugnacula cum floribus, quos defenderent, de pulchritudinis præſtantia blandiſſimè certare viderentur. Verùm iſtiuſmodi ſepes duplici nomine incommoda & frequenter attondenda erat, quòd facilè ſilueſceret: & ſubinde renouanda, quòd citò ſeneſceret. Quare vtiliùs nouitio inuento ſingulos puluinos ſatiuis florum delicijs inſternendos ambiunt fulcra coctilium laterum tenuiorum, qui parem in craſſitudinem cote læuigati aptiſſimè inter ſe committuntur. Si vel fidelibus oculis credas; non contiguos lateres, ſed perpetuas tabulas ad vnguem dedolatas exiſtimes. Vſque adeo ſaxa ipſa florum perſentiunt amabilitatem: vt ad illos iucundiſſimè complectendos arctiſſimæ coagmentationis ſocietate conſpirent. Pauca quædam hìc habeo præmonere. Primum, vt albi lateres in lateraria officina ſeligantur; hi enim, quippe eximia coctura denſati, contra frigora pugnaciores: rubri reijciantur, vt qui minus igne durati ad primos algores in fragmenta diſſiliunt. Alterum, vt in recto plani, in ſinuoſo opere curui adhibeantur. Tertium, vt in areis obuallandis, qua parte longi ſunt, defigantur, non autem qua lati: ne parum altè depacti aut incedentium, aut fodientium offen-

Ad areolas tutelæ.

Digitized by Google

ſione loco moueantur. Poſtremum, vt ſupra ſemitarum ſuperficiem tres tantùm vncias, ſiue totidem tranſuerſos digitos extent. Debent præterea funiculi, pro varia areolarum conformatione plures paucioreſue, validè intenti vtrinque depactos ad paxillos alligari; vt parem laterculis omnibus extantiam præfiniant; vt eoſdem ad lineam dirigant; vtque Ariadnæo filo feliciùs hortenſium labyrinthorum ambages ingreſſis, non hoſpitibus Theſeis, ſed ipſis architectis Dædalis facilem laboris exitum commonſtrent. Quin etiam flexuoſo in opere ſic artificis manus eſt regenda funiculo; vt eius alterum caput opportuno figatur in centro, deſtinatam in curuaturam circunducatur alterum. Non eſt operis inſtituti minutiorem docere rationem areolarum varias in figuras efformandarum: neque enim ſtructori monſtrat architectus, quæ facilè poteſt ille ſua ex arte, vulgatoque ex vſu cognoſcere. Cæterùm, ſi clementior cura ſuaſerit, ne in beneficos areolarum ſtipatores laterculos ingrata imminutio, ac mutilatio deſæuiat, Marcum Antonium Specchium Romanum audi tum hortorum amœnitati, tum coctilium laterum integritati hac perutili ſolertia conſulentem. Aream vel quadratam, vel intra rectos angulos oblongam in paginæ commenſum reſpondente linearum ambitu contrahes: in quadrangula ſpatia quaqua verſum æqualia, quæ laterculorum latitudinem pro rata

M. Antonius Specchius.

por-

portione adumbrent, lineis cancellatim reticulatis diſtribues: areolaſque ita definies, vt integra ſegmenta, nempe ſolidi lateres includantur. Prædiſcere tamen hic debes, ab iſtiuſmodi ſtructura curuos ambitus excludi, qui niſi comminutis laterculis circunduci non poſſunt. Si quem autem pigeat pronioris, incommodique incubitus in humili ſubſidentium areolarum cultura; is poterit lateritio munimento calce interlito ad quaternos, quinoſue palmos prædicta florum cubilia excitare. Poſt affabrè munitas laterculis areolas, interiectæ ſemitæ conſternentur æquè, ac tutelares laterculi, eandem in partem leniter deuexæ. Si placet antiquitate magiſtra proficere: artem areæ frumentariæ coæquandæ, ac ſolidandæ ad hortenſium ſemitarum conſtrata ſic referes. Cretam, ſiue argilloſam ac tenacem terram minutè confodies: amurca recenti non ſalſa benè conſperges, ac ſubiges: vbi terra penitus combiberit amurcam, iterum probè comminuetur, cylindro coæquabitur, & pauicula verberabitur: denuo tandem amurca ſolum reſperges, & areſcere ſines. Ita pauitæ, atque exæquatæ ſemitæ nec æſtibus fatiſcent, nec imbribus luteſcent, nec inutiles herbulas creabunt, nec noxijs formicis, & muribus ſcatebunt. Recentior tamen ars vtiliter ſubſternit in ſemitas aut veteris ruderis cribarium puluiſculum, aut permiſtam glareolis arenam foſſitiam, aut macram & rudem nullo-

Semitæ.

Cato de re ruſt. c. 129. Varro de re ruſtic. lib. 1. c. 51. Colum. l. 1. c. 6. & l. 2. c. 20. Plin. l. 15. c. 8. & l. 18. c. 29. Pallad. lib. 7. tit. 1.

nulloque vitiatam ſeminio terram, qualis eſt altiùs effoſſa, aut conglobari ſolitum in pilulas liuidum retrimentum calcis, & cineris, quibus aquã maceratis ſaponis lixiuium percolatur. Eſt, qui gracile ſolum in operto ſiccat, ſiccatum minutim comminuit, comminutum cum ſabulo commiſcet: deinde vel manu illato humore perfundit, vel in apertum effert, vt aquis cæleſtibus humeſcat: in ſemitas denique tam feliciter digerit; vt, qui modò molliſſimus erat puluis, mox denſam in duritiem lapideſcat. Duplex autem conſternendarum ambulationum via eſt: aut enim ingeſtum ſolum pauicula condenſatur, aut ſummas prope laterculorum oras cumulatum leuiter trulla complanatur opere retrogrado; necubi leuis exæquatio progreſſu inæqualiter ſubſidat. Ita fiet, vt ſolum adhuc ſuſpenſum tum ſuo pondere, tum pluuiali preſſu, quantum ſatis fuerit, æqualiter deſcendat, ac ſolidetur. Eſt etiam nonnemo, qui coctilibus laterculis ad amuſſim læuigatis, & calce commiſſis aditum omnem beſtiolis, herbiſque præcludat. Verumtamen tam præcluſa ſtructura grauibus patet incommodis: adeo enim ab imbribus ac gelicidijs lubrica erit, vt illic ſine caſu, aut prolapſione ingredi nemo poſſit. Adde, quòd humore diuturno viridem ſitum immundamque illuuiem ducit, & prope aſſiduam purgantis operam exigit. Quanquam quodcunque hortenſis ambulacri ſolum, ne frequenter

quenter decidua puluinorum humo herbeſcat, debet ſubinde conuerri. Vnum hortis inutile habetur ſigninum pauimentum, fractis tunſiſque teſtis, & calce addita coagmentatum. Id enim brumali frigore conglaciatum minutatim diſſilit. Complanatis iam ſemitis, ſi, quod areolis includitur, eius loci ſolum florum ſationi habile ſit, retineatur, ac tenuiter ſuccretum in puluinulos cumuletur: ſin minus; illo egeſto, quod certis vtile indicijs mox deſcribam, ſufficiatur. Hæc hortorum arridet architectura: quæ tamen abſolutiſſima non erit, niſi ſeminarium adiunctum habeat, vbi generoſo è ſemine ſpes hortenſis gloriæ concipiatur, paruique hortorum Quirites educentur, donec, probata per probabilem florem indole, in floream Rempublicam admittantur, degeneres autem excludantur. Aprica loci poſitio, molliſque decliuitas eadem atque hortenſis eſto, tum vt genitalis caloris abundè, tum ne collectæ per imbrem vliginis nimium ſit. Areolas ſimplici artificio, directoque ordine quadratas, aut oblongas, necnon modicè latas facito; vt conſeri vtrinque, purgarique poſſint: eaſdem prædictis laterculorum tutelis circunſepito: ſemitas ad binos palmos, vt priùs docui, laxato: eiuſmodi ſeminarium ab hortis hortenſi tantum ſepto diſtinguito, pariterque circundato. Quòd ſi ager anguſtior vix hortis mediocriter explicandis, nedum ſeminario adiungendo ſatis eſt: pars aliqua hor-

Seminarium.

hortorum extrema in ſeminarium abeat, aut (ſi neque hoc per loci anguſtias licet) fictilibus catinis parabile ſeminarium figulus miniſtret. Ad vltimum horti (niſi domini ædibus continentes ſunt) contiguum cultoris domicilium requirunt, quo tanquam aliqua ſpecula diurni nocturnique inſidiatores abſterreantur.

Domicilium.

Excubitor, & Cultor.

CAPVT IV.

Canishortenſis.

Cic. pro Sext. Roſc. Amer.
Plin. l. 10. c. 22
Plutarch. in problem.

VT ſine militum vigilijs vrbium clauſtra, ita ſine canum excubijs hortorum ſepta inſidijs patent. Caue, tuus excubitor genus & indolem ducat à ſomniculoſis canibus, arcem Capitolinam ſilentio prodentibus: de quibus anſeres vigilantiores lectica ſplendidè inſtrata circunductæ anſerinæ ex argento imaginis ſolemni pompa, primaque Cenſorum cura publicè locati ad ædem Iouis Tonantis perpetui cibatus gloria defenſo Capitolio triumpharunt. Adeo verò vnica pœna inexpiabile, vbi latrandum eſt, taciturnitatis flagitium ſapientiſſimis Quiritibus videbatur; vt multiplici, & ſingulis annis repetito ſambucei patibuli ſupplicio mutorum parentum filium aliquem flebiliter vlulantem paterni ſilentij perfidiæ cogerent oblatrare: atque infeliciter affixum cir-

Plutarch. De Fortuna Romanorum.

circunferrent, anſerum triumphantium ſpectabile trophæum. Ne canina tibi quoque carnificina polluendæ, atque efferandæ ſint aſſuetæ floribus manus: fideli, & ad leuiſſimum quenque ſtrepitum ſolicito cuſtodi crede floridos amores tuos. Intima fides in extimis indicijs eminebit. Placet igitur excubitor canis (vt minutas prætercam notas) vſu villaticus, aut paſtoralis, ne Draconis Heſperidum fideles excubiæ deſiderentur: educatione placidus in domeſticos, implacabilis in exteros, ne blanditijs corrumpatur: toroſo corpore robuſtus, vt cominus: vaſto latratu canorus, vt eminus: arduo ſtatu minax, vt vtrinque terreat inſidiantes: oculis ſanguinea luce ſuffuſis fulgurans, vt dentium fulmina portendat audacibus: villo niger, vt luce clara terribilior furibus conſpiciatur, vtque in tenebris nocti concolor penitus inuiſum ad hoſtes acceſſum habeat. Huiuſmodi canem interdiu captiuum vinculis contineto, vt noctu manumiſſus & libertus excubias agat alacrior. Eidem excubitori mobile ac tranſlatitium tuguriolum craſſis aſſibus è caſtanea contabulato: in Auſtri teporem hieme, in Aquilonis frigus æſtate obuertito. Eo tamen in loco ſemper ſtatuito, vnde tota hortenſis planities, atque adeo quiſquis ingreditur excubitoris oculis ſubijciatur. Sed fruſtra hortis inuigilant canes, ſi culturæ indormiant homines. Colonus ergo fidem in primis, ac beneuolentiam erga dominum colat, ſine quibus horti mali-

Eiuſdem tugurium.

Coloni partes.
Cato c. 5.

Colum.l.11.c.1 malignè floreſcunt. Ne ſit ebrioſus, aut ambulator; quia capite pedibuſque vitioſa vertigine laborantibus diligentiæ ſtabilitas vacillat: neque ſit ſomniculoſus, aut voluptarius; quia deſidioſa mollities laborioſæ hortorum pulchritudinis venefica est. *Virg. Georgic. lib.1. Colum.ibid. Plin.l.18.c.24 Liban.in laud. Agricult.* Sit autem ſiderali ſcientia leuiter imbutus; vt, quæ captanda culturæ tempeſtiua, quæque cauenda ſint ſuſpecta tempora in bona ſiderum luce præuideat. Sit floridæ rei ſciens: vt ſcitè felices herbas excolat, infelices curioſè perſequatur. Sit agreſtium operum patiens: vt ſereno die in hortenſi ſole apricus ſerat, exherbet, emundet, ſuis munditijs floribus ipſis nitorem addat: per imbrem verò intra domeſticum aſylum vmbraticus de floreis negotijs otioſè deliberet, arma ruſtica detergat, *Teſſeræ ſurculaceæ.* ſurculos indices præcidat, necnon varijs numerorum crenis notet, quos deinde ad florum diſcrimina vel humi depangat, vel floralibus teſtis affigat. *Arundineæ.* Licebit, ſi lubeat, in hunc vſum reſecta arundinea internodia laxioribus alijs internodijs operire; vt, quæ includentur, ſchedulæ notabilium florum nominibus inſcriptæ ab humoris corruptela integræ conſeruentur. Quanquam ego eidem huic *Plumbeæ.* rei plumbeas lamellas numeris inſignitas, ſenos ſeptenoſue tranſuerſos digitos longas, vnum latas, digiti quadrantem craſſas vtiliùs adhibeo: quòd hæ, cum neque frangantur, neque putreſcant, vt ſurculi, permoleſtè reficiendæ quotannis non ſunt.

Digitized by Google

ſunt. Sicco diutius cælo amica irrigatione impluat, quemadmodum infra enodatiùs explicabo. Hoſce autem vicarios imbres irriget, dum ſol vel occidit æſtiuus, vel imminet hibernus; ne affuſus humor nunc feruore tabifico, nunc gelu mortifero cum ſiti vitam bibuli ſeminis extinguat. Prima luce areolas circumeat: ſi quid res florea detrimenti paſſa ſit, perueſtiget: flores vel ſenio, vel imbre, vel turbine, vel quo alio caſu caducos ſurculaceis paxillis, tanquam pedamentis, erectos adminiculet: iniuſſu domini ne legat: iuſſus hinc inde ſic demetat, vt verſicolor ſeges intacta atque illæſa videatur: ijs verò decerpendis abſtineat, qui placent ſiue nobilitate ad ſemen, ſiue nouitate ad gloriam. Matutina florum meſſis in primis tempeſtiua eſt; cum ſublucana illi blandientium ſiderum ſaliua guttatim perfuſi omnino nectarei ſunt: cum recentem ad ſolem experrecti roſcidis lacrymulis lepidè lippiunt: cum ſemhiulco riſu legi prægeſtiunt: cum egelido tepore ſuffiti odoratiorem animam expirant. Hanc minimè ſilueſtrem, imò vrbanam, atque vrbanitati cæduam florum ſiluam tenui lino, aut lento vimine nunc teretes colligat in faſciculos, nunc textiles circinet in corollas, nunc etiam vinculo abſolutam aceruatim digerat in calathiſcis, efficiatque ſuaui miraculo, vt penſiles horti manibus & capitibus facilè præferantur. Hìc & colonum, & dominum monitos volo, vt quà

præ-

Cap. 20.

Rigandi tempus.

Florũ legendorum ratio.

Tempeſtiuitas.

Componendorum peritia.

Sacræ aræ floribus ornandæ.

præcocis, quà ſerotini floris crebris munuſculis ſacras ædes condecorent, gratiam aliquam munificentiſſimo Deo relaturis; qui, vt omnium ſaluberrimis delicijs obuius eſſet, è concluſo intactæ Parentis hortulo exiſtens flos campi apparuit; cum in agro Bethlemio amantiſſimè præproperus media hieme vernauit: quique florea veris tempeſtate in ferali monte cruentus defloruit; quia lilium fuit, ſed vulnificas inter ſpinas. Noxiarum quoque floribus animantium perſequendarum op-
Cap.21.& 22 timus cultor artem percalleat, quam ego alio loco bipartitò fuſeque tradam. Nocentiſſimas autem beſtiolas, limacem, & erucam hortis potiſſimum caueat. Ergo ſi pluuialis anni fecunditas infelix cum floribus vtranque florum peſtem effuderit; intendentibus ſe tenebris ad furtiuum pabulum egreſſas nocturnus vltor prælata face veſtiget, deprehenſas manu colligat, pede proterat. Si quas opaca noctis impunitas protexerit, ſuis ipſæ veſtigijs reduce luce ſe prodent. Et limax quidem glutinoſi corporis tractu inſulsè ſaliuans pigram fugam ad latebram vſque ſequaci lentore inſcribit. Eruca verò depaſti floris reſiduum in ſummo ſolo relinquit, infra quod ad vnius alteriuſue digiti craſſitudinem ſepulta viuit. Ibi terram digito, vel ſurculo leuiter curioſeque ſcalpe, ne multa ſimul egeſta humus concolorem vermem inuoluat, & occulat. Quæris quid ſit, cur viliſ-

ſimæ

Digitized by Google

ſimæ beſtiolæ nobiles florum epulas tam auidè conſectentur? Veram cauſam ſeria fabula docto aperit inuolucro. Vos interim audite pigri cultores, audite impigri fures veſtris æqua meritis adumbrata ludicro ſermone ſupplicia. Eſt in agro Hetruſco planities amœniſſima, vbi quondam ſtetit ac viguit Semifontana Reſpublica. Hìc florentiſſimos hortos Flora, ſuam ſcilicet Regiam, natura ſimul atque arte ad elegantiſſimam architecturam conſpirantibus, excitauit. Et poſſim ego toto naturæ, artiſque molimine elaboratas delicias rudis, & inamœnus, atque, vt ſemel dicam, vrbanus agricola exæquare dicendo? Imò verò poſſum, paucis quàm pluribus eloquentior ita ſi dixero: nuſquam elegantiùs, nuſquam decentiùs, quàm Floræ in hortis, velut in voluptario theatro lepida florum natio pudica ludit Floralia. Liberale oſtium omnibus patet: ſed, qua lege pateat, hiſce inciſum notis admonet.

Limacis, & erucæ fabula.

Floræ horti.

Hic ver aſſiduum meliùs, quàm carmina, flores
Inſcribunt: oculis tu lege, non manibus.

Floridiſſima hæc Hetruſca Tempe BARBERINIS APIBVS feliciùs, quàm Theſſalica vulgaribus, natalia geminas vtrinque confines vrbes Florentiam, & Senas propagatæ amœnita-

D tis

tis communicatione ſic beant; vt illa tum re, tum nomine floreat: hæ ſicut agrorum, ſic ingeniorum vere perpetuo nobilitentur. Sed, ne in patriæ iuſtiſſima commendatione nimius videar, vnum è plurimis honoris cauſa nomino tum genere, tum hac vtraque laude nobiliſſimum ciuem meum, Fabium Sergardium; quippe qui cultiſſimæ indolis nitorem in hortis cultu ſumptuque nitidiſſimis repræſentat. Suis Flora delicijs tuendis colendiſque præfecerat Limacem quendam, hominem primò quidem vigilacem & laborioſum; deinde verò (vt incuria diuturno gliſcit ex famulatu) conniuentem ac ſupinum. Igitur cultrice ignauia horti vernabant in vrticas; decoram ſanè ſomniculoſo capiti coronam. Nec tamen ſeges illa ſine igne acerrimè vrens excitauit ad cultum; ſed incitauit ad ſcelus. Frater erat Limaci Bruchus, homo inter fures nócturnos feliciſſimus; quippe qui raperet, & lateret: noctu furaciſſimus Mercurius, interdiu frugaliſſimus Marcus Curius. Floribus in primis delicatus iſte ſcarabæus delectabatur, quorum exuctam ſuauitatem in ſordidum quæſtum conglobabat: ſeu potiùs (vt ille cum fratre gloriabatur) ex diuenditis infructuoſis floſculis ingenioſo miraculo aureos fructus colligebat. Hortos autem non temerè, ſed eruditè compilabat. Nam quos in cæteris eminentes, dominanteſque nobi-

Fabius Sergardius.

Ex longo famulatu incuria.

nobiliſſimos flores de die vulturinis oculis præcerpſerat, eoſdem ſubluſtri de nocte, Periandrum ſpicas, Tarquinium papauera decutientes imitatus, demetebat: quin etiam, ne in ſuperbam pulchritudinis tyrannidem regerminarent, radicitus extrahebat. Sed nuſquam vigilantior, quàm Floræ in hortis expilandis indefeſſus runcator furacem operam ſuam collocauit: credo vt lentiſſimo fratri exherbandi viridarij laborem releuaret. Rem primò Limax fraterna ſcilicet indulgentia diſſimulare: deinde etiam nec videre, nec ſcire poſſe; vt qui pro ſe, atque adeo pro inſomni fratre dormiret. Adde, quòd in florum denſiſſima ſilua latè ſparſa deprehendi poſſe furta non putabat. Senſit tamen (quis enim ſagaciſſimam fœminam falleret?) ſenſit, & ingemuit Flora in ſuorum verna iuuentute hortorum præfeſtinatum furtiuo ſcelere caluitium. Itaque ſæpè, at fruſtra fratrum par nocentiſſimum innocentibus verbis caſtigatos ita denique minitabunda præmonuit: Caue Limax, caue Bruche, ne Flora noua Circe mutet ora: ne vos puniat flos. Riſere nequiſſimi ſuis ipſis alioqui floſculis ſuauioris Dominæ minas: quin imò perfrictæ frontis Limax exprobrati ſibi, fratrique facinoris neutrum eſſe conſcium pernegauit. Tum Flora furore flammea; oculis, voce, geſtu fulminea; Agite, inquit, ſceleſtiſſimi, qui mina-

cem ridetis, vindicem pertimeſcite: ac ſimul peregrino flore, quem fortè manu geſtabat, vtrunque percuſſit. O prodigioſam, grauiſſimæque noxæ parem in hortorum vaſtatores pœnam! Contacta noxiorum corpora in turpes beſtiolas repentè decreſcunt: vtque maneant in recenti forma veteris culpæ indices notæ, Limaci manus pedeſque recedunt, quibus, dum licuit, per inertiam vti noluit: oculi occuluntur, quos in ſomnum occluſerat, cum fuerat excubandum: ad prætentandum cæcum iter & bacilli, & oculorum vicaria quadrigemina cornicula protenduntur, & ipſa ignauiſſima; quippe quæ leuiſſimum ad incurſum reſiliunt: horum ſumma pars nigello puncto, velut oculorum ſimulacro ac rudimento illuditur: totum tergus infuſcatur, vt ruſtici hominis id fuiſſe intelligas: eadem remanet pigritia in lentiſſimo reptatu, totumque corpus tanquam ipſo in otio laborans frigidum lentorem, hoc eſt ignauiæ ſuccum exudat, ac viam ſordidè ſignat, ne quis turpe veſtigium perſequatur: ipſa duriſſimi capitis penetralis peruicacia dureſcit in oſſiculum, ſeu lapillum cum ad multa, tum præcipuè ad alieni obſtinationem ingenij emolliendam medicatum. Vnum in tanta membrorum mutatione Limacis nomen appoſitè retinet, qui limoſam, inertemque indolem non mutauit. Similis vltio Bruchum vertit in eru-

Limax in beſtiolā ſui nominis.

Bruchus in erucam.

in erucam. Atque vt in illam degeneraſſe furem ſentias; alacres ad furtum digiti in multiplices pedes, prærepti flores in verſicolores maculas tranſeunt. Adeo verò deprauatæ conſuetudinis tenax eſt hominum genus, vt etiam num mutato corpore multati fratres ad corrumpendos hortos priſtina auiditate ferantur. Et quanquam per nocturnas vmbras ſuis quærunt inſidijs impunitatem: ea tamen irrogata eſt pertinaci vitio ineuitabilis pœna, vt ſuo ipſum ſe prodat indicio. Limax ergo ſaliuario ductu, eruca verò ſemeſa præda ſupernè relicta latibula commonſtrant. Efficaci vindicis Floræ indignatione nocentiſſimos homines ridiculas in beſtiolas deformatos non ſine riſu demiratæ ſunt Floram de more conſectantes Nymphæ quatuor, quæ ſingulas quadripartiti anni partes peculiari non magis fructu, quàm flore diſcriminant, floreoque annum diſcrimine in vnam veris æterni faciem colorant. Ipſæ hortenſium odorum vagulæ prædatrices, decentium florum garrulæ adulatrices Auræ prodigioſo ſpectaculo defixæ ſuſpenderunt volatum, & ſibilum. Vnus tamen Zephyri fraterculus, inter ventulos puſillus puſio, libratis repentè pinnulis, intentoque tragicum in prodigium digito ridibundus monitor pauca hæc inſuſurrauit. Si fabula tam ſeuerè animaduertit in hortenſes reos: quam illi ſeriam

vindictam non pertimeſcant? Hæc habui, quibus & fures monerem, vt floribus abſtineant; ne turpiùs, quàm eruca, fuſtibus verſicolores fiant: & colonos hortarer, vt pari diligentia & fide hortos colant; ne Limacis inſtar nudi, eiecti, mendiculi parciſſimè victitent ſucco ſuo.

Arma

Digitized by Google

Digitized by Google

Arma Hortenſia.

CAPVT V.

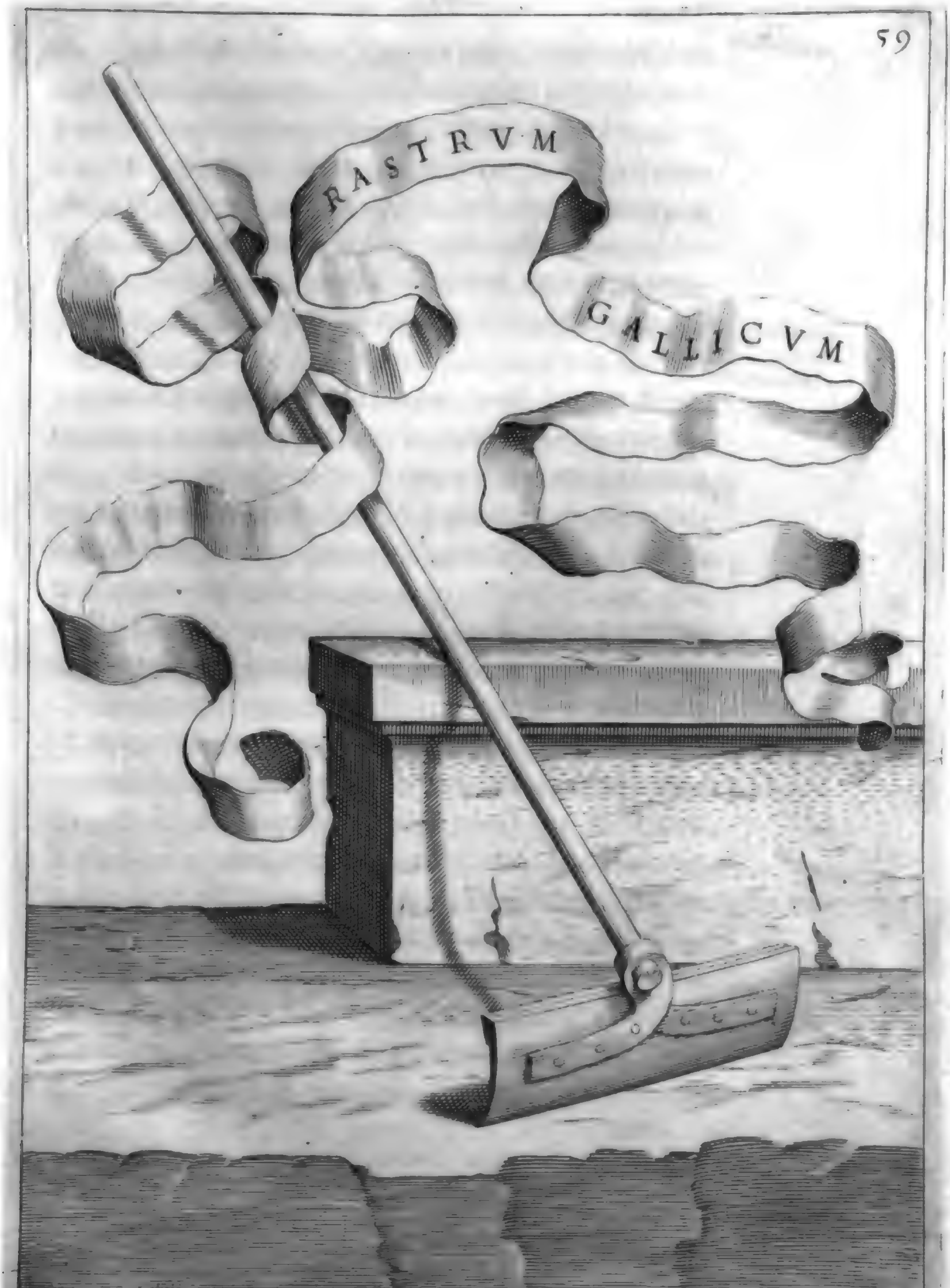
NEque miles, neque colonus inermis eſto: ſua cuique arma ſunto: illi bellica, huic pacifica: illa cruorem, hæc florem eliciunt. Hæc igitur, quamuis agreſtia, magnifacienda, & ſedulò comparanda ſunt. Breue ſcilicet bipalium vnum, vncias nouem longum, latum ſex, probè acuminatum: vt areolarum anguſtis limitibus interiectum ſolum, cum res exiget, citra lateritij munimenti iniuriam expeditè fodiatur. Item palæ duæ, quarum altera obtuſior (ſiue ea quadrata, ſiue cuneata figura ſit) vſitatas extrahendi, reponendique partes expleat: quadrangula altera, & in aciem deſinens præacutam herbulas confertim copioſeque in ambulationibus prouenientes latè ſuccidat. Gallicum è perpetuo ferro minimè dentatum raſtrum, ſiue hortenſis radula vna, ſemitarum percommodè eradendis herbis hoc artificio fabrefacta. Lamina è ferro, ex quo falces conflantur, palmum lata, quatuor digitos alta, ſupernè nonnihil craſſa, decreſcente paulatim craſſamento in aciem extenuata leuiter incuruatur. Ligneum longitudine circiter bicubitali manubrium inditur in anulum ex lamella ferrea in ſemet flexili, decuſſatim diuaricata, raſtrique tergo affixa rotundatum, è medio

Bipalium.

Palæ.

Raſtrum Gallicum.

è medio ſummi raſtri prominentem, modiceq́ue reſupinum. Hoc inſtrumento ita ſemitas cultor exherbat. Correpto vtraque manu manubrio, ſtans aciem herbido ſolo preſsim applicitam trahit ad ſe, auerſoque inceſſu recedens malas herbas ſuccidit, ac ſternit, & veluti fugiendo vincit. Noſtrate autem pala raſtrum hoc magis ex vſu eſſe ipſe vſus oſtendit. Illa enim non adeo leuiter ad cæſionem impelli poteſt, quin ſolo ſæpè ſuffoſſo planitiem lædat: hoc innocenti tractu ſummam terræ cutem ita decerpit; vt, malis tantùm herbulis, prominuliſque ſaxulis corraſis, æquata ſemitarum glabreta æquiora & glabriora reddat. Illa præterea ſupino poſitu, motuque lentiorem nauat operam: hoc prono, penituſq́ue in opus incumbente corpore, quicquid inutiliter & nocenter eminet, corradit ſimul & conuerrit. Vbi verò ſatis congeſsit herbarum & ſordium: ſparſim relictis congeſtitijs cumulis, alia opera aſportandis, ſuam adurget æquabilem raſuram. Idcirco planiſsimum eſſe oportet ita purgandum ſolum: alioqui enim minùs vtiliter adhiberetur id raſtrum, quod malè natas herbulas locis eminentibus ſuccideret, ſubſidentibus tantùm delamberet.

RASTRVM
GALLICVM

Digitized by Google

Trullæ præterea fabrorum parentur maiuſculæ duæ: altera exacutior, qua ambulacrorum herbulæ carpturam vulſuramque ipſa tenuitate fugientes abraduntur: hebetior altera, qua terra minus altè conuertitur, quaque leuiter ducta, reductaque complanatur. Alia itidem trulla minuſcula tum ad fodiendum in arcto, tum ad minimas radiculas refodiendas. Inter hortenſia quoque vtenſilia numeratur ouato lanceæ ferro perſimile ferreum inſtrumentum vnum, duodecim aut paulò plures palmi Romani vncias longum: vbi medium maximè patet, duas vncias cum ſemuncia latum: acumine in ſemicirculum retuſo, eodemque ad expeditam foſſionem, quàm reliqua ſit pars, tenuiore: ligneo manubrio priorem in partem, vt in trulla fabrili, exporrecto: ad radices præſertim aridas ſubruta humo innocenter eruendas perutili Belgarum inuento in primis accommodatum; vt meritò à deplantandi vſu Gallicum nomen inuenerit. Cultellus vnus perbreui, craſſaque lamina, mucrone retuſo atque deuexo, quo malas herbas adultiores aut areis, aut ſemitis pertinaciter hærentes radicitus eruamus. Paxillus præferratus vnus, qui paria per interualla adactus ſcrobiculos faciat floriferis bulbis minimo labore collocandis. Vas irriguum vnum ſic ex ære cyprio formandum. Venter capax in depreſſiorem figuram conglobetur: anſa verſatilis annulato ex vtraque

Trullæ fabrorum.

Belgicum deplantandi inſtrumentum.

Cultellus.

Paxillus præferratus.

Vas irriguum

me-

media parte labro inſeratur: roſtrum duplex pandum atque multiforum vtrinque promineat; quorum altero laxiùs, altero anguſtiùs perforato, prout vſus exiget, humor floribus irrorabitur: oris autem patentiſſimi media tantùm pateat pars, vnde vas poſſit impleri: extrema vtraque ſuperinductæ laminæ obice obturetur, ne in irrigationem declinatum cum innoxio ſtillicidio immodicam pluuiam ſuperfundat. Hæc etiam in hortenſem ſupellectilem opus ſunt, nauia, ſiue alueus ligneus vnus in ſcaphæ modum carinatus, intritæ cæmentiſque in ædificio, terræ ſordibuſque in horto transferendis accommodatus. Scopæ plures, quas ad euerrendum ſine ſcalptura, expoliendumque ſolum Reatinus præſertim ager idoneas mittit ex Indici milij geniculatis culmis, in paniculas molliter hiſpidas capillatis. Peniculi vel ſetacei, vel ſiliginei plures, munditias facturi ſummis laterculorum puluinos circunſtipantium oris, quas aut recens paſtinatio puluere, aut nimboſus imber luto reſperſerit. Lignea purgamentorum capſula manubriata vna. Vehes item lignea vna, bipes, vnica rotula antica, geminoque manubrio poſtico truſatilis ad maiorem terræ vim vltro citroque comportandam, ſiue etiam ad copioſa hortorum purgamenta exportanda. Regula lignea vna, cuius æquabili tractu areolarum tumor coæquetur. Graciles arundines pluri-

Nauia. Scopæ. Peniculi. Capſula purgamẽtorum. Vehes truſatilis. Regula lignea. Arundines.

ri-

Digitized by Google

rimæ, quæ tum ad caducorum adminicula, tum ad notabilium indicia florum, vt facto opus erit, concidantur. Tubi fictiles aliquot, latitudine palmares, paulò productiores longitudine, vt eas ſinguli plantas circunſepiant, quæ de terra in terram tranſlatæ, tantiſper, dum coaleſcant, ſubdiales debent quidem eſſe, non tamen apricæ; ne inſolatione exareſcant. Teſtæ item florales aliquanto plures, quàm loci captus ornatuſue poſtulat; vt, ſi fortè gelu pruiniſque, ſeu quo alio caſu earum aliqua diſſiliat, ſtatim poſſit vicaria ſuffici. Sed, ne caſibus, offenſionibus, frigoribuſue illæ fragiles ſint, è laudatiſſima creta figulari, quæ videlicet exalbeſcat, ſiue ad flauum colorem inclinet, ſeu potiùs ex flauo vireſcat, fingantur, valideque excoquantur. E rufa, ſiue leuiter incocta argilla fictilia vaſa in hortos ne admittantur: quòd iſta nimis humentem cum ſemper humum conſeruent, concreditas radices plerunque vel corrumpunt, vel emaciant. Craſſitudo requiritur minimùm pollicaris: ne florum fibras penetrans ſol, aut frigus exurat. Forma placet globoſa, modicè humilis, ore patula, breui collo leuiter ſubſtricta, ventre turgida, pede lata. Humilitas enim nec longiore per hiemem vmbra officiet aſſitis floribus, nec proſpectum impediet: capacitas verò largiore gleba ſemen ipſum complexa ab æſtu, bru-

Tubi fictiles.

Vaſa floralia.

ma-

maque defendet; ac præſtabit, vt idem latè diffuſis fibratis capillamentis in agnatam ſobolem, in floruIentam familiam feliciſſimè luxuriet. Item ſcabile paruum vnum, ſatori, runcatorique inter opus ſeſſuro percommodum, quaqua verſus palmare, ſed in ſummo vncia minùs latum; totum contabulatum etiam in imo, vt quancunque premet ſemitarum partem, æquato preſſu condenſet, & coæquet; ex vno tamen latere ſemiapertum, vt capſulæ inſtar peniculum, trullam minuſculam, ſiue quid aliud minutum vtenſile recondat. Ciſtulæ inæquales tres: prior minima inſtar pateræ plana, in præcocium penuria florum donaticas primitias oblatura: mediocris altera paulò laxior atque altior in vberiore prouentu idonea: tertia denique reliquis capacior in vberrimo vſurpanda. Orbes viminei complures, vnà cum ſtructilibus florum donis ſubinde mittendi, ac ſubinde reparandi; vt ſubitarios in vſus habeantur in promptu. Cribra tria, quorum duo ex ære cyprio filatim extenuato ſic reticulata ſint, vt primum plagis mediocriter raris grandiuſculam & exceptitiam bulbis; alterum minutis maculis prætenuem & ſecundariam radiculis terram incernat; tertium verò per eiuſdem æris laminam denſiſsimis arctiſsimiſque foraminibus diſtinctam tenuiſsimum & cribrarium puluiſculum tranſmittat, ſeminibus leuiſsimè obruendis.

Scabile.

Ciſtulæ.

Orbes viminei.

Cribra.

Item

Item laterna vna contra nocturnas quà hominum, quà beſtiolarum inſidias facem prælatura. Muſcipula vna, vel plures pro murium hortos infeſtantium copia. Theca ferramentorum vna, forficulis & cultello inſtructa; illis, vt florentes cauliculi bellè attondeantur; iſto, vt crenarum notæ in indicibus taleis, vel arundinibus incidantur. Falcula vna, qua hortenſium fruticum inutiles ramuſculi amputentur. Serrula vna, qua ramuli duriuſculi deſecentur. Cos olearis ferramentis exacuendis vna: Lamellæ plumbeæ plurimæ, numerorum characteribus diſcriminatæ, conſitis inſigni flore vaſis potiſsimùm præfigendæ: aut certè pro plumbeis arundineæ vel ſurculaceæ teſſeræ compluſculæ, quales paulò ante deſcripſi. Præter hæc lini glomus, funiculus multiplex, ac diuerſi generis vimina in varios, frequenteſque vſus neceſſaria ſunt. Reliquum iam eſt, vt innocenter eximendis tranſducendiſque cum hærente humo, dum adhuc effloreſcunt, plantarijs habile inſtrumentum præparemus. Lamina ferrea ſubtenuis ad lentam infragilemque duritiam temperata in tubum adapertilem rotundetur, cuius diameter in latitudinem pateat vncias circiter ſex, decem & octo in longitudinem. Sed quà tubus adapertilis eſt, altera laminæ ora tres itidem è ferro fibulas, pari diſcretas interuallo, ſummam me-

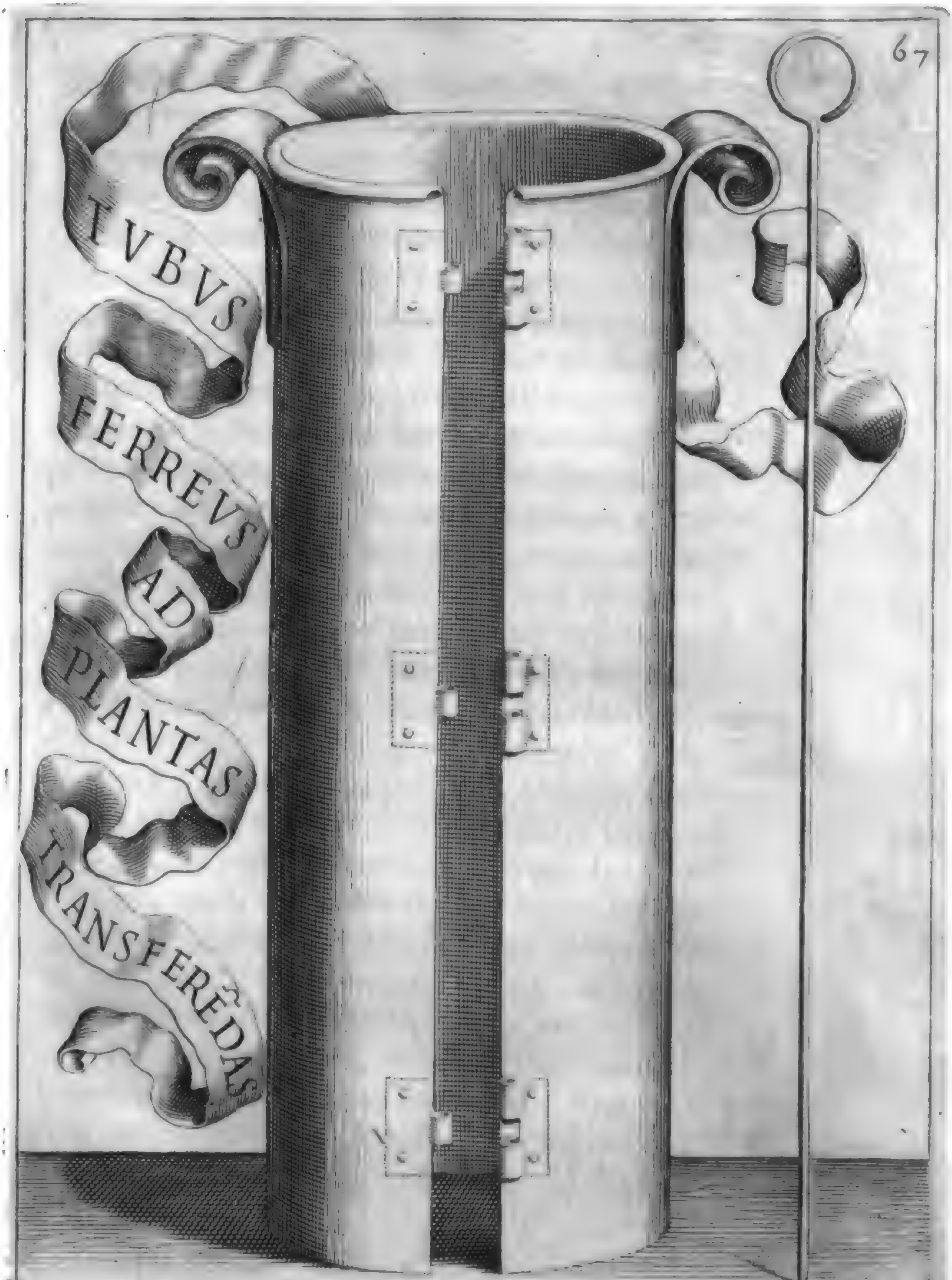
Laterna. Muſcipula. Theca ferramentorum. Falcula. Serrula. Cos olearis. Teſſeræ. Lineum filum. Funiculi. Vimina. Tubus ferreus ad plãtas trãſferendas.

E diam

diam imam exporrigat : quarum ſingulas binis alterius oræ fibulis ſic medias inſerat, vt ferreo radio ſtyloue traiectis nexiſque ſimul vniuerſis tubus in orbem concludatur. Habeat idem præterea geminas vtrinque anſulas, ad inoffenſam tractationem læui rotunditate tortiles, ſupraque ſummam oram eminentes, aut latiore in ſemet volumine conuolutas. Anſulæ, fibulæque tubo ipſi clauulis affigantur. Denique os ſummum, ne deprimentes acie vulneret manus, in recuruum labellum hebetetur: & oris imi acies ad penetrandam commodiùs humum perbenè excitetur.

Huiu-

Digitized by Google

Digitized by Google

igitized by Google

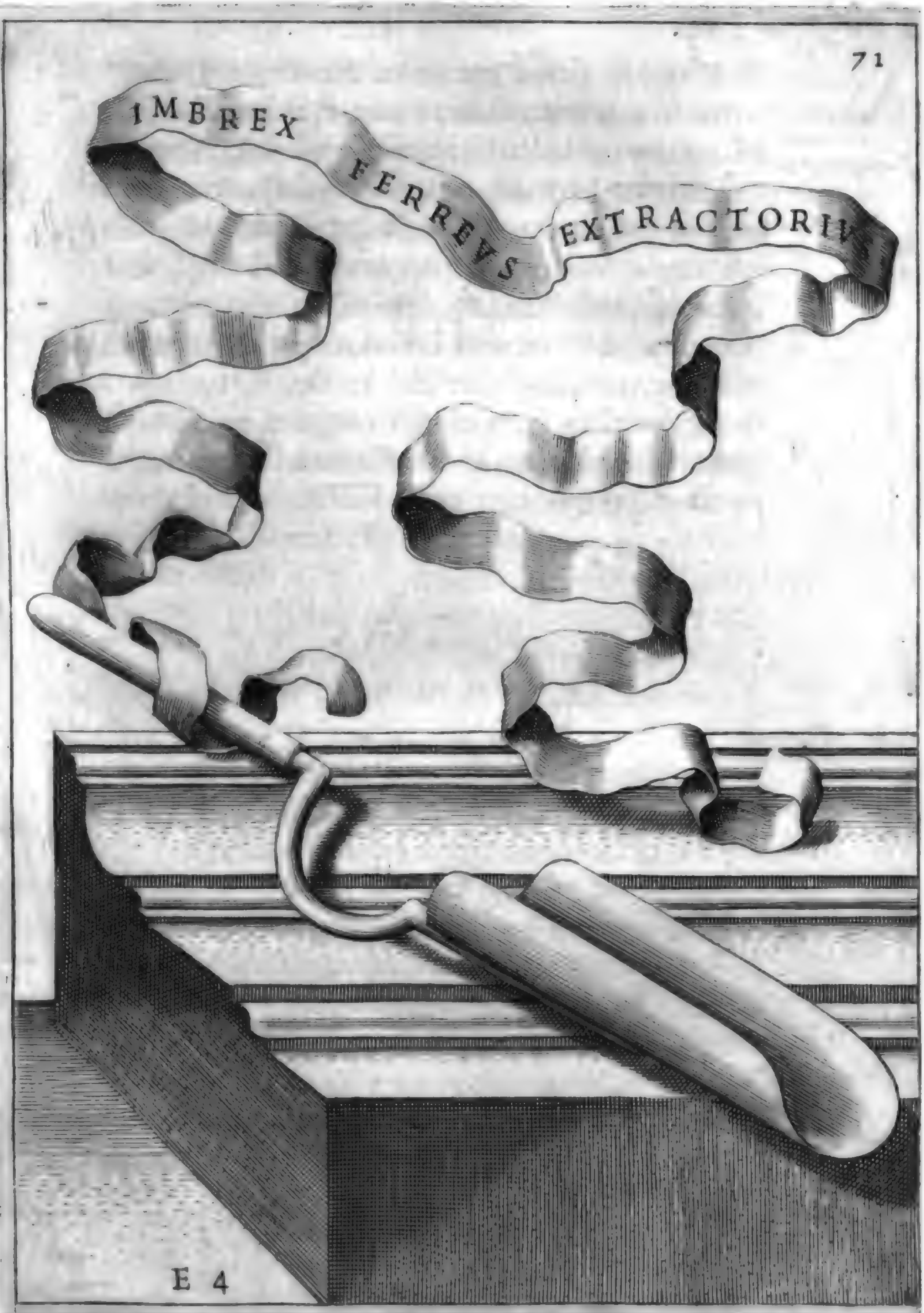
Huiuſce verò inſtrumenti vſus hic eſto. Deplantandæ plantæ folia floremque, ſi is exiſtat, in rectum manipulum citra iniuriam, citra preſſuram molliter coacta medio tubo inſerito: tubum ipſum, prehenſis vtraque manu anſulis, æquo niſu infra extrahendæ plantæ fibras, quantum aſſequi coniectura poteris, in terebræ modum defigito: defixum extollito: in foſſulam deponendæ plantæ deſtinatam & capacem, ſeu trulla tunc faciendam, ſeu potiùs hoc eodem ferreo tubo priùs excauatam ipſum tubum demittito: radium eximito: ſolutum dehiſcentemque tubum educito; qui plantam ſuis cum floribus, cumque compreſſa humo illæſam atque integram relinquet. Tum, ſiquid diſtet, hoſpitale ſolum bellè applicato: vt preſſiùs adhæreſcat, modicè irrigato. Aliud eodem vſu gemellum, conformatione diſpar deductum è Gallia inſtrumentum, deplantandis transferendiſque viuis ceſpitibus accommodatum ſic fiet. Ferrea lamina longitudinis circiter palmaris eatenus imbricatim incuruabitur, quoad quinque aut ſex digitorum hiatu pateat. Acies tum infra, tum ex obliquo bene exacuetur. Manubrium figetur à tergo itidem ferreum, ab imbricato inſtrumento ſtatim retrorſo ſinu falcatum, recto denique radio in ligneum capulum inſerto tractabile. Hunc autem extractorium imbricem ſic vſurpabis.

Imbrex ferreus extractorius.

E gemino ceſpitis latere totum imprimes: aut dextera manu falcato manubrio, ſiniſtra verò ligneo capulo arrepto terebrans eouſque verſabis, donec probè circunſectum exemptumque ceſpitem intra imbricatum alueum reponas; &, quò deſtinaueris, tranſducas. Adeo ferreo ſeculo ferraria floret ars: vt ipſo cum pigro ſolo, cui radicitus affixi ſunt, flores doceat huc illuc facili miraculo peregrinari.

Hocce

Digitized by Google

Google

Hocce mutum inſtrumentum hortis rite colendis parare; hocce in proxima cellula, tanquam in armamentario, ſuis digeſtum locis cuſtodire oportet. Id genus arma ſtatim ab opere, quicquid pulueris ſordiſue contraxerint, detergito: ne rubigo, ne ſitus ſine dente corrodant: vtque præclaro labore defuncta nitidæ ceſſationis præmio ſplendeſcant. Ferramenta vſu nonnihil hebetata ad cotem exacuito: rubiginoſa ad hortenſem arenam & palæſtram oleo inungito. Minutiora inſtrumenta aſſamenti paxillis raſtelli modo eminulis ſuſpendito: vt oculis manibuſque obuia ex inerti ſuſpendio ad motum opuſque facilè reuiuiſcant.

Promptuarium. Inſtrumentorum cura.

Terra Floralis.

CAPVT VI.

MOnet me iam tempeſtiuè canorum illud oraculum, Non omnis fert omnia tellus, vt doceam, quamnam terram totius anni verna feracitas florum prole pulcherrima parentem faciat. Emmanuel Suertius Batauus in præfatione perbreui, quam Florilegio ſuo, ſiue nudis florum imaginibus præſcribit, iuſtæ magnitudinis foſſam excauari iubet: in ea foſſa fimum bubulum, vel tunſos quernos cortices, quibus vſi ſutores fuerint, cum ſolo bono nigroque miſceri;

Emmanuelis Suertij terra factitia.

ri ; idque ſæpius intra annum bipalio conuerti, ac foſſione iterari: ſubnaſcentes præterea herbas identidem eximi. Ita præparari affirmat habile circumacto anno floreæ ſationi ſolum. Verùm ego (niſi id genus terram Batauæ oræ temperies quærat) vniuerſis incommodam & periculoſam hortis exiſtimauerim: tum quòd ſola verſatio atque iteratio non poteſt vnico anno lætamen adeo reſoluere, vt in terram degeneret nullis reliquijs ſtercoroſam, nec præpinguem, hoc eſt bulboſis excipiendis radicibus temperatam: tum quòd è quernis præſertim corticibus leuior atque imbecillior, quàm quæ à bulbis exigitur, humus factitia præparatur. Sunt, qui ſingulas terras ſingulis ſeminum generibus maritent: atque hoc pingui ſolo, illud macro; hoc denſo, illud raro; hoc ſicco, illud humido committant. Sunt, qui Hyacinthos cinere, Tulipas ſabulo terræ permiſtis obruant, fragileſque Anemonarum radiculas putribus arborum frondibus trunciſque in factitiam & molliſſimam humum reſolutis ita in florem erupturas tumulent: vt, quod olim tumulatis antiquitas voce precabatur, ipſi re meliùs præſtent; illud nimirum, Sit tibi terra leuis. Equidem multiplicem iſtum, curioſumque terræ delectum ſicut non improbo, ſic eiuſdem adhibendi author ſum nemini: cum paratiorem, vtilioremque glebam indagator optimus, recentior vſus inuenerit.

Non vbique vtilis.

Suum cuique plātæ ſolum.

Minimè neceſſarium.

Digitized by Google

nerit. Terrenum igitur ſatiuo flori vtile nec pingue ſit, nec macrum, ſed ex vtroque æquata mediocritate temperatum: quia nimio ſucco & pinguitudine fermentata radix, vt in agnatas radiculas ſubterranea ingloriaque fœcunditate ſoboleſcit, ſic ſterileſcit ad flores, laudatiſſimum alioqui ſcapum, & publica luce digniſſimum, quà numeroſo, quà grandi flore coronatum enixura. Genitales enim obrutæ radicis partes pinguiſſimi ſoli tepidiore complexu illectæ, alimentoque largiore turgeſcentes vim fermè omnem in primum adnaſcentium tuberculorum puerperium effundunt, ad vltimum ſpecioſi floris fœtum effœtæ. Cæterùm ſiccaneus etiam & macer ſabulo, vt qui nutritio humore deſtituitur, neque alere matricem plantam, aut fœcundare; neque teneram floream prolem educere, aut lactare poteſt. Quamobrem vna ſupereſt floriferis apta ſeminibus excipiendis mediocris humus, quæ parciore ſucco præmaturè luxuriantem fœturam coërcet, donec ſeſe totam efferat in denſiſſimi floris tempeſtiuam fœcunditatem. At cur tam fertilis eſt, cur floribus planè aurea terræ mediocritas? quia videlicet laxitatem, ac ſpiſſitudinem; ſiccitatem, atque humorem; leuitatem, grauitatemque, aduerſantes inuicem qualitates media temperatione ita continet fœderatas: vt ſuperiores terræ partes inferioribus modicè reſpondeant. Id autem ad aëris, rerum omnium generationem

Quænam terra floribus aptiſſima.

Theophraſt. de cauſ. plant. l. 2 cap. 6.

calo-

calore, atque humore quàm maximè iuuantis habitudinem propius videtur accedere. Eiuſmodi ergo ſolum à Theophraſto ſummopere commendatum ſatis ſolutum erit, vt & radicibus facilem præbeat meatum, & imbribus, ac radijs altè penetretur: leue, ne ſatus opprimat: humectum, vt enutriat. Quoniam verò vt hominum, ſic terrarum arcana indoles in apertis eminet indicijs: ideo florum fertile ſolum, ne quid inepto delectu peccemus, ſenſilibus ſe prodit argumentis. Eſt igitur aſpectu pullum: tactu molle ac leue, ſi aridum ſit: ſin aqua conſperſum ſubigatur, modicè glutinoſum: guſtatu quoque ſubdulce, ſi ex ea parte agri, quæ maximè diſplicet, glebam in fictili vaſe dulci aqua madefactam, ac more fæculenti vini diligenter colatam iudicio ſaporis explores: olfactu denique ſuaue. Et ſuauis quidem odor, cum principum qualitatum ad optimam corporis conſtitutionem conſpirantium veluti amicus quidam & ſocialis halitus ſit, feliciſſimam in ſolo temperiem indicabit. Quare iuxta ſagaci, atque eloquenti M. Tullio gratiora videbantur vnguenta, quæ terram, quàm quæ crocum ſaperent. Oraculum geminat altera ſapientiæ cortina, alter Plinius, qui de terra odorem optimè iudicare affirmat: quærenti verò quanam in terra odor iſte ſit, cui comparari ſuauitas nulla poſſit, talem ferè eſſe ſubijcit, cæſa vetere ſilua in noualibus. Vt mirandum ne-

Ibid.

Eiuſdem indicia.

Colum. l. 2. c. 2. Plin. l. 17. c. 5. Pallad. l. 1. tit. 5.

l. 3. de Orat.

l. 17. cap. 5.

mini

Digitized by Google

mini ſit, floreos terræ filios non paucos odoratos eſſe: matrem enim olent. At verò languida dulcitudo graciliorem pinguitudinem ſapit. Etenim, cum pinguia calore humorem decoquente exuberent, ſubdulce ſolum ſubpingue ac temperatum eſſe neceſſe eſt. Ad hæc tractabilem mollitiem humoris mediocritas, caloris temperatura leue pondus, pinguedinis modus modicum aquæ aſperſum lentorem in terris efficit. Denique cum ieiunum ſolum frigore palleat, ſaginatum calore nigreſcat; pullus color percocta nigredine dilutior caloris cum terreſtri ſiccitate parcum humorem penitus permiſcentis addenſantiſque temperiem ſignificat, ſimulque medium quendam inter craſſum tenuemque ſoli habitum commonſtrat. Quòd ſi malumus optimam floreoque ſatiorem operi terram vnico miræ multipliciſque ſignificationis vocabulo deſcribere, tenerrimam cum Catone appellabimus. Hac enim vna appellatione, quicquid in illa exigi optarique poteſt, Plinio interprete, continetur. Hæc vna temperatè ferax, mollis ad cultum, nec madida, nec ſitiens demonſtratur. Sic præterea ſoli mediocritatem ex veteri diſciplina explorabis. Scrobem effodito: egeſtam humum regerito, & recondito. Si ſuperauerit, pinguis erit: vt quæ aërio caloris, humoriſque tanquam fermento turgeſcit. Si ſubſederit, macra: quòd frigoris ac ſiccitatis terre-

De re ruſtic. c. 151.

Lib. 17. c. 5.

Colum. l. 2. c. 2. Pallad. l. 1. tit. 5.

terreno pondere deprimitur. Si æquata conuenerit, mediocris: extremis qualitatibus vt temperatione, ſic loco in medium coëuntibus. Expreſſum quoque parentis exemplum filij ſunt. Si plantæ decolores exileſque aboriantur, macram: ſi viridiſſimæ ſolitoque folioſiores luxurient, præpinguem: ſi modicè carnoſæ ſeſſileſque aſſurgant, attemperatam habilemque floribus humum ſignificant. Sic denique varium terræ ingenium aqua exploratè dignoſces. Liquore illimi bene lota humus ſi multum ſoluatur in limum: limoſa pinguedo valde hortis accommodatam declarabit. Si plus aquoſi madoris, quàm limi habeat: ſuperfluus humor corruptioni opportunam, atque adeo infœcundam arguet. Si ceræ inſtar glutinoſa tractantem pertinaciter remoretur: argilloſa tenacitas ab altrice ſeminum vi attrahi contumax fundendis floribus auaram, ipſa quoque preſſior adhæſio ſemina ſtrangulans nocentiſſimam indicabit. Rimoſam verò in primis fugies: ne radices adobrutas ſol admiſſus exurat. Quòd ſi citra ſuperſtitionem certo auſpicio ſiue tripudio auguralem coniecturam facere placet: illa temperatæ vbertatis, faciliſque culturæ habenda eſt humus, quam recens effoſſam volucres quærunt, roſtroque ſcalpuriunt: pinguis enim tellus vermiculorum pabulo inuitat. Id ego terræ genus ex olitorijs hortis accerſendum aduehendumque eſſe aio: quòd licet

Conſtant. Pogonat. l. 12. c. 3.

Olitoria optima.

Digitized by Google

licet annua ſtercoratio ſaginauerit; diuturna tamen tum inſolatio, tum irrigatio macerarunt, nutrita quoque olera nonnihil emunxerunt. In hoc autem olitoriæ terræ vnico genere permulta eſt inuenire diſcrimina, & veluti qualitatum gradus: vt pro ſeminum radicumque varietate variam ex hac fodina terram petere, qui velit, poſſit. Hinc enim alia pinguior, alia macrior, alia ſolutior, alia ſpiſſior, alia ſiccior, humectior alia, alia leuior, alia grauior in florum vſus effoditur. Liceat hic mihi per delicatas atque emunctas lectorum nares de fimo terram lætificante paucis agere. Res enim alioqui olida inter odoratos hortos, vt ſpero, grauiter non olebit. Non eſt animus (quod tamen Theophraſtus, M. Cato, M. Varro, Columella, Conſtantinus Cæſar Pogonatus, alijque grauiſſimi fecere ſcriptores) in fimetis varia genera graduſque præſtantiæ contemplando perdiu immorari: ſed, quæ fœcundis è ſordibus magis proderunt, curſim luſtrare dicendo. Igitur de optimo ſtercoris genere nihil habeo definitum ac certum, quod afferam: quia neque priſcis ſcriptoribus, neque recentibus colonis de eiuſdem primatu inter ſe conuenit. Nam quod hominum eſt ab antiquiſſimis cultoribus, Theophraſto teſte, vtpote acerrimum, præferebatur. Caſſius autem apud Varronem, Quintilij apud Conſtantinum Cæſarem Pogonatum, nec non Columella columbino

Fimus hortẽſis.

De hiſt. plant. lib.2.c.8.

De re ruſt. l.1. c.38.

De agricult. l. 2.c.19.

De re ruſt. l.2. c.15.

bino tribuunt principatum : quia præferuidum eſt, humumque fermentat. Quare columbinum fimum in pratum, vel in hortum, vel in ſegetem ſpargi oportere ruſticæ rei vrbanum oraculum *De re ruſt. c. 36.* pronuntiauit Cato. At verò idem M. Varro ex animi ſui ſententia præſtare aſſeuerat merularum, ac turdorum fimum ex auiarijs non ſolùm ad vber agrorum, verùm etiam ad boum, ſuumque ſaginam. Lautiùs enimvero, quàm agris, ac belluis, conſuluit colonis genialis iſte doctor, cum turdos, ac merulas in hortenſis culturæ conſortium congregauit. Et plures (opinor) & pinguiores hac ætate colonos haberemus, ſi turdis, ac merulis *l. 2. c. 15. & l. 11. c. 3.* horti pingueſcerent. Primus quoque aſino honos à Columella in hortis lætificandis perhibetur: quoniam id animal lentiſſimè mandit, ideoque faciliùs concoquit, ac bene confectum, minimumque herbarum creantem fimum reddit. Non pauci ſunt, qui equinum magnificant: tum quòd bono conficiatur pabulo, tum quòd vulgò atque vtiliter vt leuiſſimus vſurpetur. Alij bubulo fauent: quia mitiore terram calore fœcundans poſita ſemina non exurit. Bubalinum alij celebrant: quia nigram ac leuem terram, nempe ſationi commodam facit. Nullum denique ſterquilinium eſt, quod ſuum non habeat patronum ac vindicem. Vſque adeo ſapientiſſimi viri non de lana caprina, ſed viliore de re digladiantur. Me quidem

in

Digitized by Google

in tam lutulenta palæſtra pugnare non delectat. Vnum aio, ſpectandum eſſe in ſtercoratione cuiuſque ſoli habitum: cum cuique terræ fimum præſtabilem habendum eſſe, qui quanquam valde fœcundet, hoc eſt apta permiſtione calefaciat, & reſoluat, ſuccoſiorem quoque, laxioremque reddat, vt altricem faciliùs aquam exorbeat: ita pro multiplici terrarum varietate varia lætaminis genera poſſe optima iudicari. Quin etiam cum antiquis, nouiſque cultoribus cenſeo, ſi quocumque fimo deficiantur horti, congeſtas frondes, ac ſtipulas, atque ipſa, quæ macerari poſſint, vel terræ vel aquæ purgamenta fimi vicem aliquatenus exhibitura. Cæterùm ad hortorum vbertatem ex veteri inſtituto duplex fiet, aut certè vnum bifariam diuiſum ſterquilinium; vt ſit, vbi recens fimus macerandus reponatur, & vnde vetus iam putris in hortos exportetur. Idem ab hortenſi conſepto modicè aberit; vt ſit floribus fertili pinguedine iuuandis proximum, à floreis odoribus graui lædendis halitu ſatis remotum. Extructum pauitumque ſolum habebit, ne tranſmittat humorem, quo fimi vires continentur, & interiecta ſtramentis aut paleis ſpinarum, vel graminum ſemina herbidos hortos cæteroqui redditura intereunt. Ad hæc vel opaco & ſecluſo ſitu, vel ſuperpoſitis virgeis cratibus à vento, & ſole vindicabitur; ne ſuccum, quem terra quærit, ille exiccet, hic exugat;

Sterquiliniũ duplex.
Cato de re ruſtic. c. 29.
Varro de re ruſt. l. 1. c. 13. & 38.
Colum. l. 1. c. 6. l. 2. c. 5. l. 11. c. 2.
Pallad. l. 1. tit. 33.

Itaque, ſi poſſis, vt eò aqua influat eo nomine facies. Noua præterea per æſtiuos menſes luna non ſecus, ac ſi repaſtines, fimum raſtro aut bipalio permiſcebis, & comminues, vt is æqualiter computreſcat. Recentiſſimo abſtinebis: quia bona ſemina perurit, & malas herbas progenerat. Anno requietum, iamque flaccidum, ſi cum pleriſque idoneis authoribus ſentias, robuſtioribus plantis adhibebis: quia vires adhuc ſolidas habet, vt hortenſem adiuuet fœcunditatem. At verò, ſi Pogonatum Cæſarem audias, fimum anniculum cauebis, quem ille non inutilem modò, ſed multis etiam nominibus noxium, atque eo præcipuè cenſet, quòd innumerabiles beſtiolas & serpentes creat. Verùm, & ſi vetuſtiorem minùs prodeſſe veteres exiſtimarunt, idem tamen Pogonatus, atque adeo diuturna experientia edocuit, trimum, aut etiam quadrimum tenerioribus præſertim floribus tutiùs admoueri: longinquo enim tempore, quicquid fœtidum erat, expirauit; ſi quid durum, flaccuit. Quocunque tempore lætamine lætificandi fuerint horti, curabis vt aſpirante fauonio, lunaque ſilente ſiue decreſcente, ac ſicca fiat: hac enim obſeruatione humus minimè herbeſcens fertiliùs effloreſcet. Illud quoque moneo ſedulò cauendum, ne, nondum attenuato abſumptoque fimo, terra floribus obſerenda ſtercoroſa ſit: quia recentis fimi tabificus æſtus at-

Perfecti fimi ætas.

Agricult. l. 2. cap. 19.

Spargendi tẽpeſtiuitas.

Terra ſtercoroſa floribus cauenda.

tactuſ-

Digitized by Google

tactuſque depoſitos bulbos adureret, aut putrefaceret. Scio eſſe nonneminem, qui duos infra palmos caballinum fimum ſubſternat, cuius opportuno halitu bulboſæ radices ſuperiniecto in ſolo poſitæ ad præcocem florum partum incaleſcant. Adeo ab inſuaui ſuffimento verna ſuauitas properatur. Verùm ego in hoc noſtratis mundi tepore ſuperuacaneam cenſeo ſtercorariam ſuffitionem iſtam: eam ſalubriùs vſurpent frigidiores, ac præſertim aquilonares horti, ne materna intra terræ viſcera florum matrices penetrabili frigore perurantur. Quin etiam (quo minimè præſidio indiget Romana quà temperies, quà fœcunditas) gelidæ regionis cultrix induſtria per ſummum ſolum ſparſo calidæ efficacitatis fimo noxia gelicidia vel omnino defendit, vel quadantenus mitigat, vel facilè regelat. Huc alterum adde non contemnendum emolumentum, quòd, intra terræ rimulas cum pluuijs aquis percolata fertilis fimi pinguedine, annuo partu fatigata hortenſia culta non mediocriter refouentur. Quanquam id fomenti menſe Martio, cùm longiores dies recaleſcunt, prouidi cultores amouent; ne vitiet inferueſcens obrutas radices. Vt autem aſſiduo diuturnoque partu exhauſta tellus ad floridam fertilitatem iuueneſcat; ſexto minimùm quoque anno, veteri emeritaque vnius, alteriuſue palmi humo egeſta, atque, vt iterata ſtercoratione pingueſcat, ad olerum ſeminarium reuecta, iunior & ſuccoſior ex olitorio agro;

Subſtratus ac ſuperfuſus fimus alicubi ſuperuacaneus.

Quoto anno mutanda terra.

vt paulò priùs dixi, congeſtitia ſubſtituatur: parentis enim terræ iam effœtæ anilitas emaciatam parit, ac degenerat floream poſteritatem. Sed quoniam laxiores horti plus exigunt operæ ac laboris; vnius anni difficile ac permoleſtum negotium ſic eſt in plures tribuendum, vt hortorum aliqua ſingulis annis pars recenti humo renouelletur. Prædicta olerum altrix humus non bulbis modò, atque anemonarum radicibus; ſed caryophyllis etiam, roſiſque lectiſſimis, necnon arbuſculis, fruticibuſque floriferis, minutis denique ſeminibus commoda eſt: dum tamen hiſce poſtremis, vt in loco mox dicam, tenuiſſima incernatur. Monet igitur callidiſſimus magiſter, vſus, vna oleribus priùs conſita tellure omnia florum genera, tanquam oleraceæ vbertatis decus & præmium, feliciſſimè progenerari. Nam fama eſt, ſiue fabula; gemellæ enim ſunt, ac ſimili ſæpe vultu fallunt: fama, inquam, ſic fabulatur, paucos ante annos, cum, ferreo abrogato, floreum ſeculum ſuo Flora de nomine condere, opiparoque conuiuio condire vellet, ad florales hortos priſcæ fabulæ numeroſam ſobolem, Deos omnes per blandiſſimum apparitorem Zephyrum accitos conueniſſe. Eminet in hortenſi meditullio ſpatioſa porticus & peruia, Apolline Dædalum agente ac facilè ſuperante magnificentiùs, quàm Troiani muri, labor itidem Apollineus, excitata. Etenim aureis columnis ordine duplici ſurgen-

Telluris peroràtis fabula.

Porticus cõuiualis.

ſurgentibus & validè fulcitur, & nitidè coronatur. Corinthiæ venuſtatis argentea capitella flexibili acantho, vt hortenſem decet architecturam, folioſa ſunt. Argenteæ pariter baſes, principum hortorum gemmea deſcriptione, fideliqne mendacio teſſellatæ pretioſè vernant. Longum eſſet imitamenta ſingula breuiter enumerare. Vt è compluribus pauca, quæ ſuccurrunt, à remotiſſimis regionibus ducta narratione recenſeam: illic viſitur barbarica opulentia conditi Byzantij viridarij ornatiſſimum ſimulacrum, non Othomanica modò barbarie ad florum cultionem, ſed ipſa etiam ferme indomabili gemmea duritie ad eorundem imitationem manſueſcente. Illic gemmarum omnium diſcolori fulgore florentes Hiſpanorum Regum inter odoratas auras à regijs curis reſpirantium Toletanæ deliciæ ſimulantur, quas non minùs aurifer vero fictus Tagus, quippe qui ſolido conſtat ex auro, congruenter irriguus interfluit: gemmeis enim hortis decora eſt aurea irrigatio. Illic Brabantinorum Ducum magnificentiſſimis ædibus adiuncta Elyſia Bruxellæ conſepta, magnam vrbis pulcherrimæ partem continenti muro complexa minutiſſimæ commiſſuræ ſplendida breuitas ita exæquat, ac ſimulat; vt ficta veris, & parua magnis compoſita non inuideant. Gallorum illic Regum Pariſienſes horti cæteris quidem floribus pretioſè gemmaſcunt,

Horti Byzãtij Othomanorum.

Toletani Regũ Hiſpanorum.

Bruxellenſes Brabantinorum Ducum.

Pariſienſes Gallorũ Regum.

Digitized by Google

ſed regalibus Lilijs illuſtriùs aureſcunt. Proximus his cryſtallini Sequana liquoris licet ex gemma rigeat, ad obſequium tamen artifici fraude emollitus Regios flores allambere & colere videtur. Nec minùs felici fallacia Viennenſe ampliſſimæ amœnitatis viridarium, Auſtriacorum Cæſarum gloriæ coronarijs & floribus & laureis fœcundiſſimum in gemmei contrahitur imitamenti miraculum. Ad hæc Eyſtadienſis veris læta ſpecies inter Germaniæ floret niues. Neque hìc deſiderantur Salisburgenſes vniuerſa hortenſi amœnitate inclytæ deliciæ, in Germaniæ quidem ſolo amplitudine mirabiles, ſed in gemmeo ſimulacro ingenioſa contractione mirabiliores: vt iam non vetus malorum, ſed recens bonorum Ilias ſuſpiciatur. Hìc etiam totius anni verna formoſitas non modò multiplicis & fontis & lacus, verùm etiam allabentis Iuuauij fluminis liquido limpidoq. ſpeculo decentiùs, quàm fontano liquore fabuloſa Narciſſi forma, geminatur. Hìc immiſtæ ſiluulis feræ, ſine feritate veris ſimillimæ, innocenti mutuoque venatu & vnis capiuntur oculis, & oculos capiunt. Hìc effoſſus in theatrum ſaxeus mons veteris magnificentiæ montes edomantis ſpectaculum integrat ſumptuoſum. Hìc denique opulenti ſplendida maieſtas ædificij, ne perſtringat aciem contemplantium, per circunfuſa vireta gratior interlucet. Tu quoque Mantuana Gonzaga-

Viennenſes Cæſarum.

Eyſtadienſes.

Salisburgenſes.

Mantuani Gozagarum Ducum.

zaga-

Digitized by Google

zagarum, Parmenſis Farneſiorum Ducum ſcena hortenſis, viridiſſimis coruſca ſiluulis, liquidiſſimis vda fonticulis, nitidiſſimis expicta floſculis, quà Mincij, quà Parmæ fluuiali ambitu munita in diſcoloribus gemmulis compendiario artificio refulges: quòd hortenſium omnium vaſto complexu deliciarum pretioſa voluptas niſi gemmeum in exemplar aptè contrahi non potuit. Illic etiam ex aridis horridiſque Apennini aſpretis floriferas vndas euoluens Arnus, & gemmeus & veri gemellus, priùs Hetruſco Duci cumulata felicitate Magno, quàm Regi aquarum Oceano prodigè tributarius Florentia Tempe in hortenſem amœnitatem adeo fœcundat; vt amœniſſimæ vrbis ipſum quoque fluuio quondam aſperſum nomen feliciſſimè iam florere faciat. In vno Neapolitanas delicias cumulante Caſertani Principis Hymetto fideliter effingendo vix habuit ars ab vniuerſis gemmis tam variam & verſicolorem lucem; vt vernos colores naturæ lectiſſimorum florum gemmantem ſpeciem explicantis æquaret. Cæterùm nihil ibi ornatius, quàm Romana floralia, quæ quamuis gemmato imitamento adumbrata clariſſima ſunt, quamuis in arctum coacta magnitudinem habent maximæ hominum admirationi parem: ſiue ad portam Næuiam & Neronianos arcus aquam Claudiam in Palatium olim deriuantes Cornelia te mirabundum hoſpitem detineant,

Parmenſes Farneſiorum.

Florentini Mediceorum

Caſertani Principis Aquæuiuæ.

Romani.

Card. Cornelij.

hoc plauſu proſequenda, Venetum florem etiam Romanas ad aquas perennare. Siue Matthæia delectent, vbi Cælius mons amœnitate pæne dixerim cæleſti vernat: vbi regia cuſtos, gentilis Aquila, fabuloſo Iouis contempto famulatu, in florea ſpecula nidulatur. Siue Perettina te ſuſtollant ad Viminalem non tam arduo ſitu, quàm hortenſi gloria Montem pulcherrimè Altum: vbi familiaris Leo à Dominis & domicilio mite ingenium trahit, dum non in ſpelæis exulat, ſed pro floribus excubat. Siue Pia inuitent tum Pacis templo decenter appoſita, quòd pacifera rident viriditate: tum cruentis olim ſpectaculis nobili Amphiteatro ingeniosè oppoſita, quòd gemmea florum purpura innocentiſſimè cruentantur. Siue Farneſiana conſideres ad flaui Tyberis liquidiſſimum aurum appoſitè ſita: quia cælo concolor Farneſiorum flos aureo debet humore nutriri. Siue in veteri Hortorum colle Medicea oculos alliciant; quòd in ipſis priſtina omnis eius loci illecebra refloreſcat. Siue proxima tum Ludouiſia, tum Burgheſia contemplere: illa domeſticorum teſtificatione inſignium purpura auroque florentiſſima: hæc ampliſſimi muri ambitu delicias amplexa vniuerſas, pretioſiſque Heſperidum hortis multò attentiùs cuſtodita, quòd vigili Draconi perſpicacem Aquilam addiderunt. Siue in Quirinali faſtigio conſpicua ſuſpicias tum Aldobrandina,

Matthæiorũ. Perettorum. Card. Pij. Farneſiorum. Mediceorum. Ludouiſiorũ. Burgheſiorũ. Aldobrandinorum.

na, quibus eò benigniùs, quò propius affulgent ſidera: tum Bentiuola, vbi geminarum bis auſpicatum inſigne Aquilarum amœnitatis regiæ miraculum ſingulare præmonſtrat: tum Barberina, vbi tanquam Romana in Hybla ſub Apum imagine ſuauitas Vrbana mellificat. Verùm vt in eodem Quirinali, & Vaticano colle, ornatu maieſtatis pleniſſimo grauiſſimæ prouinciæ curis ſubleuandis Pontificij eminent horti; ita imitatricibus auguſtiùs enitent in gemmis. Quidni enim coagmentatæ gemmæ, tanquam famulæ ſtellæ, à Romano ſole cum luce maieſtatem trahant? Illic præterea ſplendida ſpecie, vt alibi re ipſa, cum formoſiſſima Vrbe certant proximæ ac ſuburbanæ deliciæ, quæ in Faliſcis Balneariam, & Ciminiam Caprarolæ villam purpurea Conditorum gloria illuſtrant: quæque in Latio Tuſculum ac Tibur exornant, quarum illæ ambitu non ampliſſimo plurimorum Principum voluptati pares in patritiæ nobilitatis coloniam tranſierunt: hæ verò amœniſſimo, quà ſitu, quà opere ſic eminent, vt Romanæ maieſtatis olim Tibure ruſticantis veteres moles non ſua ipſæ magis multiplici ruina, quàm vna Eſtenſi magnificentia obruantur. Ipſe Anio pulcherrimæ ſtructuræ admirabilitate ſuſpenſus, ſuique ad Romana miracula curſus frequenter oblitus totum præcipitantis vndæ

Bentiuolorũ.

Barberinorũ.

Pontificum.

Horti Balneariæ.

Horti Caprarolæ.

Tuſculani Principum plurimorum.

Tiburtes Eſtenſium.

dæ

dæ diluuium ad hortenſe diuerticulum innocenter declinat, tantuſque tamque vetuſtus fluuius in ſubſultim ludibundos fonticulos & ſiphunculos obſequentiſſimè repueraſcit. Nouiſſima floret etiam in gemmis Franciſci Caëtani Sermonetæ Ducis voluptas nuper condita & conſita propter oppidum, quod amico floribus Ciſternæ nomine hortos pulcherrimos exigebat. Hæc circunſtantium columnarum aurea forma: hic argenteus, & gemmeus ornatus. Teſtudo ſapphirina, cæloque concolor, ſeu potius gemmeum cælum vitilium herbularum ambitioſos ramulos diffundentium textili è ſectilibus gemmis topiario ita conueſtitur atque opacatur, vt clariùs fulgeat. In pauimento denique ſmaragdino, herbida luce florido, diſcoloribus lapillis multiformes in areolas nitidè variato calcantur quidem opes opuſque nobiliſſimum, at non philoſophico Cratetis contemptu: manus enim pedibus inuident contactus diuturni felicitatem. Hanc ego amœniſſimi horti mediam porticum pulcherrimam; ſi verbis audere tantum liceat, quantum rei dignitas vocabulis maior poſtulat; appellare non timeam florei maris inſulam fortunatam. Poſtquam hìc cæleſtes conuiuæ ſuper inſtrata purpura diſcubuere, inuſitata epularum miracula in auream menſam inferuntur: ſinguli enim miſſus florei ſunt, in florum genera diſcriminati. Quare mirari primò Deorum chorus, & alius alium circun-

Ciſternini Caëtani Ducis.

Dapes floreæ

Deorum allucinatio.

cunſpectare, quid ageret: deinde ieiunum in riſum ora diducere, quòd in illa florea lautitia oculis tantùm naribuſque ſibi epulandum eſſe exiſtimaret. Tum Flora corridentibus, ſeſeque lepido aſtu deluſos opinantibus argutè ſubridens, Experiamur, inquit, an etiam palato ſapiant flores mei: roſamque aurea de lance ſummis digitis præcerptam, pulchrioriſque in roſetum oris inſertam ſcitulo preſſu morſicatim præflorans addit: Papæ! dum roſa hæc flos nectaris eſt, & flos ambroſiæ; præſtat apem eſſe, præſtat ſugere, quàm olfacere. Quas verò dapes ſibi magis decoras Flora, quàm flores vobis apponeret? Tunc enimuero ſenſere Cælites omnes in terris quoque ambroſiam eſſe Cælitibus ipſis expetendam, cuius cæleſtis ſuauitas epulari bonoque dolo terrenam formam ſubitura non potuit ſuauioris formoſitatis epulas, niſi flores, præſentare. Quis iam dicendo explicet ad agnitas peregrinas epulas Epularium auiditatem? Quis à guſtu eminentem in omnium vultu, atque adeo in feſtiuiſſimis acclamationibus voluptatem? Illa omnium erat vox Deorum vna: Si tam ſuauiter florerent horti; Deos omnes, acclinata maieſtate, ſemper in floſculis colendis ruſticaturos. Hìc ad hilaritatem erugato regio ſupercilio Iuppiter, Cur, inquit, edulium deliciarum alma parens Tellus pulcherrimos floreos fœtus artificioſis hiſce deteriores, vtpote aut fatuo ſapore non appetendos,

aut

aut venenato ſucco fugiendos paris? Reſponſo ali- quantiſper expectato, nec accepto, Tellurem Iuppiter inter confertam conuiuarum multitudinem oculis diu quæſiuit, nec inuentam vt abeſſe cognouit, Et abeſt, ait, in florei ſeculi natalitijs magna mater florum? Tum Flora, demiror equidem, inquit, non intereſſe diſertè vocatam. Quanquam fortaſſe nec dum potuit: ſua enim mole prægrauis lentè feſtinat. Sed iam ego lentiſſimam grauitatem iſtam Archimede faciliùs efficaci machina incitabo. Miniſtrabant regali facie puellæ centum, Auræ leues agileſque, atque inter ſeduli miniſterij laborioſos excurſus recurſuſque odoratæ animæ tenera reciprocatione ſine flabello flabelliferæ genialem conuiuij calorem ventilabant. Ex his natu minimam, ore argutulam, vultu roſeam, crine auream, lacteoli corporis candidum iubar linea nebula caſtè vmbrantem, pubeſcentibus per glabellos humeros verſicoloribus pinnis volatilem, extimis tenellis plumulis tremula palpitatione laſciuientibus ipſo in otio inquietam Flora ſic alloquitur: Age mea feſtiuitas, mera pernicitas, mea motacilla, Aurilla, Tellurem Deam tardigradam, vbiubi gentium erit, inueſtigatam incitatamque tecum huc quàm ocyſſimè ſiſte. Vix dum imperarat Flora, cum imperata ferè iam fecerat Aurilla. Vagulo enim volatu immenſa terrarum ſpatia emenſa iam erat: nec tamen in terris Tellurem inuenie-

Tellus abſens accitur.

uenicbat. Quacunque roſcidulas alas concutiebat, ſudum ver impluebat: quacunque halantem halitum anhelabat, extemporalem amœnitatem inhalabat. Deſperauerat poſſe præterea inueniri per amœniſſimos omnes quæſitam hortos: cum, vbi minimè rebatur, tandem reperit. In abdito ignobilique hortulo, varijs oleribus liratim poſitis ordinatim viridicato Matronam proſpicit cruda viridique anilitate meliùs, quàm purpuriſſo, annoſum os fucantem interpolantemque; obeſiſſimam eam quidem, at ſedentario labore operoſam: phrygio enim opere vera olera mentiente matronalis pepli oras lactucis, & braſſicis; cæpis, & allijs, cæteriſque oleraceis imaginibus inſigniuerat; ac tum fortè manum vltimam imponebat. Tunc Aurilla flabili murmurillo eloquenter eblandita facilè Telluri perſuaſit, vt nimiùm diu expectata præter morem molemque properaret. Iucundiſſimæ nuntiæ aſpirantibus hilarata blanditijs loci eius olera omnia vultu viridiore riſerunt. Ipſa Tellus inſolito afflata impetu recens elaborato magnificè ſe peplo exornat; leuique curru, quem curulis rapit leo, quàm citiſſimè prouecta, peplum vibrante alludentis Aurillæ aſpiratione, in ſicco velificat. Interea, dum Tellus acciretur, eruditum Iouis nodum vicario Flora reſponſo expediuerat: atque inter multa, quæ nunc referre non vacat, reſponderat, ideo formoſiſſimos terræ filios, florum pleroſque

Olitorio in hortulo inuenitur.

Cur florum pleriq. inſulſi, venenati, inodori.

roſque aut inſulſos, aut venenatos, aut malè olidos,aut ſaltem inolentes fatua ſpecie colorari: vt ne nimiùm colori credat coloratis præſtigijs facilis capi mortalitas: vtque non in herba ſolùm vaniſſimæ ſpei, ſed in flore quoque breuiſſimæ formoſitatis anguem latere condiſcat. Quanquam erraui, nec opus habeo (inquit illa) cibariam hortenſium florum ſuauitatem argutè diſſimulare:quando flores omnes nectarei ſunt, merumque mel, quod Apes miniſtræ ſedulæ hominibus colligunt,& præguſtant. Quærenti præterea Baccho, quis amœniſſimæ indolis coquus ſuauiſſima illa cupedia in flores vernare feciſſet, cum Charitum artificio florida ea bellaria concinnata eſſe ſubieciſſet Flora; pinguiſſimi ventris, & pinguioris Mineruæ Deus præter expectationem acutè, Enimuero ſic decuit, inquit: è manibus enim Gratiarum quid potuit aliud præter flores exiſtere? Verùm vbi ſe tandem in conuiuarum conſpectum dedit optatiſſima Tellus, olitorij ſyrmatis textilem pompam trahens, omnium riſu excepta iucundo ſpectaculo conuiuij lætitiam cumulauit. Flora iuſſam diſcumbere conuiuali vrbanitate ſic dicitur allocuta. Quamuis ſera, tamen ades tempeſtiua, Omniparens mater. In tempore enim poſt florea mea fercula ſecundas ipſa menſas in iſta oleraceo textu fertili veſte attuliſti. Aculeato ioco ſolito grauior Tellus pauca hæc, & ſeria. Illuſa vilium olerum figu-

Telluris habitus ridetur.

Eiuſdem pro ſe oratio.

figuris, ignobilique viriditate mihi atra & infelix veſtis hæc miſericordiam opemque implorat, Flora, non riſum & ioca. Damnatæ parentis in vulgarium partum herbularum quidni paratus agreſti opere amictus concolor herbeſcat? Inani iam nomine ad ludibrium mater dicor omniparens; quando cinis & ſabulo, nempe ſterilis puluis ad floreæ fœcunditatis gloriam eliguntur. Quid hoc artis eſt repugnare naturæ, terraque genitali relicta ſatiuas humani generis delicias è cinere arenaque demetere? Si placet floream ætatem diuturnam, ſtabilemque fundare: non leuis puluiſculus, ſed ſolida tellus fundamentum eſto. Si quid merui olerum opportuno fructu, florum vbertas honoraria remuneret. Si patritiam inter Deos matronam oleraceo virore vulgaris palla dedecorat; veſtro Cælites ſuffragio, tuo Flora beneficio floridæ purpuræ nobile ſyrma condecoret. Audita Deorum omnium aſſenſu atque approbatione Tellus ſuam feliciter cauſam perorauit. Nam florali conuiuio ſoluto cæleſtis Senatus conſultum per vernum præconem Zephyrum in hæc verba recitatum eſt. Quod felix Floræ, bonum floribus, fauſtumque florum cultoribus ſit: cum, quod nimiùm diu non minùs in animorum indole, quàm in annorum nomine regnauit, ferrum longè lateque iam propagato florum cultui ſeruiat; in floralibus Deorum omnium comitijs, Flora rogationem ferente, cætero-

De floreo ſæculo, deque hortenſi terra Cælitum edictum.

terorum Senatu Deorum cenſente, ferreæ floream decoro, aptoque tranſitu nomenclationem ſubrogari placuit: & appellatione ferruginea deterſa, à communi mortalium ſtudio erga flores floreum ſeculum appellari. Illud præterea floriferorum hortorum coloni omnes inuiolatè ſeruanto, quod, magna matre Tellure ad eundem Senatum referente, ſancitum eſt: vt, ſuperuacanea cineris ſabulique cum terra permiſtione antiquata, pura puta hortenſis humus immiſto pridem fimo iam putri, atque in ipſam terram transformato, frequentique olerum fœtu nimia pinguedine depaſta, ſubpinguis progenerandis floribus vſurpetur, atque olitoriæ fœcunditatis beneficio florida gratia referatur. Hoc tam iucundum tamque iuſtum edictum genialibus comitijs peractis, ne cui florum ſtudioſo ignoraretur, Iouis Floræ gratificantis iuſſu à volucri curſore Zephyro ſingulis hortorum poſtibus præfixum eſt.

FLO-

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORVM NOTAE LIBER SECVNDVS.

Narciſſorum notæ.

CAPVT I.

QVID hortorum cultori turpius aut etiam nocentius, quàm flores, nempe familiam ſuam, de facie non agnoſcere? Nam quî ſuis quenque locis aptè diſponere, atque educare poſſit; niſi lineamenta formaſque diſtinguat? Et quanquam multiformes florum natales indiſcreta ſpecie, & concordi figura ſimillimi nequeunt internoſci: complures tamen ſunt aut claro, aut certè obſcuro diſcrimine notabiles, quorum, vt licuerit, notas perſequemur. Neque verò hìc vniuerſos, ſed eos duntaxat flores ſuis coloribus exprimemus, quos noſtri exhibent horti; vt neceſſitati pariter, & breuitati conſulamus. Illud

[Cur florēs colono prænoſcendi.]

[Complures indiſcreti.]

Bulbacei pleriq. aut hyacinthi, aut narciſſi.

R. Dodon. ſtirp. Hiſt Pempt. 2. l. 2. c. 18.

autem præmonitos cultores volo, è bulbaceis floribus, qui plurimi antiquitati prorſus ignoti, atque anonymi coluntur in hortis, narciſſos, aut hyacinthos ab erudita pleroſque poſteritate cenſeri: & grandiores quidem ad narciſſinum ordinem, minores ad hyacinthinum reuocari. Narciſſus à narce dictus, quòd aliena grauet capita, ſuum priùs prægrauauit; cum fabuloſus vmbræ ſuæ amator puer è fontani ſpeculi ſincero nitore malè ſibi notus, atque è frigidis aquis tabificam flammam trahens, ex homine in caducum florem dilapſus eſt. Etiam nunc mutatæ formæ ſtudioſus ore vernat multiformi. Aut enim ſimplici foliorum textura tenuior, aut multiplici habitior eſt. Nunc argenteo, nunc aureo pallore veteres curas præfert. Medius flos, quem ab imitamento calicem cum recentioribus in poſterum appellabo, inter lactea folia aut ſuauiter concolor lacteſcit, aut ſplendidè decolor aureſcit, aut circa ſummam oram croco illitam lepidè rubeſcit. Sed quis coloris, magnitudinis, formæque inexputabiles varietates enumeret, natura cultuque ad aſſiduam nouitatem conſpirante? Noſtris autem hortis familiaris potiſſimum eſt, qui colore totus argenteo ſuffunditur; vt à medio candido calice in pateræ formam depreſſo argenti patera Italico vocabulo nominetur. Neque tamen huiuſcemodi narciſſus vno argenti candore, ſed ſulphuris quoque pallore pingitur.

Narciſſi nomen vnde.

Plin. l. 21. cap. 19.

Narciſſus genere, & colore varius.

Narciſſus totus candidus flore ſimplici polyanthes.

Narciſſus colore ſulphureo, flore ſimplici polyanthes.

Digitized by Google

gitur. Idem præterea in plura genera diſcriminatur. Alius enim præmaturè, ſerò alius vernat: alius minutos, modicos alius, alius peramplos in flores è caule ſummo ſe diffundit: alius denique foliorum ſimplici ſerie, alius multiplici componitur. Hic ergo tum candido, tum pallido colore narciſſus à cæteris narciſſis diſcrepat floreis folijs anguſtioribus, & calice breuiore. Virentia quoque folia ſæpe anguſtiùs patent, longiùs porriguntur, læuiora & rigidiora ſunt. Nec eadem omnibus tinctura. Candidum allij virore albida, & veluti rorulenta; pallidum myrti exemplo viridiſſima conueſtiunt. Bulbi membranas extimas color auſterus infuſcat; intimas tunicas dilutus dealbat: magis compacta forma ventrem deprimit, ceruice modicè producta. Quin etiam iſto eius, qui folioſo floret argento, bulbus depreſſior eſt. At verò maioris floris bulboſa parens vaſtiore corpore, ventre oblongo, procero collo, ſpadicis coloris dilutioribus tunicis notabilem in modum inſignitur. E folioſis albentibus narciſſis Byzantius, ſiue Chalcedonius perplacet, & colitur. Hic tum præcox, tum ſerotinus membranacea primùm vagina includitur, quæ longum in alabaſtrum, vt ſimplicis floris folliculus, non faſtigiatur; ſed rotundiore gremio latiùs tumet. Ea demum dehiſcente numeroſus, & formoſus partus excluditur. Deni aut duodeni fratres ex vno caule penduli ſæ-

Narciſſus Byzantius polyanthes, albo flore luteoq. calice multiplex.

G 3 pe

pe numerantur. Alba folia denſiſſimo congeſtu bene compactum tribuuntur in florem. Media foliola vario atque multiplici flaui calicis mæandro intercurſante vndatim, intercisè, permiſteque implicantur. Subſimilem alium narciſſum, ſine medijs albis foliolis denſato, atque in rugas replicato flaui coloris orbe multiplici criſtatum, nimiam in ſobolem luxuriantis bulbi decorum abortum eſſe conſtanter affirmant obſeruatione diuturna experientiſſimi cultores: quòd & numeroſo fœtu effœta radix, & adnata poſteritas nondum per ætatem ſatis robuſta floribus explendis idonea non ſit; cum deinde, vbi iuſtam in rotunditatem adoleuerit, prioribus pares, atque adeo æquè folioſos flores progeneret. Alij verò, & quidem callidi rerum æſtimatores exiſtimant, certis è bulbis minore vi præditis mutilos eiuſmodi partus perpetua ſtabiliq. lege exiſtere: nec deſunt, qui eoſdem, vtpote Epidauro miſſos, Epidaurios appellent; ac duplici potiſſimum procerioris caulis, maioriſque floris nota diſtinguant. Equidem (vt erudita diſſidia iſta componam) non negauerim, ex imbecillis radicibus hæc interdum ſpecioſa monſtra poſſe progigni; ſimulque inueniri crediderim radices alias ita natura conſtitutas, vt flauentibus tantùm criſpulis criſtis albidos partus ſuos exornent. Vtriuſque folioſi narciſſi caulis herbaceus de more nudus, concauus, atque ſtriatus digitali ferme craſſitudine

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. cap. 13.

Narciſſus Epidaurius.

Digitized by

ne, & pedali longitudine aſſurgit: virentibus folijs nonnihil carinatis, & paulò, quàm in ſimplici narciſſo, laxioribus circunuallatur. Bulbus carne intus candicat, conueſtientibus tunicis foris nigricat, & in rotunditatem conglobatur: præcox magnitudine noſtratis narciſſi bulbum æquat, ſerotinus etiam ſuperat. Hic etiam illo, qui præmaturè floret, magis compactus & rotundior ad florem difficilis & moroſus eſt, frequentemque in rotunda baſi cariem trahit. Non ſolet in ſemen exire in florei fœtus præſtantiam exhauſta vtriuſque fœcunditas. Eminet folioſus alius duplicis generis narciſſus, corniculati nomine inſignis. Minor ſex alba folia minuſcula in orbem expandit: in vmbilico aureum calicem criſpantis auri pleniſſimum porrigit: inde ſex flaua cornicula in ſtellam diducta ſurrigit. Quaternos quinoſue flores profert, ac ſuſtinet caulis, priore tenuior atque humilior. Ab radice folia exeunt prolixa, gracilia, mollia, & ſubalbida. Bulbus denique ſubeſt à vulgatis narciſſinis vna corporis menſura paulò breuiore diſcretus. Maioris bulboſa radix vulgaris narciſſi bulbum adæquat, ceruice perparum extante: folia tenuitate, ac prolixitudine ſuperioribus non diſſimilia minùs pallent: ſcapus inſigniter procerus in duum triumue ferè palmorum longitudinem procurrit. Complures è membranaceo inuolucro flores quà proſpero, quà abortiuo partu excluduntur, quorum

Narciſſus corniculatus minor, & maior, polyanthes.

rum folia flauentis lineæ ductu eminulo intermeante liberaliter colorantur. Vt igitur vides, vterque narciſſus cornibus armatus longè fugiendus non eſt: non enim fœnum habet in cornu, vt vulnera præcaueantur; ſed odoratum aurum, vt oculi nareſque ſuauiſſimè feriantur. Iam verò ne qua narciſſo deſit opulentia, præter argentum etiam aurum totam floris bracteam opulentat: ſiquidem inter ſimplicis compoſituræ narciſſos & folijs, & calice aureus in pretio eſt. Hic diſcoloris auri, variæque aut conformationis, aut amplitudinis leuibus momentis pulchrè diſſidet à ſe ipſo. Superioribus albis narciſſis caule, florumque penſili congerie ſimilis, folio, bulboque differt: illos enim folioſior, hunc rarior plerunque ſilua diſtinguit: illi bulbum ipſum rotundant, hic in pyri effigiem turbinat: circuntegentes tunicas illorum plerique fuſcant, hic modicè rutilat. Simplicium denique narciſſorum ritu triangularibus folliculis nigrum, & inæquale ſemen includit. E minuſculo narciſſo aureolo, à reliquis vna breuitate ſeiuncto bulbulus pendet rotundus, & nigellus; decolor nempe decori floris appendicula. Verùm illi ditiores narciſſi ſunt, qui frequentium foliorum flauentibus bracteis aureſcunt. Et in his genera variant. Alium videbis à ſiluis oriundum è pallido bulbulo puſillum æquante narciſſinum bulbum, qui de iunceis folijs nomen Hiſpanum traxit, inter anguſta, ob-

Narciſſus totus flauus polyanthes.

Narciſſus ſilueſtris ſtellatus.

oblonga, tenuia, carinata, & pallidula folia ferè palmari, gracilique cauliculo innixum proſilire; & creberrimis folijs in ſtellam diſtributis confertim coagmentatum, albo giluoque confuſis in paleæ ſpeciem colorari. Subſimilis alius roſea ſpecie, bulbo & flore paulò amplior, & coloratior à collaris rugati criſpiſſimo imitamento Gallicum Fraſei nomen adeptus raro floret, florea membrana ægrè dehiſcente, ac plerunque vitium faciente. Sed excellere ſe cæteris ipſo vulgato iam nomine ſignificat ſeptentrionalis, ſiue ſilueſtris narciſſus, cui Roſeus maior nomen eſt. Is enim luteæ folioſæ roſæ decora ſuppari gyro complexus media floris folia calicis loco denſiſſima complicat, & criſpat; ſimili quoque auro colorat, folijs alijs quà luteis, quà pallidis, quà herbaceis per ambitum congeſtis, & explicatis. Illud præterea familiare ipſi eſt, vt à foliorum denſitate, & copia particulatim effloreſcat. Etenim extremis folijs marcentibus & præmorientibus, mediæ conuolutæ paniculæ paulatim euoluuntur in floſculos. Quanquam illa florea congeries raro difficulterque digeritur, ac dehiſcit ad plenum. Roſeus hic narciſſus, ſiue narciſſina roſa ſolitaria ſcapo inſidet bene firmo, anguloſo, duos circiter palmos alto; ac, tanquam ipſa ſibi oneroſa, nutat. Ex imo folia modicè conſurgunt, liberaliter patent, mucronem retundunt & rotundant, in viridi pallent. Bulboſa radix pro-

Narciſſus ſilueſtris roſeus maior.

Narciſſus ſilueſtris roſeus maior.

pe

pe rotunda exteriores tuniculas diluto colore ferrugineo ſuffundit. Iunceo folio, amploque tum flore tum calice narciſſi plerique ſaturo colore lutei ſunt, & prope inodora pulchritudine tantùm ſpectabiles, necnon eodem in genere multiformes.

Narciſſus iūciſolius maior, amplo calice, & folijs conuolutis.

Alius enim foliorum oras nonnihil vtrinque conuoluit, caliciſque ſemuncialis ſerratum, & ſinuoſum labrum diducit. Ad hæc ſingulos, binos, atque adeo ſenos interdum flores, folijs totidem in orbem compactiles è folliculi ſinu excludit. Scapum gracilem, concauum, rectum, pedaneum, atque ex nobiliſſimi cultoris obſeruatione ſimplicem excitat. Si quando autem plures coniunctim caules emittat; multiplicem bulbo fertilem florum ſobolem adnatam eſſe ſignificat. Bina, aut etiam terna profert ab radice folia pedalis, aut certè maioris longitudinis, anguſta, cuſpidata, carinata, fuſco virore herbida, & ſucci plena. Bulbum ſubiungit ſubſtricto ventre oblongum, collum non raro detorquentem, diluto exterioris tunicæ colore ſpadicem.

Alius folijs continuatis.

Alius explicata, & coniuncta, imò inuicem ſuperuenientia folia perpetuo velut orbe continuat: ſaturatiore colore lucet: anguſtiorem calicem magis criſpat: ſuperiore infœcundior quaternos circiter extrudit flores: eodem viuacior ſeriùs defloreſcit: languidam ſuauitatem olet: ima folia menſura breuiore profundit: bulbum ſubijcit forma conſimilem, ſed ali-

quan-

Digitized by Google

quantò contractiorem. Alius demum anguſtioribus floreis folijs in ſtellam diradiatis teretem æquabilemque calicem exporrigit. Noſtrate ſub cælo binis terniſue floribus auarè vernat: folia itidem carinata latiùs explicat, & parciùs producit: bulbo gignitur perſimili, ſed longè minore, minuſque ceruicem detorquente, necnon ſubnigris inuolucris tunicato. At verò narciſſus iunceis folijs odoratus, ac totus liberaliter aureus, ſuperioribus inodoris minor, à ſoli natalis nomine Hiſpanus, à medica vi (vt Remberto Dodonæo placet) vomitorius & ſimplici,& multiplici foliorum ſerie flauet. Ille florum folijs mucronatis, aut orbiculatis; coniunctis, aut deiunctis: ipſis quoque floſculis præcocibus, aut ſerotinis; grandiuſculis, aut minuſculis; binis terniſue, aut etiam denis pluribuſue ex vnoquoquè cauliculo emicantibus varius; ac partim vnicaulis, partim multicaulis eſt. Hic verò vt plurimum ſingulos, binoſue; vt maximè quaternos, aut quinos vnico è caule flores promit, floreum gelſimini, malique Medicæ halitum ſuauiſſima temperie olentes. Vtriuſque caules ſaturatior viriditas, inoffenſus læuor, ac teres rotunditas compares facit. Veruntamen duplex eoſdem nota diſcriminat. Illos enim proceritas ferè bipalmis extendit, hos puſillò breuior longitudo contrahit: illos continuum foramen vacuat, hos fungoſa quædam natura modicè obſtruit.

Alius calice tereti, & folijs anguſtioribus.

Narciſſus iūcifolius minor odoratus ſimplex, & multiplex.

Stirp. Hiſtor. Pempt.2. l.2. cap.22.

ſtruit. Folia pariter viridantia, oblonga, rotunda, carnoſa, læuia, & planè iuncida. Bulbuli plerique globoſi: minùs plerunque vtiles oblongi, diſſipatis in longitudinem viribus: rotundi feraces, toto in floriferos niſus collecto corpore. Idem omnibus color: extima enim pulligine nigricant. Hoc etiam inter vtrunque narciſſum conuenit, vt longulos proferant è membranacea theca floſculos, quibus ille triangularia capitula ſubijcit, flore dilapſo turgentia, & nigelli anguloſique ſeminis fœcunda: hic autem longulis tantùm pediculis inſiſtentes, nulloque ſeminali folliculo capitatos parit, genitali conatu in floris plenitudinem effuſo. Triplex eſt præterea Hiſpano ſuperiori luteo non

Albus minor. abſimilis, albo colore vernus narciſſus. Prioris oblongus bulbulus iuncea foliola fundit humi reptantia: minutum, inolentem, informem floſculum, Martio menſe tempeſtiuum Romanis in hor-

Albus maior. tis ægrè raroque aperit. Alter grandiuſculus, Hiſpanique narciſſi partibus cæteris gemellus, albore

Albus ſulphurei coloris calice. ac fœtore diſcrepat. Huic æqualis tertius candida folia ſulphurei coloris calice diſtinguit. Vterque continenti foliorum ſerie floreum orbem circinat.

Albus autumnalis. Eſt etiam, qui è longulo ſubſtrictioris ventris bulbo caulem ante folia impellens, binis terniſue, candidis, & leuiter odoratis floſculis per autumnum vernet Hiſpano par, viridiſſimus, planeque iunceus minimi pretij narciſſus. Silentio diſſimulan-

dus

Digitized by

dus non eſt ſatis elegans iunceis itidem folijs, albidoque colore in ſulphureum procliui, & reflexo flore narciſſus alius; cuius è radice bulboſa, nuci Ponticæ, aut Hiſpani iuncei narciſſi bulbulo exæquata, rotunda, candida, membranaceo inuolucro infuſcata, numeroſis tenuibus albiſque fibris bene comata, exiliunt quaterna vel quina folia, vt in proximè ſuperiore narciſſo iuncea, prolixa, anguſta, modicè carinata. Medius conſimilis caulis Aprili menſe faſtigiatur in quaternos aut quinos flores oblongos, diluto ſulphureo colore pallidos, ſex folijs ſurſum reflexis ſupinos, deuexis ceruicibus pronos, ſemuncialem aut longiuſculum & inæqualiter ſinuoſum calicem porrigentes, leuiſſimè odoratos. Corruptis floribus ſummi caules triangularia turgeſcunt in capita, exigui, orbiculari, nigri, læuiſque ſeminis pleniſſima. Pſeudonarciſſos Hiſpanos Cluſius vocat ſilueſtres Dodonæi narciſſos, qui ſena inter folia velut in alas explicata medium prælongi calicis tubum, repandas per oras fimbriatum crenatumque, in tubæ modum exertant; ex qua Italicum quoque nomen hauſerunt. Vt meritò fabulari quis poſſit, Famam volando, buccinandoque feſſam genialibus tantiſper in hortis conquieuiſſe, dum reficeret vires: vtque hoſpitalibus floſculis appoſitam referret gratiam, è ſuis conditum inſignibus nouum florem, nempe alatum tubulatumque narciſſum

Pallidus folijs reflexis.

Pſeudonarciſſus Hiſpanus.

Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 17. Stirp. Hiſtor. Pemp. 2. lib. 2. c. 23.

ſum floreo populo addidiſſe, amantis hortos Famæ buccinatorem. Harum verò florentium tubarum, muta ſpecie ſuauiùs argutarum, quàm quæ ſtridulo ſtrepunt ſono, aliæ aurea bractea flaueſcunt; aliæ argentea candicant; circa aureum aliæ tubum circunfuſo foliorum veluti cupro expalleſcunt; hunc aliæ cupreum pallorem media flauente linea inaurant, ac totum prægrandem tubum verno illinunt auro; alias mirè degenerantis ſeminis inenarrabilis varietas colorat; alijs præterea diffuſior, alijs eſt menſura contractior; aliæ denique ſimplici gracilique tenuem, aliæ replicato confertoque tubo pleniſſimam publicant voluptatem. Et his quidem poſtremis forma præſertim quadruplex. Aut enim tubus in tubum inſeritur; aut ſimplici tubo denſiſſima folia innaſcuntur; aut grandior flos densè fartus vbertate plerunque rumpitur, folijs in roſei narciſſi ſpeciem confuſis; aut demum ſimilis tum ſimplici, tum duplici foliorum ambitu floſculus tubulum exerit folioſa fartura pariter denſatum. Pſeudonarciſſis vniuerſis pro cuiuſque florum amplitudine proceri caules; folia ſurrecta, prolixa, lata, in canaliculum concaua, minimè mucronata, & languidè virentia; bulbi oblongi, quorum extimæ tunicæ dilutiore ferrugine imbutæ raris, & fuſcis eiuſdem ſaturi coloris lineis in longitudinem intercurrentibus diſtinguuntur. Sunt, qui ſentiant à ma-

Pſeudonarciſſus pleno flore quadruplex.

io-

iore roſeo narciſſo pleniſſimum pſeudonarciſſum, ſiue (vt alij nominant) narciſſum alterum maximum ſeptentrionalem, qui calicem implet, & folia duplicat, nullo diſcrimine ſeparari. Veruntamen vt folio, & caule inter ſe congruunt; ſic bulbo, & flore diſſentiunt. Huius enim bulbus, vt vulgaris etiam pſeudonarciſſi, longior collum quadantenus obliquat; flos tubulatum calicem folioſo ſæpe farto, nimioque madore fatiſcentem nonnihil exporrigit. Minuſculi flore ſimplici pſeudonarciſſi vt floſculorum coloribus, ſic bulbulorum figuris variant, ceruicula in quibuſdam proceriore: ſemper tamen aliquod maiorum inſtar in puſillis eminet. Qui verò parua geminant folia, & caliculi tubulum addenſant, aut ſaltem hunc pleniſſimè folijs infarciunt; minutulis funduntur è bulbis, grandiores bulbos pleni floris feraces, ſi non magnitudine, certè figura exæquantibus. Folium protenditur palmare, prætenue, pallidum. Caulis itidem exilit breuis, & concolor. Pulchrè mentitur & nomine, & re narciſſum pſeudonarciſſus montanus, in Luſitanis & Cantabricis iugis frequens. Hunc iunceo folio & cauliculo flexilem, flauo alboue flore in ſena plerunque anguſta folia expaſſo pinnatum à medij caliculi cono in calathi ſeu nolæ figuram oblongo, repando, & ſæpe fimbriato campanulam Hiſpani; flauum caliculum, & flauam violam Martiam Auſtriacæ matronæ vo-

Pſeudonarciſſus pleno flore maior.

Pſeudonarciſſus ſimplici flore minor.

Pſeudonarciſſus pleno flore minor.

Pſeudonarciſſus iuncifolius.

C. Cluſ. Hiſt. plant. l. 2. cap. 17.

næ vocant. Subiectum floſculo caput nigro, rotundoque ſemine impletur. Bulbulus rotundus, intus candidus, foris nigellus iuncei folij narciſſinum bulbum prope indiſcreta facie repræſentat.

Idem Cur. poſter. p. 60. Narciſſus maximus, ſiue incomparabilis. Perpetuò flauus.

Narciſſum maximum amplo calice, à magnitudine incomparabilem multiplicis eſſe generis inuenio. Eſt enim, qui tam pertinaciter flauet, vt eodem, quo vixit, ore & colore moriatur. Hic ſenis folijs continuatum in orbem latè explicatis, medium criſpulum calicem ab imis anguſtijs paulatim ac modicè ſeſe laxantem in vncialem longitudinem exerit. Subtenuem caulem ad binos palmos extollit. Folia ſurrigit ſilueſtris more narciſſi laxa, prolixa, retuſa, incana. Bulbum ſubdit ſilueſtris itidem narciſſi bulbo conſimilem, ſed magis compactilem, colloque nonnihil obtorto notabilem.

Ex flauo in ſulphureum languens.

Alter huius gemellus cætera, vno veluti vultu degenerat: flauum enim colorem, quem naſcens præfert, in ſulphureum, ſiue albidum ſeneſcens mutat, & folijs anguſtioribus, rugoſis, atque vtrinque leuiter conuolutis floreum orbem minimè continuat.

Sulphureus ſummo calice luteo.

Tertius verò triſtioris indolis frater eo colore dehiſcens naſcitur, quo ſuperior moritur: & velut appetentem mortem pertimeſcens paulatim exalbeſcit, luteo per oras calice. Illud etiam differt, quòd calice folijſque latioribus, atque his etiam nonnihil continuatis prior floret.

Candidus maior, & minor.

Candidus præterea Romanis in hortis viſitur fo-

lijs

lijs floris aliquatenus diuerſis duplex, maior nempe diſcretis, minorque coniunctis: vterque cæteris magnitudine ſuppar: illius caulis ferè bipalmis, & gracilis; huius autem paulò breuior: maioris folia, quàm vulgaris, tenuiora & anguſtiora; minoris quàm maioris, magis lata minuſque longa: vtriuſque bulboſæ radices candore formaque ſimiles pyrum ſuperbum æquant, ceruice modicè porrecta. Eſt etiam proximè ſuperioris bulbum adæquans, folijs æquè candidis flauoque calice narciſſus maximus, itidem maior & minor: ſed calix eſt minori coloratior. Poſtremus in Caſertani Principis Andreæ Matthæi Aquauiuæ principes flores merito cultu excipientis nobiliſſimis hortis alitur narciſſus ſanè incomparabilis, confertiſſimis nempe ſulphureo colore folijs ſingularis. Narciſſus ſerotinus montanus, aut eius planè gemellus (Muſartum vulgus appellat) bulbaceæ radicis exteriore tunica ſubalbida, magnitudine media, ventre vtrinque ſubſtricto, corpore oblongo, ceruice modica illius narciſſi bulbum ex parte refert, qui cameli collum ſimplici producit in flore. Appetente iam vere folia trudit prolixa, anguſta, mollia, praſina, ſiue narciſſinis ſimilia. E teretis, pedalis, glabri, fungoſique caulis apice ternos ſæpe, quaternoſue menſe Martio ſuſpendit flores, ſena niuei candoris folia, vulgaris narciſſi folijs laxiora, & flaccida ſtellæ modo decuſſantes, patulo ſulphurei coloris caliculo crocea fimbria ornato diſtin-

Candidus calice flauo maior & minor.

Sulphureus flore multiplici.

Narciſſus montanus ſerotinus, flore ſimplici candido, calice luteo.

guentes, digna etiam pulchro corpore anima odoratos. Duplicem hìc habeo ſeri floris, extremo nempe Martio, vel ineunte Aprili vernantis ſubtexere narciſſum, alterum Narbonenſem, Anglicum alterum.

Narciſſus Narbonenſis.

Priorem præcipuè diſcriminant bulbus oblongus, modicus, fuſci palloris membrana tunicatus; anguſta folia, & erecta; flos albus, flauo calice ferè vnciali, nonnihil repando reflexoque diſtinctus, incomparabili narciſſo contractior, in

Narciſſus Anglicus.

vnoquoque palmari caule ſæpe multiplex. Poſteriorem non abſimilem dignoſces tum ex bulbo grandiore, in ventrem diſtento, in ceruicem extenuato, membranaque ferruginea circunſepto; tum ex folio breui latoque; tum ex ampliore flore luteum cali-

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 12.

Narciſſus lõga ceruice.

cem æquabiliter tubulatum porrigente. Longa ceruice narciſſos camelini colli nomen ab imitamento appoſitè deductum notat. Merum puerperæ Floræ lac in hoſce flores candoris eximij concreuit.

Simplex candidus.

Ex his plebeius alius, & ſenis tantùm folijs pauperculus, atque inglorius candidatus à nobilium hortorum aditu diſtinetur.

Simplex pallidus.

Vnum diluto aridæ paleæ colore pallidum, & veluti ſordidatum hortorum exilio liberant coloni, vtpote Byzantio translatum & rarum. Adeo raritas etiam deformitati pretium facit.

Multiplex candidus.

Alius folioſa prætexta per flaui calicis fimbriatas oras purpuraſcente conſpicuus, & nobilis in patritios hortos admittitur. Caules ferè bipalmes plerunque ſingulos flores, binos inter-

Digitized by Google

interdum ſuſtinent. Proſiliunt ab radice folia prælonga, tenuia, mucronata, ſubpallida. Bulbacea radix pallidæ cutis, modicique ventris in collum abſumitur, quod in folioſi quàm in ſimplicis floris bulbo productius eſt. Virginienſis narciſſi bulbus cupreſſini hyacinthi bulbo modica magnitudine atque oblonga forma ſimillimus, colore diſtat. Is enim ſubrubet, hic albicat. Folia puſilli pleno flore ſilueſtris narciſſi folijs prorſus congruerent, niſi aliquantò longiora validiùs virerent. Ex viridi pallens caulis in palmum aſſurgit. Flos in ſemhiulcæ Perſicæ tulipæ grandiorem figuram dehiſcens obſoleto candore inficitur, dilutoque ſenſim rubore conſpergitur. Narciſſus Indicus lato folio narciſſino, flore rubro liliaceo, album ſcilicet lilium imitante, quem Iacobeum adhùc vulgus appellat, extremi Maij, aut ineuntis Iunij caloribus citatus, antequam folia exeant, ita properat. Floreus thyrſus emicat enodis ac læuis, craſſitudine propemodum digitali, ac duorum quandoque palmorum proceritate viſendus. Apex membranacea concluſos vagina primùm turget in calyces: tum ea dirupta quatuor ſæpe ſoluitur in flores ſtriatis ſex folijs deorſum reflexos, è craſſioribus pediculis in decuſſem diſpoſitis pendulos, purpura in crocum languente coloratos, ſex ſubalbidis ſtaminibus longiuſculis in luteas appendiculas deſinentibus, medioque ſtamine ru-

Narciſſ. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.

bente cæteris longiore capillatos. Vbi flos membranæ moram rupit, aut certè vbi defloruit, bina ſiue etiam terna exiſtunt folia, narciſſi marini ſiue hemerocallidis folijs latiora & viridiora, minuto ſæpe minio guttata, ſumma parte ſubrubentia, non admodum longa, in hiemem vſque diuturna. Bulbacea radix & figura, & magnitudine hyacinthinæ compar exuberante rubore aſpergitur, & citra floreum partum parens miniatula præfloret. Alius Indorum narciſſus rarior, & nobilior in hortis primùm Caſertanis factus eſt Italicus. Magnitudine formaque candido lilio par, floreis folijs magis continuatis minuſque reſupinis diſpar, florum numero ſuperior, albo rubroq. blandè temperatis circiter ſeptembres calendas expingitur; vt ipſius lacte & ſanguine pulchritudinis coaluiſſe videatur. Albidæ membranæ rupto inuolucro conniuentis primùm folia floris modicè rubent, coloratioribus tantùm lineis in longitudinem virgata: in calathi deinde imaginem diducta adulto pudore ſuffunduntur. Adeo vel in floribus pudibunda pulchritudo publicam lucem erubeſcit. Toto denique ſenili vultu rubicundiore, dum defloreſcunt, floridiora ſunt. Imus vmbilicus intus foriſque flauet. Sex inæqualia ſtamina ima parte candicantia, ſumma ſubrubentia lunatos in crocos ex viridi flauentés deſinunt. Septimum & medium ſtamen prolixius, itidemque coloratum

Narciſſus Indicus liliace' ſaturo colore purpuraſcens

apice

apice nullo inſignitur. Viceni pluresue flores è pediculis ſatis craſſis, binos ſeu ternos digitos longis, ex atro virentibus,& ſiue deuexis, ſiue arrectis modò in orbem penduli, modò in ſiluam prominuli, necnon particulatim dehiſcentes ſummum caulem coronant. Caulis ipſe rotundus, digitum craſſus, ac prope bipalmis ex viridi obſoleſcit in rubidum. Folia liliacei viroris, & narciſſinæ magnitudinis, arefacto iam flore, à latere caulis enata in ipſum caulem incumbunt. Bulbus Neapolitano in tepore ſcillam prope exæquat, Romano ſub cælo minùs tumet; inſtar eriophori ſummo ſub cortice membranaceo lanoſus extra pallet; nec florem fert, niſi ad iuſtam punici mali molem adoleuerit. Et hic narciſſus more cæterorum ſementat, parco tamen prouentu. Non abſimili forma minùs formoſum miſit India narciſſum alium, qui contractiore bulbo, caule tenuiore pedali & inæqualiter rotundo, florum quoque minore & numero & magnitudine, facie dilutiore, à proximè ſuperiore degenerat. Vterque tamen tam decenter, tam modeſtè rubet; vt ipſe pudor vel in florem tranſierit, vel in flore ſeipſum expinxerit. Quare, ſi ſuo ſibi colore flos hic nomen inſcribat, rectiùs, quàm narciſſus, flos pudoris appelletur. Vtinam tam verecundè rubuiſſet, cum ſe Narciſſus aſpexit: candidiore profectò fabu-

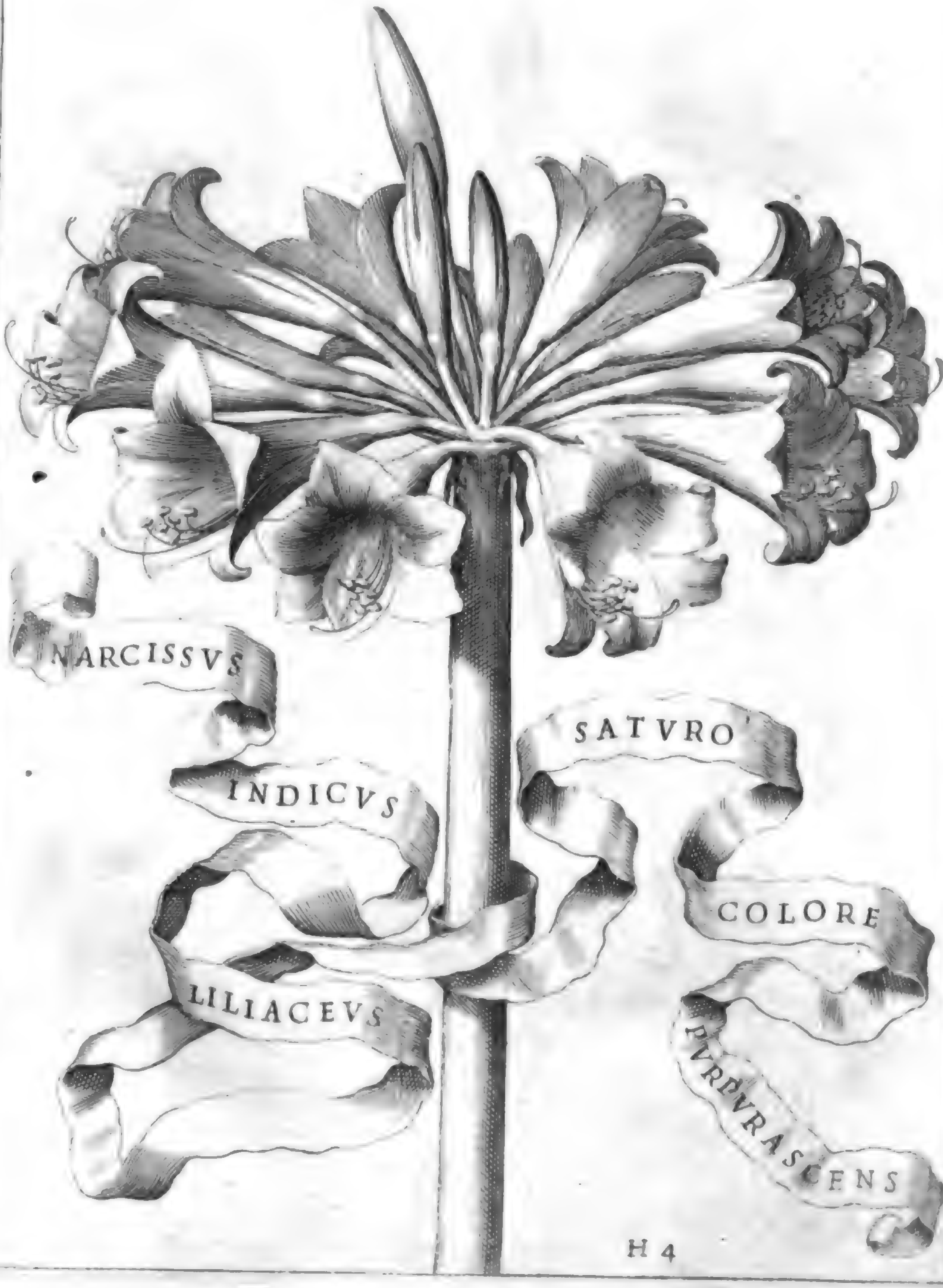
Narciſſus Indicus liliace diluto colore purpuraſcens

Digitized by Google

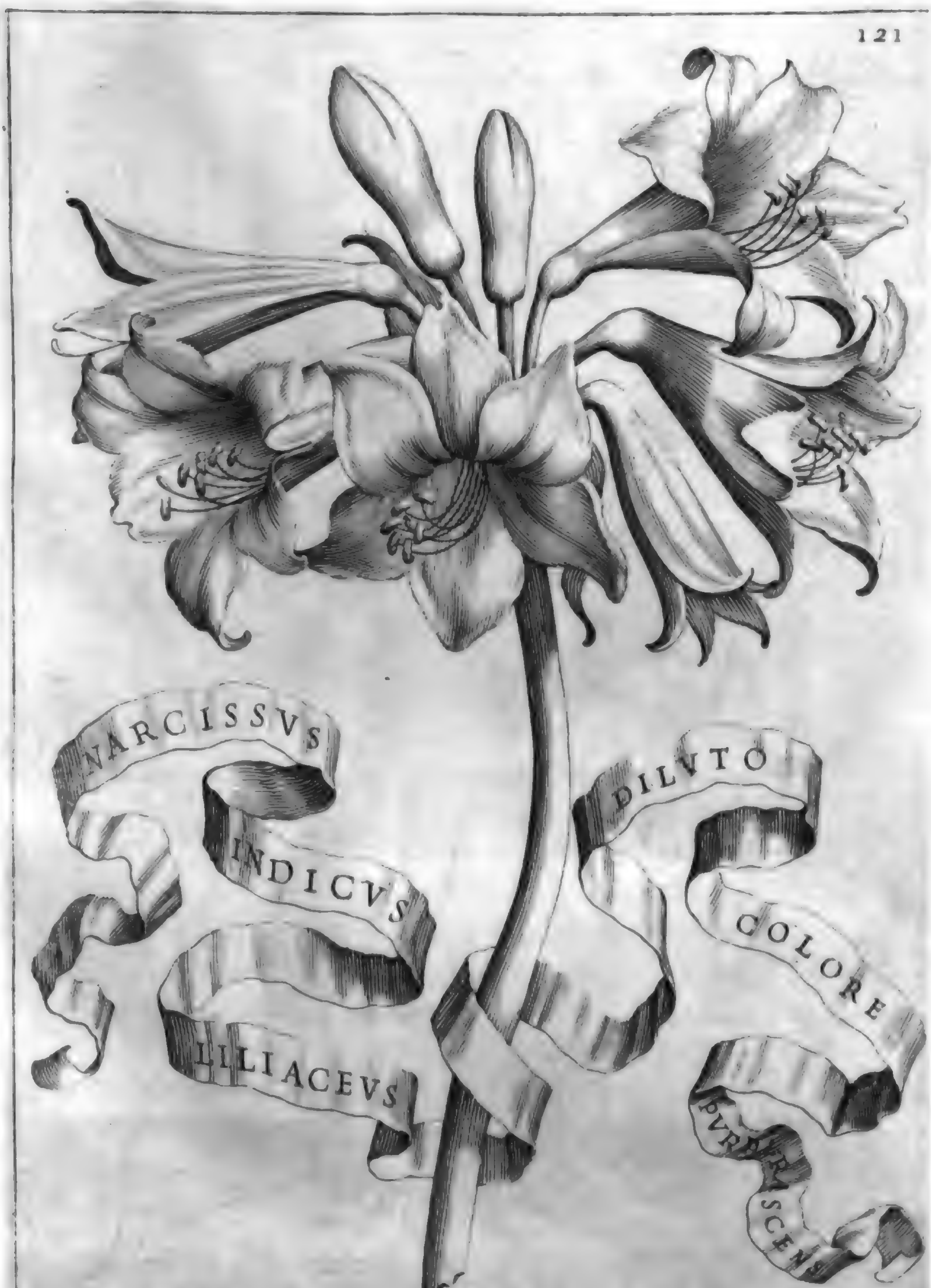
la floruiſſet. Iam verò, quando roſeus vultus inſano amore in poſthumum florem expalluit, recens rubor ſuam erubeſcentis inſaniam pudor eſt.

Indi-

Digitized by Google

NARCISSVS
INDICVS
LILIACEVS
SATVRO
COLORE
PVRPVRASCENS

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Indicus latiſſimis folijs, & florum forma liliacea, ſphæralique ambitu narciſſus; quem alij ſphæricum ornithogalum, moly maximum Indicum alij vocant; Gallici ſoli aduena nunquam floruit: ſed Romanæ tandem amœnitatis & maieſtatis hoſpes effuſo flore pro riſu felicitatem ſibi ſuam in Tranquilli Romauli felicibus hortis gratulatus eſt. Bulbus longè ſcillino maior ventrem propè rotundat: ferrugineum, & quamuis tenue, duriſſimum tamen corium ſuperinducit: imam partem, vt in botryode odorato hyacintho, protuberantem pro corporis amplitudine latè circinat: fibras minimi vice digiti præcraſſas, prælongas, immortaleſque diffundit. Floris vagina ad calendas Septembris exiſtit in lanceam cuſpidata, ternos lata digitos, quinos longa, exuberante cinnabari ſaturata. Poſt decem dies ſubnaſcente ſcapo in palmum exerta, turgente iam atque vrgente numeroſo fœtu, in geminas partes oris anguinei modo latiſſimè hiaſcit, non vt linguis triſulcis horribilis, ſed vt floribus plurimis amabilis micet. Apparet primò conniuentium florum conſertiſſima congeries, quæ ramoſo paulatim incremento rotundam ita rareſcit in ſiluam. Scapus exurgit prope bipalmis, binos digitos latus, ex rotundo preſſior, ex viridi rubens, qua parte ſolem aſpicit coloratior, ſumma capitatus. Funduntur è capite denſioris more capillitij frequen-

Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus.

Tranquillus Romaulus.

quentes, prolixæ, ſuauique rubore viſendæ laciniæ: quibus internati radiata rotunditate porriguntur cauliculi triangulares, palmo longiores, minuſculum digitum lati, interfuſo rubore virentes, in capita extumidi tuliparum triquetro folliculo, ſeu præſerratæ trifidæ clauæ ſimillima. Plerique inſtar candidi camelino collo narciſſi ceruicem deflectunt: recto rigidoque nonnulli ſtatu circunſtant. E ſingulorum verticibus eminent ſurſum verſum ſpectantes elegantiſſimi flores, rubro conuolutoque montium lilio æquales, nec abſimiles, quippe phœniceo rubore colorati, & folijs quinis natiuos in cirros reflexis calamiſtrati, exteriore folio cum ſtaminibus aſſurgente: quæ ſanè conſpicienda ſtamina ſic extant. Sena læto colore punicea in totidem verſatiles apices primùm flauos, & grandiuſculos; deinde contractiores, ſubter ſuffuſculos, ſupra exalbidos, & veluti farina conſperſos degenerant. Septimum ſine apice piſtilli facie productius, craſſius, longa vtrinque rimula interſecante ſtriatum, ſumma parte recuruum pariter purpurat. Vt vno inclyta purpureo capillo veteris Niſi coma recenti flore ſuperetur, qui crocis pluribus blandè rubentibus citra diſcrimen amittendæ regalis gloriæ feliciter capillatur. Omnes inter ſe flores ternis quaterniſue digitis interuacantibus diſtant. Per partes dehiſcunt: nec prior ante defloreſcit, quàm vernent vniuerſi. Senium illos

non

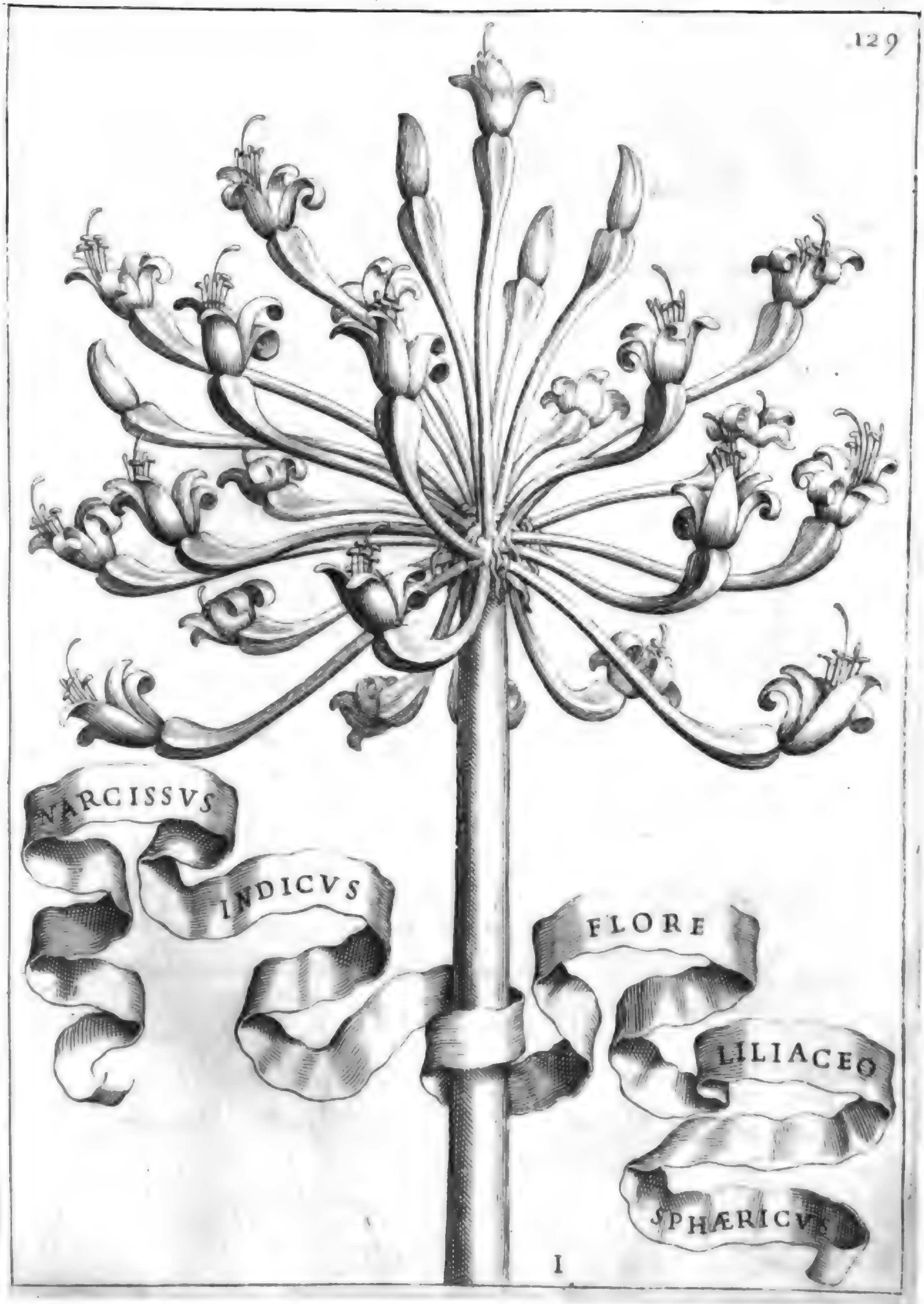
non contrahit, ſed infuſcat, ac demum decutit. Menſtrua ipſis vita, & ver autumnale. September eoſdem parit oriens, perimit occidens: hæc enim multorum florentium capitum hydra non calore, ſed frigore interficitur. Quanquam Lernæa viuacior ſumptis à funere viribus quotannis renaſcitur: neque clauas Herculeæ ſimiles timet, quibus, tanquam cauliculis, inſidet ac fulcitur. A florum interitu triangula capita grandeſcunt, pleraque inania, perpauca nonnullo abortiui ſeminis rudimento fœta: ſiue quòd peregrina planta noſtratis autumni frigus reformidat: ſiue quòd eadem apud nos nondum robuſtæ fœcunditatis eſt. Caulis tandem, & inhærentes cauliculi penitùs directi, atque in orbem diradiati ſic exareſcunt; vt floris pulcherrimi cadauer ſidus ſit: neque enim hoc inſolens eſt, vt hydra mutetur in ſidus. Nec iſti hortorum ſideri mors parcit. Præmortui floris decorum cadauer ingruentia primùm frigora iterata morte corrumpunt. Neque clauæ multiplicis armatura formoſum tueri germen aduerſùs æui demolientis iniuriam poteſt. Folia circiter Octobris exitum apparent, flore non proueniente: in eiuſdem prouentu ſeriùs, extremo ſcilicet Nouembri menſe exiſtunt. Pauciora initio, ſex tandem flori proluſere. Longitudo illis bipalmis, latitudo palmaris, dimidiati ferme digiti ſeu cultri craſſitudo, retuſa forma,

læta

læta viriditas & fuſco per oras rubore circunlita, corpus humi erraticum lateque procumbens, vita vſque ad extremum Maium ſiue ad primos calores producta.

Gemi-

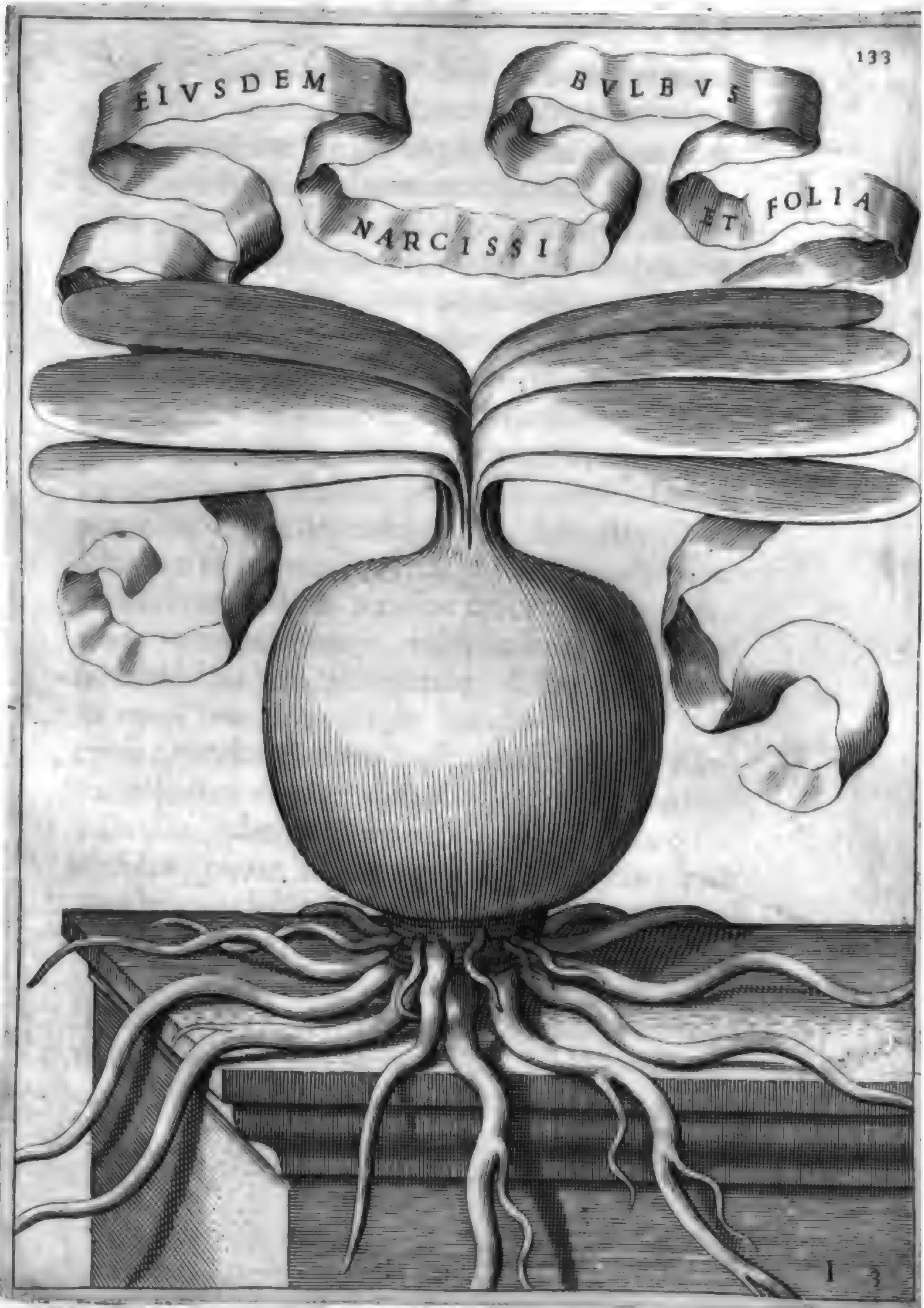
Digitized by Google

NARCISSVS
INDICVS
FLORE
LILIACEO
SPHÆRICVS
I

Digitized by Google

EIVSDEM
FLORIS
ET VAGINÆ
MAGNITVDO

Digitized by Google

EIVSDEM
BVLBVS
NARCISSI
ET FOLIA

Digitized by Google

Gemino latiore folio, & flore puniceo peregrinus Indiæ narciſſus, à Batauo cultore Suertius, ſiue Colchicum maximum Indicum, paucis ab hinc annis Romanos hortos nobilitauit. Bulboſa radix, pineæ nuci par, oblonga, ſquamoſa, imi fibrati verticis orbe anguſto coronata, fibris inſtar botryodis hyacinthi, quem Muſcari vocitant, craſſis lateque prorepentibus ſubnixa, deorſum porrecto tubere calloſa, Septembri menſe caulem protrudit craſſitudine digitali, in rotundo vtrinque planum, albidum, ſanguineis anguineiſque maculis guttatum, ſumma parte rubentem. Inde pateſcens vagina depromit florem balauſtio ſimilem, qui ſex minimùm folijs puniceis modiceque craſſis complectitur intimos floſculos confertiſſimos, nonnihil hiantes, rubicundulos, breuibus ſubalbidiſque pediculis innixos. E ſingulis floſculis terna ſubrubicunda, & luteolis pallidiſue apicibus capitulata ſtamina confertim eminent. Floſculis poſtea dilapſis ſubiecta capitula turgent in folliculos ardenti colore rubros, trifidos aut quadrifidos, oleam æquantes, racemi ſeu corymbi aſpectu conglobatos; quibus terna continentur aut quaterna nigella grana, minuſculi phaſeoli figura & magnitudine. Bina poſt excuſſum florem folia exiſtunt, flacceſcenti atque in ſemen exeunti ſcapo adnata & ſuperinducta, ouata, in duos circiter palmos longa, in palmi dimidium lata,

Narciſſus Indicus gemino latiore folio, flore puniceo

ſcillæ folijs craſſitudine æqualia, nigrantia, primò ſurrecta, humi demum iacentia. Hic autem flos ſiue regionis vitio, ſiue artis inertia ægrè rarenterque noſtrate vernat in ſolo. Primùm tamen formoſus hic Vrbis hoſpes ac tiro in Quirinalibus hortis purpurati Principis FRANCISCI BARBERINI ſuam explicuit purpuram tributariam; vt pulcherrimi loci amœnitas Domino concolor effulgeret. Neque enim in APVM Regia nobiliſſimorum florum ſterileſcere decet annonam.

Croci,

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum notæ.

CAPVT II.

CRocus, & ipſe florea impotenter amantium fabula, flore vario & multicolore, tum ſimplici, tum folioſo vernat, & autumnat. Breui pediculo ante folium aſſurgit: tum florem expellente folio aut latiore gramineo, aut candidè ſtriato, aut in capillamenti modum tenuiore ac iunceo viret. Bulbulo multiplicis magnitudinis rotundo, carnoſo, & viuaci, intus albo, extra ſpadice ſiue ſubnigro progignitur, fibriſque candicantibus innititur. Præter vulgare Colchicum in Italiæ, Galliæ, Germaniæ, atque Pannoniæ humentibus opimiſque pratis obuium plura, & florum foliorum bulborumque mirabili varietate præſtantiora genera indagauit recentium colonorum amœna ſolertia. Hæc tamen ferè conueniunt vniuerſis: bulbus turbinatus, parte altera planior, media rima ſiue ſulco, vnde flos exilit, dehiſcens; vbi flos defloruit, conniuens, rubentibus ex nigro tunicis obuolutus, intus candidus, carnoſus, lacteo ſucco manans; dum recens erutus adhuc viget; ſed vbi exaruit, rugoſus, intus foriſque nigricans, aut certè rubidus. flores circiter æquinoctium autumni ante folia præproperi, Crocum. Colchicum.

croci

croci floſculis non abſimiles, & longiuſculi, breuibus teneriſque pediculis inſidentes: à floribus turgentes folliculi triangulares, craſſi, oblongi, ſemine fœti rotundo, vergentis è rufo ad ſubnigrum coloris: folia prolixa, laxa, erecta, læuia, pinguia, & planè liliacea. Vnum cæteris præfertur Colchicis, quod rubello plenoque flore folioſum, & alternis quà ſaturi, quà diluti coloris quadratis maculis variegatum primoribus autumni

Corona imperialis.

pluuijs emergit. Flos eſt ab oriente oriundus, quem vernacula, quàm latina vox auguſtiùs nominat: is enim latinè Lilium Regium, vulgò autem Corona imperialis appellatur. Cæparum inſtar vegrandis eius bulbus, binas & amplius libras interdum pendens, rudi & inæquali rotunditate conglobatur: candidas, promiſſas, molles, & parua offenſione fragiles fibras non ab ima tantùm, ſed varia etiam ex parte diſpergit: medio patuloque, quà ſcapus exit, foramine hiat: ſine tunicis inueſtis, ſuccoſa denſaque carne modò candicat, modò purpurat, plerunque pallet: allium, aut hircum, aut quid inſuauius olet. Atque hoc maximè diſtat à ſimillima

R. Dodon. Stir. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 5. C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 1.

Suſiani, ſiue Perſici lilij bulboſa radice, quæ graueolentia nulla nares ferit, quæque forma eſt præterea longiore. Thyrſus robuſtus, craſſus, intus fungoſus, viridis, rotundus, procerus ad mediam ferè altitudinem modò confuſis, modò ordinatis liliaceis folijs conueſtitur: inde teres, nudus, &

purpu-

Digitized by Google

purpuraſcens folioſam ſumma parte ſilueſcit in criſtam. Inter criſtati capitis folia plerunque bina tenuibus è pediculis vario numero, multiplicique interdum ſerie, raro ſcilicet naturæ luxuriantis luſu, lutei aut ex croceo rubentes liliorum ſimiles flores, at minores in calathos ab imis anguſtijs diducti, nec labella reſupinantes, minuſque dehiſcentes, quàm decori, tam fœtidi penſili coronamento nutant. Eſt etiam cum voluptate cernere in intimis foliorum ſingulorum floreis vnguibus margaritarum gemella candida tubercula, quæ cum ſereno, tum maximè pluuio cælo liquidam & prædulcem aquam guttatim delacrymant ſalubri documento, ſcatere lacrymis etiam coronas. Ea poſtmodum eminula vnionum rudimenta, marcentibus floribus, introrſum abeunt in æquè candidas lacunas. Ad hæc ſex albida ſtamina luteis crocis capitulata cum trifido medij ſtyli piſtillo prominent. Excuſſo flore grandia capita ſuſtollunt anguloſi folliculi, ſeminibus graues ſubrufis, planis, cartilagineis, duplici ſerie in vnoquoque angulo digeſtis. Lepidiſſimum florem, Turcico vocabulo Dalmaticis pileis ob ſimilitudinem communi Tulipam, recentiorum verò biformi nomine Lilionarciſſum, quòd liliacea in primis & narciſſina vnus decora complectatur, appellamus. Sunt, qui velint coronarium eſſe veterum Coſmoſandalon, aut certè Satyrion. Nulla æquè in planta verſicolor natu-

Tulipa. *R. Dodon. Stirp. Hiſtor. Pemp. 2. lib. 2. c. 27.*

C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſtor. l. 2. c. 9.

Digitized by Google

Idem ibid. c.7. naturæ licentia laſciuiit: vt ſuperioribus annis fuerit, qui ſupra ducenta coloribus diſcreta genera numerarit. Iam verò cum ſemper aliquid noui afferat fœcundior Flora, quàm Africa; multò licebit plura

Idem ibid. c.9. percenſere. Ne tamen quis iſtorum coloribus florum nimiùm credat; præmonente Cluſio, alternis annis verſicolor inconſtantia liberaliter credulos eludit. Princeps & publica ea generum partitio eſt, quæ de triplici tempeſtiuitate ducitur: vt aliæ præcoces, mediæ aliæ, aliæ ſerotinæ tulipæ dicantur. Habent autem ferè vniuerſæ hunc exortum, hoc incrementum, hunc exitum. Inter bina diluto virore pallida folia flos, infantium primæ conſpectum lucis non ſuſtinentium more conniuens, nec dum colorata formoſitate viridis, & prorſus herbeus incipit exiſtere. Tum paulatim impellitur ſuccreſcente ſcapo, qui medulla duriore robuſtus, rotundus, & virens ad pedalem atque etiam cubitalem altitudinem modò arduo ſtatu rectus, modò in anguineam ſpiram tortilis exurgit. Quanquam præcox tulipa breuiſſimo caule à terra vix eminet. Hunc ſparſim amplectuntur folia plerunque terna, nonnunquam etiam quaterna & quina, craſſa, oblonga, carinata, interdum per oras modicè reflexa & criſpula, modò pendula, modò ſurrecta. Summus interim flos colorem mutat, ſeſeque in ſena, aliquando etiam in ſeptena & octona folia, rarò folioſiorem

Digitized by Google

rem in congeriem explicat, ſiue calathi, ſiue cyathi, ſiue reſupini pilei effigie. Ex meditullio ſex, vel etiam totidem, quot ipſe folijs conſtat, mirum in modum coloribus varia ſtamina profert, apicibus aut luteis, aut pallidis, aut nigricantibus inſignita. Idem hic flos nubilo cælo triſtatur, vultumque contrahit; pluuio facilè defluit, & corrumpitur; temperato ſole hilaratur, atque in riſum decenter hiat; ardenti peruſtus, formæ vitæque decoquit. Dilapſo flore ſubit membranaceum ac triangulare caput ſatis magnum, atque oblongum; quo tres in partes dehiſcente, ſex ordines viſuntur ſeminis confertim aggeſti, plani, cartilaginoſi, rufi ſeu rubidi, prorſuſque liliacei. Iam verò, quoniam è medio bulbo cum folijs flos primùm exit, ariduſque deinde floris caulis (quod etiam in iride bulboſa, Colchico, alijſque hoc genus videre eſt) imo extimoque eruti bulbi circulo hærere conſpicitur; quamobrem id fiat, enodare conuenit. In intimo bulbo, vnde caulis & flos eminet, nouus quoque bulbus, veluti gemellus fraterculus, eiuſdem ſcapo floris adnaſcitur; pariterque cum illo non modò per materni bulbi fibras terræ alimentum, ſed ipſum quoque ſuccum matris exugit: vbi verò, deſito iam flore, lateri cohærens caulis inaruit, reliquo ille ſucco innutritus adoleſcit; vetere interim euiſcerato bulbo membranaceas in exuuias, nempe in recentis inuolucra deficiente.

Tulipæ annua corruptio & reparatio. *C. Cluſ. Rarior. plat. Hiſt. l. 2. c. 9.*

Mirandum iam non eſt, vel eruto bulbo extrinſecùs hærentem aridum ſcapum inueniri, cum idem vtrunque partus coniunxerit; vel altera nouum bulbum parte planiorem eſſe, cum flos adnatus abſolutæ offecerit rotunditati. Si cui lubeat, quod hìc affirmo, fide oculata credere; periculum faciat, quod ipſe feci non ſemel cum Fabritio Sbardono Caroli Cardinalis Pij hortorum peritiſſimo præfecto, florumque peregrinorum ſagaciſſimo indagatore: tulipæ, inquam, bulbum, cum iam cæpit egerminare, intercidat; inuenietque inter conuoluta foliola puſillum floſculi rudimentum, adnatumque ſurgenti cauliculo noui bulbuli nucleum. Ita vetula parens cum floreo partu iuuentutem reparat, ac ſemet intra ſe parturit. Illud cultoribus ignorandum non eſt, tulipam, quæ folium eijcit ſingulare, florem eo anno non allaturam: ſed in duplici folio proximi ſpem floris euireſcere. Bulboſæ radices haud multùm narciſſinis bulbis diſpares, forma modò ferè rotunda ventrioſæ, modò turbinata graciléſcentes; imo, vnde exeunt prætenues, frequentes, breueſque fibræ, prominulo anguſtoque circulo coronatæ, prædulces atque edules, interiore carne, velut excocti duratique albumen oui, ſolidæ candicant: exterioribus tunicis aut flauent, aut ſubrubent, aut nigricant. Publicum præterea eſt omnium, parte altera magis tumere, altera paulò compreſſiores eſſe; & canaliculo,

Fabritius Sbardonus.

liculo, cui ſcapus ab ima corona proſiliens adhæret, intermeante ſulcari. Nonnullis tuliparum, ſeu nondum ſatis adultis, ſeu vegetiſſimis bulbis, & ſuperfluente per imbres humore luxuriantibus antiquiſſimum eſt candidam, præcraſſam, prolixam, anguineo more ſerpentem aut rectà deorſum, aut in latus venam, ſeu neruum ſpargere, qui parte ſumma in bulbulum deſinit, ceu fœtus nuper editi ſolutior vmbilicus. Fit etiam non raro, cum præſertim id bulborum diutius humatum eſſe permittitur, vt continuatus per adnatum bulbulum neruus vnam alteramue præterea ſobolem, tempeſtiua maturitate vernaturam, veluti catenata ſerie, ſubiungat. Id autem fieri crediderim, propterea quòd naturalis tuliparum fœcunditas, dum ſobolem meditatur, humorem nacta vberiorem, quàm qui citò digeri poſſit in bulbulos, in longam effunditur appendicem; quæ, quamuis radicibus conſimilis, videtur tamen prominentis vmbilici officio defungi; dum bulbulo, in quem deficit ac degenerat, alendo conſeritur: ob eandem cauſam ea connexorum ſeries bulborum continuatur. Ad hæc in altiorem latebram ſe penetrare conſueuerunt complures id genus bulbi, ſiue natiuo pondere, ſiue frigoris humoriſque amore deorſum vrgente. Vſque adeo vel per ſolidi elementi obicem ad ima prono amanti facilis deſcenſus. Eſt etiam tulipa, quæ, ſuam vt feracitatem

Tulipæ propagatio. *C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſt. l. 2. c. 9. & 10.*

velut iactantior extollat, bulbulos in ipſa caulis foliorumque iunctura, hoc eſt inter alas parit ac geſtat. Pleræque tuliparum bulbaceæ radices, vtpote indiſcreta ſpecie ambiguoque vultu ſimillimæ, florum diſcrimina certò non indicant. Duæ tamen ſunt, quæ notabilem in modum diſſimiles cæterarum certis apertiſque indicijs floris genus præſignificant. Bulbus maiuſculus, cui vulgaris coloris craſſior ac durior membrana, tenui ſubalbidoque tomento intus lanuginoſa bombycinæ tulipæ nomen fecit, florem dabit vel procero caule ſublimem intus extraque rubrum, acuminatis & in ſummo ſubuiridibus folijs diſtinctum; vel breui ſcapo humilem, forinſecus ex viridi pallidum, intrinſecus triſti purpura dilutioribus lineis virgata nigrantem, vno pauonini oculi nomine à rudi ſpecie in vmbilico adumbrata ſpecioſum. Perſica bicolor tulipa vt bulbo, ſic flore longè recedit à cæteris. Bulbus igitur eſt auellanæ inſtar nucis perparuulus, prope rotundus; corio duriuſculo, foris nigro, intus villoſo; ſummo villo extante, carne candida. Flos ſenis coagmentatur anguſtis folijs, exterioribus ternis mucronatis, inter candidas oras dorſo roſeo diſtinctis, ternis verò interioribus planè niueis, capitulo luteo, cinereis crocis: caule fulcitur gracili erectoque: folijs ambitur ſtriatis, iunceis, ac flexuoſis. Ad extremum præcoces tulipas minore bulbo, ſerotinas grandiore ple-

Tulipa bombycina.

Perſica bicolor.

Præcocis, ac Serotinæ indicia.

re ple-

Digitized by

re plerunque dignoſci, Cluſij vox; recentis verò coloni obſeruatio eſt, illas corona bulbi laxiore, has anguſtiore monſtrari. *Ibid.c.8.*

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali notæ. *CAPVT III.*

FRitillaria nomen à fritillo, ab alueo luſorio maculoſas areolas mutuata multicolorem ludum in hortis ludit. Hanc etiam pictis Africæ gallinis conſimilem ſuauiore gulæ vocabulo Meleagridem recentiores coloni appellant. Eandem ab inuentore dixere narciſſum Caperonium, à diſcolore forma lilium variegatum. Vnico è caule pedali aut etiam longiore, tenui, quinis aut pluribus folijs, anguſtis, carinatis, impensè virentibus, atque inordinatis conueſtito flores ſinguli, interdum bini, rarò plures, more tintinnabuli penſiles nutant. Quadratis aut oblongis maculis alternantibus plerique bicolores, velut opere teſſellato, elegantiſſimè variant. Nonnulli etiam vnicolores ſine varietate delectant. Interior foliorum pars floridiore tinctura ſaturatur. Vngues, vt in roſis, candicant: inde ad medium vſque folium herbidi coloris linea producitur. Stylus è floris erumpens vmbilico inter ſex luteos crocos quodam quaſi puluiſculo conſperſos multifidus eminet. Folliculus dein-

Fritillaria. *R. Dodõ. Stirp. Hiſt. Pempt. 2. l. 2, c. 28.* *C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 11.* *Criſpin. Paſſaeus in Hort. florid. vero.*

de turgeſcit ſæpe vncialis, ac triangularis, ſuper-
nè craſſior, haud coronatus, ſemine fœtus rufo,
exiguo, plano & membranaceo. Radix bulboſa
ſubiacet plerunque puſilla, orbiculata, depreſſa,
nudula, exalbida; vbi aliquandiu inobruta fuerit,
leuiter lutea, in binas vt plurimùm æquales partes
veluti diſſecta, &, quà caulis exiſtit, extuberante
Iris. toro puluinata. Iris hortenſis tam varia & verſi-
color eſt, vt cæleſtem Iridem æmulata colorum
vera ſpecie coloratum cæli mendacium ſuperet,
Iris bulboſa. idemque ſibi decorum iure nomen adſciſcat. Bul-
boſæ radix ferè oblonga, & adnaſcentium nucleo-
rum liberaliter fertilis ſubrufis aut ſubnigris indu-
uijs obducitur. Inde geniculatus caulis in cubita-
lem ſæpe proſilit altitudinem; folijſque prolixis,
anguſtis, ſtriatis, ſuperiore parte cauis, inferiore
prope rotundis geniculatim circundatur. Flos vni-
cus, interdum etiam geminus in cacumine dehi-
ſcit, figura picturaque nonnihil variantibus. Com-
mune hoc omnibus, vt maiora per ambitum folia
deuexis labellis reſupinentur, maiora ſurrigantur.
Poſt florem ſurgit longulum ac triangulum locula-
mentum, quo tres in rimas fatiſcente ſemen apparet
Iris flore duplici folioſa. anguloſum, aut rugoſum; rufum, aut fuluum. Iris
alia partibus cæteris non diſſimilis, flore folioſo
& maiore præſtantior, media floris paulò minu-
tiora folia conduplicat, bulbumque magis rotun-
Iris prima Cluſij latifolia. dat. Bulboſam & latifoliam iridem è Luſitanis Bæti-
ciſque

Digitized by Google

ciſque collibus cultiſſimos ad hortos tranſuectam ab eo, qui priorem deſcribit ac celebrat, Primam Cluſij nominant. Bulbus cæterarum de more iridum modicus, candidus, phœnicea, tenui, læuique membrana velatus radices demittit vice glandium craſſas, minuſculum digitum longas, inde in prætenuem longitudinem procurrentes; quibus à florum defluuio ſenectute rugatis & flaccidis nouellæ ſubeunt, iuuenilem parenti vim & fœcunditatem ſuffecturæ: vnde fit, vt altrici terræ fibris bulbus perennibus adhæreſcat. Folia prodeunt vtrinque denſa, ſeſe inuicem amplectentia, modicè carinata, longa, ternos digitos lata, acuminata, mollia, in terram prona, contortuplicata, supernè ex viridi pallentia & læuia, ſubtus incana. Medij flores membranaceis inuolucris euoluti, breuibus teneriſque pediculis inſtar croci vix eminentes, ex cæruleo colore in violaceum inclinantes, interdum etiam lactei, vulgarem bulboſæ iridis in faciem ſenis ita folijs conformati, vt imæ præterea foliaceæ tres interſertæ exertæque lingulæ ſupinentur, ad quindenos vſque particulatim vernant, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs verò ſubnaſcentibus. Hiberno frigore, ceu verno tepore citati gelidiſſimis menſibus, Decembri ſcilicet, Ianuario, & Februario ver brumale diuturnumque repræſentant. Vbi defloruerunt, ima pediculorum pars inter folia deliteſcens oblongam ac triangu-

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 44.

lam turget in thecam ſeminis, vt in tulipis, compreſſi, ſed exalbidi, extremo Maio matureſcentis. Perſicæ iridis bulboſa radix proximè ſuperiori perſimilis minorem nacta eſt modum. Folia pauciora, diluto virore veluti rorulenta, atque in canalis effigiem concaua ſex digitorum longitudine, duum latitudine definiuntur. Exiguò poſt foliorum exortum ſub extremum Februarium flores exiſtunt ſupradictis conformatione pares, numero autem & colore diſpares. Hi enim quaterni tantùm quiniue pro cuiuſque bulbi viribus funduntur; totique ſic albicant, vt folia terna ſurrecta dilutiore cæruleo fuco interfuſo pulchrè liueſcant: totidem verò hiſce ſubiecta tum prominula crocea linea intercurſante diſtincta, tum violaceis guttis circunlita, grandiore ianthini coloris velut holoſerica macula deuexum labrum infuſcante, ſplendidè nigreſcant. Denique eiuſdem formæ folliculus Iunio menſe matureſcit in ſemen. Quæ tuberoſa & geniculata radice ſunt irides, floris figura vix differunt à bulboſis. Quare minutiora minuſque in rem meam neceſſaria diſcrimina petat, qui velit, ex ijs, qui vnicam florum hiſtoriam elaborarunt. Iridi lilium nominis adiungit affinitas, & contigua veris extremi tempeſtiuitas. Noſtrates horti emaculata & lactea venuſtate natiuum reijciunt, aut certè externo & ſiluatico poſthabent naturali nauſea, qua domeſticas delicias faſtidimus,

Iris Perſica variegata præcox.

Iris tuberoſa

pere-

peregrinis inhiamus. Candido autem notiſſimoque lilio cum in alijs partibus, tum præcipuè in bulbo ſquamatim compacto ſubſimiles liliaceæ ſtirpes omnes exteræ, ac noſtris è ſiluis montibuſque petitæ, vario diſcrimine ſeparantur; quas vno Martagonum recenti nomine complectimur. Silueſtris lilij, ſiue martagonis purpurei complura genera numerantur. Aliud enim maius procero caule, folijs anguſtis, atque è nigro virentibus circunfuſo numeroſos, atque adeo ſexagenos pluresue colore rubro ad croceum inclinante dilutos, nempe puniceos flores effert. Aliud humilius, minuſque floribus fœcundum, necnon folijs dilutioribus ſilueſcens, atque ex ipſo bulbo propagines in latera graminis more diſpergens partibus cæteris conſentit. Illud autem cum hi, tum reliqui martagonum bulbi familiare habent, vt ſupra infraque porrectis fibris liberaliter barbati ſint. Aliud inuenitur his non abſimile triplicis generis ſilueſtre lilium etiam inter folia floreſque bulboſum. Eſt enim, quod nondum ferendis floribus per ætatis immaturitatem par ſecundùm caulem inter folia naſcentibus bulbulis luxuriet; ac deinde in ſummi tantùm caulis ramuloſa diuiſura, & iuxta flores bulbos grandiuſculos effundat; cum ad bina vſque cubita ſatis adultum & ſeneſcens ſanguineis floribus purpurat. Eſt etiam, cuius iam adulti ſcapus humilior & ferè cubitalis raros, eoſque ſuperioribus minores bulbos ſum-

Martagon, ſiue lilium ſilueſtre.

R. Dodon. Stir. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 2.

C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 2. c. 6.

Puniceum maius.

Puniceum minus.

Purpureũ triplex, inter folia floreſque bulboſum.

ſummis tantùm in alis ferre ſit ſolitus. Poſtremò eſt, quod inter ſuperiora duo magnitudine medium numeroſa bulborum tum folijs tum floribus adnaſcentium ſcbole ſemper oneretur, quodque è bulbi prædicto minoris lateribus propagines plerunque fundens, extuberantibus ad ſingula genicula candidis bulbulis latè ſeſe diſſeminet. Penſiles porrò bulbi ſeu vento ſeu contactu decuſſi, terraque reconditi maternam radicem pari fœcunditate imitantur. Quin etiam, dum ſcapo adhuc inhærent, fibras deorſum agere interdum ſolent, ijs velut brachiolis communis gremium nutricis implorantes. Ferunt præterea lilia hæc vniuerſa triquetris folliculis latum, cartilagineum, & leuiter fuſcum ſemen. Cæterùm in horum aliquo liliorum poëticum hyacinthum, atris doloris vulnuſculis compunctum, flebiliter efflorеſcere indicat fabulæ concolor ferrugineus floris rubor, nigellis atque adeo lugubribus lituris punctim literatus. Sed iſte poëtarum cantu, quàm colonorum cultu nobilior flos eſt. Geminum viſitur lepidioris formæ lilium, quod Matthioli martagon, aut hemerocallis altera dicitur, è ſiluis montibuſque in vrbes hortoſque translatum. Alterius ſæpe bicubitalis, rotundus, & purpuraſcens caulis oblongis, latis, acuminatiſque folijs in ſtellam ſeſe pandentibus certa per interualla radiatur: è pediculis prono ſuſpendio vacillant flores purpura frequenter obſoleta, quando-

Ferrugineum atris notis inſcriptum, ſiue Hyacinth' poëticus. R. Dodon. ibid.

Id. ibid. c. 3.

Montanum primum.

Digitized by Google

doque elegantiore ſuffuſi, & purpureis aut nigricantibus interdum maculis notati, nonnunquam etiam incontaminato candore ſpectabiles; folijs annulatos in cirros, velut calamiſtro, vibratis & reflexis; ſtaminibus ſumma parte capitulatis, & citra mediam ſtyli clauam extantibus. Squameus, atq. in acumen gracileſcens bulbus, quòd ochræ luteo colore inficitur, apud Germanos aureæ radicis pretioſum nomen inuenit. Multò alterum elegantius caulem attollit cubitalem aut proceriorem, non admodum tamen craſſum, inferiùs ex purpura nigricantem: læuibus, pinguibus, ſurrectis, ſenſimque breuioribus folijs comoſum. Ad hæc floribus grandiuſculis, cinnabaris minijque temperie prodigè coloratis nitidè rubet: neque à lilio Byzantij rubro diſtare videtur, quod à criſpula & cincinnata foliorum forma Italico blanditu Dominæ cincinnus vocitatur. Bulboſa radix ſuperiore amplior minutioribus & ſubcandidis nucleis veluti ſquamatim coaleſcit. Habet Pomponij Martagon, quod à prædictó lilio nonnihil diſcrepet. Nam iuſtæ magnitudinis bulbus quaſi ſquamulis compactus minutiſſimis, ac depreſſior ſulphureo colore flauet. Scapus in quatuor circiter palmos adoleſcit; ac productioribus, tenuiſſimis, contortis, aſperis, inferiore parte abundè virentibus, & paulatim decreſcentibus folijs faſtigiatus denſiùs capillatur. Flos priori congener tetro coronæ imperialis

C. Cluſ. Rarior. Plant. Hiſtor. l. 2. c. 4.

Montanum alterum.

Martagon Pomponij.

Digitized by Google

(vt vocant)odore degenerat. Congruunt colore formaque noſtratibus exteræ martagonum radices: quanquam in frigidiore plaga, ſolo cæloque magis propitio, feliciùs florere dicuntur.

Orchis.

Orchis radice conſtat bulboſa, in oleæ modum oblonga, gemina; altera plena & vegeta, altera rugoſa & flaccida; vtraque alternis annis intumeſcente ac decreſcente, ſupernè in imo caule fibrata. Inter pauca mirabilis eſt herbæ huius varias animantium imagines numeroſo partu progignentis nunquam effœta fœcunditas. Verùm nobiliſſima in primis, florumque lectiſſimorum digna conſortio cenſetur duplex eiuſdem generis radix anthropophora, quarum altera hominum mares, altera fœmellas capitulis velut è galea, ſiue trifido inuolucro purpuraſcente penſilibus, extentis brachiolis, diuaricatis cruſculis, corpuſculis carnis colore ſubrubentibus extremo vere, aut ineunte autumno parit. Et quiſquam dubitet humano generi decoram eſſe florum culturam, cum ſuorum illi cultorum in effigiem humaniſſimè transformati grata vice beneficium recolere videantur?

Orchis floribus viros exprimens.

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. 4

Maſculorum parens folia fundit ex pallido virentia, alia ſcapo circunuoluta, latè alia diffuſa, & per ambitum vndoſa, vnciam lata, palmum longa: ipſum verò pedalem ſcapum tenerum, & viridi læuore nitidum denſiſſimis floſculis ab ima parte dehiſcentibus inſpicat. Flores, antequam dehiſcant, purpurant:

vbi

Digitized by

vbi deinde humanam in faciem explicati lineamentis homunculi patuerunt, mentiente carnem fuco ſuauiùs rubent. Priorem hanc in herboſis Caſperiæ collibus radicem reperit Fabius Columna, vir tum in peruadendis eruditis naturæ latebris induſtrius, tum Lynceus in peruidendis. Conſitam germinare aſſerit autumno: menſe etiam Aprili floruiſſe: autumni initio ſimplicem eſſe, & abſque fibris vegetam: aliam deinde ab ipſa gigni vegetiſſimam, & ſucci iuuenilis plenam, matre interim ſeneſcente atque in rugas abeunte. Subſimilis eſt radix fœmellarum puerpera, bulborum altero iuſtæ oliuæ magnitudinem æquante, albicante, ac duro; altero autem minuſculo, pullo, & rugato. Caulem hæc ſeſquipedalem, rotundum, læuem folijs duobus complectitur: ima quinque ferè ſemipedalia, vnciam circiter lata, & recurua ex longa ceruice ab humo ſuſtollit. Maio menſe floret ſiluoſis in montibus Aequicolorum, è trifido integumento vireſcente, ac per oras purpurante ſuſpenſis muliebris formæ minutulis ludibrijs, congerie in acutum faſtigium decreſcente ſpicatis. Vtriuſque radicis flores aureis velut arenulis puluerulenti ſplendidè ſordeſcunt. Notabilis in ornithogalis eſt bulbi candor, imique verticis, vnde capillamenta funduntur, latitudo. Sed præ cæteris, quorum pleraque noſtrate in ſolo paſſim occurrunt, elegantia & raritate peregrinum ſpicatum placet.

Orchis floribus mulieres exprimens.

Id. par. 1. c. 146

Ornithogalum.

Peregrinum ſpicatum.

placet. Bulbacea ipſius radix rotunditate ac magnitudine Arabici ornithogali, quod vulgò Alexandrinum lilium vocant, radicem æquat, candore etiam ſuperat; latitudine autem baſis, ex qua prodeunt fibræ, ſuperatur. Quina aut ſena folia brevia & lata inſtar eriophori, ſiue hyacinthi Peruani humi ſternit ſecus, quàm aliud ſolet ornithogalum ſpicatum, quod folia ſurrigit. Caulem trudit gracilem, at robuſtum, qui poſt menſem Maium in floream palmarem ſpicam faſtigiatur. Flores lactei coronario frutici, ſiue candidæ ſyringæ non abſimiles, medio ſubuiridi capitulo turgentes, quod cum ſementat, exalbicat, particulatim vernant. Neque tamen, dum ſummi dehiſcunt, imi contrahuntur atque flacceſcunt, quemadmodum in floreis pleriſque ſpicis vſu venit: ſed, vbi auarum ſui ſpectaculum per partes & paulatim indulſerunt, vniuerſa demum argentea pompa ſimul explicata oculos ditant.

Hyacinthorum notæ.

CAPVT IV.

FLoribus hiſce bulbaceis, pleriſque grandioribus pulchrè attexitur hyacinthus, corpore, non gloria minor. Quoniam verò geminos, genere longè diſcretos vnum hyacinthos nomen

Hyacinthi nomen anceps

nomen amplectitur; alterum, quem rubrum ſiue ferrugineum lilium (vt modò præmonuimus) herbarij, comoſandalon Hermionenſes apud Pauſaniam, *Lib. 2.* inſcriptum hyacinthum Theocritus appellat, quia *Idyll. 10.* floream ferruginem nigris & veluti funeſtis notis punctim inſcribit, funebri memoria vernans ſiue Hyacinthi ſiue Aiacis in hunc florem fabuloſo miraculo mutati: *Plin.l.21.c.11* alterum, qui non inſcriptus vocari poteſt, quique Vaccinium à priſcis *Vaccinium.* Quiritibus, à recentioribus Gallis tanquam priſtini vocabuli veſtigio Vacietum appellatur: hunc *Ioan.Ruell. De nat: Stirp. l. 2. c. 104.* nos in præſentia poſtremum non inſcriptum deſcribimus. Hic in omnes prope colores tum naturæ tum artis felici conſpiratione facilis Vertumnus, *Hyacinthus nõ inſcriptus multicolor.* modò candidus monſtrat nigra vaccinia eximiè poſſe exalbeſcere, vt alba liguſtra alieno candore victa penitùs cadant: modò cinereus floreum Phœnicem ſe probat, qui cineres animat: modò ex albo rubens humani vultus formoſam temperiem pulchrè transformat in florem: modò cælo concolor Archimedem ludit, dum cælum anguſtiùs contrahit: modò colores alios mille non fictos & breues, ſed veros & conſtantes vario è ſatu trahit; vt admirationis filiam, fugitiuam Iridem prouocet & ſuperet: modò polyanthes numeroſo ſe floſculo conueſtit, vt vnus flos hortus ſit. Folia illi oblonga, porri folijs plerunque anguſtiora & breuiora, carinata, læuia, & ſplendentia:

Digitized by Google

tia: caulis teres, enodis, glaber, fungoſus, digito ſæpe minimo gracilior, interdum quoque digitalem ad craſſitudinem proficiens, aliàs florea turri ſuperbus, aliàs onere felici languidus: flores à tubulatis anguſtijs in calathi formam repandi, lilij diuiſura per oras reflexi, à medio plerunque, nonnunquam etiam ab imo caule ad ſummum, nunc in latus, nunc per ambitum, modò denſata, modò rara ſerie digeſti: ſemen in triangularibus valuulis exiguum, rotundum, nigrum: bulboſa radix intus candida, &, quemadmodum etiam tota herba, lento ſucco glutinoſa. Orientales vulgò hyacinthos appellant, qui pinguiora latioraque explicant folia, qui craſſiores vegetioreſque exerunt caules, qui maiores patentioreſque ſuſpendunt flores, qui denique à fertili lucis oriente nitidam formoſitatem ducere videntur. Horum præterea geminum faſtigium eſt, maioris alterum hyacinthi copioſiùs, alterum minoris parciùs efflorefcentis. Cæterùm pro diſcolori florum varietate cernuntur plerique bulbi & coloris & figuræ diſcerniculo inſignes, qui florea diſcrimina præmonſtrent. Neque verò diffiteor nonnullos tam obſcurè bulbos inter ſe differre, vt perſpicacem etiam iudicem ſæpè fallant. Præcocem hyacinthum candidum bulbus arguit nonnihil compreſſus, & rubicundis tunicis præuelatus: bene odoratum, ac leuiter cæruleum præma-

Margin notes:

Hyacinthus orientalis.

R. Dodon. Stir. Hiſt. Pempt. 2. l. 2. c. 17.

Albus brumalis.

Cæruleus odoratus præcox.

maturè vernantem puſillus, globoſus, ſuperiori concolor, adnataque poſteritate ſeſe facilè diſſeminans: cyani ſiue Lazuli cæleſte decus æmulantem in pyri formam turbinatus, & ſaturata purpura nigricans: huius conſimilis, obſcuroque diſcrimine prope gemellus exuberante cæli colore ſplendidè fuſcum, folioliſque conuolutis Februario & Martio menſe cincinnatum: Byzantium odoratiſſimum floribus diluto colore cæruleis, ſplendentibus, maiuſculis, & raris menſe Martio viſendum in rapi rotunditatem depreſſus, conglobatus, atro rubore ſuffuſus: lacteum media tempeſtate florentem, atque à magni Ducis Hetruriæ ſtabulis viridario conterminis imparem appellationem indeptum vaſtior, in latitudinem fuſus, exalbidus: violaceum dilutioribus maculis intercurſantibus diſtinctum, cui vernaculum à leonino colore nomen eſt, non ita magnus, in globulum prope collectus, nucleorum, quàm florum, fertilior, & pallidus: cineraceum modicè ſubſidens, inhærentis crebræ ſobolis preſſu atque ſuctu denormante rarenter in rotunditatem globatus, ſubpallidus: ſubrubente tubulo albicantem longulus, carne tenerrimus, & hanc ob cauſam carioſa ſæpe baſi vitioſus: obſoleti candoris ſerotinum polyanthem, facie ſimillima geminus proximè ſuperioris, qui florem fert ex albo rubentem: ſubnaſcentibus per floridi caulis interualla viren-

Cyaneus præcox.

E cyaneo fuſcus & criſpus.

Cærule' maior odoratiſſimus Byzantius.

Candidus.

Violaceus dilutiorib' maculis diſtinctus.

Cineraceus.

Subrubens.

Albus ſerotinus polyanthes.

Violaceus polyanthes caule foliato.

virentibus tænijs foliatum rotundus, & frequenter exeſam carie imam ſedem explentibus bulbulis deorſum verſum ſoboleſcens: polyanthem quà odoratum, quà inodorum, eumque maximè, quem ſatu plerunque feliciſſimo prodigiosè variequè multiferum ſuſcipit quàm ferox armorum, tam mitis florum genitrix Brixia, compactus, orbiculatus, nullo raroue hærede cohærente infœcundus, tota in florei partus abſolutionem luxuriante fœcunditate: iſti planè conſimilis roſmarino coloratum, cum præcocem parciùs, tum ſerotinum liberaliùs florum feracem, & præcraſſo caule ſpectabilem: duplicato autem flore ex albo & cæruleo vireſcentem itidem rotundus, foliati radice maior, ſeſſili parte vitio obnoxius. Violaceus eſt ſingulari pulchritudine hyacinthus, qui de ſingulis longiuſculis pediculis floſculos complures frequentiore foliorum coma ſtipatos racemi modo plerunque ſuſpendens (interdum enim præter morem abortiuus more prouenit cæterorum) appoſitè racemoſus dicitur. Hunc ex bulbo conijcies mediocri, quadantenus rotundo, & ſubrubente. Ianuarij nomenclaturam à cultoris cognomine ſortitum in puſillæ roſæ formam folioſum, pretioſumque diluto cæleſti colore hyacinthum prædicto cyanei floris bulbo ſimillimus ambiguè indicabit. Sed grandiore Roſeum flore, pariterque cæruleum ſigno nullo inſignis bulboſa radix à vulgari-

Polyanthes multiformis.

Cæruleus dilutior colore roſmarini.

Subuiridis duplex.

Racemoſus multiplex.

Ianuari⁹ multiplex.

Roſeus multiplex.

garibus non ſecernit. Anglicum ſiue Belgicum, nempe campeſtrem earum regionum florem extremo Martio vernantem ex bulbulo interpretaberis nudulo & candidulo; ſi cæruleum is progignat, ſæpius orbiculato; ſi candidum, aut ex candido rubellum, frequentiùs oblongo. Hiſpano hyacintho ſerotino atque inodoro minorem natura modum, faciem Belgico perſimilem dedit. Cæruleus plerunque aut candidus menſe Maio palmari ſpica vernat, cuius apex ad quaternos digitos confertioribus floſculis oneratur: cauliculus prætenuis, & prædurus diluto colore viret: folia, quàm in Belgico, tenuiora atque anguſtiora canaliculatim incuruantur: albus & globoſus bulbulus puſillam iunceo folio Hiſpani narciſſi bulboſam radicem æquat. Obſoleto colore tum viridis, tum rubentis ſiue melini hyacinthi bulbus in cruſtumini minuſculi pyri effigiem longiuſculus, albidus, latiore baſi ſeſſilis: folia prælonga, anguſta, carinata, ſuccoſa, pallido virore ſuffecta, mucronata, flexuoſa: caulis ſubuiridis, pedalis, gracilis, duriuſculus, ab imo ad ſummum inæqualia per interualla ſecundùm anguſtiſſimas foliaceas appendiculas flores extremo vere ferens Belgicis conſimiles, nonnihil tamen longiores, è breuibus pediculis nutantes, ſenis folijs contextos, exterioribus quidem reflexis, interioribus verò tanquam in tubulum coëuntibus, imam ſpicam rariore, ſummam

Anglicus, ſiue Belgicus ſerotinus.

Cæruleus.

Candidus.

Rubellus.

Hiſpanus ſerotinus.

Hiſpanus obſoletior.

denſiore copia onerantes, onerique interdum imparem & languidam acclinantes: folliculi ſemine offertiſſimi plano, cartilagineo, circinato, nigro. Hyacinthum ſtellatum polyanthem Peruanum folijs craſſioribus, latè carinatis, anguſtè mucronatis, ſplendidè virentibus, propter humum fuſis; caule firmo, tereti, glabro, vireſcente; minutis innumeriſque floribus modò cæruleis, modò ex cæruleo in violam inclinatis, modò albis, modò albidis, in ſtellam hiantibus, ſpicatum in turbinem conglobatis, ex ima primùm parte ſeſe pandentibus; acuminatis ac trigonis folliculis ſemen rotundum & nigrum concludentibus, bulbus effundit grandior, foris fuſcus, ſub exteriore tunica laniger & re ipſa eriophorus, baſi lata & prominente ſeſſilis. Mera in florem collecta ſuauitas, hyacinthus botryodes Chalcedonius, ſiue Turcarum Muſcari, vel ipſo barbaro nomine iucundè olens caulem ſurrigit craſſum, teretem, fragilem, ad partem vſque dimidiam nudum; inde ad cacumen floſculis, vtpote iucundiſſimi odoris pleniſſimis, in vrceolos meritò conformatis, modò leuiter luteis, modò ſubalbidis aceruatim racematum. Prægrandibus, ac triquetris vaſculis ſemen includit nigrum, rotundum, eruo par. Folia frequenter humi ſternit prolixa, in mucronem faſtigiata, ſatis & craſſa & virentia, canaliculata, tortuoſa. Bulbum ſubijcit oblongum, albicantem, compluribus

Peruanus.

Botryodes odoratus.

Digitized by Google

tunicis cæparum inſtar coagmentatum, craſſis fibris ex ima extuberante baſi diffuſis, nec vnoquoq. anno pereuntibus & rediuiuis, ſed perennibus innixum. Illud habeo tandem ſubijcere, ſufflauum hyacinthum botryodem geminum eſſe, alterum præcocem, ſerotinum alterum non ſine diſcolori diſcrimine: illius enim præfeſtinatum ante hiemem germen expallet; huius verno tempore tempeſtiuum ſaturatiore purpura nigricat. Colitur præterea duplex hyacinthus botryodes inodorus, lacteo candore alter, alter diluta purpura reſperſus. Illius cauliculus, & iuncea folia languido virore pallent; huius autem ex viridi purpurant. Vtriuſque flores Aprili menſe perangustis oſcillis oſcitantes concaua rotunditate globantur minutarum effigie margaritarum, à quibus Italicum nomen retulerunt; ſummumque cauliculum vua confertim vernante conueſtiunt. Rotundi bulbuli penetralem candorem pullo cortice infuſcant: prodigioſè etiam fœcundi, quòd anguſtis corpuſculis nequeunt, numeroſo nucleorum partu latè ſe porrigunt. Comoſus florum panicula hyacinthus, Aprilis flos, quòd in floridiſſima Sanneſiæ domus amœnitate primùm admirabilis hoſpes Romam oblectauit, Sanneſius dictus eſt: quòd autem luctibus ac funeribus dicatæ cupreſſus læta ridet imagine, vulgò cupreſſinus appellatur. Floſculos granoſos, capillamenti modo tenues, tenerrimos, fragiles, velut vitrea glacie concretos,

C. Cl. Append. vlt. ad plant. hiſtor.

Botryodes inodorus cãdidus, & rubellus.

Sanneſius florum panicula comoſus, ſiue cupreſſinus.

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. 5

L 3 vario

vario flexu ramuloſos, è cæleſti colore in purpuram inclinantes primùm inſtar fœminæ cupreſſus metæ aſpectu in faſtigium conuoluit; deinde, vt aſſolet mas, extra ſe ſpargit: cauliculo ſuſtinetur ſubuiridi, ſeu ſubalbicante, prætenui, rotundo, læui, lignoſo, inter folia proſiliente prælonga, ſuccoſa, nonnihil carinata, & flexile in cacumen extenuata: bulbum turbinat; ſubrubente foris tunica inuoluit, craſſiſque fibris firmat; à comoſo ſpurio hyacintho dilutiore potiſſimùm rubore, & minuſcula mole ſecernit. Indici hyacinthi, ſiue Aſphodeli nuper ad nos tranſlata tuberoſa radix, ex qua ille cum vita nomen accipit, oblongum botryodis odorati hyacinthi bulbum imitatur: carnis, & ſubnaſcentis calli duritiem ſuperat: nimiùm ſui prodiga, & raritatis gloriæ officiens innumeros toto corpore parit hæredes: ineunte vere folia emittit in terram conuexa, prolixa, digitum lata, in acumen deficientia, viridi læuore nitida: caulem impellit ferè bicubitalem, duriuſculum, læuem, geniculatum, breuia è geniculis folia fundentem, minimo nunquam digito craſſiorem, numeroſis floribus cacumen onerantibus vberrimè ſpicatum. Hi ſucco pleni, degenere à patrijs Indis lacteo vultu oculis, odoratiſſimo ſpiritu naribus ſuauiſſimi, aurei mali floribus æquales, ab ima parte particulatim ſeſe explicantes æſtiuis menſibus ad hiemem vſq. vernant.

Indicus tuberoſus candidus.

Cycla-

Digitized by Google

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis notæ.

CAPVT V.

TVberoſa radix bulbo proxima Cyclaminus eſt, quam veteres Latini terræ modò vmbilicum, modò rapum, modò malum, ac tuber appellarunt. Eius duo genera diſcriminat florum gemina tempeſtiuitas, alterum vernum, autumnale alterum, vtrunque raro candore charum: nam, pretium cultumque minuente copia, ſepibus obuium prope omnibus, licet roſas æmuletur, licet regio colore ſplendeat, prorſus viluit purpuraſcens. Quod vere floret, Byzantio tranſlatum duplici candet aſpectu. Flos enim de more in quinque ſurſum reflexas foliorum lacinias diſtributus, & veluti refugo à fronte capillo relicinus, aut emaculatam albitudinem grandiore menſura explicat, aut vulgaribus par, & cætera candidus rotundum oſculum ſaturata purpura expingit: odoratam vterque animam, dum viuit, expirat: vterque mucronatæ rotunditatis leniter ſerrata folia præmittit autumno, quæ (quod familiare pleriſque eſt) ſubter ex viridi albicant, ſupernè verò ramuloſis toris ſubrubentibus virent: ſed ille latiùs explicata fuſco virore albidis maculis interſtincto inficit; contractiora hic diluta viriditate, viridiorem vmbilicum cingente, diſtinguit. Vernam folioſo

Theophraſt. Hiſt. plant. l. 7 c. 9.
Plin. l. 21. c. 9. & l. 25. c. 9.
Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 2. c. 94.
Cyclaminus gemina.
Verna.

flore prorſus candido Cyclaminum prædictarum, priori partibus pleriſque ſimillimam tum floris theca magis turgida, tum flos ipſe numeroſis folijs nondum ſatis euolutis primò glomeroſus à populari ſecernit. Probabilior autumni Cyclaminus aut languidè odorata, aut penitus inodora ſimili colorum in floribus diſcerniculo exalbeſcit. Eius folia in orbem ſparſa, criſpa, ſupernè maculoſa, angulata, & marginibus quaſi circunroſis crenata ipſis floribus præpoſtera lentè feſtinant. Vbi marcidi flores interciderunt, ſemine grauia longis cum pediculis, quibus inſident, capitula multas conuoluuntur in ſpiras, donec terram attingant: illic demum adulta, maturoque partu hiantia ſemen oſtendunt inæquale ac fuluum; quod humo exceptum non abit in germen more ſeminum cæterorum, ſed in tuberculum rotundatur, vnde poſtmodum folia emergunt. Radix tuberoſa in orbiculatam latitudinem effuſa, oculis interdum, velut in cauliculos, extantibus ſupernè ſcabra, ſenio etiam rugoſa candidam carnem nigrante corio inueſtit.

Autumnalis.

Indicum tuber effigie rapuli, colore intus albo; extra ſubrufo, corpore binos ternoſue digitos lato, ſuperno infernoque vmbilico anguſto, & nonnihil introrſum acto paucos ante annos ad Pariſienſes hortos aduectum eſt è Batauia. Illic toto triennio ſine fibrarum exortu, ſine floris oſtentatione ignauum atque inglorium latuit. Romam denique tranſla-

Flos Indicus è violaceo fuſcus radice tuberoſa.

tranſlatum, velut eroſum terebratumque teredine, in Tranquilli Romauli manus, efficaces nempe cultrices, venit. Hæ vario ſatu indolem tuberis per biennium explorarunt. Et primò quidem florem elicuit macra humus cum exiguo ſabulonis admiſta. Iam verò ferum tuber adeo cultus edomuit, & conſuetudo manſuefecit; vt communi bonoque olerum ſolo gaudeat, arcanumque gaudium floreo riſu exprimat. Septembri menſe radix in fictili primùm depoſita germinauit Octobri; tum verno tepore turgere cæpit in florem: ſed florea ſpes intempeſtiuis pruinis præuſta decoxit. Folia exeunt à tubere longa, & ſæpe cubitalia, lata, neruoſa, ſtriata, gladij modo in mucronem exacuta, diluto virore albicantia, propter humum candida rubriſque guttis intertincta. Medius deinde ſcapus exilit densè ramuloſus, & bulboſæ iridis more articulatus, at breuioribus mucronatis folijs articulatim armatus: vt licet iridem nonnemo vocitet, gladiolo tamen propior hæc planta videatur. Flores ſimplici narciſſo grandiuſculo prorſus albo ſuppares in ſex folia decuſſantur ſubter vireſcentia, ſupra è violaceo fuſca, natiuo tanquam holoſerico villoſa, furuis & velut fuligine oblitis per ambitum cirris, ſeu fimbrijs criſpula & corrugata, atris albidiſque vnguibus maculoſa, prominula linea intermeante diſtincta. Medium præterea ſtylum ſurrigunt ianthinis, atque albicantibus macu-

Tranquillus Romaulus.

lis

lis notatum, ſtaminibus tenuiſſimis in imo violaceis, in ſummo luteolis capillatum, quaternis quoque maiuſculis bifidis crocis exteriorem in decuſſem demiſſiùs digeſtis coronatum. A medio caule ad cacumen vſque ſummis è ramulis, atque ex ipſo foliorum complexu menſe Martio atque Aprili particulatim exiſtunt. Medicamenti cuiuſpiam, aut mellis excocti inelegantem odorem expirant. Diem, aut paulò diutius viuunt breuiſſima digni vita, quippe nocti mortique nigritudine concolores. Emortui, velut informia veſpertilionum cadauera, illepidè contrahuntur: deinde vltro caduci voluntarium properant ad ſepulcrum. Mira eſt huius tuberis fœtura: ex imo enim vmbilico fibra prodit modò longior, modò breuior, narciſſinæ inſtar candida & modicè craſſa, cuius ſumma pars in tuberculum paulatim ſoboleſcit. Quare factum eſt non ſemel, vt eius fibræ iam corruptæ ſoluto nexu procul à matre præter morem natus fœtus inobſeruato adhuc miraculo inueniretur: interdum quoque breuioris fibræ ligamine adhuc integro ſoboles matri cohærens & contigua, vel etiam de more adnata deprehenditur.

Ane-

Digitized by Google

FLOS INDICVS E VIOLACEO FVSCVS
RADICE TVBEROSA

Digitized by Google

Anemones notæ.

CAPVT VI.

FLoriferis oculis abundat exigua radix anemones, vt omnium voluptati oculorum quàm maximè proſpiciat. Sunt, qui anemonen Phenion vocent: alij Adonidis ab apro interempti florem appellant: alij Veneris Adonidem lugentis lacrimas in eum florem concreuiſſe deblaterant, innocentiſſimi riſum floris impuræ fabulæ tragico luctu funeſtantes: alij denique vim Græci nominis interpretati florem venti nominant, quia non ſine vento aperitur; & (quas etiam aula vices alternat) eadem, qua fouebatur aſpirante aura, reflante difflatur. Duo autem ſunt huius herbæ faſtigia: alterum enim tenuibus coriandri folijs altè multifidis, minutim laciniosis, atque tergeminis; alterum apij modo diuiſis, tripartitò diſſectis, rotundum per ambitum modicè ſerratis, & leniter criſpis viret. Eius, quæ tenui folio eſt, anemones cauliculus nudus, exilis, leuiter lanuginoſus, palmaris, aut etiam pedalis, circa dimidium aut ſub ipſum cacumen tribus foliaceis lacinijs ſine pediculo preſſiùs cohærentibus, & aliquantulum ſurrectis intercinctus, in cacumine florem explicat latioribus folijs non minus ſenis, ferè in roſæ amplitudinem circinatum, medio interdum

Plin. l. 21. c. 23 Nicand. r. Theocrit.

Anemone duplex.

Tenui folio.

terdum

terdum globulo ſtaminibus obſito, exalbido, atque villoſo capitulatum, qui tomentoſam in lanuginem ſemine ſubrufo, longiuſculo, planoque plenam aura leuiſſima ſoluitur ac diſſipatur; interdum etiam ſine ſeminali capitulo coma denſiſſima capillatum. At verò latifoliæ flos ſimili caule ſuffultus anguſtiorum foliorum modò ſimplici, modò multiplici ſerie contexitur. Excuſſo flore caput in vmbilico eminulum naſcentis aſparagi cacumine intumeſcit, exili flocco incanum, & lanuginoſo ſemine denſatum; quo tandem fatiſcente, leuiter volitantes ſeminales villos incautis cultoribus auræ præripiunt. In vtraque multùm anemona, ſed in latifolia è ſemine variè degenerante progenita licentiùs, verſicolor varietas laſciuit. Quæ folio tenuiore pubeſcunt floris huius radices, intus candidæ, pullo foris caſtaneæ colore non ſine multiplici diſcrimine nigricant: pleræque etiam in graciles, preſſas, longulas, & inæqualiter articulatas appendiculas, quas ab imitamento linguas vocitant, effunduntur: nonnullas tamen animaduertimus nodoſis oculis, quàm porrectis lingulis, frequentiores; eæ præſertim ſunt, quæ florem ferunt arboris perſicæ flori concolorem, minutulas lacinias conglomerantem, quæ viuido cinnabaris rubore ſplendeſcentem, quæque planè viridi facie ancipitem an inter flores herba ſit, an inter herbas flos. Diuturna quoque obſeruatione comperimus linguæ figura

Lato folio.

Vtriuſque diſcrimina è radicibus.

ſatam

ſatam radicem in tuberoſum oculum adnatis circa oblongis, & planis internodijs lingulatum ſæpe degenerare. Latifoliæ autem vniuerſæ radicibus indicantur magis nigricantibus, nullas exertantibus lingulas; ſed rotundos in oculos extuberantibus. Hæc autem oculata tubercula aut lata rotunditate ſubſidunt, aut gracili longitudine aſſurgunt. Dubia & facilè fallentia florum diſcrimina petuntur è radicibus; quia ſæpenumero vix, aut ne vix quidem facie diſcrepant: nos certiores cuiuſque notas præmonſtrabimus. Inter eas, quæ tenui minutimque conciſo ſunt folio, & folioſo flore, anemonas pallido candore lacteam radix indicat fuſca, tenera, longis hæredibus ſoboleſcens: circunfuſis folijs albicantem, medioque villo ſubrubentem ſubpallida, duriuſcula, longulas in ſoboles porrecta: rubram colore fuſco ferruginea, lingulis oculiſque pariter articulata, rara carie laborans: vegeto cinnabaris colore miniatulam, oculoſque hilari luce perſtringentem degeneri pallore decolor, nodoſis toris leui nexu coëuntibus frequentiùs compacta, cariem ſentire facilis: iſti perſimilis eodem fulgentiſſimo minio albis maculis guttato bicolorem: conuoluta vtrinque folia exuberante cocco ſaturantem proximè ſuperiore magis fuſca, pluribuſque ac longioribus lingulis fœcunda: languidè miniatam ex fuluo nigricans, in longas lataſque ſoboles ramoſa: rubram albo variegatam de more pallida, atque

ex

Anemone tenui folio, pleno flore lactea.

Albicans.

Rubra.

Cinnabaris ſaturo colore miniata.

Cinnabari albiſque maculis bicolor.

Coccinea folijs conuolutis.

Diluto minio colorata.

Rubra albo virgata.

Alba rubro circundata. ex facili putreſcens. Huic parenti pallore ac teneritudine corruptioni obnoxia congener, nouo mirabilique flore formosè degener geniculatus fœtus pudico & matronali viſendam ornatu profert anemonen, purpurea nimirum inſtita circundato foliorum candore ſtolatam. Vſque adeo non bene floret candida pulchritudo, niſi tutelari pudoris ambitu circuntegatur. Flos autem hic vt habitu, ſic origine & pulchritudine Romanus natales habuit ſanè memorabiles. Etenim rubræ albo virgatæ anemones humata radix inter flores de more maculoſos è ſobole adnata candidum florem edidit, cuius oras inſtar ſubſuti limbi ambitioſa purpura obibat. Ea ſoboles & adnotata, & à matre diuulſa ſimili ſemper miraculo floruit, perpetuamque demiſit ex ſe poſteritatem, eiuſdem laudis hæredem. *Trium colorum.* Trium colorum anemone, folijs nempe fuſco rubore ſaturatis, amaranthina coma, medijſque eminulis cirris blandè rubentibus inſignis è radice dignoſcitur nigricante, planos in oculos ſæpius collecta, quàm longas in lingulas diffuſa, & frangentibus contumaci. *Quinque colorum.* Alia quinque colorum anemone addit ſuperioribus tribus, aut certè conſimilibus coëuntium in oculi ſpeciem vnguium ſulphureum, expaſſæque comæ imum argenteum colorem. Eius radix proximè ſuperiore parciùs nigrat, molliùs riget, floreſque pro vocibus locuturas copiosè ſoboleſcit in linguas. Monendus

Digitized by Google

nendus hìc es, inueniri præterea degenerem & mendaciſſimam nomine tenus quinque colorum anemonen, re autem ipſa nullius prope coloris: perrarò enim floret, ac luxuriantibus tantùm folijs infeliciter ſilueſcit. Radix hortorum exilio multanda oculorum nodoſa fœcunditate diſcernitur. Saturo rubore fuſca, albo diſtincta trium colorum anemonen refert radicis nigrore; in lingulas ocelloſque porrigitur, & frequenti carie abſumitur. Violaceam, ſiue (vt alij à diluto colore nominant) columbinam ex radice prædiſces miſto atrore cinerea, lingulata, & vitio, poſtquam ingranduit, opportuna: mali Perſici ſubrubicundis floribus concolorem, & medium capillitium colligentem è ſubalbida, tuberculiſque ſæpe aceruatim adnatis incommodè coagmentata: eodem languido rubore gemellam, ſed promiſſa & violaceis circundata ſtaminibus coma diſparem è longis latiſque ramoſa internodijs, & magis pulla. Quæ floris folia holoſericum imitantia obſoleto rubore infuſcans, medijſque lacinijs virens ſupra morem cæterarum caulem in excelſum impellit; radicem oblonga per interualla geniculatam vehementer denigrat. Quæ verò viridior herbeſcit, biformis eſt: altera enim confertum medium villum ſuperiore molliorem, velut in paniculam, conuoluit: altera ſic ab vmbilico ad media vſque exteriora folia viret, inde ad oram ſubrubet; vt pauoninæ cau-

Saturo rubore fuſca, albo diſtincta.

Violacea.

Mali Perſici flore ſubrubicunda comam colligens.

Mali perſici flore ſubrubicũda comam explicans.

Rubra medijs lacinijs virens

Tota viridis.

Vmbilico viridi ſubrubẽs

M dæ

dæ oculatum orbem imitetur; molliſſimum quoq. florei verticis frequentem capillum non criſpat, ſed promittit. Vtraque radicem tum oblonga, tum rotunda ſobole extuberantem pullo indiſcriminatim colore ſufficit. Poſtrema inter folioſas recenſetur anemonas, quæ nuper è ſimplicis floris ſemine Romæ floruit formoſiſſima: candidis folijs diluto rubore vmbilicatis latiſſimum in orbem patens duplici ſpiſſa coma, & veluti gradata capillatur, altera attonſa & viridi, interiecta mediaque altera intonſa & incana; quæ folijs etiam dilapſis diu florida tam latè expanditur, vt lacinioſum florem anemones latifoliæ mentiatur: prouenit autem è radice pallida, compacta, carnoſa, & vegetiſſimas linguas exertante. Probabiles præterea exiſtimantur ſine medijs lacinijs anemonæ ſimplices nonnullæ. Inter has quæ, foliorum candorem flammea purpura in radios diſtinguente, purpureis à flammis nomen trahit, radice ſubpallida tenuique cum in oculos, tum in lingulas propagata ſe reparat; lanuginoſo etiam ſemine in varios diſcoloreſque vultus ſeſe reſeminat. Nefas hìc fuerit indictam præterire anemonen, cuius flos à pulchritudine Rex indigitatur. Non deeſt huic Regi nigrans, & florido ſerico villoſa foliorum purpura, cæleſti eleganter colore vmbilicata. Purpurea idem folia & laxa & promiſſa in tuliparum æmulationem expandit; vt regio more ſyrma trahere

Alba diluto rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor.

Flammea flore ſimplici.

Purpurea flore holoſerico ſimplici.

videa-

videatur. Radicem articulata gracilitate ramuloſam ſubnigro ſqualore rufat. Cæterùm latifoliæ anemonæ pari ferme atrore ſuffectis, nodoſis, oculatis, interdum quoque ab opacitate, à morbo, à ſenio tenuiculas protendentibus ceruices radicibus inter ſe vix differunt. Florem verò duplici aſpectu proferunt: aut enim exterior atque ima latiorum foliorum ſeries ſubuiridis, ac diſcolori floris rudimento virgata tenuiſſimas & confertiſſimas floreas lacinias ſuffulcit; aut folijs flos vniuerſis æquè anguſtis, prolixis, & coloratis micat. Florum præterea, quos tenui folio anemone parit, genera varia præſagimus è prægerminantium varietate foliorum. Candore tum emaculato ſuauiter lactea, tum obſoleto nitidè ſordida folium præmittit frequentibus inciſuris leniter laciniosum, interque inciſuras laxius anemones folio, quæ mali Perſici florem diluta purpura æmulatur, comamque colligit: lactea tamen & magis explicat, & in viridi dealbat; albicans & anguſtat, & fuſcat. Rubra, albo rubroque maculoſa, & oris puniceis candida effundunt prope conſimile, longulo videlicet ab radice pediculo porrectum, mediocriter inciſum, ſparſum, herbeo colore viride ac ſubrubens: alba languido rubore vmbilicata, & coma duplici bicolor viridiſſimum, peramplum, craſſum, erectum, rariùs interciſum, criſpum: hilari cinnabaris fulgore ardentiſſima, & lacteis guttis irroratis minùs ar-

Latifolia duplex.

Anemones tenui folio diſcrimina è folijs.

dens, magiſque viſenda bene vireſcens, leui per oras rubore conſperſum, raros in ramuſculos diſcretum, & ferè iacens: quæ profundi coloris triſtem ruborem interfuſo candore diluit & hilarat, minutatim laciniosſum, ſatis viride, non admodum aſſurgens: quæ contractis vtrinque folijs cocco ſaturatiore nitet, mediocriter ſeſſile, temperatè virens, & modicis diuiſuris inciſum: diluto minio fucata ſpiſſum, laxum, rariùs crenatum, praſinum, nonnihil aſſurgens: quinque colorum ornatu multiplici ſingularis rarum, breue, retuſum, minutè conciſum, humi ſtratum & planè ſupinum, fuſca viriditate inamœnum: trium colorum felici numero gaudens, & mali Perſici flore languidè punicea, quæ mediam glomerat cæſariem, puſillum, denſum, multifidum; ſed illa herbidum & reptabundum, hæc luridum & minùs pronum: eiuſdem mali Perſici rubello concolor flori, quæ prolixam depexamque comam ſtaminibus ianthinis coronat, raris diuiſuris crenatum, latis particulis diſtinctum, & pleno virore ſplendidum: violacea medijs inter extremas inciſuras interuallis ſuperiori ſubſimile, ſurrectum, & vegeto colore iucundum: circa vmbilicum viridi ambitu oculata oris rubentibus breue, minutum, faſtigiatum, modicè inciſum, blandè virens, humili ſiluula procumbens: at verò toto interdum ſubrubente flore, ac virente coma bicolor gran-

grandiuſculum, parciùs fimbriatum, paulò erectius, minùs ſiluoſum, in viridi pallidum: circunfuſis folijs obſoletiùs purpurea, medijſque conglomeratis foliolis vireſcens altè inſectum, longis & ramuloſis pediculis diſſipatum, raris ramulis brachiatum, incuruum, ac decolori facie inamabile: iſti cætera conſimile, at viridius, laxius, denſius, atque in excelſum emicans quæ villoſo florentem holoſerico fuſcam purpuram induta regale cum habitu nomen vſurpat: quæ denique floreas foliorum niues purpureis radijs innocenter flammea peruadit minutulas in lacinias diſſectum, contractum, vegetiſſima viriditate coloratum. Cæterùm ex huius, quæ tenui folio eſt, anemones, atque etiam è latifoliæ cuiuſlibet ſato ſemine vt multicolor florum, ita multiformis atque inenarrabilis foliorum varietas exiſtit.

Ranunculi notæ.

CAPVT VII.

INter hortenſes ranunculos lectiſſimi habentur, quorum exigua radix, pluribus ab vno capite demiſſis prope rotundis aut longiuſculis pallidis radiculis in tenues fibras deſinentibus, grumuli effigie coaleſcit. Oblongis & craſſioribus coagmentata ſimplici flore ranunculum feret. In-

Ranunculus radiculis in grumũ aceruatis.

Simplex.

Aſiaticus flore aureo ſimplex. ter ſimplices in primis aureus pretioſus eſt. Breui prætenuique pediculo nixus quaternis, quinis, ſeniſue latis folijs nigrum capitis rudimentum coronat, in longuli, plani, minutuli, & ſubrubentis ſeminis teretem thecam tranſiturum. Ima folia modicè lata, pinguia, laciniatim diuiſa, & leuiter ſerrata ex viridi flaueſcunt. Cohærentes in grumum radiculæ gracili longitudine porriguntur.

Aſiaticus flore coccineo multiplex. Sed radices illæ, quarum flores denſa ſtructilique foliorum copia compacti ardentiſſimè rubent, minuſculis quà ferme rotundis, quà oblongis glandulis coagmentantur. Folia pallida, itidem crenata, ſed minora, & ſæpe tripartita proſiliunt. Cauliculus craſſior & procerior, leuiter lanuginoſus, adnatiſque minutim inciſis folijs pinnatus aut rectus in vnicum, aut obliquè ramuloſus in plures deſinit flores; qui læta quandoque pabuli luxuria, radiciſque robuſta iuuenta è ſinu medio altiùs impulſum, breuique pediculo nitentem vnum alterumue pariter folioſum ſeſe euiſcerant in floſculum.

Flauus multiplex folio rutæ. Eum præterea ranunculum noſtrates educant horti, cuius granoſa radix granis paucioribus, quàm ſuperior, albidis, rotundis, duplo, quàm triticea ſint, maioribus in grumulum coaleſcit. Folia humi repunt rutæ ſimillima, ſed herbaceo colore lætiora: caulis gracilis, imbellis, atque ſtriatus in palmum adoleſcit: eius faſtigium flore inſtar candidi multiplicis ranunculi mox deſcri-

Digitized by Google

deſcribendi folioſo, grandiore tamen ſplendidoque à Martio menſe in Aprilem vſque flaueſcit. Flos autem duplex; alter laxiorum foliorum imo ambitu media foliola ſpiſſiſſima coronat; alter paulò ampliora proximè ſuperioris medijs foliolis folia ſerie pariter denſiſſima in rotunditatem conglobat. Alium prælongis, tenuibus, diffuſiſque radicibus inhærentem ſolo ranunculum noſtri cultores in pretio habent, cuius folia oblonga, ſerrata, dura, neruoſa, aut in ſummis pediculis aut circum ramuloſi caulis alas in ſtellas collata, supernè fuſca, ſubter diluta gemino virore pinguntur. Lactei floſculi minuta foliorum denſitate inſtar bellidum turgiduli, vnoquoque in ramuſculo ſolitarij gemmantium hortorum ſmaragdinis virgulis præfixæ margaritæ ſunt. Ranunculo, quem globoſum vocant, radix eſt è capite plurimas prætenues fibras in capillamenti modum ſpargens, adnaſcentem in ſobolem itidem capillatam, quæ multiplici è germine prænoſcitur, multiplicabilis: folia eidem lata, rotunda, ſtellatis anfractibus ſinuoſa, crenata, neruoſa, ex viridi pallida: caulis concolor, palmaris, exilis, ac tener: aureo colore flos, geminatis folijs atque in anemones amplitudinem adultis in globum collectus, ſemperque naſcenti ſimilis, Aprili atque Octobri menſe bis vernans: à flore loculatæ vaginulæ complures ſemine plenæ minuto, nigricante, eiuſque ſimillimo,

Fibratus flore pleno cādido.

Globoſus.

mo, quod regius flos, ſiue delphinium reddit. Tuberoſi ranunculi, quem batrachium cum Græcis appellat Apuleius, tuber cinereo colore fuſcum, rudi verticilli forma ſcabroſum, grandiorem iuglandem nucem magnitudine ſolet æquare: adnatis è tuberculis pallidas tenueſque fibras longè porrigit: numeroſa protrudit folia latam in ſtellam anguloſa, diluto virore picta, rauis maculis diſtincta, neruulis intercurrentibus lineata, mediocri pediculo nitentia: in tres palmos caulem excitat ramoſum, ſingulis ramuſculis ſummum floſculum fundentibus luteolum, ranunculi, qui rutam folio imitatur, perſimilem, at minorem, Maio menſe vernantem.

Tuberoſus. *Hiſt. de herb. virtutib. c. 9.*

Aſphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ notæ.

CAPVT VIII.

Aſphodelus. ASphodelus, ſiue haſtula regia, non ferro, ſed flore cuſpidata, bicolore vernat aſpectu: aut enim flauet, aut albet. Flauentis radix oblongarum veluti glandium, ſeu naporum aceruatis numeroſis appendicibus compacta rufeſcit; noſtratibus in hortis libenter hoſpitatur, feliciqué floris ac ſobolis reſpondet euentu. Denſiore ſilua folia funduntur herbea, prælonga, angu-

Flauus.

Digitized by

anguſta, lenta, concaua, mucronata: medius teres ac firmus in vnum alterumue cubitum ſcapus adoleſcit; modiciſque liliaceis floribus ſuauiter olentibus, florido colore flauis, circa ſummum cacumen per partes vernantibus Aprili menſe decoratur. Albi Aſphodeli nomine paucos ante annos à Byzantinis hortis ad Romanos tranſducta eſt radix phalangio non abſimilis; complura, oblonga, craſſa, exalbida fibrarum cruſcula, flaui aſphodeli radicibus graciliora ex vno capite diuaricans: peregrino eadem in ſolo exilij pertæſa nec vnquam floruit, nec diu vixit. Vetuſtiſſimum & ſaluberrimum inuentum, montanæ opacitatis filia, hortorum vrbano ſplendore donata, atque Hiſpano præconio montium roſa, Pæonia, minore florum in populo ſpecioſiſſima ſuperbit; quæ confertiſſima foliorum congerie peramplum explet ac perficit orbem abſolutiſſimæ formoſitatis: vtque iudicibus oculis triumphet, triumphali tum ſaturatæ, tum dilutæ purpuræ ſplendeſcit ornatu. Si ardentiùs purpuret, flore ſenſim exalbeſcente & caduco ferè intra dies octo defloreſcit: bipalmi nititur caule carnoſo & brachiato in folia ramoſa, rariùs fimbriata, vegeto colore ſplendida, inferiùs cæſia & lanuginoſa: radice gignitur præcraſſa, toroſa, foris ſubrufa, intus candida, oblongos & carnoſos in balanos diuiſa. Sin leuiùs & ſuauiùs rubeat flos; paulatim è roſeo pudore

Albus.

Pæonia pleno flore.

Plin. l.25.c.4.

Rubra.

Subrubens.

pudore niueum in pallorem elangueſcit, natiuoque ſcapo pertinaciter adhæreſcens immoritur, folioſo cadauere primùm nigreſcente, tum emarcido, ſiccitate denique notabilem in modum contracto: folia illi dilutiora, & anguſtioribus lacinijs conciſa: radix præterea contorta, craſſa, dilutior, longioribus & gracilioribus nodis glanduloſa. Lilium conuallium puſilla rotunditate plus odoris, quàm floris includens, per oras denticulatum & reflexum, toto etiam oſculo ſuauem inhalitum oſcitans aut ſummè albet, aut modicè rubet: palmaris & rigidus cauliculus à medio ſurſum verſus pronis floſculis oneratur: duplex aut etiam triplex folium liliaceis non abſimile, breuius tamen ſplendidè viret: graminea radix geniculatis latiſſimè proſerpit internodijs: ab ijſdem & radicis cacuminibus nouas radiculas diſpergit. Floris candorem languidior, ruborem vegetior radicis & folij color; illum præterea laxior, hunc anguſtior vtriuſque menſura ſignificat. A floris occaſu bacca turgeſcit primò viridis, deinde rubicunda, duriuſculo ſemine referta. Occidentalis Indiæ Iuca radice nititur craſſa, intus candida, foris rufa, geniculata, & velut arundineis bulbis, quos oculos vocant, ſoboleſcente. Verno plerunque tepore citata folia denſo nemore fundit foliorum Aloës prope gemella, binos palmos longa, robuſta, & rigida, in ſemicirculum canaliculata, in

Lilium conuallium.

Album, & ſubrubens.

Iuca.

præ-

Digitized by Google

prædurum, præacutum & fuſcum aculeum conuoluto vtrinque cacumine minaciter muricata, tenuiora tamen, craſſitudine & colore palmea, nec obliquis per ſumma latera ſpinis exaſperata, ſed fulua margines percurrente linea diſtincta: cum cæteris anni temporibus, tum præcipuè vere toroſus thyrſus aſparagi, ſiue haſtulæ regiæ modo emicat aſſurgitque in trium quandoque cubitorum læuem, & ſanguineo colore ſplendentem virgam; quæ diffuſis palmaribus ramulis turbinatim arboreſcens florea tintinnabula, fritillarias citra quadratas maculas imitantia, obſoleto candore pallida, leuique nonnunquam rubore interfuſa, inodora, deorſum verſum ſpectantia, raris interuallis numeroſa ſuſpendit: eadem tandem ſine ſemine decidua ſibi poſteriſque moriuntur.

Byzantinæ Lychnidis, & Americani Trachelij notæ.

CAPVT IX.

LYchnis Byzantina miniato ſiue coccineo flore multiplici in oblongam, luteo colore nonnihil aſperſam, denſis, promiſſis & capillaceis fibris comatam radicem gracileſcit: in trium quatuorue palmorum caulem extollitur recto ſtatu nitentem, ſtriatum, geniculatum, Lychnis Byzãtina miniato flore multiplici.

tum, bina ab nodulorum toris folia longula, è latiore baſi in mucronem faſtigiata, ſupernè læuia, ſubter hirſuta pandentem, geniculatim in ramulos fruticantem. In flores ita lepidè luxuriat: ex oblongis, confertim in orbem circumactis, atque ſtriatis calyculis caulis vertici vmbellam primùm obtendit: ex illis deinde prægnantibus inuolucris floream pilam denſiſſima ſerie circinatam parit: florem bellio breuiorem non admodum diuerſis, per ambitum bifidis confertiſque barbulis contexit: cum Americano trachelio æſtate vernat: in flore implendo exhauſta ſemine deficitur. Trachelium Americanum flore rubro, cui Cardinalis plantæ vulgare nomen indidit color, tenuiſſima & candida capillamenta demittit, quæ flore dilapſo, marcidoque caule corrupta defluunt, exiguò poſt fruticantibus nouis: folia emittit bellidum folijs ſubſimilia, pinguia ſcilicet, humi iacentia, leuiſſimè ſerrata; ſed viridiora, longiuſcula, & criſpula: inſtar aſparagi ſtylum excitat modò ſimplicem, modò ramuloſum, adnatis per interualla folijs etiam pinnatum: ſtyli ramorumque cacumina conglobatis, velut in paniculam, creberrimis floſculis leuiter onerat; ſubiectam inde teretem viriditatem rarioribus diſtinguit: floſculos tum extremo vere, tum æſtiuis menſibus tempeſtiuos, ſimplicis floris delphinium ex parte referentes fuſco rubore villoſum ſericum mentiente colorat: intra eoſdem

Trachelium Americanum flore rubro.

iam

Digitized by Google

iam peraridos capitula occulit ſeminis plena nigelli, orbiculati, ac tam exigui, vt in cernendi ſenſum prope non cadat: vbi flos intabuit, propagandæ ſoboli vacat.

Caryophyllorum notæ.

CAPVT X.

VT coronariæ vettonicæ, ſiue vulgatiore nomine caryophylli diſcrimina internoſcantur; ambiguæ fidei ſemina, radices, & folia inconſultè conſuluntur. Floreus enim iſte in omnem varietatem Proteus nullius hactenus Ariſtæi calliditate, vt vera præmonſtret, deprehendi potuit. Sæpe fit, vt pulcherrima indicia florem ſpondeant pulchriorem; flos deinde promiſſus turpiter degeneret. Quare, dum florent, plantæ præſignandæ, & probabiles ab abortiuis ſegregandæ ſunt: eadem enim facies bonis maliſque promiſcua ex facili fallit. Publicum eſt omnium niti radicibus lignoſis, ſubrufis aut albidis, multiplici fibra crinitis, in foliaceos ſæpe ſurculos abeuntibus: inde cauliculos exiſtere teretes, graciles, in ipſa gracilitate ligneam duritiem affectantes, pyxidatis geniculis articulatos, folijs obſeptos geniculatim inter ſe aduerſis, breuibus, carinatis, in viridi colore plerunque glaucis: ſummos calyces multifidis calyculis ſuffultos, oblongos, glabros, extre-

extremas per oras orbiculatim denticulatos in flores hiaſcere modò ſimplices, modò folioſos, ſuppari amplitudine roſis proximos, breuibus frequentiùs, interdum etiam profundis lacinijs inciſos, mira varietate coloratos, inter aromata nobilis caryophylli tum odore tum nomine inſignitos: arefactis demum floribus, longos ac duriuſculos calycibus incluſos folliculos plano & nigello ſemine turgeſcere. At verò caryophyllus pleno flore minutè alteq. inſecto pinnatus ſeu fimbriatus & minor & maior apertè proditur ſaturatæ fuſcæque viriditatis folio: ille præterea minutulo ſecernitur à cæteris. Caryophyllo propemodum par & congener recenti nomine flos Armerius, ne magnitudine ſuperetur, floſculorum congeſtu latam explicat vmbellam. Eius quoq. præuium diſcerniculum in folio eſt breui, lato, & eius herbæ, quam ſaponariam vocant, ſimillimo.

Caryophyll' pleno flore, pinnatus minor & maior.

Flos Armerius.

Granadillæ, ſiue Maracoti notæ.

CAPVT XI.

ILle diu à noſtratis mundi hortis omnibus hiulco florum ore ſuſpiratus, ille è Peruanis ac Mexicanis longè diſterminatis finibus acceſitus, poëtarum ille canoro, atque oratorum facundo plauſu tandem exceptus, diuini Amoris manu vitalibus inſcriptus doloribus Granadillæ flos, quem Indi Maracotum vocant; vt à mortalibus

bus

Digitized by Google

bus obitos pro Deo cruciatus in coronam tranſituros intelligamus; illud, inquam, floreum ac ſuaue miraculum quotidiano ſpectaculo prope iam viluit vniuerſis. Vix eſt, qui præterea miretur, pœnas degeneraſſe in florem, fortiter tolerantibus adulantem; extima per ambitum folia in aculeos extenuari, ſpineæ coronæ memoria molliter compungentes; ream pro nobis innocentiam in folijs albeſcere; pertæſa ſæui laniatus cruenta flagra in floridæ voluptatis purpuream telam redordiendam filatim retexi ac ſuperinduci; ſaxo in germen emollito, columnam ex atrio crudelitatis ad piam in flore medio ſtructuram excitandam tranſmigrare; columnæ imminere globoſum rudimentum ſpongiæ quondam felle imbutæ, deliciarum auiditatem detergentis; modò ternos, modò quaternos extare conformatos capitatis è ſtaminibus clauos, animis amabiliter configendis aptiſſimos; vnam crucis effigiem deſiderari, quòd extremam ſæuitiam floris indoles mitiſſima repræſentare non audet; folium in lanceam exacui, ſed innocentem, quippe retuſam in ipſius vulnerato pectore charitatis; ſuauem denique ac medicatum fructum ad cordis imaginem rotundari, cum è diuini vulneris flore vitalis fructus extiterit, amantis Dei cor. Vix, inquam, eſt, quem cura & cultura tangat floris planè admirabilis, in quo ipſi vernant ac rident acerbiſſimi dolores. Si

quem

quem tamen non piget, imò delectat, ſalutis à Deo acceptæ infinitum beneficium in floreas notas ſuauiter contractum grata recordatione relegere, eodemque mortalium animos immortaliter eſſe inſcribendos vel à floribus placet admoneri: ſi iuuat è funebri Amoris flore ſalubrem ſæpe fructum colligere in cordis amabilem figuram, vt cordatiſſimos amantes faciat, conformatum; radicem & folia, ne fallant indicia, prænoſcito. Radix in luteum pallorem languida & geniculata inextirpabili fœcunditate proſerpit, ſoboleſcit, & fruticat: fictilibus verò clauſtris contineri neſcia per imum foramen in ſubiecti ſoli amplitudinem clandeſtino reptatu ſe penetrat; multiplicique atque erratico gramineo lapſu latiſſimè ſpatiatur. Folia quaſi trigona ſambuci roſeæ, ſeu potiùs lupi ſalictarij profundo inciſu tripartita, maiorem mediam laciniam porrigentia, quaternas aut ſenas vncias longa, minutim ſerrata, læuia, tenuia, imbecilla, aliquantulum venoſa, diluto colore virentia, inferiùs etiam dilutiora, grauiter olentia, alternis diſpoſita, ternos inter ſe digitos diſſita lentum vitilemque caulem præuelant; qui, cum vires ſine adminiculo ſtandi non habeat, quicquid clauiculis, veluti manibus, nanciſcitur, auidè comprehendit, arduoque aſcenſu reptabundus, & cameras ac pergulas operiens æſtuantium Indorum hortenſes cœnas iucundiſſimè

mè inopacat. Nobis etiam cancellatim ſcanſilem arundineam, ſiue virgeam ſtructuram ſequaci viriditate prætexens Indicæ regionis remotiſſimam vmbram commodat. Atque hoc ſanè ſapienter de more congruenterque artifex natura caduco in flore luſit; vt, qui diuini Liberatoris ſeruile ſuſpendium eligentis acerbiſſimos cruciatus opere ſingulari velut miſeratus exprimeret, in crucis formam decuſſata ſtatumina penſilis adamaret.

Gelſiminorum notæ.

CAPVT XII.

CIterioris eius Hiſpaniæ, quam veteri nomine Laletaniam, recenti Cataloniam vocant, flos fortaſſe ab animæ ſuauiſſimæ prodiga expiratione exanimato ſimilis, & exangui colore candidus, æſtate autumnoque tempeſtiuus, blando vocabulo ab Italis deducto Gelſiminum, aſperiore Arabum appellatione Græcam odorariæ violæ ſignificationem ſubolente Iaſme vel Ioſme, Iaſminum vel Ieſeminum tum ampliore mole, tum acutiore odore à ſilueſtri noſtrate ſeiungitur. Virgæ præterea è pallido, ſcabro, duro, lignoſa fibrataque radice ſtabilito caudice ſimiliter fruti- (Gelſiminum Hiſpanum candido flore ſimplex.) (*Matthiol. in Dioſcor. l. 1. c. 66.*) (*Ioan. Ruell. de nat. Stirp. l. 1. c. 84.*)

N can-

Digitized by Google

cantes, proceræ, lentæ, &, quò libeat, flecti obſequentes, geniculatæ, binis ad ſingula genicula folijs alatæ, ramuloſæ, medullitus candidæ fungoſæque, foris tamen diluta viriditate lætiores modò arundineos cancellos topiario textu conueſtiunt, atque ſcenas hortenſes textili vmbraculo prætendunt; modò circunfuſo conuexoque in fictilibus nemore viride cælum cæruleo ſubtexunt: folia quoque Hiſpano, quàm ſiluatico noſtrati, ſimillimis in diuiſuris latiora, obtuſiora, craſſiora, nigriora.

Hiſpanum multiplex. Tranquillus Romaulus.

Quod autem in ſuis Romanæ amœnitatis hortis Tranquillus Romaulus conferta foliorum ſerie omnino ſingulare prior aluit gelſiminum, dimidio, quàm proximè ſuperius, breuiorem tubulum protendit: quina vel ſena folia in ſtellam diuidit: terna ſiue etiam quaterna ex vmbilico ſurrigit, quæ nonnunquam in globulum colliguntur: quinto ferè die ſeneſcens non dilabitur, ſed in natali ramulo inareſcit: poſt multos dies dehiſcens tubulus florem alterum plerunque parit: acriùs olet: more ſuperioris ab æſtate in hiemem vſque vernat, & gemella viriditate frondeſcit.

Arabicum. *C. Cluſ. Cur. poſt pag. 3.*

Gelſiminum Arabicum, ſiue Alexandrinum, ſiue etiam Arabica nouo nomine Syringa (Sambacum Arabes vocant) frutex eſt Aegyptius in vnum alterumue cubitum arboreſcens. Quamuis pollicari craſſamento, breuique longitudine nanus, arborea tamen duritie ſcindi contumax,

max,ſquaroſus,pallidusque ſtipes in tenuia & longula ramorum brachiola ſpargitur: folia inter ſe aduerſa mali aurei,quod aurantium dicunt, ſeu potiùs coronarij fruticis,quem albo flore Syringam vulgò appellant, folijs conſimilia, tenuiora tamen ac pallidiora, nulliſque crenata inciſuris ramulos inueſtiunt: è ſummis ramulis flores breuibus innixi petiolis ab Aprili menſe ad extremum vſque Octobrem erumpunt, modò duodenis, modò denis, nouenis minimùm folijs duplicem in ſeriem digeſtis inſtructi, proximè deſcriptis anguſtiores, albitudine obſoleta palliduli, parum tubulati, vmbilico circa tubum flauente diſcolores, Hiſpani gelſimini atque aurei mali floream ſuauitatem odoratiſſimo coniunctim halitu inhalantes, more cæterorum caduci. Vt illud hìc dolere & conqueri habeamus, Aegyptum eſſe iam floribus, quàm moribus odoratiorem. Luteum Italiæ gelſiminum, quippe minuſculum nulloque odore amabile, præcipui noſtrates horti non dignantur hoſpitio. Flauum Indiæ odoratiſſimum alio loco opportuniùs, nempe in hortis Barberinis inter Indicas plantas *l. 3. c. 10.* olfaciemus. Planta eſt inter Indicas,vt natiuorum **Americanum** florum,ſic peregrinorum nominum fertiliſſima, quæ patria voce Quamoclitum dicitur. A noſtris enim cultioris ingenij ſermoniſque cultoribus modò gelſiminum Americanum, modò rubrum In- *C. Cluſ. Cur. Poſt. pag. 4.*

Fab. Columna Minùs cognit. Stirp. & Rarior. par. 2. c. vlt.

dorum gelſiminum annuum, modò gelſiminum folio millefolij, modò Conuoluulus tenui folio, modò denique Conuoluulus pinnatus exoticus rarior nominatur. Hic ab imo ad ſummum geniculatim fruticat, in longos vitileſque ramulos itidem geniculatos & fruticoſos ambitiosè brachiatus, imò verò folijs tenuiſſima diuiſura pinnatis volucer ad inſcendendos libertate penſili ſummos cancellatæ ſtructuræ gradus. Tanta eſt vel ipſis herbulis auiditas ſublimitatis. Quin etiam æſtiuis caloribus viridiſſimæ vmbræ topiarium Briareo par, hoc eſt numeroſis viticulis centimanus prætexit. Flores oblongi ac tubulati, ſumma parte repandi & quinquepartiti, exuberante Cancami, quod vulgò Laccam vocant, colore renidentes, lineolis rugiſue ſtriati, ſtaminibus quinis pallidis capillati, longo petiolo ſinguli biniue inſidentes, alternato ſitu è ramuloſi caulis geniculis ab Auguſto menſe ad extremum vſque Septembrem exiſtunt. Squamoſi demum folliculi turgent quaternis, oblongis, nigris, duriſque ſeminibus fœti.

Indicum maximum flore phœniceo.

Indicum, ſiue Canadanum gelſiminum maximum caule tenui, geniculato, lento, atque erratico, quamuis ſuapte natura caducum, reptabunda tamen ambitione ad excelſa faſtigia euadit. Lignea in primis amat adminicula, quibus hederacea tenacitate adhæret, non quidem inſtar hederæ toto corpore, ſed

viuis

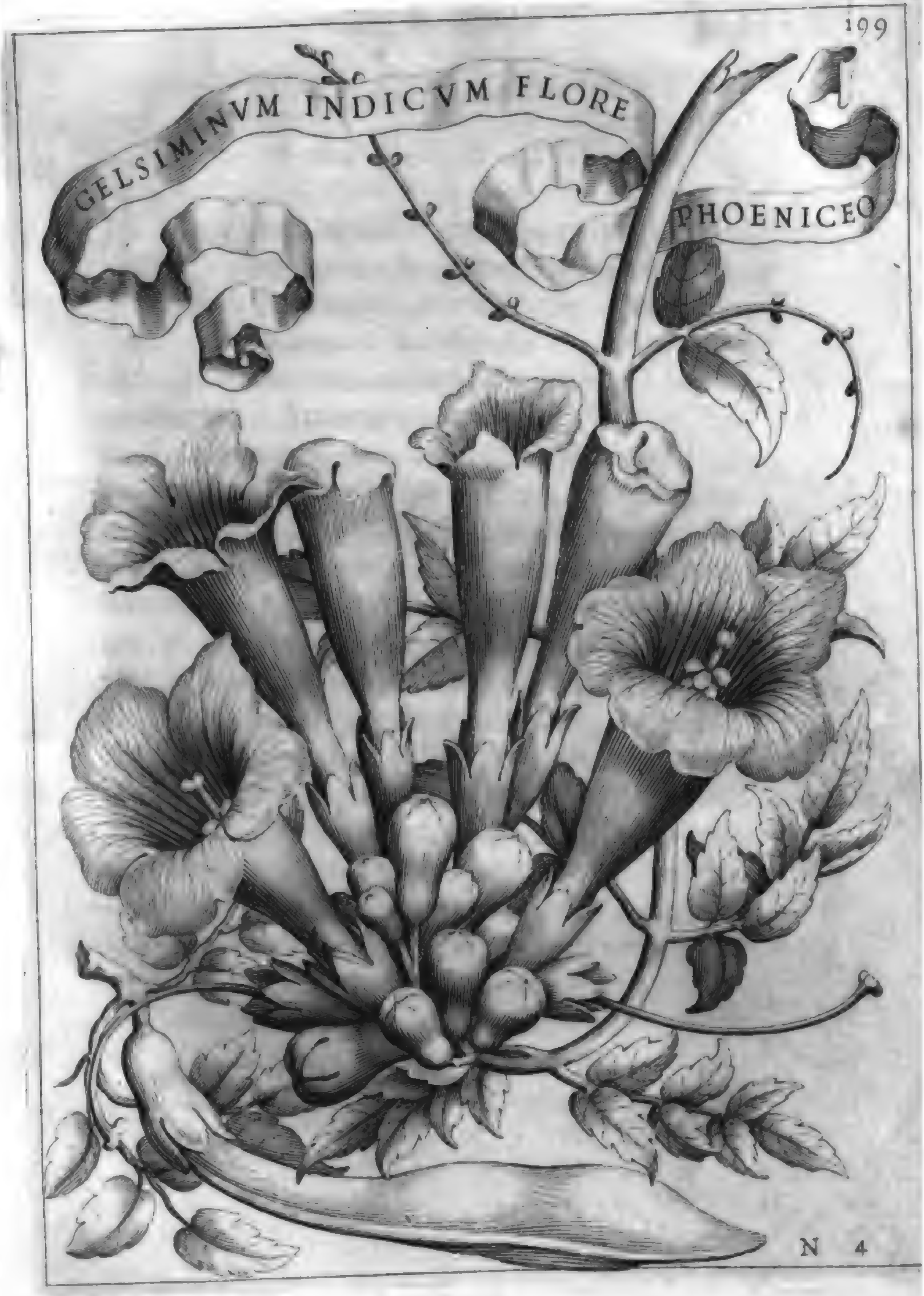
Digitized by

vnis geniculis radicoſum. Ex ijſdem folia fundit agreſtis gelſimini folijs non abſimilia, ſed productiora & per ambitum ſerrata. Ramoſi caulis deflexa cacumina rotundorum calycum ſurſum versùm ſpectantium denſis & ſubrubentibus corymbis racemata turgent; è quibus in gemini tranſuerſi digiti longitudinem adultis, punicique Cytini denticulata figura dehiſcentibus tubuli leuiter crocei, ſumma parte conniuentes, porrectum circiter digitum longi procurrunt; hiulco deinde oſculo in quinque labella reſupinato, imo ventre ſubſtricto, medio turgidulo, ceruice anguſtiore æſtiuis menſibus efflore-ſcunt; dilutiſque crocis, necnon medio longiore albicante ſtamine capillantur. Dum vernant, ſaturatiore ſubinde phœniceo colore, villoſum holoſericum referente, ac flauentibus longas in ſtrias lineis diſtincto expinguntur. Tabidi tandem florei tubuli defluunt, hærentibus cum extante medio ſtamine calycibus. Barberinos recens in hortos tranſlatus hic flos cæpit in ſemen ſiliquari. Ex arido calyce ſiliqua porrigitur in viridi ſubrubens, in digitum longa, ima parte ſummaque tenuis, media turgens, infra ſupraque intercurrente prominulo toro bipartita, ſeminibus grauis, vt in luteo leucoio, minutis, rufis, membranaceis. Quanquam hæc membranæ prætenuis inuolucro circunſepta, multiplicique ſerie prope innumerabilia circa nigrum &

molle diſſepimentum , lingulæ imagine interie-ctum , conſertim conſerteque conſtipantur .

Roſa.

Digitized by Google

N 4

Roſarum notæ.

CAPVT XIII.

ROſa ex alabaſtri concha emergens hortorum pudica Venus eſt; nec alterius Veneris impuro ſanguine impudenter erubuit, ſuo decentiùs pudibunda. Eadem non aſperſa nectare inter fabuloſas Deorum epulas tripudiantis ad Amoris impulſum effuſo, ſed ſucco ſuo nectarea purpurauit. Quin potiùs toto vultu Amoris æmula, ſemper iuuenis, mollis, & recens, necnon aureis capillis nitida; folia pro alis, pro face fulgorem, ſpinas pro ſpiculis geſtans, alter floridulus Amor eſt. Roſa punctiunculis vellicat, vt cupere ſe legi præmoneat: amicè vulnerat, vt vulnuſculis geminet roſas: ſpinam emoriens hæredem relinquit horridulam, aculeatum nempe deſiderium ſui. Roſa volumen amœnitatum omnium, in qua legitur tota in florem contracta formoſitas, tam decoro ſuomet nomine inſcribitur, vt inſcriptis aliena Regum nomina floribus florum Regina non inuideat; imò ſuum commodet nomen rebus blandiſſimè nominandis. Roſa, ingenuus anni tenerioris pudor, odoratum veris blandientis oſculum, terræ comantis pulcherrimus cincinnus, fugacis pulchritudinis lætum fulgur, quamuis plurima ſpina fulmineum, Roſæ laus.

mineum, vultu multiplici variat, in quolibet formoſa. Quicunque autem roſarum differentias à nocentibus indicijs innoxius prædiuinare vult; ſpinas oculis, non manibus conſulat. Odoratiores ſcabro cortice præſentiat, halitu craſſiore atque terreno in extimam ſcabritiem concreſcente, tenui verò igneoque odoratam animam inſpirante.

Theophraſt. de hiſt. plant. l. 6. c. 6.

Plin. l. 21. c. 4.

Roſa alba multiplex.

R. Dodõ. Stirp. Hiſt. Pempt. 2. l. 1, c. 28.

Io. Bapt. Porta Villæ l. 9. c. 5.

Roſa alba multiplex, nempe erudito ſcriptorum diſſidio ſiue Plinij Spineola, ſiue Campana, ſiue Alabandica, lacteo flore ſplendeſcens virgas exerit exuberante colore virides, proceras, ſpineis hamis aduncis, grandibus, frequentibus, ſubrubente liuore vulnera & ſanguinem ſitientibus captioſas.

Albicans flore pleno.

Non abſimilis obſoleto albore languidè rubens, dubioque rubore albicans, folioſo flore roſa præacutis recuruatiſque ſentibus, quaſi caninis dentibus, mordaciſſima eſt.

Damaſcena multiplex.

Matthiol. in Dioſcor. l. 1. c. 111.

Odoratæ pallidæque pleno flore Damaſcenæ roſæ, quam Plinij Coroneolam alij, alij ſpineolam interpretantur, è viridi purpuraſcentem caudicem, ramoſaque inde ſiluula diffuſas ſaturo colore virentes virgas obarmant ſpinæ admodum infrequentes, breues, duræ, rubidæ, lata è baſi recuruos in aculeos vncinatæ.

Subrubẽs flore multiplici.

R. Dodon. ibid.

Io. Bapt. Porta ibidem.

Vulgari ſatiuæ denſis folijs leuiter ex albo rubeſcenti, quam aut Plinianam Alabandicam, aut Trachiniam eſſe ſcriptores ſanè nobiles autumant, virgei rami breuiores, graciliores, ſubuirides, minorum grandiorumque ſpinarum pro-

promiſcuè crebris, languido pallore liuidis, intentiſque mucronibus minaces. Quæ variè diluto folioſi floris rubore maculoſa, Præneſtina dicitur, aſperitate pariter aculeata inhorreſcit. Italica flore ſuauiter rubente perpetua, proximè ſuperioribus duabus perſimilis, denſioribus ſæuit aculeis. Batauа flore oris humani rubicundam temperiem imitante atque odorato Centifolia fruticem quà bene virentem, quà ex viridi rubeſcentem ſpinis aſperat quamuis aduncis, tamen mollioribus, non ita crebris, è cineracea baſi ruſum in aculeum deſinentibus. Flore ardentiùs rubente, odore nullo probabilis, vno glorioſa nomine altera Centifolia, quam Plinius Campanam, Præneſtinam Cluſius appellat, viridi, graciliore, improcero, nulliſque ferè ſpinis metuendo frutice funditur. Cinnamominæ flore multiplici ſubrubentis frequentes, breues, exiles, ſanguinea purpura nitidi caules ſpinis non admodum denſis, exiguis, hamatis, leuiter fuluis leniter pungunt. Gemellas pleno flore roſas, nempe tum ardentiſſimè rubentem Mileſiam, tum ex rubro nigricantem, cui fecit holoſericæ nomen ſerico ſimillima, & veluti villoſa mollities, tenues, teretes, fuſca viriditate illitæ, atque ex parte ſubrubicundæ, minutis & ferè aſpectum fugientibus aculeis innocenter hiſpidæ virgæ proferunt. Miror hìc, poſtremam ex rubore in atrorem inclinatam Plinij Trachiniam vocari à Camerario; cum

Variegata flore pleno.
R. Dodon. ibid.
Italica flore pleno perpetua.
Batauа centifolia.
Centifolia inodora.
Plin. l. 21. c. 4.
Io. Bapt. Porta ibidem.
C. Cluſ. Rarior. plant. Hiſt. l. 1. c. 81.
Cinnamomina pleno flore.
Rubra flore pleno.
Ex rubro nigricãs duplicato flore.

cum Trachiniam idem Plinius Mileſia minùs aſſerat rubère, nigricans verò longè ſuperet purpura coloratiore Mileſiam. Folioſo auro flaua ſiue lutea, iucundi aſpectus, ignauique odoris roſa ruſi fruticis virgeos caules numeroſiore pertinacium ſpinarum agmine inſtruit, quarum pleræque luteolæ ſpiculis vellicant minutiſſimis, perraræ paulò grandiores, ſubnigro pallore cinereæ, recuruæ, identidem etiam binæ, iunctimque prominulæ altiùs lacerant.

Lutea multiplex.

Florentium arbuſcularum notæ.

CAPVT XIV.

FLorentium arbuſcularum adhuc infrequentes noſtrates horti perpaucas nobilioreſque mihi ſuppeditant commonſtrandas. Arbor Perſica flore multiplici nobilis ligno extra cinereo, intus flauente, mediocriter læui, folijs oblongis ſerratiſque non diſcrepat a vulgari. Flores tepore verno euocati, roſeo pudore ſubrubicundi, leuiter odorati, folioſo textu Damaſcenæ roſæ pares ſpiſſo arctoque congeſtu ramulis adhæreſcunt; rari autem in fructum exeunt, magna virium parte vernam in oſtentationem effuſa. Eſt etiam Ceraſus, quam cæteris partibus, ideſt obſcurè puniceo, & circulatim albicante cortice, crenatis etiam mucronatiſque folijs indiſcre-

Arbor Perſica flore multiplici.

Ceraſus flore multiplici.

Digitized by Google

diſcretam pleniorum tantummodo florum gloria diſcriminat. Flores è pleriſque ramorum oculis minimùm terni, folioſi, medijs ſæpe foliolis conuolutis ex parte conniuentes, de more candidi, longulis petiolis appenſi numeroſo prouentu pendent. Flore albo Geniſta, ſiue tertium Cluſij Spartum Hiſpanum iuſta proceritate arboreſcit: lignoſas & arboreas radices agit: cineraceo caudice aſſurgit: numeroſos implexoſque ramos viridi pallore tingit: ex ijſdem virgulas more paſſi diſſipatique capillamenti demittit denſiſſimas, prætenues, ferè cubitales, ramuloſas, lentas, inſtar viminis obſequibiles, ocelliſque diſtinctas creberrimis; vnde folia rutæ foliolis minutiora, floſculique imo tantùm nodulo rubentes, cætera candidi exiſtunt; pulchrè pendulis floridis virgulis, tanquam lineis margaritarum: vere toto vernat: exinde cartilagineas, prope rotundas, ex viridi flaueſcentes ſiliquas ſeminibus implet ſingulis, raró binis, ferme orbiculatis, colore fuſco virentibus, læuibus, duris, germinare moroſis. Myrtus pleno flore latifolia in arbuſculam commodæ ſtaturæ adoleſcit: myrtum ſilueſtrem foliorum infrequentia, latitudine, dilutaque viriditate ſimulat: florum autem candore ambituque Bellidem adæquat: ab Aprili menſe ad hiemem vſque, nonnunquam etiam tepidioribus hibernis menſibus floret, ac triſte ſenium anni genialiter coronat. Suam quoque

Geniſta flore albo. *C.Cluſ.Rarior. plant.Hiſt.l.1. c.70.*

Myrtus latifolia flore pleno.

myrto

Laurus Indica. myrto lectiſſimæ India Laurum adiungit, quæ iure Farneſia primùm extitit in domo, quippe inuſitatas laureas promerita. Diſcrimen eſt in dilutæ hilariſque viriditatis cortice; in folijs inter vulgarem ac regiam laurum interiectis medijſque, ac ferè citrinis; in floſculis ſubalbidis, tereti congerie racematis; in baccis inſtar oleæ grandioribus minuſque nigrantibus. Oleaſter exoticus. Exotici oleaſtri, quem ab odoris ſuauitate Paradiſi arborem aliqui malunt appellare, cortex ſaturato rubore nigricat: rami dilutiores atque ſpiniferi denſa fruticatione ſilueſcunt: folia vere primo renaſcentia, extremo autumno decidua, anguſta, oblonga, glauca, lanuginoſa, tactuque mollia ſilueſtrem Salicem referunt: flores totis ramis Maio menſe quà ſeparatim, quà coniunctim internaſcentes, Hiſpani hyacinthi aſpectu perbreues, ex obſoleto virore in luteum colorem inclinantes diductis labellis aromaticum halitum procul inhalant: baccæ ſubeunt oleæ ſatiuæ baccis minores, tenuique cute rubentes. Sambucus roſea. Ex arbuſculis vulgatioribus roſea Sambucus globoſo ſpecioſoque flore perſuadet, vt rariores inter arbuſculas numeretur. Fruticoſa naſcitur: cinereo corticis colore ſordet: candidæ multum medullæ includit: folia explicat anguloſa, vitigineis conſimilia, ſed minora & molliora: quinis folijs floſculos complures, eleganter albidos, inodoros, ſteriles, in globoſum florem floreumue globum

Digitized by Google

bum culturæ (vt creditur) mangonio denſatos, extremo vere colligit. Multiplici punicantem Balauſtio ſilueſtrem arbuſculam libro materiaque flauentibus, folijs anguſtis nitideque viridibus Punicæ mali gemellam infructuoſam ipſa ſterilitas voluptati oculorum a Maio menſe ad Auguſtum vſque fertilis hortorum amœna ſede donauit. Hoc primùm anno Romæ vernauit peregrina Græci nominis Rhus, ſiue Arabicæ appellationis Sumachus Indorum, excelſa floridæ purpuræ oſtentatione arboreſcens. Ante quatuor annos ferè bipalmis ad Tranquillum Romaulum Pariſijs miſſa hæc planta in quindecim palmos adoleuit. Radices illi copioſæ, ſpiſſæ, minutæ, ſubrufæ. Recenti germinatione impulſæ virgæ breui pilo hirſutæ rufeſcunt, ſolæque frondent. Annuo ſpatio iam exacto ætas robuſtior ligneam duritiem, raripilum læuorem, foliaceum defluuium, palloremque cinereum inducit. Sorbum è foliorum oblonga figura, ſerratoque ambitu conijceres; niſi horum longitudo maior obſtaret. Eadem folia læto virore ſaturata prolixis, modicè piloſis, perque ramorum latera alternatis ramulis ſiue pediculis gemello vtrinque ortu pinnarum aſpectu cohærent. Floribus tempeſtiuus eſt Maius extremus. Suum quiſque initio ſummus ramus rudem viridemque turget in racemum, qui cum incremento paulatim formam ruboremque trahit.

Malus Punica ſilueſtris pleno flore.

Rhus peregrina.

Tranquillus Romaulus.

trahit. Etenim flos in vulgaris amaranthi ſpicam exacuitur, atque in villoſam purpuram accenditur, medijs granis pulchrè flauentibus. Vt idem videri poſſit, fertili vernans miraculo, ſpicilegium ſimul & racemationem facere; ſeu verna facie geminam æſtatis autumnique annonam præſeferre. Et lignum & folium ficulneo lacte, quo nutriantur, abundant: aſſiduoque dum lactatu viuunt, etiam, vbi conſenuerunt, in infantia ſunt. Quare cautio eſt, ne ſtato anni tempore vberrimè lacteſcentis in teneram germinationem arboris rami vel amputentur, vel auellantur: quia ex facili fieret, vt alter hic ſine fabula Polydorus, ſi non ſanguineam, certè lacteam ex vulnere animam funderet; profuſoque vitali ſucco præmoriens vitam ſibi natiuo nomine fluxiorem eſſe conquereretur. Extremi autumni primus rigor decuſſis folijs ramulos relinquit inueſtes; quos etiam adultiora paulò poſt frigora deijciunt, qua parte extuberantem ramorum oculum, tanquam altricem papillam excipiunt, modicè cauos. Ab exitu Nouembris ad veris initium crebris oculis diſtincti piloſique rami ſilent. Verno tandem tepore à frigido ſterilique veterno excitata virgarum cacumina & capita ſummum folioſo rubentique germine turgidulum oculum aperiunt. Inde ramuſculi ſenſim exiſtunt & adoleſcunt, æquali, quam ſupra deſcripſi, ſerie foliati. Illud etiam inter-

interdum euenit, vt è duro nonnulla vegetior gemma trudatur, & materiæ anilitas raro germinatu laſciuiat. Poſteritati conſulit hæc arbor more lauri, è radicibus latè diſperſis hærede ſubmiſſo. Eadem Indicæ Acaciæ Farneſianis in hortis primùm viſæ magnitudo, quæ nuci Auellanæ: radix vnica, prælonga, craſſa, radiculis pluribus ramoſa, in rectum altè deſcendens, per autumnum, dum flores lactat, ſuccoſior, ab inciſione atque fractura contuſam putremue braſſicam validè longeq́ue olens: caudex cortice pallido, materia albicante, dura, inodora, inſulſa: rami proceri, frangi contumaces, flexiles, alterno aduerſoque ſitu articulati, binis ad ipſos articulos albidis, ferè vncialibus, perennibuſque aculeis quodammodo cornigeri, diluto colore ferruginei, & punctim maculoſi: folia bellè virentia & pinnata, ideſt compoſita è foliolis inter ſe aduerſis, per æquales numero pediculos medio ramulo adnatos diſtributis, mane ſeſe pandentibus, ſub veſperam contrahentibus: flores inter aculeos, interque foliorum alas tum verni, tum autumnales; illi parciùs, hi vberiùs prouenientes; illi breuiſſimo, hi longulo pediculo porrecti; vtrique verò mediocris ceraſi magnitudine globoſi, primò virentes, deinde lutei, poſt biduum triduumue pallidi, tenuiſſimorum ſtaminum in luteos apices deficientium eminentibus flocculis ex oblongis ca- Acacia Indica.

lyculis compluribus in orbem digeſtis lanuginoſi, & acuto luteum Leucoium odore vibrantes: è floribus medijs ſiliquæ modò ſingulæ, modò binæ, modò ternæ, atque adeo denæ pluresue, vtpote à numeroſis calyculis exortæ, initio virides, poſtremò nigrantes, falcatæ, longitudine digitales, latitudine ferè pollicares, ab incluſis ſeminibus verrucoſæ: ipſa vero ſemina cum ſiliquis primùm virentia, deinde ferruginea, inordinatata, compreſſa, oblonga, piſum æquantia, bifida, duriſſima, mandentibus allium olentia. Molle nominant Indi arborem è Peruanis conuallibus ad nos inuectam. Ea cortice eſt exalbido, ſcabro, candidam reſinam oculorum caligini diſcutiendæ medicatam exudante: ramis prolixis, læuibus, lentis, atque in terram procliuibus: folijs more lentiſci velut in alas explicatis, nonnihil flaccidis, longo pediculo vtrinque cohærentibus, minimè ſerratis, aſperrimum piperis odorem ſaporemque præſtantibus, ab auulſione lacteo ſucco, eoque lento, glutinoſo, odoratoque manantibus: floribus minutiſſimis, candidis, rubellos crocos includentibus, palmari racemo pendulis, ab Auguſto menſe ad Octobrem vernantibus, deinde in ſemen abeuntibus albi piperis aſpectu rotundum, læue, ſubrubente pellicula inuolutum, racemoſa congerie cohærens, ſapore acerrimum. Satis iam multa de præcipuis arbuſculis: exoticas alias nonnullas locus duplex opportunior exhibebit.

Molle. *C. Cluſ. Exot. l. 10. c. 24.*

l. 3. c. 20. & l. 4. c. 6.

FLO-

FLORVM SATVS ET EDVCATIO LIBER TERTIVS.

Lex floris ſerendi.

CAPVT I.

LEgiferæ Floræ oraculo ſimilis, & perplexa lex eſt: Quicunque rite ſerere vis, priùs papyrum, quàm ſolum conſerito. Hunc ego nodum Gordiano ſanè impeditiorem Magno faciliùs Alexandro ſine ferro ſic expedio. Antequam hortum conſeras, eiuſdem linearem picturam quàm breuiſſima poteris in papyro graphicè deformato: areolam vnamquanque varia numerorum nota diſtinguito: graphidem hanc in geminas pagellas plicatilem ſcriptoriæ thecæ, vt diutius maneat, agglutinato: memorialem præterea libellum ad graphidis commenſum compingito: in eandem thecam includito: in eo libello ad pagellarum margines areolis ipſis inſcriptas notas ordine deſcribito: poſt ſingulos nu-

Quo pacto præformandi horti papyracei, in iiſq. ſemina diſponenda,

meros, puluinorum indices, deſtinatarum adijcito nomina radicum, quæ tum in bulbos, tum in tubera conglobatæ potiſſimùm feruntur; quæque hortenſium deliciarum præcipua ſemina ſunt: vt varias cuiuſque puluini radices breuiter & clarè annotes, lineatas areolas, quo quæque loco diuerſis conſeri radicibus debent, litterulis, vel quo alio arbitrario ſigno inſignito: eadem ſigna areolarum, ad quas pertinent, numeris libello adſcriptis ſubijcito: è regione atque ad lineam florum nomina in album referto. Quòd ſi laxioris horti tota deſcriptio in geminas contrahi paginas non poſſit; in plures membratim partiteque ita colligatur, vt medijs duabus ipſi thecæ conglutinatis, quæ vtrinque excedunt, plicatili compendio intra eandem thecam includantur. Verùm, vt præuia hæc papyracea conſitura quàm conſultiſſima ſit, florum patriam indolemque prænoſcito. Debet enim accuratus callere ſator, ex quo natali loco, è calido ne an frigido, ex humido an ſicco, è pingui an ieiuno, ex aprico an opaco vnumquodque florum genus in exteras oras propagatum ſit; vt ſuis quenque locis queat florem prudenter atque feliciter deſtinare. Ad hæc floriferarum radicum ſuas in claſſes tributarum numerum inito: ne is excidat, annotato: quot quiſque puluinus radices quaternorum inter ſe digitorum interuallo, aut rariùs diſſerendas capiat, computato: puluinis ita

Florũ patria prædiſcenda.

Numerus recenſendus.

radi-

Digitized by Google

radices deſtinato, vt, quæ præcocem, quæ tempeſtiuum, quæque ſerotinum florem ferant, ſinguli contineant; totoque ferme anno vernantes ſimul pubeſcant, ſimulque conſeneſcant. Ea præterea in florifero ſatu diligenter curato, vt radices permiſceas, quarum vna ab alia, cum eruetur, facilè diſcernatur, cuiuſmodi ſunt hyacinthinæ ac narciſſinæ: vt cuiuſque generis radices certis pro areolæ figura locis collocatæ artificioſo florum colorumque in aduerſis tranſuerſiſue puluinis reſponſu oculos delectent: vt è pluribus vnum florum genus vnicuique puluino copioſius aſſignes, quod, velut vnicolor veſtis, variorum floſculorum diſcoloribus gemmis diſtinguatur: vt ordinata denique colorum confuſio aut verſicoloris texturæ aulæum, aut acu pictum variatumque phrygium opus æmuletur. Scio complures eſſe, nec ipſe paucos noui nobiles colonos, colendi floris callidos & ſolertes, quorum alij diſſerunt in areas ſui cuiuſque generis res; alij verò tam multa tam varia inter ſe confundunt, vt in ſingulis puluinis ex vnoquoque genere vix florum vni aut alteri locus ſit. Equidem, vt omnes vnicè amo, ſic ab vtriſque amicè diſſentio: quòd illorum areæ vnico rerum genere conſitæ, floribus per temporum ſtatas vices defloreſcentibus, ſparſim nudæ turpiter calueſcant; horum verò valde miſcellus & quaſi confuſaneus hortus colorum obruat grata diſcrimina,

Miſta ſatio vt facienda.

mina, diſcretamque radicum inuentionem impediat. Quare conſultior mihi Apollo, ſiue ſanior ſententia non aurem, ſed animum vellit; atque non Phaëtonti ſolùm in cælo percurrendo, ſed mihi quoque in hortulo conſerendo fugienda eſſe rerum extrema ſic admonet, Inter vtrunque tene: medio tutiſſimus ibis. Mirandum igitur non eſt,& præferri à me,& præcipi mediocrem florum in ſatione miſturam. Non diffiteor mitiſſimos etiam hortorum ciues, ac meram ſuauitatem, flores ciuilibus inter ſe odijs adeo poſſe diſſidere, vt, ſi promiſcui ſerantur, inimica vicinitate cominus pugnantes vel ſeſe mutuò interimant, vel in ſterilitatem effaſcinent. Verùm adhuc tam graues inimicitiæ compertæ mihi non ſunt, vt verſicolor ſocietas inamœno diuortio mutanda videatur. Vnus Tranquilli Romauli, erudito florum cultu florentiſſimi viri, conſilio ab anemona ranunculus diſtineri debet: aſſitus enim eam perurit & emaciat. Ad hæc non forenſis modò, ſed hortenſis quoque negotij peritiſſimus, cultiſſima indole ciuis meus, Polydorus Neruccius diuturno ſibi experimento deprehenſum affirmat, quæ florem fundunt radice maiorem, diſtinctè, quàm permiſtè poſitas plantas feliciùs prouenire. Hoc igitur authore ranunculos, iunceo folio Hiſpanos narciſſos, tulipas, alioſque huius notæ flores ſepararatim; cæteros eo, quem præſcripſi, coniunctim ordine

Tranquillus Romaulus. Ranunculus ab anemona diſtinendus.

Polydor' Neruccius. Qui flores ſeorſum, qui permiſtè ſerendi.

Digitized by Google

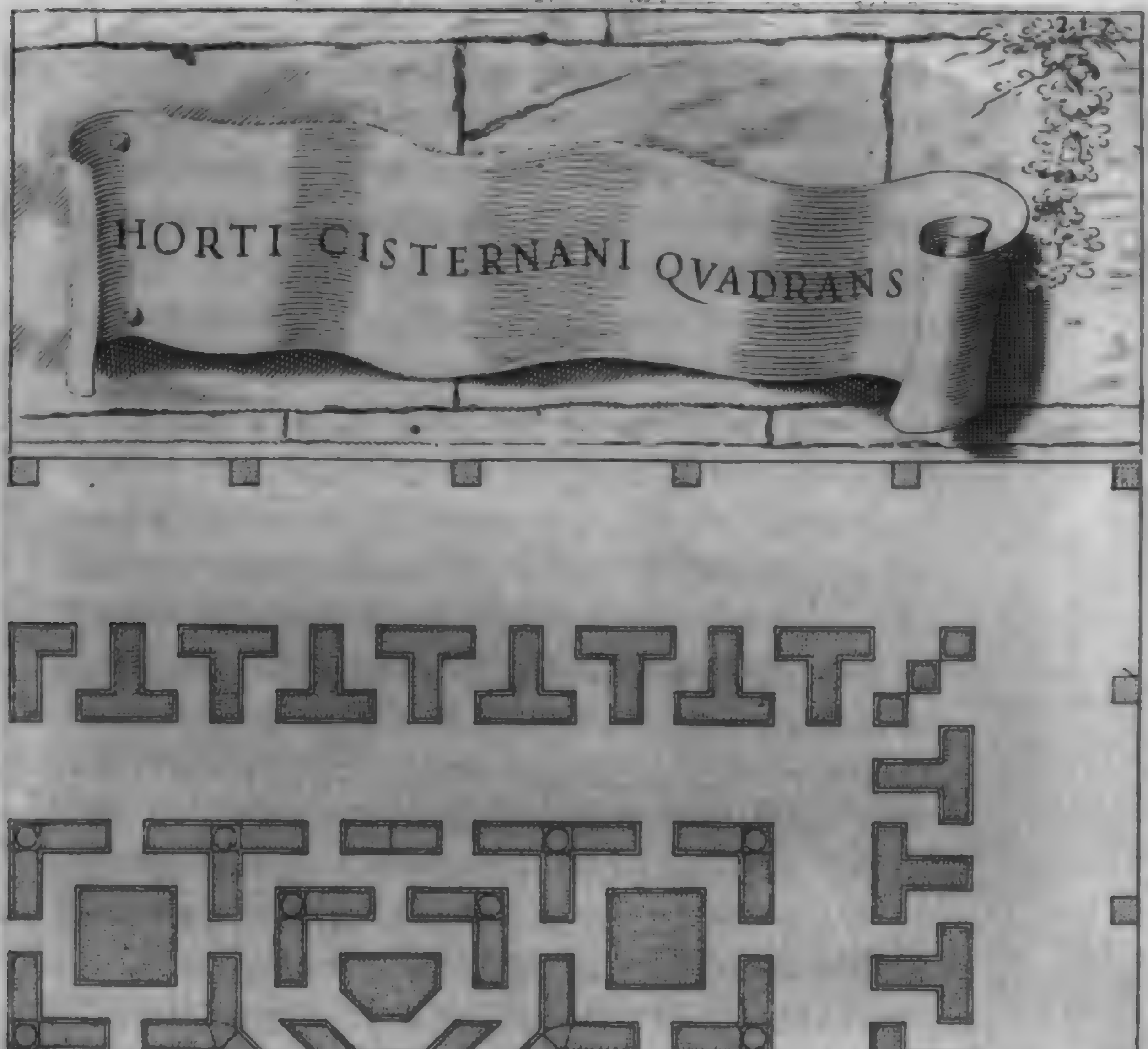
ordine collocabis. Illa quoque ſpecioſè noſtros diſtinguet hortos ingenioſa permiſtio, quam in ſuis adhibet Ciſternanis Franciſcus Caëtanus Sermonetæ Dux, tam hominum, quàm florum temperator amœniſſimus. Is ergo areolas pleraſque floribus triplici dupliciue tum genere, tum colore diſcretis ſeorſum, hoc eſt tripartitò bipartitòue ita conſerit, vt aduerſæ tranſuerſæque vel eadem, vel ſimili varietate reſpondeant; vtque proximæ diuerſarum ſatu colorum diſcriminentur. Si qua verò commodè vacent interiecta ſpatia, ea tuberoſo Indiæ candido hyacintho conſitis depreſſiſque fictilibus media implet, miſcellaneo pulchrè eminentis coloris flore per angulos diſtributo. Quin etiam peropportuno inuento ad colores eleganter diſtribuendos in hortorum graphide vnamquanque areolam tripartitam bipartitamue eo triplici ſeu duplici colore diſtinguit, cuius coloris floribus eadem in hortis ipſis obſerenda eſt: in areolis quoque flores genere diuerſos depacti laterculi crebro interpoſitu ſeiungit. Verùm vt florei ſatus optima ratio non aures modò tradita, ſed oculos etiam perſpecta erudiat; eorum hìc hortorum, quos idem Caëtanus Dux ad veteres Tres Tabernas, ſiue ad Ciſternæ recens oppidum ampliſſimos excitauit, quarta pars in paginæ anguſtias contra-

Ducis Caëtani conſitio.

cta, & areolis prædicta partitione diſtinctis notabilis exhibetur. Nequid autem Ciſternanæ amœnitatis in eadem pagina deſideretur, extimæ etiam apponuntur baſes, ſuſtinendis vaſis floralibus certa per interualla collocatæ.

Ducis

Digitized by Google

217
HORTI CISTERNANI QVADRANS
10 20 30 40 50

ed by Google

Ducis eiuſdem geniali ſtratagemate bellica munimenta floribus occupantur, feliciterque ſeruit Bellona Floræ; hoc eſt, arces in hortos mutantur. Earum enim ichnographia primùm delineatur, deinde partes ſingulæ in vnam pluresue areolas deformantur; in quibus diſtinctè vel permiſtè ſati flores velut eminus aut cominus de formæ principatu innoxia & voluptaria bella committant. Vbi papyrum, vt monui, florea partitione graphicè conſeueris, tum demum ad hortenſem conſitionem tempeſtiuus accedito. Septembri menſe ab ipſo æquinoctio, aut ex aliorum ſententia cultorum Octobri ſerito. Etenim experientiſſimæ antiquitatis vox eſt: Ante calendas Octobris ſerere non expedit. Quòd ſi eandem antiquitatem audias, cum obitum Vergiliarum, tum in primis Coronæ ortum & occaſum obſeruabis: quia, quæ intra hos dies poſita ſunt ſemina, feliciſſimè prouenire dicuntur. Quin etiam ex accurata obſeruatione ſubijcit Democritus, præcipuè circa eiuſdem Coronæ occaſum non modò largos imbres effundi, verùm etiam veluti genitalis anni hora ſtimulatam geſtire terram ad ſatus auidiſſimè accipiendos, partuſque ipſos inſigni fertilitate fundendos. Oritur hac ætate, in hoc Romano cælo Septentrionalis Corona quarto Calendas Nouembris, cum Solis in ortum regreſſi digreſſique lumine vltra non hebetata, matutino in exortu antelu-

Serendi tempus.

Conſt. Pogonat. de agricul. l. 3. c. 13.

Virg. Geor. 1.

Pli. l. 18. c. 24.

Apud Conſt. Pog. l. 2. c. 12.

telu-

uia, cum poſt longos æſtus ac diuturnas ſiccitates ſuperiorem terræ partem madefaciat, inferiorem verò non attingat, terram ipſam adhuc æſtuantem vehementiùs aduersùm poſitas radices ſuccendit. Neque tamen, ſimul ac magnis imbribus terra permaduit, ſeres: ſed tantiſper expectabis, dum pluuius ille mador modicè ſiccetur; ne madente limoſoque in ſolo ſtatutæ radices exputreſcant. Quid, ſi (quod euenire non raro ſolet) ſerenus imbrem ſitiat autumnus? Non erit, cur ipſe hortuli tui priuatus Iuppiter fictili vel cupreo nimbo fontanam pluuiam areis affundas: quia cæleſti Libra examinatæ æquatæque diebus, aut mox productiores noctes humifica vmbra diurnam ſatis emollient ſiccitatem. Huc adde, ſicco ſolo commiſſas, tanquam domi reconditas, radices non corrumpi, ſed ſub natali terræ tecto commodè habitare ac protegi, donec emollito pluuijs exitu altis nixæ fibris ſuo quæque tempore in floream ſiluam feliciter egerminent. Quid, ſi ipſa conſituræ tempeſtiuitas ab imbribus intempeſtiua & naufraga radicibus ſit? Erit, cur ſationem prudenter procraſtines, donec humus nimis humida ſereſcat. Illud quoque inuiolatè cuſtodies, vt auſtrinis tepidiſque diebus hortos conſeras; quia tepor laxato è terræ ſinu fertiles ad ſemina vapores euocat, fibraſque citat: aquilonijs verò & perfrigidis ſationi parcas; quia frigore aſtricta humus

Conſtant. Pogonat. l. 2. c. 12 Pallad. l. 1. tit. 6.

ægrè

ægrè ſatus accipit, intercluſoque materno halitu languidè fouet. Cæterùm ſatori potiſſimæ curæ ſit, vt lunares vices vireſque prædiſcat, ac felices operi dies eligat. Neque enim eum Heracliti diſcipulum placet eſſe aduersùs Heſiodum ſentientis, vnam eandemque dierum omnium eſſe naturam; ſed ipſius Heſiodi auditorem volo diſertè docentis, dierum aliam quidem eſſe matrem, aliam verò nouercam. Luna enim, inter ſidera Vertumnus, inæquali vultu ſubditos hominum labores non æqua ſemper aſpicit & iuuat. Idcirco ſunt è Græcis agreſtis rei ſcriptoribus, qui ſerendum putent creſcente Luna, à quarta ſcilicet vſque ad plenam, dum eadem infra terram eſt. Sunt etiam, qui doceant per Lunæ ſenium, quàm per adoleſcentiam, præſtare hortos conſeri: quia, cum ſeneſcentis lunaris luminis languidior calor humorque, gemina nempe generandarum rerum initia, terræ ſeminumque tenuiſſimos meatus, quos poros vocant, lentiùs relaxent ad germina; cumque naturalem plantarum calorem humoremque parciùs augeant, atque inanem foliorum luxuriem retardent; prior impetus genitalis in altiſſimas firmiſſimaſque fibras abit, quarum numeroſo largoque ſuctu ad floridam quæque radix alitur feracitatem. Verùm enimuero experientiſſimos colonos diuturna ſecus docuit experientia. Hi tandem felici periculo didicere cum augeſcente Luna, tum præcipuè præeun-

Luna obſeruanda.

Apud Plutarch. in Camillo.

te

te & conſequente plenilunium quatriduo vtiliùs deponi radices, quæ deinde in flores denſitate, amplitudine, numeroque præſtabiles exeant; floridæque præſtantiæ magno fœnore cultores abundè remunerentur. Per id enim tempus lunaris poteſtas caloris humoriſque fœcundiſſima, luce auctior & potentior innatam radicibus calidam humidamque vim ſic exauget & fœcundat; vt eædem & fibris diffundendis, & implendis, amplificandis, multiplicandiſque floribus abundè generoſæ & ſuccoſæ ſint. Hæc ergo huiuſce ſententiæ ſumma eſto: Florum ſationi Lunam adoleſcentem, & globoſam eligito: ſenio corniculatam (cornu ferit illa) caueto. Aliorum & quidem nobilium cultorum nonnihil diſſidens vſus ita monet: Radices & bulbos creſcente Luna, ſemina verò minuente deponito. Neque tamen vna ſatis eſt curioſis cultoribus citimi ſideris notatio. Etenim penetrales quoque cæli fulgores florum genituræ propitios coniunctim obſeruant. Hinc Accius in Praxidico (vt ex Plinio accepimus) ſerendum ait, *Natural. hiſt. l. 18. c. 24.* cum Luna eſt in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Cum eadem commoratur in Tauro, Scorpij partes duodenas Sole tranſgreſſo, tempeſtiuè ſeri exiſtimat Zoroaſtres. Vnum ego aliquem noſtra ætate noui domi foriſque prudentiſſimum virum, qui conſimili cæli obſeruatione feliciſſimè ſerit. Non enim vnicum lunare lumen, ſed orbis

quoque

Digitized by Google

quoque ſigniferi, quem Lunæ menſtrua volubilitas totum permeat, ſationi commoda aut certè non incommoda ſigna obſeruat. Proſpera comperit Piſces, Arietem, Taurum, Virginem, & Libram, ea ferè nimirum, quæ cum verno atque autumnali Sole coniuncta ſementinam tempeſtiuitatem afferunt. Vnam Geminorum extremam partem inimicam expertus eſt; reliqua media atque indifferentia. Animaduertit præterea ex prædictis ſignis ea ſationi feliciora eſſe, cum quibus Luna creſcens aut plena congreditur; horum verò aliqua in Lunæ auctum ſemper incidere, cum partim verna, partim autumnalia, ideſt aduerſa inter ſe ſint. Igitur cum augeſcens Luna felicium ſignorum cuicunque ſubijcitur, ille ſemine ſerit; cum Taurum eadem aut Virginem ſubit, radicum bulborumque tempeſtiuam iuſtamque ſementem facit. Quanquam autem iſtum creſcente Luna ſerendi morem potiſſimum ducit; eadem tamen ſub auxiliaribus aut ſaltem indifferentibus ſignis decreſcente, rectam ſementem fieri poſſe affirmat. Quare ſi laxior hortus diuturniorem ſationem exiget, quàm quæ intra lunaris adoleſcentiæ curriculum perfici poſſit; nobiliora ſemina adoleſcente, vulgaria ſeneſcente ſidere deponentur. Quærenti demum vtra ſit ſatio commodior, an quæ creſcente Luna ſub indifferentibus ſignis, an quæ decreſcente ſub propitijs fit, ſecundam vtiliorem eſſe reſpondet. Vt

autem

Digitized by Google

autem Lunæ cum ſideribus cæteris ſtatas congreſſiones exploret; mathematicæ perſpicacitatis cæleſtes ephemeridas conſulit, aut Chriſtophorum Clauium, ad inueniendos Chriſtianos faſtos cæli numeros, ordinatoſque lunares errores computantem legit. Lubet hìc (ne quid indictum prætercam, quod expedire floriferæ ſationi videatur) alias in obſerendis hortis nonnihil diuerſas cæli notationes attexere. Qui tantidem facit floſculi ſatum, quanti principis viri genitura fieri ſolet, vt feliciſſimum horoſcopum minutiùs & ſcrupuloſiùs inſpiciendum putet; is vnumquenque morem periclitetur, optimum perſequatur. Sunt igitur, quibus authoribus ſerere atque plantare oportet à quarta ante plenilunium die ad vigeſimam vſque Lunam, præcipuè verò cum orbe prope iam pleno Luna ſupra terram eſt. Etenim per eos dies ſidus tum incitatum tum lumine auctum obruta ſemina feliciter euocat & fouet. Seruandum præterea eſt, vt nocentiſſimus Martis fulgor infra terram ſit: vt ex errantibus beneficæ ſtellæ, Iouis præſertim & Veneris, ſupra terram extent, Lunamque ipſam felici poſitu aſpiciant. Proderit quoque ſtellæ Saturni amicus aſpectus: nam præeſt ea plantis, atque à corruptione & vermiculatione ſemina tutatur. Sit denique Lunæ ſtella in eorum aliquo ſignorum, quæ Terrea nuncupantur ab aſtrologis, in Tauro ſcilicet, in Virgine, in Capricorno. Quanquam

Comput. Eccleſiaſt. c. 12. & 13.

Taurus duobus reliquis minùs creditur ſalutaris: quòd fixa ſtabilique efficacitate poſita ſemina rarefacit. Quare ſub illo copioſa ſementis facienda eſt, vt modicè metas. Fortunata demum habentur & Piſcium totum ſignum, & poſtrema Sagittarij dimidia pars. Nonnulli laudant conſitos hortos Luna obeunte Arietem ab eiuſdem Arietis parte decima tertia vſque ad vigeſimam ſextam, Taurum ab octaua ad vigeſimam primam, Cancrum à ſexta & vigeſima vſque ad Virginis decimam ſeptimam, Scorpium à nona ad quartam vſque Sagittarij. Infelices hortorum conſitiones fiunt ſilente Luna, vel eadem & Sole deficiente: item cum Luna erraticis à ſtellis aut retrogradis aut noxijs, priuatimque à ſtella Martis aſpicitur; ſiue cum ipſæ noxiæ ſtellæ ſupra terram agunt. Alij denique vetant deponi ſemina, cum Luna eſt in Cancro à parte prima vſque ad tertiam decimam, in Virgine à decima ſeptima ad vltimam, in Libra à tertiadecima ad ſextam & vigeſimam, in Capricorno à vigeſima ſexta vſque ad extremam, in Aquario à prima ad vigeſimam ſecundam. Vſque adeo Genethliaci cum ſtellis errantibus diſcordi ſententiarum vertigine aberrant. Vt, qui in floſculorum natalitia ſorte è cælo ducenda opinionum caligine cæcutiunt, quantùm in hominum libera conditione ſtellarum habenis frænanda hallucinentur, iudicemus. In tam dubia

Digitized by Google

bia fallacique longiſſimè affulgentium ſiderum luce caligantibus incertiſque cultorum ſententijs, decreuit olim Flora prudenter maximam rerum terrenarum arbitram & præſidem, Lunam adire atque conſulere; vt multa nocte nigrantem, nempe ambiguam, necdum ſatis perſpectam exploratamque veritatem in lunari lumine intueretur, optimumque tempeſtiui ſatus conſilium deligeret. Vno igitur Achate Zephyro, ardui laborem itineris euentilante, florumque omnium tributarias delicias in ciſtellam bellè congeſtas præferente, imis raptim è terris gradum facit ad cælum. Quà propero greſſu anhelat cor, afflatur ver: quà ſolum premit pes, aſſurgit flos: pedis veſtigium roſa eſt. Iucundiſſimæ aduentu hoſpitæ ipſum didicit, veluti lucis hortus, vernare cælum: lætiore ſiquidem lumine perfuſa ſidera floruerunt. Eſt in orbe Reginæ noctilucæ via patentiſſima planeque regia, ſignifero circulo ſubiecta, ſed Solis itinere tum in Aquilonem magis elata, tum in Auſtrum magis deiecta, aſſiduique curulis curſus veſtigio ſignata. Hoc ingreſſa curriculum Flora Lunam habuit obuiam in argenteo curru noctuabundam. Iam enim Lunæ amica Nox, non ſine Somnijs ſomnifica papauera ſpargentibus, citimo mundo incubabat. Lunare vehiculum anteibat volaticus puer Heſperus, fronte ſplendida tenebrarum prænuntius: ſi-

Floræ Lunam conſulentis fabula.

Digitized by Google

quidem hæc cæleſtium flammarum extincta die interlucentium primam ſcintillam, Veſperum nempe ſidus præferebat. Currum trahebant ſubluſtri colore noctis albentes equi, volucri celeritate in Olympico ſtadio victores. Adductis habenis rapidiſſimam frænauit, Heſpero etiam adnitente, incitationem Luna, ſubſtititque in occurſum Floræ: ac perhumaniter arridens, Quæ potuit, inquit, adeo premens & cogens cauſa inueniri, tuos vt hortos, Flora, pulcherrimorum florum multicolore luce ſtellatos noſtro, quod minùs tibi renidet, cælo mutare volueris? Tum Flora, Meorum te florum altricem, meam te moderatricem colere potior & ſuauior eſt mihi cura, quàm floreum negotium inſiſtere. Vtque tutelæ tuæ, quàm culturæ meæ, plus tribuere flores intelligas; en ipſi te mecum tributarij conueniunt & venerantur. Debeo inquit illa, plurimum humanitati tuæ, cuius beneficio flores in cælo colligo, vnoque meum ſidere ſubluſtrem orbem ſtellulis nouis hortenſibus illuſtro. Gratam equidem hortenſi rei polliceor operam opemque meam. Iſtam nunc enimuero, ſubiecit Flora, è tua non modò luce, ſed voce quoque atque oraculo vt exorarem, arduum mihi huc iter fuit. Magna inter mites florum cultores, & quidem adhuc ſub iudice, lis eſt, quo videlicet menſe, qua menſtrui curſus tui die, quo cætera-

rum

Digitized by Google

rum cum tua ſtellarum congreſſu florei ſatus faciendi ſint. Tuum iam eſt, quæ hortis è cælo præes, iudicium ferre: meum erit, quæ hortenſem diſciplinam trado, cæleſte decretum euulgare. Hìc exporrectæ dexteræ indice digito duodena inter aſtra fulgentem Libram & Scorpium demonſtrans Luna, Ab adulto, inquit, Septembri diem ac noctem æquiſſimis lancibus librante ad extremum vſque Octobrem ſtellati Scorpij ſplendido aculeo morientem hortos feliciter conſeres. Mei ſideris adhuc adoleſcentis felices numeros obſeruabis, ſi cum totum, quod ab octaua die ad quintamdecimam intercedit interuallum, tum præcipuè duodecimam diem hortenſi deliges conſituræ. Cæterorum minuta nimis, necdum ſatis comperta mortalibus ſiderum obſeruatio ſpinoſis in animo curis, quàm ſuauibus in hortulo floribus ſerendis vtilior eſt. Aſtra reliqua remotiora, vt hortos vix aſpiciunt, ita non magnopere curant. Meam ergo ſtellam vnam, terris citimam, & familiariſſimam, atque adeo rerum ſpiritum vniuerſa potiſſimùm germina animantem attendere ſatis habeto. *Plin. l. 2. c. 9. & 99.* Iamque vale: ſalutarem enim curſum diutius interſiſtere publica mundi cura non patitur. Floreo denique commeatu inque ſinum congeſto, perque currum diſperſo recreata, laxatis decoram in fugam habenis, velociore volucrum pennis curru volubiliter auolauit. Flora verò exoptati compos

oraculi felici comite Zephyro dilectos ad hortos facilè redux ſatiuam tempeſtiuitatem cæleſti reſponſo monſtratam, proſperoque deinde periculo comprobatam vniuerſis cultoribus promulgauit.

Petr. Berretin. Corton. inuen. Claud. Mellan Gall. F. Romæ

Digitized by Google

Antequam præmollito ſoli ſtrato ſemina committas, veteres ipſis fibras (ſi quæ, cum effoderes, te fortè latuerint) eximito, aridas inutileſque membranas, ſeu potiùs exuuias bulbis detrahito: at vero Tulipis intimam tunicam, aduerſùs cælo terraque inuecta incommoda tanquam præmunientem interulam, ne ſubducito. Iam verò floriferæ radices, formoſæ prolis delicatæ matres, ne abortent, molliſſimè cubent. Igitur duum palmorum egeſto (ſi quod fortè in areis obduruit) denſo crudoque ſolo; eoque, quod ſubiacet, breui bipalio, aut maiore trulla cautè, ne tutelarium laterculorum compago luxetur, paſtinato; olitoriam terram cribro rariore ſuccretam ea, quam exigunt ponendæ radices, altitudine ſubſternes: tum leui manus trullæue ductu exæquabis. Vt autem in ſolo æqualiter ſubſtrato certas radicibus ſedes, ac debita interordinia deſcribas; ſulcos imprimes cancellatos vel arundine preſſè applicata, vel certè reſticula in amuſſis intentæ modum adducta remiſſaque: ſingulos deinde bulbos, & quidem generis omnes eiuſdem, ſi ſeparatim ſerere mauis, in quaque decuſſe collocabis. Sin autem cuipiam lubeat areas tranſalpino more quadrangulas de vnoquoque florum genere diſtinctè conſerere; is ad radicum deponendarum æqualia interualla citiùs ac certiùs præfinienda Gallicam cratem ſingulis areolis æqualem, & aptam, adeoque dupli-

Radices vt purgandæ.

Vt inhumandæ.

duplicem triplicemue adhibeat, quæ ſic fieri conſueuit. In triangulum dedolati è materia aduersùs cariem curuationemque firmiſſima, præſertim ex abiete buxoque, aſſerculi ita conſertè iunguntur; vt ſingulorum bini anguli porrigantur in latera, vnus verò angulus promineat, ſpatijs quadratis interuacantibus, quæ loci laxitatem cuique radici debitam relinquant. Decuſſata iſta crates depreſſæ, quemadmodum docui, æquatæque terræ eo ſitu ſuperponitur, vt plana pars ſupina ſit, extante angulo deorſum verſo: tum eatenus apprimitur, quoad ſui veſtigium ſulcatim imprimat. Vbi ſeſe cancellatim ſulci decuſſant, radices locantur; humoque, ſicut mox dicam, ſuperinducta obruuntur. Alio clathratum hoc inſtrumentum artificio compingitur è quadrangulis aſſerculis, quorum ſingulæ decuſſes affixis ligneis bullis tumidæ modico preſſu ordinata bulborum cubilia præformant. Hoc igitur ordine arborum ſymmetriam æmulati flores decoro vtilique quincunce, in quancunque partem ſpectaueris, recti ſunt, ac terræ ſuccum æqualiter trahunt. Cæterùm ſi miſcellaneus, qui variam inæqualemque ferè poſtulat altitudinem, perplacet ſatus; duplicem habeo monſtrare viam, longiorem alteram, alteram breuiorem, vtranque verò cultorum veſtigio & conſuetudine ſatis tritam & celebrem. Vt priorem inſiſtas; in ſolo itidem coæquato, & arundine ſeu reſticula cancellatim

Satoria crates duplex.

Digitized by Google

tim ſignato bulboſas priùs radices, quæ debent altiùs infodi, depones: tum iuxta depoſitos bulbos defixis ad lineam teſſeris, quæ ſuperiores radices ab inferioribus iuſto diſtineant interuallo, æquè minuti ſoli tantum ſuperſternes, quantum minùs altè ponendi bulbi poſtulabunt; idemque ſolum decuſſatis ſulculis præſignabis, & ſimiliter conſeres. Pari ratione tertium ſolum, ſiue ſoli tabulatum minimo ſpatio à ſummis laterculis diſſitum impones, vbi anemonas & bulbulos minore menſura demergendos interſeres. Vt autem altera expeditiore via vtaris; ad prædictam menſuram bipalmem exinanitas areolas recenti cribrataque humo vſque eò replebis, dum eadem pariter æquata, cancellatimque diſtincta palmi dimidio a ſummo laterculorum ambitu ſubſidat. Poſtea radices, prout exigent, ita diſtribues, vt earum alias in præparata mediocris altitudinis planitie ſiſtas; alias vel ſcrobiculis manu ante excauatis, vel digitis aſſiduo ſoli repulſu viam pandentibus deprimas; excitatis denique terræ cumulis alias exaltes. Vbi ad præſcriptum, & rite ſeueris; conſimili humo poſitas radices ſic operies, vt hæc areolarum oras non adæquet modò, ſed paulò etiam cumulatior media extumeſcat: tum quia medius tumor vndique deuexus, deriuato percolatoque ad extremas puluinorum quaſi colliquias pluuiali humore, ſicciorem tutioremque a putredine ſedem radici-

bus

bus nondum ſolo hærentibus præbet: tum quia leuiter ſuperingeſta humus ſuo ipſa paulatim pondere, caducoque imbre depreſſa ſummis areolarum marginibus coæquabitur. Quòd ſi magis in areis ab ipſo ſtatim ſatu inoffenſa æquabiliſque planities delectat; debet aggerata ſupra lateritias areolarum tutelas terra lignea regula radioue præradi, atque, vbi deſederit, ſemel aut iterum lacuna ſuppleri. Debent etiam ſummæ laterculorum oræ, ſi quæ puluiſculo aſpergantur, peniculo detergi, ne per imbrem luteſcant. Illud hìc habeo præterea præmonendum, aduenas Indiæ bulbos, quorum non pauci narciſſini generis ſunt, noſtris in hortis florem non edituros, niſi parum altè adobruantur. Etenim, antequam tranſuehantur ad nos, in Batauiæ Galliæque aquilonares oras tranſlati altiùs infodiuntur, vt a penetrabili frigore vindicentur; illic verò, dum ſolis calorem quærunt, vim floris fertilem in productius collum exhauriunt. Propterea frequenti compertum experimento eſt, florem tunc extitiſſe, cum, obruto bulborum ventre, collum extaret; quo ſenſim exareſcente magis compactum bulbaceum corpus ad floreum partum conualeſcit. Quare curandum eſt, vt parco in ſole ipſa ceruix apricetur, dum exareſcit; ne totum bulbum diuturnior inſolatio perurat. Hæc eſt nata cum hortorum cultu, ac peritorum vſu colonorum ad nos vſque tranſmiſſa vetus ponendorum in areolis ſeminum conſuetudo.

Alia

Digitized by Google

Alia eſt conſitionis ratio recentior, quæ, citra laborem conuehendarum in cellam radicum, per æſtiuos menſes eaſdem ſimul effodit, detractiſque adultis nepotulis ſimul infodit. Verùm id ego ſationis genus (niſi hortorum poſtulet amplitudo) vtpote periculoſum atque incommodum non vſurpauerim. Periculum imminet vel ab æſtiuis imbribus, quibus inſuccata ſemina reualeſcente mox æſtu frequenter ad tabitudinem inferueſcunt; vel à reſiduo poſt imbres tridui quatriduiue nubilo, quod è plantis, quæ primæ florent, fibras elicit, redeunte deinde intempeſtiuo calore non ſine frequenti plantarum ipſarum exitio perurendas. Neque verò par ſubeunt non eruta ac recens adobruta ſemina diſcrimen. Ab illis enim requieti ſoli denſa ſoliditas æſtiui humoris caloriſque penetrabilem noxam nonnihil excludit: ad hæc autem emotæ terræ laxa mollities peſtem vtranque tranſmittit. Huc adde non leuem illam incommoditatem, quòd, ſi qua inter effodiendum corrupta ſemina offenduntur, in illo tumultuario ſatu apta ſubſtitui ægrè poſſunt. Quare incogitatæ conſituræ flos inordinata plerunque confuſio eſt. Antequam teſtas conſeras, tum ipſarum tum radicum deponendarum numerum ſubducito: ſingulas cuique teſtæ radices (niſi cuiuſpiam amplitudo exigat plures) cum peculiari teſſera deſtinato: iſta, ne animo excidant, in albo, qua præſcripſi ratione, de- Fictilium cõſerendorum ratio.

ſcri-

ſcribito. Teſtas autem ad ſatus accipiendos ſic præparato. Imum foramen minutis potiùs glareis, quàm teſtaceis fragmentis (vt vulgò ſolent) obſtruito. Illi enim ob globoſam figuram minùs inuicem cohærentes conceptam aquam ex facili transfundunt: hæc autem planioribus corpuſculis inter ſe apta modico terræ illapſu ita coëunt & coaleſcunt, vt ſuperfluum humorem ægrè parceque tranſmittant. His aliqui excreta cribratæ terræ duorum triumue digitorum alta in eundem vſum ſuperaddunt. Quem ego morem non improbauerim, niſi periculum fuerit à formicis, quæ per imum foramen adrepentes inter excreti ſoli minutulos aridoſque calculos libentiſſimè nidulantur. Quamobrem expediet excretorum loco glaream aggerare. Vbi craſſiore materia ima fictilia conſtraueris, tum cribrarij puluiſculi tantum ingerito, quantum ſubſterni deponenda ſemina poſtulabnnt. Vbi anemonas & ranunculos, molles nempe radiculas, aut lectiſſimos bulbulos collocare velis; ſubſtratum ſolum, mollique manu depreſſum ab ipſis teſtarum oris ternos quaternoſue digitos diſtet: ſin autem maiuſculi bulbi ſerendi ſint, ad quinos ſenoſue digitos ſubſidat. Ita molliſſima conſtratas humo ſingulas teſtas vnica media radice conſerito. Si quam pluribus deſtinaueris; ſenos illæ ab ambitu vaſis, quaternos minimùm inter ſe digitos diſtent. Sic enim maternum terræ gremium lactentibus

tibus

Digitized by Google

tibus fibris complexæ, quamuis a ſatu minimæ, largiore tamen ſuctu paucos intra menſes ad vberrimum florum puerperium adoleſcent. Sed, ne plures in vnico vaſe radices permiſtæ confuſæque ſecernentis cognitionem fallant, generis omnes eiuſdem ſint. Poſt ſingulos ſatus ſuam cuique teſtæ vel plumbeam, vel arundineam, vel ſurculaceam teſſeram, ſupra eiuſdem teſtæ labrum nonnihil extantem a tergo defigito. Ita poſitas radiculas humo itidem tenuiſſima cumulatim contegito; vt media humus paulò extumida conſiſtere non patiatur aquam, ſed molli vndique deuexitate diffundat. Nonnulli ſatores primùm teſtas humo cumulant, ſummis deinde digitis comprehenſa ſemina vſque eò mergunt, dum ad primos articulos terra perueniat. Sed vulgaris iſta ſatio non admodum placet: tum quia cæca ipſa collocatio nec præſtituta ſeminibus loca, nec apta vel inter ſe vel a ſummis fictilibus interualla exquiſitè cuſtodire poteſt: tum quia incauta ſæpe digitorum depreſſio ſoboleſcentes radices infringit; ac parentibus vtiliter hærentes, necdum a materno lacte remouendos fœtus cum vtrorumque pernicie, vel certè non ſine magno vulnere auellit ac diſtrahit. Hæc autem fœta floribus vaſa, ſi nondum abunde autumnus calores temperarit, loco ſubdiali quidem, non tamen aprico, tantiſper hoſpita, dum folia exire cœperint, aſſeruato; ne radices ab humido terræ complexu,

plexu, antequam comprehenderint, turgeſcentes nimijs caloribus in tabem ſufferueſiant: ſin æſtus remiſerit, ſolibus expoſitas in ſedes, vbi tamen apricis areolis non officiant, ad ornatum apta ſerie digerito: eadem ſingulis biniſue ſtratis æqualiter laterculis, niſi lapideæ baſes itidem ſcabræ ſuppetant, ſuperponito; ne, imo foramine humo ſubiecta præcluſo, vbertim concepta, nec facilè transfuſa obrutas radices aqua corrumpat. Per eoſdem autumnales dies minutis hiemalium vernorumque florum ſeminibus ſeminarium ſic obſerito. E tenerrima terræ farina palmi dimidium alta ſub ipſas puluinorum oras molliſſimum cubile ſubſternito: eam terram leui manu coæquato: illic ſuis ſingula notis ſedibuſque diſcreta ſemina collocato modicè rara, vt inoffenſo incremento feliciùs conualeſcant: prætenui cribro terram dimidiatum digitum altam incernito: eandem radio, ſeu manu leuiter complanato: areolas, quæ hiberno ſoli oſtentæ non ſint, æſtiuorum atque autumnalium florum vernæ ſationi reſeruato: minutiora ſemina æquè, vt iam monuimus, depreſſa ſpargito: grandiuſcula in ſcrobiculos vnum alterumue digitum altos raris interuallis demittito, eodemque cribrati ſoli polline obruito: donec egerminent, ſuperpoſitis penſilibus cratibus, aut ramuſculorum vmbraculis (ſi fuerit opus) æſtum defendito: ſi quando non pluet, ne terra ſitiat, præſcripti hortenſis Aqualis, vel ficti-

Minutorum ſeminum ſatus.

l. 1, c. 5.

Digitized by Google

ctilis vel cuprei, anguſtiùs pertuſo tubo ſiue ſcopula aſperginem irrorato potiùs, quàm affundito: pro incremento terram identidem aggerato. Henricus Coruinus, experientiſſimus herbarius, antequam contumacis lentæque duritiæ ſemina ſolo committat, aquam defundit in catinum: nitri modicum ſuperfundit, ac diſtabeſcere ſinit: in eam nitratam aquam ſemina immittit: duodenas horas pro varia duritie plus minuſue macerari & medicari patitur: exinde ſerit: eandem aquam inſpergit, vt nitrum ex igneo terræ halitu concretum ſeminalem contumaciam ad vberem germinationem proritet. Breuiore alij via, ſalubrique vulnere prædura grandiorum ſeminum moroſitati medentur. Illis enim forcipe apprehenſis, a tergo aduerſaque oculo parte corium præacuto cultro diſſecant, limaue deterunt; aut eadem non ſatis matura, & proinde molliora, legunt, & rite conſerunt. Ita humore terræ penitùs peruadente intra paucos dies turgeſcunt, citumque germen emittunt. Si agri modus anguſtior laxam aream ſeminario negat; fictiles catillos eadem ferme ratione, qua teſtas ſupradictas parandas eſſe præcepimus, intra ipſos hortos præparato: ad eundem ſeminarij modum conſerito: humoque ſubinde naſcentia ſemina tegito: per æſtum, donec germen exiſtat, à ſole diſtineto: per ſiccitates aſpergine tenuiſſima irrigato. Semina, quæ probabilem florem ediderint, præ-

Henricus Coruinus.

Q ſigna-

ſignata in hortos admittito: quæ de generauerint, reijcito: quæ nondum effloruerint, ſi perpetuis radicibus nituntur ſolo, ad floris experimentum intacta reſeruato: ſin fibras quotannis deperdunt, vbi illæ exaruerint, curioſè refoſſa, cribroque, ne aliqua prætereantur, à ſolo diſcreta poſt æquinoctium autumnale rariùs diſſerito, nequaquam, niſi probata per floreum tirocinium indole, ad patritiorum florum conſortium admittenda. Placet altera ſeptentrionalis induſtriæ conſitura, frigidæ videlicet plagæ opportuna. Congeſtitij lætaminis quadrata moles excitatur: huic æqualis menſuræ figuræque ex aſſerculis compactilis, quinos ſenoſue digitos altus margo imponitur: media capacitas de more minutim ſuccreta humo repletur, quæ vſitato ſatu grauidata inuſitata felicitate parit. Nam ſubditi fimi ſuffitu aduersùs abortiua frigora vaporatur, ipſique partus pinguiſſimi ſoli vbere nutricantur.

Lex

Digitized by Google

Lex floris ſeruandi.

CAPVT II.

NVnc alia Floræ lex æquiſſima promulgetur. Sicut florum parens, & altrix terra eſt; ita colonus ſator ſimul, ac tutor eſto: hortenſis enim familiæ infirma teneritudo non vbere ſolùm indiget, verùm etiam tutela. Prima igitur coloni cura ſit, vt ſubinde naſcentes malas herbulas floribus defendat. Quoniam verò inutilibus ac voluntarijs herbis aſſiduè ſubnaſcentibus areolæ, ac ſemitæ, atque adeo teſtæ ipſæ facilè ſilueſcunt; ideo totus omni tempore hortus exherbandus eſt, præterquam tellure vel gelicidijs obdurata, vel imbribus madente. Concreta enim tenaxque durities, quamuis auulſis folijs, hoc eſt filijs, extrahi non patitur parentem radicem, mox ab iniuria incremento vaſtiore regerminaturam. Mador autem incommodè liberalis multum altricis terræ noxijs cum radicibus diſtrahendum agglutinat. Porrò facili felicique opera herbæ eximentur ex humo aut hibernis frigoribus, aut æſtiuis ſolibus ſoluta, aut etiam humida, non tamen madida. Sed cuſtodiendum eſt, vt infra herbaceum capillamentum depreſſis digitis arreptum radicis caput, digitorum impulſu laxata in orbem humo, recto conatu educatur: ſic enim ſcitè trahentem radix integra ſequetur. Hìc autem hortenſes runcatores admonitos vo-

Modus exherbandi.

lo,tunc eſſe runcationi tempeſtiuas herbas,cum illæ mediocriter adultæ manu eligi facilè poſſunt:perniciosè verò runcationem procraſtinari, donec eædem altè lateque diffuſæ alendis floribus paratum terræ vber emungant, inextricabili fibrarum nexu florea ſemina cancellent,irretiant,atque adeo ſtrangulent,multiplicique lapſu ſolum complexæ contra vellentem pertinaciter obnitantur,aut etiam (quod nocentiſſimum eſt) arefactis caducisque ſeminibus ſeſe latiùs reſeminent.In eam denique prouidi cultores curam incumbant,vt, quoad fieri poſſit, areolas ante interpurgent,quàm floreant;ne florum teneritudo runcantium fortuita offenſione lædatur. Verùm quid proſit nocentes herbas extirpare, niſi nocentiores beſtias extermines? Hoc longioris orationis argumentum in proximam diſputationem,bipartitò & ſecretiùs pertractandam, reſeruamus. Nunc alia florum incommoda propulſemus. Sæpe fit, vt poſita ſemina vel ſponte ſua ſuper terram emergant, vel fortuitò detegantur. Ea, ſi nondum radices egerint, altiùs defodito: ſi fibras miſerint, aggeſta humo accumulato. Eodem aggerati ſoli remedio ijſdem ſeminibus conſulito, vbi non ſatis altè depreſſa fuerint. Indicio autem, erunt imæ foliorum partes, ſiue extantes petioli lacteo candore notabiles, vtpote maternis terræ vberibus proximi. Non placet contra gelicidia plantis circunſpergi aut comminutas paleas, aut fimum, aut facilè vermiculantia cornuum ramenta,

Detectas radices operiendi.

Frigoris arcendi.

ta,

Digitized by Google

ta, ſordida nempe remedia. Non nulli teſtas intra tectum, quod ſolem largiter admittat, tantiſper, dum terra regeletur, continent. Alij floribus apricatione gaudentibus noxiam tecti opacitatem rati vel ad parietem ab aquilonio auerſum frigore, ac meridiano tepori aduerſum eaſdem admouent; vel noſtratis plagæ mitius gelu nihil veriti nullo munimento defendunt. At verò ſeptentrionales coloni aduersùs ſæuiora frigora hortenſes puluinos arboreo muſco ad palmarem altitudinem inſternunt: quòd is æquè contra brumam, atque contra calorem tuendis floribus opportunus & beneficus eſt. Nec minùs eorundem ſolertia colonorum nobilioris notæ ſerotinis floribus æſtiuos cauet ardores. Nam, ne breuis æui floſculi ab æſtu præmoriantur, è tenuiſſimis abiegnis tabulis ad areolarum pretioſè conſitarum commenſum compactis & circunſectis, aut certè è lino textili vmbracula ſic obtendit, vt inæqualium pedum fulcris innixa vel alligata deuexo varioque ad ſolis curſum oppoſitu ſolem arceant. Si per æſtiuam hibernamue citra gelu ſiccitatem vel in fictilibus vel humi ſitiant, quæ rigatione proficiunt, ſemina & radices; ſecunda poſt exortum hiemalem ſolem hora, eodem æſtiuo iam occidente aut occaſo irrigentur: ne veſpertina per hiemem nocturno frigore conglaciet, matutina per æſtatem diurno æſtu inferueſcat aqua, vtraque verò bibu-

Caloris defendendi.

Irrigandi.

la ſemina perurat. Debet præterea nec nimia lento infuſu propinari, ne plus æquo potæ atque inebriatæ plantæ marceſcant; nec largior vno impetu affundi, ne temere ingurgitatæ, non in omnes æquè partes transfuſo madore, inæqualiter alantur: ſed cupreo fictiliue aquario vaſe, minutis foraminibus pluuio, irrorari, vt paulatim perfuſæ æqualiter bibant, & feliciter viuant. Quòd ſi conſitum fictile ab diuturna humoris inopia ſicciſſima ſqualeat ſiti; tandiu in aqua demerſum habeatur, donec vndique bibulum largiter immaduerit. Indicio erit penitùs extinctæ ſitis tum lætior plantarum viriditas, & florum velut ridibunda formoſitas, tum ex imo teſtarum foramine liquoris emiſſa ſatietas.

Terræ cutis non ſcalpturienda.

Summa terræ cutis, quæ cruſtulam duxerit, nunquam per hiemem ligneo ferreoue ſcalpello (quod inconſultè nonnulli faciunt) incidenda, nec laceranda eſt: vt affuſus humor quò lentior & moderatior, eò innocentior & ſalubrior humum radicemque perfundat ac permeet. Eam ob cauſam ante hiberna frigora internaſcens inutilis herbula maturè vellitur. Ita in gelicidijs minimè herbeſcentia, vaſa vulſione non indigebunt, quæ ſolum dimoueat, aditumque ad radices noxio frigori patefaciat.

Aquæ irriguæ delectus.

Irriguus autem humor è puteo, qui profundi hauſtus ſit, quoad eius fieri poterit, hauriendus nequaquam eſt: quia nunquam incoquente ſole rarefactus ac tenuatus, ideoque pertinaciter gelidus inſuccatas radices

non

Digitized by

non refouet ad alimentum, ſed frigefacit ad exitium. Quare, niſi ſalubrioris aquæ ſuppetat facultas, antequam putealis affundatur, ſub dio exponenda, aut etiam inſolanda eſt, vt intepeſcat. Maximè probabilis atque vtiliſſima riguis hortis haberi ſolet, tum quæ profluit; quia curſu percuſſuque ipſo extenuatur & incaleſcit: tum quæ cælo delapſa ciſternis concipitur; quòd ignis potiſſimùm atque aëris vitali halitu fœta hortenſem mirificè auget fœcunditatem. Propter hanc elementorum beneficam temperiem cenſentur imbres agris maximè ſalutares. Aqua ſtagnans & pigra damnatur, vt quæ putri craſſitudine ægerrimè penetrans, tetroque ſpiritu promptiſſimè nocens vermibus procreandis, quàm floribus alendis, præſentior eſt. Rigationis modum rigandarum ſtirpium ætas & ſanitas temperabit. Nouellæ tenera atque humida ætatula, minimo etiam corpuſculo, vt minùs ſitiunt, ſic parciùs bibunt. Confirmatis iam viribus adultæ, vtpote calidiores ſiccioreſque, innocentiùs, quàm viri, bibaculæ ſunt: fontes enim, non dolia, exhauriunt. Quæ præterea conſueuere, liberaliter potari deſiderant. At verò quas caries, aut ſenectus, rerum omnium morbus, infeſtat, ne præmaturè corrumpas, cautè parceque adaquabis. Ex veteri denique admonitu floream hortis feracitatem tuſa lotos & in aquam coniecta, aut fœnum græcum in aqua tritum medicata irrigatione conciliabit. Si pluuius ventus magnis im- *Conſtant. Pogo. de Agric. l. 12. c. 6.*

 bri-

Vaſorum inclinatio ad euitandos imbres.

bribus terram alluat; teſtarum in latus acclinatarum ora, ab ipſo vento auerſa in oppoſitam plagam expedit obuertere: ne tum defoſſæ maternæ radices, tum prominuli florei partus in ſolo nimis madente naufragium faciant. Si floris cuiuſpiam, qui præſertim inani ſcapo ſit, ſtatura procerior violento turbine euerberetur; ſurculi adminiculo ſtatuminanda eſt, aut fictili tubo circunuallanda.

Caduci floris fultura.

Vitioſæ radicis curatio.

Si radix intra teſtam condita decoloratis, aut marcentibus folijs ægrotare deprehendatur; teſta in latus inclinata, Aqualis tubulo aqua ſuperfundatur, donec, innocenter excauata proxima humo, radicis oculus atque adeo totum latus citra fibrarum iniuriam diluatur ac renudetur: corrupta pars ferro ad viuum recidatur: integra, dum affuſus humor pauliſper exiccetur, per ſemihoram detecta ſit: tum, cera terebinthinæ reſinæ admiſta obducto vulnere, arida & macra humo foſſula repleatur. Si defoſſus bulbus de indicio eodem vitioſus eſſe intelligatur; terra, quæ circunfuſa eſt, cautè ſubducta, ligneo cultello vitium viuo tenus abradatur: vitiatæ tunicæ detrahantur: macro itidem ſiccoque ſolo ſcrobiculus expleatur. Sin autem ſiue bulbi, ſiue radicis ima morbus infeſtet; penitùs erui debent, & curari, & etiam terra modò præſcripta obrui. Si circa folia floreſque ſummum ſolum albido, araneoſo, aut roſcido, nec non fungum olente mucore obducatur,

Digitized by Google

tur, quo tanquam ferro ſucciſa germina cum radicibus contabeſcunt; exiſtimandum eſt, illic aut corij reſegmen, aut clauum, aut aliquid tale infuſo vitio nondum in terram computruiſſe. Quare, vitiata ſtatim humo, quæ circùm ſupraque eſt, citra radicum contactum & noxam egeſta, recens innocens & macra ſufficiatur. Sunt, & quidem inſignes, hortorum cultores, qui flores florumque caules innocenter attrectari putent: eos verò, qui tactionem damnant, ſuperſtitiosè meticuloſos vocitent. Si tamen res ad philoſophicam trutinam expendatur, damnificam eſſe floribus contrectationem diffitendum non eſt. Flos enim, floreuſque cauliculus dum contrectatur, molliſſimi corporis quà diſtenti, quà contracti, quà diſtorti naturalis conſtitutio violata luxatur; adeoque flos ipſe læditur, vt ſæpe gracileſcens extabeſcat. Vſque adeo vita floris eſt eſſe intactum. Quanquam florei partus iam hominum voluptati, ornamentoque, nec non ſuæ ipſorum gloriæ adulti diſtrahi debent a materno radicum vbere, vel vngue vel potiùs ferro ſucciſi; vt etiam à vulnere formoſiſſimi breuem quidem, at glorioſam vitam viuant inter geſtantium complexus, inter odorantium oſcula, inter plauſus admirantium: vt in ipſa morte riſu diſcolore renidentes mortalitatem exhilarent: vt ijſdem expirantes legentibus odoratam animam mortalibus vitam inhalent: vt denique

Florum contrectatio cauenda.

Reciſio vſurpanda.

nique

nique iam enixæ radices diuturniore nutricum officio liberatæ ad pulcherrimæ fœcunditatem ſobolis perennent. Flores autem ſparſim decerpere oportet, vt in ſingulis areolis æquè rareſcant; floridos quoque pleroſque caules citra ſubnaſcentium florum vulnus paululum ſupra terram ſubſecare, vt ipſius proceritas caulis flori formam exaugeat, & radici vberioris alimenti abſumendi materiam ſubtrahat. Eſt, qui iam deſitis bulborum floribus folia ſolo tenus intondeat; vt, quando florei cirri defluxerunt, abraſo foliaceo capillitio glabellus hortus minùs horridè calueſcat, hoc eſt impubis atque imberbis exhauſta in ſenectute iuueneſcat. Iſtam equidem violentam caluitiem nobilium hortorum nulli ſuadeam: quòd attonſarum è vulnere plantarum vitalis ac genitalis vigor tenuiſſimus euaneſcit; radiceſque vel enectas, vel ad alios fœtus relinquit effœtas. At verò, cum ſuperuacaneus tantùm & craſſior ſuccus in foliorum luxuriem abeat, hortum præſtat capillatum habere, quàm caluum. Huc adde, quòd per germinis plagam frigoris caloriſque penetrabilis inclementia proximam radicem non rarò vel enecat, vel emaciat. At enim rei ruſticæ nobiles magiſtri affirmatiſſimè docent floriferis bulbis affines cæpas, folijs detractis, magis fieri capitatas, & conualeſcere. Quid ergo detractio eadem tanquam pernicioſa damnetur in bulbis? Quia nimirum,

Folia poſt flores non detrahenda.

Pli. l.19. c.6. Conſtant. Pogonat. Agric. l.12.c.31. Pallad. tit. 24. Februar.

rum, qui porrigi ſolet in folia, concoctus leuiter ſuccus craſſior & lentior ex anguſtis attonſi bulbi meatibus effluere non poteſt. Quare ad inferiora contractus bulbum ipſum & largè nutrit, & mirificè amplificat. Verùm, qui pulchrè pullulat in flores, humor, quia tenuior & purior eſt, vtpote magis concoctus, è ſpiramentis vulneris facilè interſpirat & vaneſcit. Argumento ſit delicatæ atque euanidæ tenuitatis florum vita breuiſſima. Huc accedit, quòd eodem humore ſuperfluente, quo bulbus violentam in pinguedinem, ſeu potiùs in hydropa diſtenditur, genitalis calor, ac viuida vis in florem eruptura ſic opprimitur ac reſtinguitur; vt vna exiſtat ex ignaua obeſitate ingrata ſterilitas. Parem ſcilicet natura legem plantis dixit atque animalibus, vt præpinguia minùs fœcunda ſint. Fatendum igitur eſt craſſitudinem bulbis faciente tonſura non magis foliorum comam, quam fertilitatem recidi. Quòd ſi narciſſinorum præcipuè foliorum incommodè diffuſa magnitudo diſplicet, laxiorem in nodum molliter ſubſtringatur. Sic enim, ſucco ad ima leniter coacto, plenioris craſſitudinis bulbacea capita fiunt. Cæterorum autem folia bulborum tum breuia, tum lata, tum fragilia, nodo videlicet inepta, quæ tamen non geniculatim ſeu gradatim adnata caules altè conueſtiant, ſed à radicibus humiliter aſſurgant, ſi Plinij conſilio deflexa obruantur; ipſa

Quæ cura iiſdem folijs adhibenda.

l. 19. c. 5.

ſa ſucco in ſeſe contracto capita excreſcent. Eadem poteris areolarum folia æſtiuo ſole ſiccata vel eximere, vt etiam ſine floribus niteat ſimplex munditijs hortus; vel vtiliùs relinquere, vt obrutas illa radices à calore ſolis excuſent. Cæterùm teſtæ, amiſſis floribus, ne vehementi ſole igneſcentes incluſa ſemina perurant, appetente iam æſtate in ſubdialem locum, qui tamen non inſoletur, transferantur, vbi emeritas radices mitior æſtus paulatim atque innocenter arefaciat. Si ver extremum, aut æſtas noua largis atque hiemalibus imbribus diffluat; ne radices iam enixas corrumpentem humorem nimium fictilia vaſa concipiant; aut humi (quemadmodum modò præſcripſi) reclinentur, aut intra porticum aliudue ſub tectum aëri patentiſſimum comportentur: in clauſo enim adhuc humida ſemina muceſcerent. Si bulbos ſoboleſcere velis; vel altero, vel tertio quoque anno extrahes: ſin ad vnicam florum vbertatem reſeruare mauis ſingulis annis effodies. Hoc tamen conſilium ad complures inferiùs percenſendos duntaxat referes, non promiſcuè ad vniuerſos. Sunt enim nonnulli rariùs eruendi, quorum vnumquenque ſuis nominatim locis excipiemus. Poſſumus quoque cum experientiſſimis cultoribus & ſentire prudenter, & feliciter periclitari; qui cum ad copiam, tum ad pulchritudinem florum pleroſque rariſſimè bulbos effodiunt. Sed illud

Vaſorũ poſt flores cuſtodia.

Exemptio bulborũ noſtratium.

quo-

Digitized by Google

quotannis cuſtodiunt, vt adnatas ſoboles a matribus auellant; ne maternum illæ ſuccum, in flores cæteroqui abiturum, in ſui nutrimentum incrementumque prælibent. Igitur poſt octauum calendas Iulias ſubducto ſolo adhæreſcens bulbaceæ matri bulborum pullities cautè detegitur, clementerque reuellitur: ſubtractæ iam effœtæ recens ac fertilis terra ſufficitur: eruta ſoboles opportuno in loco mox repangitur. Pari ferme ratione, ſi quando immotæ bulbiferæ matrici differendam, alioue mittendam ſobolem ſubtrahere voles, ſic facies. Soboleſcentis bulbi ſitum, niſi memoriam tenes, aut niſi præfixa teſſera iam animo infixiſti, memoriali codice, tanquam ſibyllino volumine, conſulto inueſtigabis; illic terram vſque adeo ſubduces, quoad imam parentem cum adiuncta poſteritate retegas: tum altera manu matrem ipſam retinebis, altera, quos cupies, poſteros leniter innocenterque reuelles; terram denique in effoſſum ſcrobiculum reuocabis. Quoniam verò æſtiuis quà caloribus, quà imbribus obrutæ radices ſæpe marceſcunt; idcirco expedit palmum altam puluinis humum ſuperingerere, quæ medio tumore in omnem partem æqualiter deuexo vtranque ſeminibus defendat iniuriam, donec autumni benefico tepori humorique excipiendo aggerata humo exoneratæ areolæ detumeſcant. Peregre allatos & adhuc hoſpites loci cuiuſpiam bulbos, ſi hoſpitale Externorum.

ami-

amicumque ſolum nacti fertili ſemel ſucceſſu floruerint, loco mouere non expedit: quia noſtro tum cælo, tum ſolo nondum aſſueti tranſlatione ſterileſcunt & pereunt. Commodum ſatiſque diuturnum effodiendis bulbis bimeſtre ſpatium eſt, humo ſicca per æſtatem ab extremo Iunio in extremum vſque Auguſtum, cum folia & fibras æſtiua iam inſolatio ſiccauit. Præcoces tamen bulbos, præſertim verò narciſſos præmaturè præſtat eruere: quòd Auguſto menſe nonnunquam pluuio nouellas illi citare radiculas incipiunt. Solo à recenti pluuia madido ceſſandum; ne præconceptus humor effoſſas bulboſas radices corrumpat. Sic autem effodito. Ab extrema qualibet areolæ parte trulla ſeu manu leuiter demiſſa ſolum in ſemitas progerere incipito: proximos bulbos diligenter perueſtigato: ſubducta circunfuſa humo extrahito; vel certè lanceæ cuſpidi non abſimili, quod ſupra deſcripſimus, ferramento infra radices adacto humum paulatim ſuffodito, interque manus identidem caducos educito: caueto autem, ne incauta ferri manuſue impreſſione vel parentes vel pullos ſaucies, aut ſeiungas: ſic ad reliquos ordinata foſſione progreditor, donec omnes effoderis. Antequam ad areolam aliam perſcrutandam rimandamque tranſeas, priorem recognoſcito ac retractato: ſolent enim minutiores præſertim bulbi cum ipſa terra ſubtracti conniuentem latere

l.1.c.5.

ſcru-

Digitized by Google

ſcrutatorem, qui cum eadem regeſti præpoſterè confuſeque regerminant. Ad hæc egeſtum ſolum regerito; ne naturæ artique inimica inanitas in lacunoſis areis lateritium ſepimentum incommodè ſubſidere & collabi faciat. Seorſum conſerendos, qui leuiter matribus hæreant, adultos bulbulos innocenter ſeparato: ſiquis bulbus cariem vitiumue aliud ſentiat, exacuto in cultellum ſurculo bene purgato: ſabulo vulnus inſpergito: ſingulos vix erutos bulbos indecoro noxioque puluere ſordidos (tulipas tamen excipio) præſcripto peniculo detergito; ſiccis radiculis liberato; exterioribus tunicis quamuis aridis ne ſpoliato, nam illæ opportunam vitio protegent nuditatem; ſuas in claſſes diſtribuito; ſub dio ne relinquito, nam illos cum imber & ros, tum maximè ſol corrumpit; ſed aut loco nonnihil calido, qui tamen ſoli obnoxius non ſit, priùs per biduum aſſeruato, vt bene ſicceſcant; tum in ſiccæ frigidæque cellæ pauimento deponito; aut certè ſtatim comportato intra tectum in conclaue ijs aſſeruandis accommodatum, quod nempe à ſole auerſum, Auſtro imperuium, Aquiloni feneſtratum ſalubriter inſpiretur, in ſumma quod frigidum ſiccumque, muribus denique inacceſſum ſit. Super cellæ huiuſce pauimentum ſuos in ordines digeſta, inſcriptiſque ſchedulis notata ſemina expandito: illic per dies quindenos aut vicenos aura frigida perflari & ſiccari ſinito; deinde

Adnatorum.

Erutorum cura.

Reponendorum cella.

in

in arcas ad ſeminum diſcrimen loculatas, ſiue in alias thecas papyraceis inuolucris præſcriptiſque nominibus diſcreta recondito. Ego ſingula bulborum genera ſingulis penſilibus caniſtris, quæ raro textu ſalubrem ſemper auram admittant, vtiliùs incluſa diſtinxerim. Ad hunc eundem modum anemonas tum in areis, tum in fictilibus poſitas erues & repones. Hoc tamen a bulbis anemonæ diſcrepant, quòd illi rariùs erui poſſunt; hæ (quicquid alij ſentiant) quotannis debent: cum diutius obrutæ vitio atque exitio, vt ſæpe comperimus, opportuniſſimæ ſint. Niſi ranunculum, ob compluſculos pediculos Polypum inter flores, protinus à foliorum caſu extrahas; vltro ipſe more ranarum ſupra ſolum reſiliet, à ſole plerunque periturus. Vt autem ſoboles parenti arctiſſimè implicatas explices extriceſque, in vmbra priùs affiicceſcere ſinito: vbi enim conſerta cruſcula detumuerint, faciliùs atque innocentiùs extricabuntur. Nihil nimirum temerariæ feſtinationi tam impeditum eſt, quod cauta cunctatio non expediat. Hæc ſeruandorum florum ratio eſt, quorum fibræ cum folijs æſtate areſcunt, & pereunt. Aliæ verò plantæ, quæ radices æternas habent, ſub ipſum ſerendi tempus erutæ, aut protinus aut mox obrui debent; dum tamen interim in ſupradicta cella incolumes conſeruentur. Sed iuxta ſalutaris, ac formoſa Pæonia vel ſubterraneo loco, vel intra te-

Quando, & quemadmodum anemonæ eximendæ.

Ranunculi.

Plantæ immortalium radicum.

Digitized by Google

teſtam ſuperingeſti ſoli cumulo cuſtodiatur à ſole. Eodem terræ frigido humidoque operimento quæ tenerrimè carnoſa ſunt, velut fritillariæ ſiue meleagrides, defendantur; ne inſepulta rugas trahant, ac penitùs exareſcant. Denique ſilueſtria vel montana lilia, ſimul ac defloruerunt, effodiantur, viridiſque caulis cautè eximatur. Hæc enim radiculis carent, dum vernant, quas, deperditis floribus, agere incipiunt. Vſque adeo quod in terris pulcherrimè floret, radicatum ac ſtabile ſæpe non eſt.

Bulbi teneri carnoſique.

Lilia ſilueſtria.

Contra maiuſculos hoſtes hortenſe bellum.

CAPVT III.

NOn in theatrali tantùm, ſed in hortenſi quoque arena hominibus cum belluis bellum eſt. Adeo ab ipſo theatro voluptatis optatiſſima pax exulat. Vtque minimè nos eſſe tutos, cum maximè ſecuri ſumus, admoneamur: ipſa ſæpe hortos cuſtodia infeſtat. Quis autem hoc iniuriæ credat? hortenſem elegantiam & munditiam ipſi corrumpunt in primis atque contaminant domeſtici fideliſſimique cuſtodes, canis & felis. Vterque videlicet ab acri bile inquies, atque agile, ideoque venaticum & ludibundum animal, in tenera reſolutaque humo vel ſubterraneam præ-

Canis & felis agilitas vnde.

dam, lacertulos & muſculos facili foſſione veſtigans, vel belluinam pyrrhicam exultim ludens, concinnam ſoli æquabilitatem iniquat, vtileſque nonnunquam radices effodit. Quin etiam felis præpoſteram & poſticam ſementem faciens delicatos hortos odioſè ſtercorat; ſuique fœdum ac fœtidum indicium ipſo, quo contegit, circunſcalptæ cumulo terræ detegit. Quamobrem cautè colonus obſeruet, ne qua id genus beſtia per hortos recèns conſitos euagetur, prius quàm cæleſtibus aquis denſatum fuerit ac ſolidatum ſolum. Per eos dies hortenſem canem domi ſolutum, ne tabeſcat in vinculis; per eas noctes intra ipſos hortos catenatum contineat, latratu ſatis inſidiatores proditurum. Domeſticam felem à noxio excurſu arctior cuſtodia cohibeat. Externos quà canes, quà feles tum probè obſeratum oſtium, tum edi-
l.1.c.3. ta munimenta vel cæmentitia, vel ſaltem (vt ante dixi) ſpinea diſtineant. Multi, quibus hortuli modus non ita magnus, faciliſque tuitio eſt, molliſſima humo fartos puluinulos ſuperiniectis aſperant ſpinis, donec illi contra iniuriam obduruerint. Ego verò ſatius eſſe duxerim ſepibus dumeta relinquere, plantarumque rariſſimas duntaxat ac præſtantiſſimas præacutis arundineis paxillis præfixis obſepire, ne cui noxæ obnoxiæ ſint. Cæterarum ſiqua radicum eruta fuerit, ſuam in ſedem, quam ſuffoſſa monſtrabit foſſula, reponatur;

tur; ſiqua vallecula defoſſa, ſiquis monticulus excitatus ſit, leni truliſſatione complanetur; ſiqua felis adobruit excrementa, ea procul trulla proijciantur, ne rurſus excreturam eodem odor inuitet. Quanquam iſtis incommodis opportuni non erunt horti, quos præſcripta modò munimenta tueantur. Sed grauior imminet radicibus à talpis muribuſque, hoc eſt à clandeſtinis hoſtibus pernicies. Adeo vel humatas ſepultaſque florum parentes & perſpicacitas, & cæcitas peruident, vt lædant. Ac talpæ quidem ad nocendum ſatis oculatæ, quòd inquietis ingratiſque vnguibus hoſpitalem terram vellicant & lacerant; quòd hærentes nutrici optimæ innocentes radices longè lateque actis cuniculis oppugnant ac ſubruunt; quòd nocentiſſimis furibus, muribus volui dicere, occultas ad corrodenda ſemina vias aperiunt; iuſto cæcitatis ſupplicio, vt locuples author Steſimbrotus ait, ab ipſa terra damnatæ ſunt. Sed cum ſeuera non reuocet animaduerſio à cæca magis, quàm ſint oculi, nocendi libidine; tum veteres, tum recentes coloni communem in hoſtem vltione multiplici conſpirarunt. Sotionis antiquiſſimi ſcriptoris præſentiſſimum contra talpas remedium eſt, vt veratrum album & cynocrambes cortex contundantur, cribrentur, cum polenta & ouis ex vino & lacte ſubigantur, & plures in offulas coacta ipſarum foraminibus talparum inſerantur. Facilio-

Talpæ cur hortis noxiæ.

Apud Suidam in voce τυφλότερος

Vt inſectandæ.

Apud Conſtāt. Pogonat. de Agric. l. 13. c. 7.

Apud eund. ib. Pallad. l. 1. tit. 35.

ri quoque tormento cunicularium & cauaticum hoſtem Græci debellabant, ſuffitu fumoque victores. Nucem, ſiue aliud quodcunque pari duritia pomum vtrinque perforatum enucleabant: nuclei loco paleas, cedriam, ſeu ceram, & ſulphur includebant. In eundem vſum vas anguſtum vſurpabant; ſpiramentis exiguis, ne quà interſpirarent, præcluſis, nucem intus accenſam, ſeu quod aliud ſuffitionis inſtrumentum in aditu laxiore ſic aptabant, vt acceptum forinſecus afflatum intima penitùs in latibula diffunderet; vtque, oppletis tetro fumo cuniculis, talpæ protinus fugerent, vel necarentur. Contra beſtiolas eaſdem proderant frequentes felium excubiæ, dum tamen ſatis duratum ſolum ſuffodientium ſeu ludicra, ſeu fœda veſtigia non ita facilè admitteret. Ea gratia muſtelas habebat nonnemo manſuetas, quæ ſuis in latebris incautos graſſatores iugularent. Erant, qui foramina ipſa ſucco ſilueſtris cucumeris, & rubrica opplerent. Plerique in aditu pendentium ſetarum laqueos diſponebant. Nonnulli circa talparum cubilia plures cauos aperiebant; vt quamuis orbi tenebriones immiſſam inimicam lucem ſentirent, longeque diffugerent. Iſtæ in talpas veterum inermes pugnæ; hæc recentium ferrea expeditio ruſticorum. Eorum aliqui bipalio, aut ligone, raſtroue armati loca talpis infeſta vigilanter obſeruant. Ea plerunque ſunt areæ, prata,

Digitized by Google

prata, hortique, vt quæ lumbricis pingui ſolo gaudentibus, iucundiſſimo nempe talparum pabulo, abundant. Vbi ergo terram in tumulos exaltari ſuſpendique lento ſpeculatu cognouerint, eò ſtatim leuibus tacitiſque veſtigijs, ne ſtrepitu territus terga vertat hoſtis, accurrunt; & bipalio, aut ligonis raſtriue acuta parte cum ipſa terra ſubterraneum vaſtatorem effodiunt; aut certè retuſa aſſurgentem humum validè contundunt, vnaque ſuffodientem beſtiolam vel exanimant, vel obſtupefaciunt. Alij verò exarmatis manibus ſic expugnant. Vbi excitatus cæſpes emotæque terræ cumulus intumeſcit, effoſſum a talpa ſcrobem, remota vtrinque, terra detegunt; inde cuniculum plerunque ramoſum ad cubile vſque latebramque beſtiolæ, humo penitùs egeſta, veſtigant atque aperiunt. Verumenimuero, quia, quàm hebeti eſt viſu, tam acuto eſt auditu talpa, foſſionis etiam remotæ ſonitum tenuiſſimum ſub denſo ſurdoque elemento liquidè exaudit; atque, antequam in anguſtias adigatur, nouas ad fugam vias vngue roſtroque ſcalpens humum regerit in ſummum aggeratque. At, cum prope à præda venatorem eſſe ex emoto ſolo percipit, protinus diuque conſiſtit; ne ſcalptura capturam pariat. Ea re callidi venatores vnam ſæpe alteramue horam immoti ceſſant, vt diuturna quiete abſentiam ſimulent. Decepta demum longa ceſſatione

beſtiola ſuum properè opus adurget, roſtroque ſuffoſſam irrequietis pediculis terram eiectat in cumulum. Tunc enimuero inſidiatores ſubita manuum impreſſione emoto mollique cum ſolo talpam extrahunt; arreptaque ipſius ceruice, aure, caudaue, prædam, ne ſe mordicus vlciſcatur, pedica impediunt; captiuamque in herile Capitolium referunt mercenarij triumphatores. Ipſe præterea villoſo holoſerico mollior animalis huiuſce villus, inter pellitarum veſtium delicias vendibili mollitie ac nigritia expetitus, opima victoribus frequenti quæſticulo ſpolia repræſentat. Ita belluino bello lentè profligato ruſtici Fabij, fabis vtique victitantes, agreſtem nobis cunctando reſtituunt rem. Hîc & placet, & decet laborioſo parabile, permoleſto iucundum attexere inuentum. Ollam fictilem, palmos binos, aut vnum & ſemis altam loco talpis obnoxio ſumma tenus humo, aut paulò inferiùs totam infode; viuam talpam in eandem ollam demitte. Illa, vbi diuturnæ lucis intolerans neque latibulum fodere præ vaſis duritie, neque præ altitudine ac læuore vlla ex parte poteſt euadere, tinnulo grunnitu calamitatem dequeſta finitimas talpas ad commiſerationem opemque penetralibus è cauis contrahit. Videas non ſine riſu totum ſubinde agrum ſcatere nigellis tenebrarum ſororibus, quæ, quò nota vocat querela, cæcitate duce perreptantes in lubri-

cum

cum decipulum alia ſuper aliam incidunt; atque identidem creſcente cadentium ſtridore, cæcarum captiuarum atratus chorus tragicam intra ollæ caueam diſſona grunnit ſymphonia. Nec ante iſti cæculi Homeri ſuorum Iliada malorum flebiliter canere deſinunt, quàm penitùs oculos in vindicis mortis æterna nocte præcludant. Diceres canoros in funere cycnos, niſi ſtridor & color obſtaret. Vernis hæc menſibus tempeſtiua præſertim captura eſt; cum genitalis annus ad societatem animantes extimulat; cum cæcus amor cæcos aſſeclas facilè in præceps trahit. Quanquam ex facili talpæ totius quoque anni ventoſo ſtatu capiuntur, quo frequentiùs & cuniculos agunt, & humo egeſta cumulataque ſe produnt. Quòd ſi cæca feritas adeo nocet; quid faciet oculata? Quamobrem aduersùs nocentiſſimè fœcunditatis mures implacabile bellum ſuſcipiendum eſt; ne, ſicut agreſtes prædantur fruges, ita vrbanos populentur flores; neue ſicut olim Gyari Troadiſque incolas fugarunt, ita nunc hortorum colonos extermінent, vt impigro ipſi dente hortos colant. Si tanta ipſis furandi dulcedo eſt, vt apud Chalybas duriſſimum ferrum furtim arrodere ſuaue ſit; quidni teneræ radices, fœtæ floribus matres, furaciſſimam ingluuiem timeatis? Atque vtinam, ſicut in aurarijs fodinis iſtos auri voraciſſimos Craſſi nepotulos iuſtiſſimi exactores tanquam repetunda-

Pli. l. 10. c. 65.
Id. l. 8. c. 29.
Id. l. 8. c. 57.
Id. ibid.

Digitized by Google

rum reos exenterant, vt illuſtre furtum repetant; ſic nobis liceret aluo diſſecta corroſæ floriferæ radicis integrum furtum educere. Sed hæc vindicis auri prærogatiua eſt, vt nimis auida viſcera dilaceret. Age igitur veteres nouaſque machinas contra mures, hortorum lemures, adhibeamus. Quoniam verò murium alij vrbani, quos oculorum, auriumque, atque adeo totius corporis menſura liberalior, caudæ quoque longum ſyrma nobilitat; agreſtes alij, quorum cum reliquum corpuſculum, tum præſertim oculos, aureſque, necnon caudæ appendiculam inſigni breuitate diſtinxit curta ruſticitas: ab vtriſque floriferæ radices defendendæ ſunt; ab illis, quas domus; ab his, quas humus occultat. Domeſticos mures, ideſt familiares fures, apud eundem Conſtantinum Cæſarem grauis author, & vltor Paxamus hiſce ſupplicijs mactat, pœnis multat, terriculis fugat. Polentam ſemine ſilueſtris cucumeris, helleboro nigro, & colocynthide, aut certè helleboro ſolo medicatam offert. Murium cauernulas querneo cinere ſaturat, vt nocenter aſperſos ſcabies occupet ac perimat. Ferream ſcobem fermento admiſcet, qua deuorata diſpereant. Adeo ferrum vel ſine vulnere interficit. Eoſdem perdit rubi radice cum butyro, pane, caſeoque commiſta. Idem ex veteri vſu album helleborum, & cynocrambes corticem tuſum cribratumque cum polenta,

Mures vt profligandi. *De Agric. l. 13. c. 4.* *Pallad. l. 1. tit. 35.*

lenta,

lenta, & ouis, & lacte confundit ac ſubigit; eamque intritam in ipſorum foramina immittit. Vbi moderatiùs punire libet, tithymalum contuſum cum polenta ex mulſo propinat. Ita vel in tenebris ad furtum perſpicaces excæcat, hoc eſt lepido miraculo è muribus talpas facit. At verò ſuis è latibulis relegat ac fugat, quos ſimul chalcantho, origano, apij ſemine, ac melanthio, vel ſeorſum hæmatite lapide, aut viridi myrica ſuffumigat. Sed efficaciùs territat abigitque vniverſos, cum captum quempiam detracta capiti pelle dimittit: timent enim reliqui, ne ſibi quoque cum chariſſima cuticula muris facies exuenda, & ridiculè recutita Marſyæ larua induenda ſit. Horum contra mures medicamentorum pleraque docet Anatolij quoque, ac Tarentini de horreo liber. Illud præterea affirmatiſſimè ſcribit Anatolius, cui Didymus ſubſcribit, ſi ſpiſſam amurcam in æream peluim infundas, atque medijs in ædibus noctu conſtituas, omnes tum incolas tum accolas mures & conuenturos, & adhæſuros. Agreſtium murium contactum radicibus defendes, ſi eaſdem, antequam obruas, Apuleij conſilio felle bubulo contingas. Multò tamen præſtat per caniculares dies cicutæ ſemen cum helleboro polentaque miſcere, aut anguini cucumeris, vel hyoſcyami, vel amygdalæ amaræ, atque hellebori nigri æquas partes contuſas ex oleo ſubigere,

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 13. c. 5. Pallad. l. 1. tit: 35.

re, atque ita intritas in cauos murium indere: hæc enim eſca ocyſſimum eſt veſcentibus venenum. Qui verò vetuſtiſſimum in Bithynia rei periculum fecerunt, pro certo affirmant roſei nominis rhododaphne murium aditus tam nocenter occludi; vt ipſi mures, dum in exitu nituntur, admorſis ijs, quæ obſtant, miſerè moriantur in roſis. Exitialibus hiſce medicaminibus addit Palladius agreſtis cucumeris & colocynthidis æquè noxiam ſuffuſionem. Cæterùm gnarus cum primis ac prudens naturæ Plinius vel herbaceis vel alijs parabilibus armis murinum bellum ita profligat. Denticulatos hoſce furunculos helenio herba, & nomine pulcherrima, & re alioqui ſaluberrima, contrita enecat. Chamæleone, ſiue ixia, addita aqua & oleo, eoſdem contrahit ac ſimul exanimat, niſi protinus aquam ſorbeant. Simo itidem herba vel fugat, vel cauerna præcluſa extinguit & ſepelit. Decocto anguino ſiue erratico cucumere ſparſa ſemina ab ipſo liberat noxio contactu. Cinere muſtelæ aut felis diluto, vel decoctarum aqua ſemine conſperſo muſculos procul abigit. Adeo furti reos vindicis vel extincti ſolus odor externat atque exterminat. Vnum denique ſoricem caſtrat & emittit: vt vnus emaſculatus complures in fugam vertat maſculos muſculos. Adeo brutæ quoque, omniſque grammaticæ indociles animantes odere neutrum genus. Sic antiquitas pro-

ibidem. *l. 21. c. 21.* *l. 21. c. 18.* *l. 21. c. 21.* *l. 20. c. 2.* *l. 18. c. 17.* *l. 30. c. 16.*

tized by Google

proluſit in mures; ſic poſteritas debellat. Muſcipulas inſtruit multiformes. Inter has ea præſtantiſſima habetur, quæ gemino artificio vtrinque captioſa eſt. Liceat hic citra curioſitatis affectatæ notam rem hac ætate notiſſimam particulatim deſcribere, cuius artificium reliquis aduersùs mures excogitatis machinis decet anteferri. Tabellis plerunque fagineis curioſè læuigatis in capſulæ ſeu domunculæ oblongæ modum compingitur facie quadrangula. Tabellarum altera pauimenti loco ſuppoſita ternas ſuffulcit erectas in parietes, & nonnihil prominet in gradum; altera lacunaris inſtar ſuperpoſita modicè porrigitur in ſubgrundas. Oſtiolum claudit cataracta ſiue foris pendula, quæ geminos vtrinque ferreos annulos tenuiſſimis è ferro clathris inſertans breui lino de longiuſculo vecte, ceu tollenone ſuſpenditur. Vectis hic ab ea parte, qua cataractæ adnectitur, craſſior paulatim ita gracileſcit, vt in mucronem deſinat. In media ſuperiore tabella defixus eminet cuneus bifurcus, qui vectem ferreo filo traiectum ideo intercipit; vt ille ſuſque deque verſatilis cataractam attollat ac deijciat. In eadem extrema tabella ſub extremo vectis mucrone foramen ferream lineam tranſmittit tranſuerſæ foraminis ferreæ lineolæ ad retinaculum circunuolutam, nec non ſumma parte reduncam, ima hamatam; vt ſuperior vncus extremo vecti cataractam attollenti leuiter hæreat, inſe- Muſcipula:

inferior hamus eſcam tenaciter teneat, quam vbi ſubrepens muſculus auidè ac mordicus arripit, repentè reducto ſuperiore retinaculo cataractam in ſuam deijcit ruinam; incautæque gulæ reus popinam ſibi vertit in carcerem, mox, geniali ac ludibundo carnifice fele, ridiculum ſaltuatim ſupplicium luiturus. Poſticum decipulum quò ſimplicius, eò funeſtius eſt. Vnica laxior a tergo affixa tabella capaci murini capitis humili foramine in orbem feneſtratur. Satis intus inſidijs patet non ita magnum angulare ſpatium, quod in obliquum ſtatuta muſcipulæ anterioris tabula relinquit. Ima foraminis ora ternis eminulis ferreis aculeis armatur. Extimus itidem ex ferro radius partim à ſumma tabella ad imam latè recuruatus affigitur, partim ijſdem aculeis tranſuerſus libero ductu protenditur, cuius apex paulùm vltra foramen porrectus ferrea linea ſupraque infraque foramen reflexis apicibus tabellæ infixa cancellatim includitur. Funiculus ligneum cuneolum radio adnectit; quo violenter ad ſummam vſque ferreæ lineæ curuaturam in nerui morem adducto, altera cunei extremitas tenui lino alligata ſummæ tabellæ imponitur, vnco ſupponitur altera eius ſimillimo, quem in priore muſcipula deſcripſimus. Hic etiam inferiùs hamatus ſubdolam eſcam offert, qua vixdum auido dente contacta emotaque, cuneus repente lapſus ex vnco radium laxat: ille magno im-

petu

petu ruens interceptum lurconis caput & ſubiectis aculeis affigit, &, ſupra quàm auiditas cuperet, infelici epulo ſiſtit. Sed, quoniam prodigioſæ fœcunditatis beſtiolas muſcipulis fallere anceps ac lentus ludus eſt, ipſa ſub eſculentis illecebris latentia præſentiſſima venena in perniciem irritantur; in quibus auripigmentum ſiue arſenicum, vtpote parabile, vſitatum admodum eſt. Equidem venenata iſta remedia ijs relinquo vſurpanda, qui non metuunt, ne guloſi prægustatores mures tum eſculenta tum proculenta contagioſo contactu halituque ſuos vlturi venenarios inficiant. Tutius ego medicamentum ſuaſerim, vitrum modicè tuſum, aut gypſum recens in farinam ſolutum, vtrunque verò cum caſeo, ſiue cum alio quopiam muribus expetito cibo ſubactum, ac per infeſta loca in paſtillos digeſtum. Illud enim anguloſis aſperiſque puluiſculis molliſſima viſcera erodit, inſanabilique dolore lancinat; hoc celerrima concretione lapideſcens prææcluſo ſpiritu ſtrangulat; neutrum autem contacta cibaria venenat. Sed cur domeſticas venatrices, feles indictas præterimus? Præ cæteris probantur colore leucophææ, pallida fuſcaque varietate virgatæ, prædatricibus nimirum tigribus, vt forma, ſic indole ſimillimæ, quæ à Syria originem & nomen trahunt. Iſtas enim, vtpote calida è regione propagatas, temperatior ſanguis ad manſueſcendum dociles, ad venandum ſedulas facit. Legendæ

Optima felis forma.

Carda. De rer. variet. l. 7. c. 33.

gendæ ſunt ore toruæ, pectore toroſæ, pedibus amplæ, toto corpore grandiuſculæ, hoc eſt leoninæ magnitudinis generoſa breuiaria, vt ſeſquipedales hoſtes aggredi, ac fruſtillatim comminuere ne pertimeſcant; natura mares, vt viriliter vim audeant in mures; arte ſemimares, ne foris amicas ſequioris ſexus feles, quàm domi infenſos muſculos, auidiùs conſectentur; docilitate cicures dominiſque tractabiles, non efferæ atque vncinatis vnguibus ſanguinariæ mimæ; aſſuetudine in ipſis procul excretis ſordibus mundæ, non in medijs ædium munditijs ſpurcificæ; educatione vigilaces, non ſolidum diem noctemque ſtertentes; fidelibus excubijs totam domum perluſtrantes, non latentis ſub cinere igniculi ſeſſiles cuſtodes, Veſtalis nempe ſuperſtitionis hæredes; parco denique vilique cibatu ita famem tolerantes, vt hoſtilibus rapinis emeritæ veſcantur, non herilibus damnis inexplebiles ventres immeritæ diſtendant. Sin autem iuuat lepido facilique miraculo furacem murem transformare in vindicem felem, ſic facito. Denos duodenoſue maiuſculos mures viuos capito; captos in amplum, atque ab eſculentis prorſus vacuum vas, ſeu fictile ſeu ligneum, includito; idem vas, ne quod pateat effugium, probè operculato; vnum tamen exiguum relinquito ſpiramentum, vnde, quid intus rerum agatur, arbitreris. Et rabidi quidem fame ſtimulante captiui mutuo ſe morſu

ſu

Digitized by Google

ſu abſument. Tu verò ſubinde quot ſuperſint explorato; vbi vnum reliquum eſſe compereris victorem, & conſanguineæ carnis Thyeſten, continuò per ædes liberum emittito. Is enim murina efferatus carnificina nihil tale ſuſpicantes cognatos mures ad vnum omnes fele felicior, quia fallacior, breui iugulabit ac perdet. Adeo fames degenerat in furorem. Ita vltimo ſupplicio multatis domeſticis latrunculis, ipſum iterum capito atque occidito carnificem; ne, qui generi ſuo non pepercit, in rem tuam eſcariam inſaturabili voracitate graſſetur. Poſt tragicam Thyeſtæ carniuori fabulam ab vno muſculo cum plauſu datam, naſcentis è dentium ſatu armatæ multitudinis, mutuis ſeſe vulneribus concidentis, cruenta ſpectacula ferro concolor murina natio inſtaurabit; ſi ſcobem æris Cyprij cum fallaci pulticula deuorarit. Mox enim in rabiem acta è ſatis dentibus extitiſſe videbitur, velut olim armis pugnans fabuloſa terræ filia iuuentus; quia ſeſe morſibus inuicem lacerabit. Denique, vt vniuerſi domeſtici mures domi naufragium faciant, oris anguſti turgidique ventris vas oblongum & peramplum aqua ita oppleto, vt à ſummo labro palmum circiter diſtet; aquæ ſummam partem fluitante acere, ſiue ſupernatante gluma integito; triticeam farinam, caſeique fruſtula vel ſcobem inſpergito. Tum verò mures odore pellecti, ac ſolidam aquæ ſuperficiem

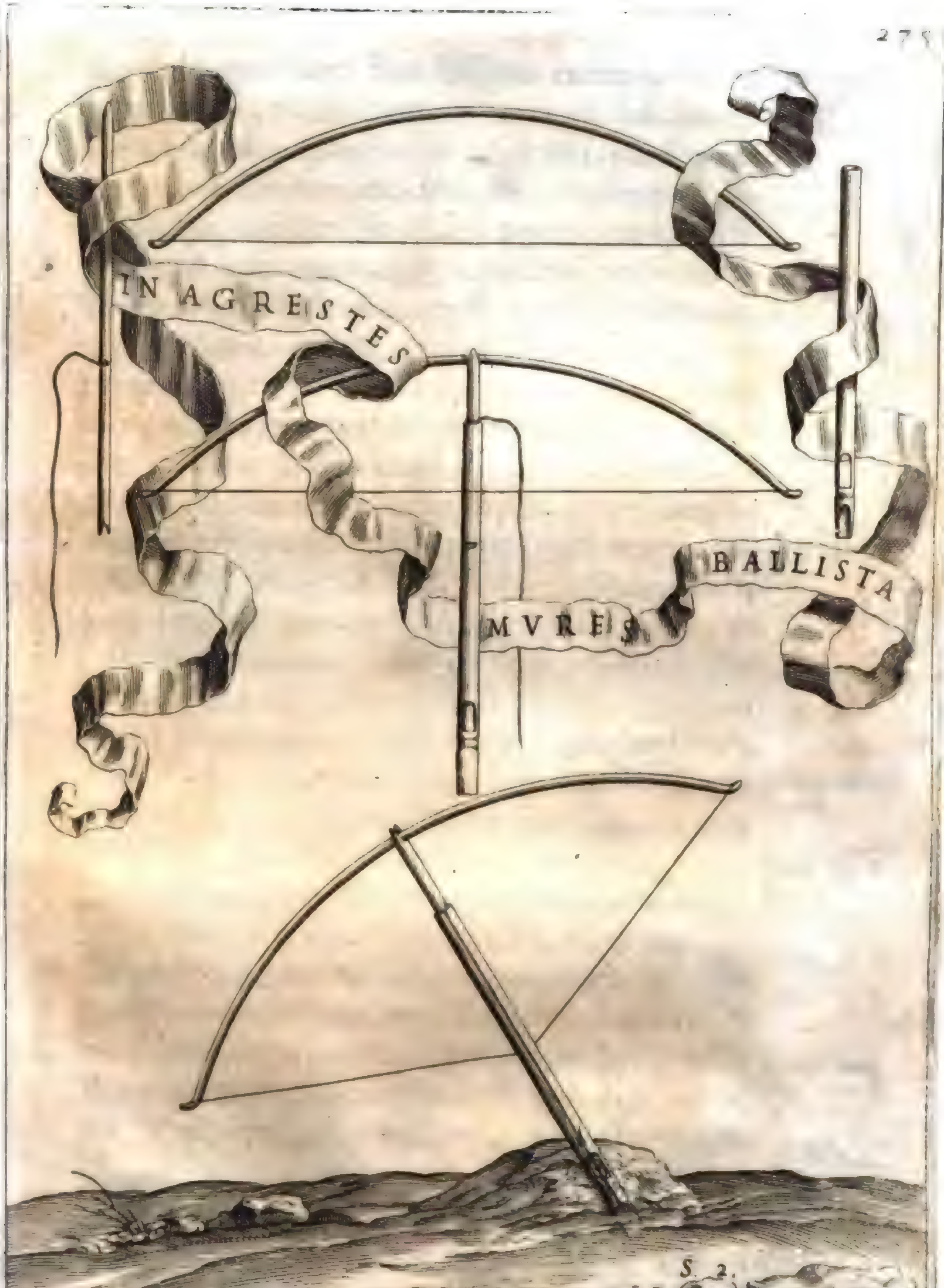
ciem rati prono impetu ſaltuque in eſcam ferentur: ſed incautis exitiali ſyncopa caſeus vertetur in caſum, liquido elemento grauia non ſuſpendente veſtigia. Ades iam animo genialis hortorum colone, & aure facili riſuque liberali lepidiſſimam ruſticorum murium capturam accipe. Circunuoluta membrana, quam Pergamenam appellant, plurimos turbinetur in cucullos circumplicatæ partis oræ conglutinentur, vel conſuantur; pars verò ad hiatum eminentior pro murini capitis magnitudine in orbem æqualiter attondeatur. Hi cuculli, demiſſis ad imum caſei nuciſue iuglandis fruſtulis, ſummiſque lateribus intrinſecus viſco circunlitis, in ſcrobiculos paulò laxiores, propter murium foramina ſparſim effoſſos, ſereno cæli, arido terræ ſtatu ore tenus defodiantur. Fiet enim, vt eſcaria illecebra decepti vaguli mures tota capita induant in cucullos; ac tenaciſſimè adhærente viſco, dum cæco ingreſſu perreptant, virgarum ictibus debilitati à veſtigatoribus, nullo negotio capiantur chartacei monocerotes, ſine vulnere capite diminuti. Iam verò tempus eſt, quamuis puſillos, agreſtes hoſtes arcu petere ac balliſta. Et hic ſanè arcus arcuatæ pedicæ, qua ficedulæ falluntur, non abſimilis tum maximè vulgatus eſt, tum minimè operoſus. Vt autem maioris operæ balliſtas conficias, virgas duriuſculas in complures arcus recuruato; lineum neruum ſingulis prætendito; graciles arundines duode-

Balliſta in mures.

duodenos quindenoſue digitos longas in geminam cuſpidem ordine oppoſito bifurcam exacuito: ſupra cuſpidem alteram ad quinque digitorum interuallum arundinis vtrinque perforata craſſitudine ita funiculum traijcito, vt alterum laxius foramen funiculi nodum extremum intra inanitatem ipſius arundinis admittat, ex anguſtiori altero funiculus totus propendeat. Ad hæc laxioris arundinis, quæ gracilem priorem cum funiculo capiat, palmare internodium ſub ipſis nodis præcidito, vt ſumma pateat pars, imam genicularis cartilago tenui ligno inareſcens penitùs occludat: ab ipſo ſtatim geniculo binas è regione feneſtellas muſculis peruias aperito: ſupra iſtorum foraminum alterum à ſummo arundinis ore quaternorum interuallo digitorum tranſuerſam crenam altè imprimito, inſerendum intenti arcus neruum excepturam: in laxiorem arundinem eundem gracilem calamum ſic demittito, vt traiecta funiculo pars imo ſit propior internodio, ipſe verò funiculus ex ore ſummo laxæ arundinis cum gracili calamo ſimul emineat: arcum gracili præfigito: neruum crenæ inſerito: funiculum elato intentoque arcu eò vſque adducito, donec ima calami cuſpis ad feneſtrati foraminis, quod ille obſtruebat, ſummam partem reuocetur: funiculo ipſi, vbi foraminis initium attingit, herbaceam tæniam adalligato: eandem ante medium foramen recto obiectaculo ductam ſub imum latæ

arundinis nodum reflectito: muſcipulam hanc ſic aptato, vt modicè prono depactoque in terram cum herbeo vinculo arundineo nodo, quà liberum eſt ab herbulæ mora foramen, agreſtis muſculi cauernulæ continuetur: ne quis autem hinc atque hinc exitus pateat, vtrunque latus aggerata humo ſaxuliſque congeſtitijs obſtruatur. Ita muſculus in egreſſum obnitens, extrinſecùs obiectæ herbulæ retinaculo prærοſo, in ſuum caput iam arundinis cauo inſertum cuſpidem biſulcam arcu premente ruituram laxat; ſibique, dum maximè conſulit, minimè cautus vitæ filum cum herbula recidit.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ne principis horti funeſtiſſimo exemplo hortis omnibus execrabilis anguis in herba ſubdolè lateat; ſicut olim in pomo,ita nunc in flore crudeliter niteat; cum floriferis radicibus ſeſe importunus defodiat, calida in latebra hibernaturus; cum germinibus horrendus erumpat, tepido ſub cælo vernaturus: vramus galbanum, cerui capræue cornua, caprinas quoque vngulas & pilos, iuniperum, radices lilij, ſtyracem, naſturtium, & rutam ex veteri; at ex recenti conſuetudine corium vetereſque calceos, ranas quoque luridas rubetaſque fugaturos, & quicquid odoris grauitate diſpellit, accendamus: tribulum herbam ex aqua tritam immittamus in latibulum: inimiciſſimam ſerpenti fraxinum, ſi locus ferat, aſſeramus: amiciſſimam hederam, & ſaluiam diſtineamus. Ne rei hortenſi etiam improbulæ auiculæ, dum ſeſe ſicco puluereoque à longa ſerenitate ſolo perfundentes plumam pennaſque emundant, atque (vt Epheſius Heraclitus ait) dum puluere lauantur, ſuffoſſis vbique foſſulis hortorum plana ſubuertant, neue teneros florum thallos defringant: allium ſponte naſcens in aruis, quod Alum vocant, ne regerminet, incoctum, ſicut priſci ſolebant, in hortis exponamus; vt quæcunque deuorauerint aues, continuò ſtupentes & conſopitæ manu capi facilè poſſint. Ad earundem ſtuporem capturamque lappæ ſemina ingeramus: herbæ quinquefolio ſimillimæ, quam à foliorum

Remedia in ſerpentes, & rubetas.

Conſtant. Pog. De Agric. l. 13 c. 8.
Pallad. l. 1 tit. 35.
Plin. l. 8. c. 32.
l. 28. c. 10.
l. 24. c. 8.
l. 12. c. 17.
l. 20. c. 13.
l. 16. c. 13. & 34.

In auiculas.

Apud Colum. l. 8. c. 4.

Plin. l. 19. c. 6

Io. Bapt. Portã Mag. natural. l. 15. c. 8.

Apul.

Digitized by Google

numero heptaphyllon,nouoque vocabulo tormentillam nominant, valido vino incoctæ fruſtula cum eſculentis ſeminibus per hiemis præſertim frigora niueſque obijciamus: cum hordei granis pultem ex hordeacea farina, hyoſcyami ſeminibus, & felle bubulo temperatam apponamus: hordeum itidem cum hyoſcyami ſeminibus & muſcarijs fungis in pulticulam permiſtum offeramus: triticum, aliudue auibus expetitum ſemen cum aqua ſeu vino ſtillatitio, cum quorum alterutro prius aut ſimul nigrum helleborum inferbuerit, inferuefactum aſſiccatumque ſpargamus: aueſque obſtupefactas aceto roſtris affuſo, ſi libuerit, excitemus: eaſdem (quod ruſtici noſtrates ſolent) ingrato ſulphuris ſuffimento abigamus; vel priſco nouoque more mortuarum auium mobile terriculum ſuſpendamus, vt viuæ metuant, ne ſibi quoque ipſis pendulo ſupplicio vacillandum, hoc eſt ſine vita volitandum ſit.

Contra minutos hoſtes machinæ.

CAPVT IV.

HVc recidit humani faſtigium dominatus, vt præſtantiſſimum hominum genus cum belluinis Pygmæis, & quidem ancipiti infelicique nonnunquam exitu, belligerare neceſſe habeat. Hinc, tanquam cum Gigantibus de-

præ-

Digitized by Google

prælaturi, pro pulcherrima chariſſimaque florum natione contra vermiculos operoſas naturæ artiſque machinas expedimus. Adeo quodcunque monſtrum, quamuis exiguum, ad iniuriam magnum eſt. Te verò manet in primis eruca, te limax, inexplebiles florum paraſiti, par ſceleri ſupplicium; vt vnde innoxiæ apes delibant vitale mel, vos feri fures lethale fel deguſtetis. Et erucam quidem auido morſu folia floreſque abſumentem, ſubterraneo ingreſſu hærens radicibus ſolum ſubuertentem, venenato contactu plantas adurentem ſic arcebat antiquitas. Spargenda ſemina herbæ, quæ ſedum appellatur, ſucco, vel ipſarum erucarum ſanguine madefaciebat: frequentiùs tamen, vtpote paratius remedium, adhibebat puluerem, qui ſupra cameras inuenitur, vel etiam fuliginem, quæ ſupra focos tectis inhæret. Pridie igitur, quàm ſatio fieret, alterutrum cum ſeminibus commiſcebat, & aqua conſpergebat, vt ſuccum tota nocte combiberent; ſic macerata poſtero die ſerebat, ac plantarum incolumitatem percommodè tuebatur. Sin erucæ natæ iam eſſent, decocti abſynthij, ſedi, aut marrubij ſuccum inſpergebat: palo imponebat in hortis equæ iam fœtæ, aut etiam aſinæ caluariam: fluuiatiles cancros pluribus in locis intra hortos vel ſuſpendebat, vel clauis configebat: ſcillæ bulbis aut ſuſpenſis, aut conſitis minutas haſce peſtes auertebat: ſanguineis virgis ea tangebat, quæ nollet ob-

In erucas.

Colum. l. 10. & 11. c. 3

Pallad. l. 1. tit. 35.

Plin. l. 19. c. 10.

Colum. ibidem.

Pallad. ibid.

noxia erucis eſſe. Cæterùm locuples inter Græcos author Anatolius beſtiolas eaſdem fugat vitigineo cinere aqua triduana inſuccato, plantiſque hortenſibus aſperſo; vel bitumine, ac ſulphure, aut etiam fungis ſub nucis arbore naſcentibus ſuffumigat; uel ficulnei cineris lixiuio ſemina præmacerat; vel alterius horti captis erucis, & aqua cum anetho decoctis refrigeratiſque hortos inſpergit: ſed attentè cauet, ne aqua illa malefica faciem manuſue contingat; vel certè vrinam bubulam, & amurcam pari menſura miſtas feruefacit, atque vbi mox refrixerint, medicato imbre germina omnia irrorat; vel tandem veſpertilionis fimum, atque allij fuſticulos per vniuerſa horti ſpatia comburens erucas latè diffuſo nidore præfocat. Virides erucæ ſunt, quas cum Heſychio doctiſſimo grammatico, atque cum Vlyſſe Aldourando græcas Theophraſti praſocurides eſſe conijcimus, hoc eſt porricidas, nec non floreæ pulchritudinis parricidas. Dira hæc animalia ita veteres coloni Diophanis conſilio inſectabantur. Veruecis recens occiſi ventriculum ſuis adhuc ſordibus plenum eo in loco, qui beſtiolis iſtis maximè ſcateret, humo leuiter obruebant. Poſt biduum ibi animalia hæc aliaque gregatim coacta reperiebantur, quæ vel aliò deportabant, vel eo ipſo in loco, ne rurſus erumperent, altiſſimè defodiebant. Hoc bis vel tertiò cum feciſſent, nocentium beſtiolarum genus

l. 2. de Inſect. c. 4.

Pallad. ibid.

nus

nus omne peſſundabant. Verùm de veterum tam multis vnum poſteritas in primis probat, vſurpatque remedium; manu videlicet erucas colligit, vel matutinis horis hortenſes frutices ſuccutit: vt, dum adhuc nocturno frigore torpent, facilè decuſſæ protritæque frigida penitùs morte torpeſcant. Poteris quoque galbanum, aut caprarum vngulas, aut cornu ceruinum à ſecundo flatu auerſus incendere, vt abigas; vel florum cæſpites ac thyrſos intortis paleis coronare, quibus, velut obiectis laqueis, ſubrepentes erucas implices, atque à cæpta via reuoces. Debes præterea, quæ poteris inueſtigare, folia in ſeſe conuoluta, atque intus araneoſa lanugine obducta comburere, quippe quæ erucarum oua concludunt, verno Martij menſis tepore noxios fœtus excluſura. Si conſitum fictile ex humo perforata, ex ambeſi folij floriſue acciſis reliquijs verminare, atque erucis infeſtari animaduertimus, pigeatque inteſtinum hoſtem non ſine radicis incommodo curioſè peruenari; in amplum vas, quod frigida oppletum ſit, ipſum fictile quaternos infra aquam digitos demergimus, atque ad quartam horæ partem inſuccari ſinimus. Mox infuſi humoris intolerantes vermiculi plerunque emergunt; quibus occiſis vas educimus, conceptam aquam paulatim tranſmiſſurum. Illud autem periculo ipſo exploratiſſimum eſt, circunluente humore non modò radices non lædi, verùm etiam

Colum. l. 11. c. 3.

co-

eodem dilapſo emotam ſuſpenſamque ab intimo erucarum reptatu atque cuniculis humum ſalubriter denſari, & foramina conniuere. Aduersùs limaces & cochleas olim vel amurca recens, vel ex cameris petita fuligo ſpargebatur; nunc ipſas, vbi vel humida nox, vel antelucanus ros, vel auſtrinus dies, vel amicum ſubſtillum ad pabulum euocat, lentus noſtrorum colonorum ſpeculatus veſtigat, ac deprehenſas opprimit, ſiue (quemadmodum præmonui) deliteſcentes quà limaces, quà erucas relicta per veſtigia indagat, humumque cautè ſcalpit ac rimatur, vt citra plantarum iniuriam nocentiſſimas beſtiolas intercipiat. Neque enim tanti putatur eſſe (quanquam eſt, qui diſſentiat) obductam terræ cuticulam interſcindere, fibramque aliquam intercidere; vt vulnuſculis iſtis nocentiorum beſtiolarum interitus redimendus non ſit. Huc adde, ſub tellure ſumma plerunque defoſſas leui atque innoxia foſſione refodi: nec poſſe radicibus conſitas areolas, quemadmodum fictilibus medemur, circunfuſi humoris alluuie ab infeſtiſſimis vermiculis liberari. Ne lumbrici, ſordida terræ inteſtina, excitato egeſtoque ſolo nitidiſſimis in hortis turpiter exiſtant, neue æquiſſimas areas terebrent ac ſubruant, aut infelici complexu radices enecent & putrefaciant; humum fuge (vt priùs docui) humidam, ſtercoroſam, ac pinguem, vermium feraciorem, quàm florum: mediocrem verò

In limaces, & cochleas.

Pallad. ibid.

l. 1. cap. 4.

In lubricos.

l. 1. c. 6.

Digitized by Google

rò elige, cuius è cribraria farina perraros vermiculos (ſiqui tamen fuerint) & anguſtum incerniculum, antequam tranſmittantur, & fortè tranſmiſſos cauta incernentis manus excernet. Siquos autem largior pluuia procreauerit; pluuio cæli ſtatu nonnihil extantes, humentique auræ obuios penitùs extrahes atque mactabis. Nonnulli ante ſationem exitiali lumbricis vulgari lixiuia ſolum inſuccant. *Vlyſſ. Aldour. De inſect. l. 6. c. 6.* Sed iſtam arborum conſitoribus medicinam relinquimus, florum cultoribus minimè neceſſariam, vt qui cribro manuque hortenſi vermiculationi feliciter medentur. Ne quod tamen è validiſſimis tormentis intactum indictumque prætereatur; ſalſa omnia atque odorata ſic odit fugitque inſulſum hoc fœdumque animal, vt ad ipſorum contactum contrahatur ac pereat. Aqua etiam cannabinis folijs ac ſeminibus incoctis medicata ſi terræ affundatur, lumbricos ad ſuperficiem euocat, ſiue odoris illecebra obuios, ſiue odio fugitiuos. Sed nihil æquè fugat, ac viuæ calcis infuſu efferueſcens aqua. Hac ergo ex hortenſibus ſemitis (neque enim expedit areolas floribus obſitas præferuido liquore contingere) reptantia monſtra non ſine riſu ita exterminabis. In lumbrici foramen recèns immiſſa macerataque calce efferueſcentem, & venenatam aquam per infundibulum transfundes. Statim ille liquidam peſtem odoratus per aliud, & quidem diſſitum, foramen euadet. Ita reliquos

mea-

meatus ſi potentiſſimo liquore perfuderis, totum latè hortenſium viarum ſolum citra ſumptuoſam artificum operam opere vermiculate ridiculè diſtinguetur. Vt è conſita fictilis humo abditum & penetralem lumbricum elicias; in dehiſcens foramen ſurculum immittito, leuique percuſſu idem vaſis latus aliquandiu tundito: mox alia ex parte lumbricum erepere videbis. Terreſtres aſcarides, ideſt ſubterraneæ peſtes, ac breuius alterum quà candidi, quà lutei, quà nigri coloris lumbricorum genus, quòd ſubſectis fibris plantas enecant, prioribus lumbricis nocentiores ſunt. Omnium verò vermium, vt maximus, ita nocentiſſimus eſt cucurbitarius vermis, qui cucurbitarum ſemen arrodit, nomenque ſurripit; vt noſtrate vocabulo latinis auribus peregrino Zuccarola nominetur. Vtrique occulto malo ſic medere: Vbi plantam demiſſo capite languidam, amiſſo virore pallidam ægrotare animaduerteris; humo ad radices vſque cautè charioſeque effoſſa, edacem morbi cauſam, ne illic vltrà ſæuiat, alioue ſerpat, extingue. Vt vermiculos, quos à cauda bifurca Forficulas appellamus, ſimul plurimos excipias, humi ſurculum ofſigito; hircinum cornu, vel ſuillam vngulam, vel arundinis laxum internodium ſuo supernè tantùm nodo diſtinctum præcluſumque, nonnihil à ſolo ſublime imponito: vermes enim latebricolæ in eam ſeſe confertim latebram conglobabunt.

Id. ibid.

In vermiculos bifurcæ caudæ.

Iam

Digitized by Google

Iamverò cuniculatim ducta circunfoſſura ſuſpenſis, frequentique morſu exeſis ſeminibus pernicioſiſſimas formicas (vt Theocritus ait) numeroque modoque carentes quis qua potentia in ſingulis agminibus exterminet vniuerſas? Ipſe bellicoſus Imperator Conſtantinus Pogonatus, terra marique victor, poſt Arabes Sarracenos debellatos formicinum bellum ſuſcipere, tanquam principes Myrmidonas expugnaturus, ſibi cenſuit glorioſum. Igitur ex Bithyni Diophanis ruſticæ rei conſultiſſimi conſilio hiſce præceptis poſteros colonos veluti conductos milites armat in iſtas exiguas quidem, pugnaciſſimas tamen leuis armaturæ beſtiolas. Si captas, inquit, formicas aliquot vſſeris, reliquas fugabis. Quanquam ego ignem, belli terrorem maximum, atque adeo vnum renaſcentis hydræ domitorem, ad fœcundiores hydra formicas penitùs fugandas profligandaſque inualidum eſſe frequenti periculo comperi; quippe qui torre ac face non ſemel armatus quò plures perurerem, eò pluribus ſolum ſcatere cernerem. Quamobrem ideo contempto igne cæterarum generoſiſſimas Romanas eſſe formicas exiſtimaui, quòd popularem ſuum Scæuolam æmulentur. Præcipere pergit Imperator: Formicas è cauernulis exturbabis, ſi cochlearum vacuas teſtas cum ſtyrace vſtas comminutaſque ipſarum agmini aſpergas. Peræquè abiges, ſi contuſi origani ſulphuriſque puluiſculo foramina oppleas. Si formicam

In formicas.

In Syracuſan.

De agricult. l. 13. c. 10.

Pallad. ibid.

cam

cam è gregalibus vnam ſuſtuleris, reliquæ vltro latebram relinquent; Græculæ fortaſſe: noſtrates enim adeo meticuloſæ non ſunt, vt vnius exitio vertantur in fugam; nec adeo modeſtæ, vt loco decedere, & concedere dominis velint. Si cedria exteriores cauos circunleueris, hortenſes areolas formicæ non ingredientur. Si Cyrenaicum ſuccum, ſiue laſer oleo dilutum ipſis affuderis, omnes ad vnam interimes. Si radicem ſilueſtris cucumeris, aut ſilurum, præcipuè Alexandrinum, lento vapore ſuccenderis, inimica ſuffitione mactabis. A floriferis verò fruticibus arbuſculiſque audaculas prohibebis, ſi trunculos alba terra rubricaue circunſcripſeris; ſi lupinis amaris in aqua tritis aut incoctis, vel felle taurino & pice cum amurca temperatis, vel certè confuſa pice cum rubrica, vel permiſto laſere cum aceto illeueris; aut ſi poſtremum hoc medicamentum in foramina ipſa condideris; ſi præterea caudicibus ſilueſtre origanum, *Pli. l. 17 c. 28.* circunpoſueris; ſi albam lanam circundederis; ſi coracinum piſcem de arbore ſuſpenderis, quo iuxta in vnum locum congregantur. Atqui ſi denſa hedera caudices obligaueris, poſt paulò formicas, imò & ſcarabæos hederacea ſub vmbra torpidos, ſupplicioque opportunos inuenies. Ita magnus contra formicas militat Imperator, cui priſci ſapientes haſce ſuppetias ferunt. *Pli. l. 19 c. 10.* Limo marino, aut cinere formicarum foramina obturant; efficaciſ-

ſima

Digitized by Google

ſima heliotropij herba, aut rubrica & cinere in aceto intritis formicas ipſas enecant; aquam diluto latere crudo ijſdem ingratam affundunt. Si foramen habent in horto, cor noctuæ admouent; ſi foris irrepunt, totum hortenſe ſpatium cineris aut cretæ candore denotant. Ne floriferas in arbuſculas conſcendant, rubrica & pice liquida imos caudices perungunt, quibus alij butyrum admiſcent, vel vnica perfundunt amurca; lupino trito cum oleo fracibuſue radices oblinunt; vel bitumen cum oleo incoquunt, eoque truncos tangunt: ſuccum portulacæ cum aceti dimidia parte permiſtum, aut vini fæcem, peculiare ceraſo remedium ad floriferos caudices medicandos traduci poſſe oſtendunt. Aetas noſtra ſemeſo oſſe, ſiue quo alio eſculento illicio ſæpius in vnum coactas toties fallit, donec omnes aqua vel igne perdat. Cum præterea ſollicito excurſu recurſuque it nigrum campis agmen, & multiiuga ſcaturigine ebullit, è ramalibus ſtipuliſue parabili face occupat, iteratoque aliquoties ſupplicio tandem conficit vniuerſas: penetrales ipſarum cauos origano minutatim detrito implet: ſulphure ſuffumigat: tithymali cuiuſcunque decocto vtiliter inſpergit: papaueris lacryma aceto diluta perfundit, aut florum ſtylos inungit: ſulphuris ſelibram terreno in vaſe ad ignem liquefacit; adijcit ſalis factitij ex fæce vini concreta, quam Tartarum vocant, aut ſalis cinerum quadran-

Pallad. l. 1. tit. 35.

Pli. l. 17. c. 28.
Pallad. mart. tit. 10.
Colum. l. de arbor. c. 14.

Pallad. octob. tit. 11.

Petr. Bellon. l. De neglect. ſtirp. cul. c. 10.
Alexius Pedemont.

dran-

drantem vel trientem, hoc eſt ternas vncias aut quaternas; diu peragitans bene commiſcet, donec ea miſtura ſubrubeat; tum ab igne ſubtractam ſupra tabulam aqua madentem defundit; vbi iam induruerit, minutim conterit; ipſique in vitreum vas coniectæ, quantum aquæ fontanæ ſat eſt, affundit, eamque patitur aquam colorari; hoc denique veneno floriferarum ſtipites arbuſcularum circunlinit, aut ipſa formicarum agmina conſpergit; importunaſque beſtiolas vel interitu vel fuga exterminat. Curioſa quoque minutaque demolitione latibula & nidificia ſubruit, atque oua cum matribus vel protinus exurit, vel procul exportat. Noua denique forma fictile vas excogitauit, medio foramine ſupraque infraque peruium, in extremo autem ambitu canaliculatum. Intra hoc mediam ſerit arbuſculam; oppletoque aqua orbiculato canali, tanquam militari foſſa, formicinas diſtinet aggreſſiones. Sed argillaceum hoc propugnaculum (pace recentis induſtriæ dixerim) mihi non probatur.

Benedict. Curt. de Hort. l. 14. c. 5.

Quænam enim iſta calliditas eſt, vt hoſtem arceas, liberam plantarum adoleſcentiam coctili carcere, & figulari compede impedire? hortenſis æquoris inoffenſam ſpeciem teſtaceis offendiculis aſperare? cuniculis oppugnantes beſtiolas extimo munimento diſtinere? Quare poſitos in areolis flores præſcripta ſatis remedia defendent: quos autem in teſtulis collocaueris, ipſarum in pedibus, aut

ſup-

Digitized by Google

ſuppoſitis baſibus excauati canaliculi abunde præmunient, in quos, velut in elices ſiue ſulcos aquarios, aqua vel pluuia vel irrigua confluet, minutulis animalculis oceanus inſuperabilis. Si volatilis hortorum peſtis, locuſtæ in flores inuolent, hortatore Democrito, amaro lupino, aut ſilueſtri cucumere in muria feruefacto conſpergantur: è veſtigio enim morientur. Complures captæ vrantur: ſtatim enim reliquæ à nidore vertiginoſæ & caducæ partim occident, partim demiſſis alis venatorem expectabunt; vel, hic ſi deerit, à ſole corrumpentur. Confecto ex iiſdem liquamine, & quodam veluti garo effoſſi ſcrobes madefiant: breuì enim in ſcrobibus ſomno ſepultæ, funeri videlicet proludentes reperientur. Suſpendioſi veſpertiliones de celſiſſimis loci arboribus pendeant: & illo terriculo fugatæ minutæ harpyiæ procul auolabunt. Abſynthio, aut porro, aut centaurea in aqua tritis plantæ contingantur: & contactu edaciſſimæ beſtiolæ abſtinebunt. Denique matutinus indagator colonus nocturno adhuc frigore pigras ac torpidas inuadat: & citra veterum arma & machinas in exarmatis manibus volucri de hoſte victoriam poſitam eſſe fatebitur. Cantharides non hominum modò igneum, ſed florum etiam edax venenum (ſi Pamphilum audiamus) vel galbano cum veteri bubulo fimo, vel ſilueſtris cucumeris radice ſuffitas fugabimus. Quanquam recentium

In locuſtas.

Conſtant. Pog. l. 13. c. 1.

Pallad. l. 1. tit: 35.

In canthari-des.

Apud Conſt. Pogon. l. 13. c. 16.

ruſticorum experimento docemur, ne fugatæ redire ad iniuriam poſſint, callidè comprehenſas vtiliùs interimi. Sub hortenſibus teſtis defluente earundem humore concreti, iuxta floribus indecori, atque cultoribus periculoſi ſcorpiones ſæpe ſtabulantur. Humidis opaciſque locis gaudentes igne perſequere: vnius exuſti nidore cæteros exturba: latibula ſulphure, galbano, aſinique vngula, vel vnico ſerpyllo, ſerpentibus etiam atque ſcolopendris infeſto, ſuffumiga: ipſos præterea ſcorpios alligata imis fictilibus nuce auellana è Plutarchi monitu diſtine; ex recenti verò vſu ad patinam frigida oppletam allice, vt perdas: aut identidem teſtas loco dimoue, vt latitantes proteras. Virides pulices, qui roſeti teneros aſparagos, & virentes roſarum alabaſtros confertim obſident, nocentique attactu arefaciunt, atque adeo perurunt, acre acetum hyoſcyami ſucco admiſtum, pulicoſis olim oleribus præſcriptum remedium, enecabit. Eandem operam præſtabunt ſinapis, & rhododaphnes ſemina, ſi conferueſcant, &, cum refrixerint, affundantur. Sunt, qui doceant, floris odoratiſſimi parricidas olei graueolentis illitu, quod à ſaxo nomen habens Petrelæum ſiue Petroleum vocant, velut iuſto ſupplicio eſſe multandos. Aliqui ſabulonis, aut cineris iniectu deijciunt ac diſſipant. Alij tandem ſumma mollitie animalcula leui digitorum preſſu frictuque grauiter oppri-

In ſcorpiones.

Id. l. 13. c. 19.

Plin. l. 20. c. 22.

In virides pulices.

Pallad. l. 1. tit. 35.

primunt & elidunt. Fœdi vermiculi ſeu blattæ bulboſa radice formoſis lilijs quà ſatiuis, quà ſilueſtribus, quà noſtratibus, quà externis degeneri partu innaſcuntur. Hæ rubent ab ortu: ſed poſtquam folia floreſque cum ſcapis eroſere, nigreſcunt; ac semeſum liliaceæ plantæ cadauer tetra ventris proluuie inficiunt, depaſtoſque caules turpi facie relinquunt. Id ne fiat, ſuppoſito plantis linteolo recentes beſtiolas decute; atque, ne adoleſcendo conualeſcant, extingue naſcentes. Hiſce potiſſimis armis (nec enim omnia poſſumus, nec probamus omnes) maiorum minorumque, gentium incommodas hortis belluinas nationes ſingillatim vel vlciſcimur, vel depellimus: generatim verò atque vniuersè omnia reptantia monſtra ſic inſectamur, & proturbamus. Opium Cyrenaicum, ſiue laſer, melanthion, galbanum, hyſſopum, pyrethrum, peucedanum, ſulphur, cerui cornu, & capræ vngulam vnà contundimus: aſperrimo aceto perfundimus: in pilulas conglobata ſuccendimus, cruciabilemque fumum excitamus. Omnes itidem repentes humi beſtias galbano, ſandaracha, & butyro, ſiue adipe caprino ſuffitas procul à floribus amouemus. Inter odorata vnum ſtyracem adhuc inuenimus, cuius deuſti odore acerrimo vniuerſa ferme animalia, quæ vocamus ab inciſuris Inſecta, vaporemus ad fugam. Ne ſuam ipſi calamitatem, infeſtas nempe beſtio-

In blattas bulbaceorum liliorum.

In omne genus beſtiolas.

Conſtant. Pog. de Agricult. l. 13. c. 8.

Id. ibid. c. 9.

Card. de rerũ variet. l. 7. c. 30.

Pallad. l. 1. tit. 35.

las horti progenerent, deponenda ſemina in teſtudinis corio ſiccamus; aut mentam olitorio more interſerimus. Ne floriferis ſatis arbuſculiſque hortenſis vlla beſtia noxæ poſſit eſſe, ex Democriti præſcripto cancros fluuiatiles complures, vel marinos, quos paguros nominant, decem non minùs intra fictile vaſculum in aquam coniectos tegimus, atque ſub dio ſtatuimus; vt decem diebus ſole vaporentur: ea deinde aqua, quæcunque illæſa volumus, aſpergimus; atque octauo quoque die aſperſionem iteramus, dum, quæ ſeuimus, adoleuerint. At verò ſi Africani conſilio paulò ante ſationem ſedi ſucco, quemadmodum tradidi, ſemina madefiant; non modò aduersùs infeſtas beſtiolas medicamentum, verùm etiam ad præſtantiſſimos flores producendos valetudinem combibent. Perinde ſalutaris deponendis ſeminibus erit aut pridie immiſta, quæ focis hæret, fuligo, aut portulacæ aqua ſic affuſa, tota vt nocte ſorbeatur. Nonnulli contuſa cupreſſi folia, ſiccum alij & conciſum, ſiue etiam elimatum cerui cornu, aut elephantis dentem cum ſeminijs commiſcent: alij medicata prædictorum infuſu oſſium aqua ſemina irrorant, vt noxijs animantibus nullis obnoxiam ſementem faciant. Proderit etiam aqua & amurca eadem ſemina macerare. Genialis medicus Apuleius, vt minùs ægrotent, vino ſerenda præmunit. Vſque adeo, quæ aqua lactantur, medicinæ

Id ibid.

Conſtant. Pog. Agric. l. 5. c. 48. & l. 10. c. 89.

Idem De Agr. l. 2. c. 16.

Id. ibid.

cinæ nomine vinum ſitiunt. Inuenio etiam à quibuſdam vrina veteri, & canino fimo vnà confuſis affuſiſque contra noxam quancunque ſemina defendi. Eadem hyenæ pelle ſi contegantur, poſt aliquot dies metuendæ feræ odore penitùs imbuta noxias hortis animantes deterrebunt. Solent præterea, quæ dimidiata luna ſeruntur, illæſa ſeruari. Vt omnem præterea floribus nocentium beſtiarum defendamus ac propulſemus iniuriam; aceti, fellis taurini, decocturæ anguinei cucumis, hellebori albi, colocynthidis, & lupinorum amariſſimo ſapore; aut ſulphuris, chalcanthi, florum & foliorum vtriuſque ſambuci, coriandri, rutæ, cornuum, & vngularum grauiſſimo odore; aut demum ignis intolerando contactu abſterremus. Duplici antiquitas præſidio (vtrunque poſteritas oblita eſt) pice videlicet ab aëris, amurca ab animantium noxa omnia tutabatur. Adeo, niſi nos antiquæ ſimplicitatis puderet, parabilis atque obuia rerum tutela eſſet.

Colum. l. 2. c. 9.

Cardan. ibid.

Id. ibid.

Lex floris propagandi.

CAPVT V.

FAuete linguis, imò & manibus fauete impigri coloni, prouida fautrice veſtra, hortorumque magna moderatrice Flora,

tertiam legem, emolumento principem, ſic ferente. Qui floreas opes natiuo fœnore fructuoſas non amplificas, ab hortenſi cultura tanquam profanus, nempe ignauus exeſto. Quoniam verò domi foriſque opportunitas eſt horti locupletandi: propterea duplex in propagatore induſtria requiritur, vt flores domeſticos augeat, externoſque conquirat. Quamobrem non omnes indiſcriminatim ac temere flores tuis in hortis demetes; ſed ex lectiſſimo quoque genere nonnullos, qui magnitudine ac foliorum denſitate ſpecioſiſſimi primò exiſtant, ad ſemen reſeruabis. Prior enim ille partus adhuc integris nondum effœtæ plantæ viribus effuſus cum vegetior ſit, generoſius luxuriabit in ſemen. Quin etiam proderit ſeminalibus folliculis onuſtos bulborum ſcapos decacuminare, ſimul ne bulbi complurium educatione ſeminum fatiſcant, ſimul vt pauciora liberaliùs educata ſemina colonorum votis fœcunditate reſpondeant. Et ſeminum quidem plurima bulbis rotunda, & nigra; pauca plana, & rubida, vt lilijs non paucis, & meleagridi ſiue fritillariæ; vtraque autem folliculis inuoluta; aliqua oblonga, & fuſca, nec non ſiliquis incluſa, vt acaciæ, Indicæ arbuſculæ; multa longiuſcula, rubella, atque in lanuginem conglobata, vt cuilibet anemonæ. Ea omnia iam aridis cum folliculis, aut ſiliquis, aut certè cum lanuginoſis pappis vixdum hiaſce-

Flores induſtria duplici propagandi.

Qui reſeruãdi ad ſemen.

re

re incipientibus colligantur, priuſquàm ſpontè caduca, aut vento decuſſa temere diſſipentur. Conducit autem ea legere interdiu, cum pluuius aut irroratus mador efficaci ſole ſiccatus eſt. Permagni quoque intereſt hortenſis rei optimorum ſeminum habere delectum. Præſtant, quæ propter magnitudinem ac pondus in imo ſubſederint: quia vis maior, & ſuccus denſior ineſt ad vberem germinationem. Ad hæc indubitato fœcunditatis argumento plena & ſolida ſeligantur: at verò tanquam infœcunda & inutilia reijciantur, quæ ſenio ſint exucta & leuiora, contuſa & rugoſa, emaciata & languida, permiſta & propter ſimilitudinem adulterina. Altera eſt, & ea quidem compendiaria propagatio; cum bulbus aut radix in cohærentes bulbulos aut radiculas extuberat, quæ celeriùs, quàm lecta de bulbis aut radicibus minuta ſemina, in idoneam ferendis floribus maturitatem adoleſcunt. Quanquam illud à ſeminum ſatu iucundiſſimum emolumentum prouenit, vt floris moram coloris formæque non raro degenerantis mirabili nouitate compenſent. Luxuriant autem numeroſam in ſobolem bulbi & radices, quæ poſt alterum tertiumue (vti iam docui) à ſatu annum refodiuntur. Sed intelligant nimis auidi ſobolis coloni adnaſcentium fœtuum copiam florum officere formoſitati: primo enim in partu exhauſta mater facilè abortat in altero. Quare quem pluſculum

Quo ſemine ſerendi.

Colum. l. 2. c. 9.

Conſtant. Pog. Agric. l. 2. c. 14. Varro rei ruſt. l. 1. c. 40.

E bulbis vt multiplicādi.

laboris non deterret, ſingulis hic annis, quæ id exigunt, effodiat infodiatque ſemina; vt parciùs enixa viuidæ pulchritudinis pleniſſimo flore colorentur. Quòd ſi bulbus frequenti etiam inter homines infelicitate quàm nobilis, tam ſterilis eſt; eum probè maceratæ reſolutæque pinguedinis ſolo, ad nucleos ſiue ſpicas eliciendas efficaciſſimo, cōmittito; aut imam ſeſſilis partis coronam, vnde fruticant fibræ, vngue leuiter incidito, minimaſque decidito particulas: ne vulnus noxæ ſit, macro aridoque puluiſculo inſperſo medicinam facito. Quot enim vulnera feceris, in totidem fœtus vigor genitalis erumpet. A mollioris tamen ingenij bulbis violentam hanc fœcunditatem exigere abſtineto; ne, antequam pariant, vitæ faciant abortum. Cæterùm cui cordi eſt hortenſem quotannis fundum præſtantiſſimorum florum acceſſione ditare, is debet florida tempeſtate nominatiſſimos alienos hortos frequens adire: quos in ſuis deſiderari animaduertit inſignes flores, aut gratuitò accipiendos, aut pretio aliorumue ſeminum merce permutandos cum domino paciſci: ferreo tubo, vel imbricata pala ſiue extractorio imbrice, quem ſupra deſcripſi, dum adhuc illi vigent ac vernant, tranſducere, aut ſaltem denotare; vt, vbi penitùs aruerint, certa manu eruat. Multiformes excogitari notæ poſſunt: nos vſitatas & parabiles, ideſt arundineas, ſurculaceas, & plumbeas

In alienis hortis vt eligēdi, & præſignandi.

l. 1. c. 5.

beas tum in colono inſtituendo, tum in hortenſi l.1.c.4.& 5.
ſuppellectile numeranda præmonſtrauimus. Sin autem ſuſpicio eſt, incertæ fidei promiſſorem impoſitam placito flori notam ad ſimillimi vultus vulgarem plantam tranſlaturum, tibique vafrè impoſiturum; poteris è Belgio in Galliam transfuſa callida cautione ſic obſignare. E craſſiore alearum, aliaue illiuſmodi papyro latum circiter digitum amplas teſſerulas facies. Eaſdem medias per geminum foramen acu factum inducto lineo filo ſic traijcies, vt in eandem partem vtrunque fili caput promineat. A tergo, vbi filum papyro adhæret, liquefactam miniatulam Hiſpanam ceram adiunges, & confeſtim ſigillo conſignabis: tum vtrunque lini caput vtraque manu comprehendes; ac, teſſellæ ſignatura extante, imum floris caulem citra noxiam inciſionem innodabis: quod ſupererit filum, ſub ipſum nodum ſuccides, ne, vinculo enodato, ſuppoſititiæ plantæ per dolum adalligari teſſerula poſſit. Cauebis autem, ne demutilato caule ſummum florem, aut media folia demas; vt obice illo ſupernè clauſum nulla fraus alligatum extrahat ſignum. Quòd ſi demeſſo flore thyrſi cacumen præcideris; eundem cum folijs aliquot ſubſtringes, quæ connexæ teſſerulæ lapſum exitumque remorentur. Denique, ne electè notata in hortis improuidè obliteres in animo, in hortenſis rei rationarium codicem, hoc eſt in album memoriæ

moriæ delectorum florum genera , numerum , ſitus , notaſque impoſitas referes . Ita , cum tempeſtiuitas aduenerit , pactas radices ſinceras atque integras fide certa effodies . Vnas tulipas , ſi libeat, licet (quod tranſalpini aliqui coloni ſolent) adhuc florentes eruere : dummodo ſtatim ſicco ſabulo in frigida cella ſubſtrato bulbos obruas , ipſo etiam in ſabulum prono germine . Fiet enim , vt , quà floribus , quà folijs ſenſim aſſiccatis , ſolidas , ſuccique plenas , atque incolumes bulboſas radices inuenias . Quoniam verò terræ omnes ferre omnia non poſſunt , debemus hoc etiam hortis , vt ſuauiſſimo florum commercio , tanquam floreo nexu , diſſitæ non minùs moribus, quàm regionibus gentes arctiſſimè coniungantur . Igitur vbi peregrini floris fama florere externum quempiam colonum cognoueris , inita per ingenui officij promiſſique plenas litteras amicitia , pretioſas horti longinqui merces pari permutatione , pretioue mercaberis . Quòd ſi diſplicet remota iſta , ſemper cæca & ſæpe fallax mercatura; exiguum patere, dum aliorum curioſa feſtinatione colonorum tranſlatum in proximos hortos aduenam florem in tuos oculata fide, minimoque labore ac ſumptu admittas . Curabis præterea , cum , ſoluto remotoque triſti niuium ſipario , infinita, eaque verſicolore florum multitudine frequentari cernuntur ſolitariæ camporum ac montium ſcenæ , vt , qui generis aut formæ nouitate

E longinquis vt accerſedi .

uitate

uitate ſpectabiles emineant flores, tuos in hortos ferreo tubo tranſducti ex agreſti vita in floreæ vrbanitatis conuictum euocentur. Fit enim ſæpe, vt, ſicut hominum, ſic florum pulchrè degenerante genitura, ex agro ciuitate donanda egregia indoles exiſtat. Sed & illud cuſtodiendum eſt, vt ſalubrius, aut æquè bonum, aut certè non admodum deterius in ſolum hortenſia ſemina transferantur; ne nocentium reorum inſtar in oram peſtilentem damnata & relegata vel præmoriantur, vel emacientur: ea enim præpoſtera mutatio imbecillo cuique facilem morbum creat, vel interitum: atqui ſemen eſt aliquid imbecillum. Verùm enimuero bulbos ſiquis peregre mittat, in capſulas aut pyxides debet condere, vt in frigido ſiccoque ſtrato meliùs ijdem perennent: arboreum muſcum alterna ſerie ſubſternere, ne commiſtio vel ſimilitudo allucinantem colonum decipiat: vnumquodque genus præſcripto nomine numeroque diſtinguere, loco diſcludere, aut etiam papyraceo inuolucro penitùs ſeparare, ne concluſi bulbi vectione agitati atque inter ſe colliſi & confundantur, & corrumpantur: in arculas aut pyxides ſatis refertas ſuperpoſitum muſcum infarcire: tum eaſdem probè operculatas craſſiore lino diligenter circunligare, nodoque nectere: nodum ipſum, ne is dolo malo diſſolui poſſit, miniatula cera Hiſpana perlitum obſignare: fronteſque capſularum vel pyxidum

Theophraſt. De cauſ. plant. l. 3. c. 6.

Conſtant. Pog. Agri. l. 2. c. 46.

Vt procul mittendi.

xidum illi, cui res deſtinatur, inſcribere: aquis tandem tum pluuijs, tum obuijs impenetrabili cerato linteo inſuere; extimamque inſcriptionem intimæ geminam adijcere. Sunt qui prudenter aſtuti, vt quorundam alienas exteras merces explorantium, optimaſque captantium hamatos vngues viſcataſque manus impunè ludant euadantque immunes, incluſos bulbos non per adiuncta nomina, ſed per certas numerorum notas, aliaſue per arbitrarias formas diſtinguunt, quas cum ipſis nominibus coniungit explanatque data ſeorſum interpres epiſtola. Si bulbi longiùs miſſi aut accerſiti vel itineris diuturnitate, vel quo alio incommodo ſitum contraxerint, exuctoque ſucco peraruerint; vitioſis omnibus tunicis denudentur: fiet enim non rarò, vt intimus ſaltem nucleus incorruptus ab interitu vindicetur. Supradictam pyxidum tutelam cautionemque deſiderant longinquas in oras mittendæ floriferæ radices, quas tamen pro muſco emporeticis ſiue inutilibus chartis obuoluere abunde eſt. Verùm anemonas, in graciles lingulas ocelloſque tenuiter porrectas ſtupa, vel goſſipio molliter prætegi, deinde etiam chartulis inuolui conuenit. Viui radices ſiue plantas radice aliqua fibratas diu peregrinaturas illitus melle muſcus ad medium vſque conueſtiat: mellis enim illitu perennat humor, peregrinantibus plantis dulce viaticum. Quòd ſi viæ mora octo

die-

dierum ſpatio breuior futura ſit; muſcus frigida madefactus ſatis illas præſtabit incolumes. Nonnihil diſſimilis ratio eſt in præmuniendis taleis ſiue ſurculis tranſmigraturis. Nam vel illos in melle ſubmergimus: quia mellis humor neque pinguis, neque corruptioni obnoxius; ſed tenuis, dulcis, ac temperatus teneris germinibus à materno lacte auulſis vicaria ſuauitate alendis tuendiſque accommodatus eſt: vel figularem cretam ex melle ſubactam in Calabri limonij mali formam & magnitudinem conglobamus. In huiuſmodi argillaceo globulo quatuor aut quinque ſurculorum imas craſſioreſque partes defigimus: extantia cacumina, ipſamque argillam muſco inuoluimus: in capſulas aut pyxides, muſco alio (ſi opus ſit) vndique denſato, includimus. Pari præſidio delicatiſſimæ indolis plantas contra itinerum incommoda tutamur. Nonnunquam etiam ſurculorum extrema ſuccoſis malis vtrinque infigimus: in pyxide componimus: inſuccatam denique aqua ſpongiam imponimus: atque ita floriferæ ſoboli exiguo ligneo vehiculo peregre transferendæ vitalis commeatus, nempe humor in ſicco non deerit. Illud autem cauemus, ne minuta ſemina, quæ quàm ſicciſſima mitti debent, cum ſurculis, aut radicibus humida integumenta poſcentibus componamus. Quare bulbis, alijſue ſiccam vecturam amantibus radiculis bene chartulis concluſa, ſuiſque nomini-

Cardan. de ſubtil. l. 8.

bus

bus diſcreta adiungimus: aut certè cautiùs in pyxidiculas ſeorſum recondimus. Vt enim hominum, ſic ſeminum tenera indoles à pernicioſo conſortio periclitatur.

Narciſſorum cultura.

CAPVT VI.

ENucleata florei cultus diſciplina poſtulat, vt propria communibus præcepta ſubijciantur. Neque verò plantarum omnium ſatus ſingulos perſequi eſt animus, ſed earum duntaxat, quæ noſtratibus, & præcipuè Romanis, hoc eſt nobiliſſimis in hortis curioſiùs coluntur. Satis enim habui ex infinita florum ſilua lectiſſimos cultiſſimoſque ſeligere pertractandos. Interim ad aliorum culturam præcepta generatim tradita conducent. Narciſſus, nimiùm ſibi placentibus fabula ſalutaris, ſiue ingenio, ſiue artis mangonio in plura ſpecioſè genera degenerauit, quæ tum frequenti ſcriptorum deſcriptione, tum quotidiana cultorum obſeruatione iam vulgatiſſima percenſuimus. Duos ex immani numero narciſſos, eoſque plebeiæ in hortis notæ ad medicos vſus recepit antiquitas, calice alterum purpureo, alterum luteo, candidis folijs vtrunque. Et priorem quidem ab inſperſa per oras calicis pur-

Dioſcor. l. 4. c. 155. Plin. l. 21. c. 5. & 19.

Digitized by Google

purpura purpureum, poſteriorem fabuloſa mutatione inclytum à medio croceo flore albis folijs coronato croceum, ſiue luteum appellarunt. Narciſſorum plerique macro, ſoluto, ruderato, arenoſo, atque aprico lætantur loco. Id ſatis ipſi colonos admonent, dum voluntarij ſabuletis, & montibus innaſcuntur. Bonum tamen requirit ſolum, qui folioſior effloreſcit. Pingui penitùs abſtinendum: quia ſeſſilem bulbi verticem ex facili corrumpit. Hæc autem folioſo conueniunt cum ſimplici narciſſo, vt ſole gaudeat vterque, velut ad oſtentandam etiamnum in flore manentem priſtinam venuſtatem: vt ad quinos ſenoſue digitos defodiatur: vt palmaribus interuallis, præcipuè luteus, collocetur. Eſt præterea, qui affirmet, narciſſinum bulbum in flores non exiturum, niſi rarò, nempe tertio quoque anno refodiatur, aut diſraretur, cum videlicet adnatæ numero ſobolis exugitur. Simpliciflore narciſſi, qui ſemen ſoli reddunt, leuiſſimæ varietatis inutili lucro fruſtra ſeruntur. Narciſſum, cui nitidus candor, aut languidè luteus pallor toto non ſolùm flore, verùm etiam calice diffuſus argenteæ, ſiue ſulphureæ pateræ Italicum nomen inſcripſit, ſummæ apricitatis, mediæque macritudinis ſolo infodies, quale eſt, quo nullus æquè atque hic bulbus gaudet, olitorium. Depreſſionis, atque à cæteris bulbis interualli modus erit, quem in alijs vſurpandum

Narciſſi plerique.

Dioſcor. & Plin. ibid. Io. Bapt. Porta. Villæ l. 9. c. 13.

Narciſſus totus candidus, totuſque ſulphureus flore ſimplici.

pandum eſſe narciſſis paulò ante monuimus. Nonnulli ſunt denſiſſima ſerie folioſi narciſſi, velut Byzantino vulgatiore maior, qui albida inter folia luteo calice ſinuoſo à monſtratoris cognomento Boncori cordatum nomen noſtratibus in hortis refert; velut etiam planè candidus, qui nitidam argenteo nomine pateram, non vino, ſed flore plenam oculis propinat. Hi quàm pulchrè floreſcunt, tam ægrè dehiſcunt: in florem enim turgentis membranæ inuolucro hibernis quà nebulis, quà frigoribus flacceſcente, atque in rugas contracto, flos, antequam oriatur, aboritur. Quamobrem obſtetrice hac arte floreo fœtui opem feres. Extremo Ianuario bulbos ſerus adobrues: cum illi turgidos flore ſcapos impellent, veſperi bene operculatos à nocturnis pruinis nebuliſque vindicabis: mane (ſi dies tepeat, & inſoletur) operculo remoto apricari patieris. Proderit etiam interdum thecam ipſam duriuſculam, & dehiſcere contumacem leuiter citra concluſi floris iniuriam incidere, viamque partui vulnere aperire; ne is tanquam in vteri membranacei anguſtijs præfocetur. Ipſos verò bulbos quotannis tempeſtiuè erutos in ſicciſſima cella cuſtodies: quia in humidiore thallos citarent, vimque genitalem omnem, flori etiam reſeruandam, in folia profunderent. Et hi reliquam culturam ſuperioribus debitam deſiderant. Ampli floris & calicis iunceis narciſſis congruit mediocris olerum terra, & loci poſitio mo-

Narciſſus folioſior.

Narciſſus iuncifolius maior.

Digitized by Google

modicè aprica. Amant ijdem quaternis ſubeſſe digitis, ac totidem inter ſe aut paulò pluribus abeſſe. Superioribus minor iuncidus tum odoratus luteus, tum albus, tum folijs reflexis pallidus narciſſus in fictilibus, quàm in areolis, lætior prouenit: locum exigit ſoli obnoxium, ſolum, quod infra ſupraque eſt, olitorium & bonum: idem tamen digitalis craſſitudinis macriore humo proximè circuntegi vult, vt minimè in ſobolem exhauſtus profusè luxuriet in florem, vtque à pingui humore ſæpe manans vitium deuitet: frequentem verò, ac tempeſtiuam, quoad folia exaruerint, amat irrigationem. Hac ergo cultura compertum habemus, tum ſimplici, tum pleno flore, iunceoque folio Hiſpani narciſſi bulbos mirè craſſiores fieri, ac fœcundiores. Si rotundus eſt bulbus, terni digiti depreſſioni dantur, interuallo totidem aut ſaltem bini. At oblongus digitali, aut paulò maiore altitudine defoditur, ne ſolis appetens incommodam in longitudinem excreſcat. Eſt etiam qui ſuppoſita, cum is conſeritur, teſtula longulum facilè rotundet. Rarenter, ac circumacto minimùm triennio eruitur adnatam ad fœturam ſegregandam, ſiue etiam ad vetus effœtumque ſolum recenti fertilique commutandum. Supra quatuor ſexue dies inobrutus eſſe non debet: quia puſilli corporis & roboris bulbus à vitali matris amplexu diutius diſſitus æſtiuis præſertim calori-

Narciſſus iũcifolius minor luteus, albus, & pallidus folijs reflexis.

bus emaciatur. Semine ſatus narciſſus hic in bulbulos floribus fœcundiſſimos proficit. Duplex denique in iuncei folij narciſſo, eoque potiſſimùm qui folioſior floret, cura atque opera impendenda eſt: altera, vt florem citò legas; cum exiguo corpori par, nempe imbecilla bulbuli vis citra interitus diſcrimen flori diu alendo non ſit: altera, vt, poſtquam idem narciſſus defloruit, obſitum illo vas ſub tectum referas, pluuiæque ſubducas; ne per bibulum ſcapum infuſus humor totum bulbulum permeet, ac putrefaciat. Eiuſdem à iunceo folio nominis Narciſſus albus autumnalis amat locum à ſole ſummotum, terram leuem & raram; trium altitudine digitorum demergitur; duorum intercapedine diſſociatur: perrarò effoditur: aggeſto per æſtatem ſolo ab æſtu defenditur: vbi remiſit calor, eodem exoneratur. Languidi odoris flore viridi ſtellatoque, per autumnum ante folia itidem iuncea emergente ſubſimilis priori, craſſiore tamen ac proceriore caule ternos quaternoſue flores efferens diſpar narciſſus humo gaudet mediocri, & parum aprica: in tres digitos demittitur, parique ſpatio diſiungitur: vix vnquam exeritur. Similis cultura, quæ ſuperiori luteo Hiſpano narciſſo adhibetur, bulbulo ſimilem educat iunceo folio pſeudonarciſſum. Silueſtris narciſſus Dodonæi, ſiue pſeudonarciſſus Hiſpanus maior & minor Cluſij, qui ſimplici ſenum foliorum textura ſtellatus velut

Narciſſus iūcifolius autūnalis albus.

Viridis.

Pſeudonarciſſus iuncifolius.

Pſeudonarciſſus Hiſpanus.

lut in tubam tubulato fimbriatoque calice grandioris tubæ ſibi appellationem vendicat, ſeu flaueſcat, ſeu palleat, ſiue albeſcat, mediocre ſolum, ac ſatis inſolatum ſitum, nec non quaternos in depreſſionem digitos, in interuallum verò palmi dimidium requirit. Qui folioſa denſitate ſtipatus minùs expreſſa tubam promit imagine, quique conſimili facie narciſſus Roſeus maior appellatur, imò (vt quidam exiſtimant) à proximè ſuperiore pſeudonarciſſo non diſtinguitur, eodem cultu lætantur: iamque in florem turgente membranæ vagina, ab aqua pluuiatili, quàm maximè poterit, abſtinendi ſunt; ne largiùs inſuccati, ac plus æquo tumefacti dirumpantur, enormiterque fatiſcant. Idcirco mobili præſtat eoſdem fictili, quàm ſtabili areolæ, committere. Parem ferme culturam quærit minutulus pleno flore pſeudonarciſſus. Peculiare tamen hoc poſcit, vt minùs altè, tres nempe digitos loco magis humecto deponatur, & raròaut nunquam eruatur; quia noſtro cælo non admodum gaudet, crebraque tranſlatione vexatus maligno reſpondet euentu. Non diſpar debetur cultus geminis pari breuitate narciſſis, nempe ſilueſtri Stellato, & Roſeo minori. Narciſſus quoque, cui ſingularis, & conſpicua magnitudo nomen dedit Incomparabilis, in terræ delectu cæteris comparatur: olitoria enim contentus eſt. Modicè apricari ſatis habet; quia diu- Narciſſus incõparabilis.

V 2 turno

turno ſole flacceſcit. Vult à ſummo ſolo quaternis digitis, ab aſſitis bulbis palmi dimidio propter ſobolis numeroſitatem diſtare. Is autem narciſſus, qui virentis ceruiculæ deflexa & rigida longitudine prolixum cameli collum in ſimilem floſculum, atque in floſculi nomen contraxit; quique ab aurea calicis corona coronario nomine decentiùs inſignitur, quærit humum pinguiſſimam, quæ tamen bulbi verticem, vnde fibrarum capillitium fruticat, non attingat; ne vitiet, neue corrumpat: id quod in cæteris quoque bulbaceis radicibus conſimile ſolum poſtulantibus cuſtodiendum eſt. Amat idem narciſſus auerſum à ſole locum; quòd incaleſcente iam anno ſerotinus floret, ac, veluti candidum hortorum ſidus, clarior in opaco nitet. Poteſt ad palmi dimidium demergi. Quanquam ſæpius vtiliuſque breuiore quatuor digitorum menſura deponitur; quia folioſiores & plures ab vno caule ſic flores trudit. Eodem digitorum totidem, aut paulò laxiore interuallo ab alijs plantis commodè diſtinetur. Par adhibetur cultura Narbonenſi, & Anglico narciſſo, cæteriſque, qui ſerò vernant.

Narciſſus lõga ceruice.

Solent Indici narciſſi, antequam noſtro tum cælo tum ſolo aſſueſcant, ad intimum vſque nucleum lenta macie tenuari ac tabeſcere. Horum plerique, quòd hoſpitari neſciunt, pauentque nouitatem, penitùs intereunt. Nonnulli ſenſim

Narciſſi Indici.

repa-

Digitized by Google

reparatis tunicis viribuſque non ſinè ſpe florei partus in molem priſtinam turgeſcunt, & reuiuiſcunt. Verùm, vt in exteris hortis longinqui hoſpites incolumes perennent, atque ad florem & ſobolem vſque proficiant, ferè ſabuloſa humo excipiendi ſunt. Virginienſis narciſſus vult intra terrenum vas in olerum ſolo duum digitorum altitudine deponi, mediocriter apricari, nunquam refodi, niſi ad ſobolem ſeiungendam. Apud nos non ſementat. Affinis lilio narciſſus Indorum è rubro croceus, duodecim ante annos Iacobei narciſſi nomine ad Romanos Farneſiorum hortos miſſus, diu ſterilis & inglorius in folia tantùm egerminauit. Sed noua iam induſtria, ſeu potiùs iniuria colitur & iuuatur. Etenim bulboſa mater macerrimo in ſolo ad binos ternoſue digitos mergitur: vt eadem alimentum incrementumque capiat, felicique ſobole ſe propaget, ad menſem vſque Nouembrem eatenus irrigatione atque inſolatione fouetur, quoad primis folia frigoribus exaruerint. Tunc enim obſita hoc bulbo teſta in locum ſubducitur imbribus quidem & gelicidijs inacceſſum, ſed tamen aëri peruium, placidoque ſpiritu perflabilem. Hìc ad medium vſque Maium paulatim inareſcere ac ſitire ſinitur. Eo demum tempore ſuperpoſita bulbo humus diligenter ſcalpitur atque egeritur, donec mater cum ſobole denudetur: tum eidem matri

Narciſſ. Virginienſis flore purpuraſcente.

Narciſſus Indicus è rubro croceus, flore liliaceo.

V 3 ad-

adnati bulbuli ſeorſum ſerendi ſubtrahuntur ; radicibus, quæ ſemper terræ inhærent, immotis intactiſque; ipſa verò ſuperiniecto ſolo, quod modò ſubductum fuerat, operitur. Principiò poteſt ſiticuloſum fictile fontanam in aquam demitti, donec bene penitùs humeſcat: in ſolem deinde pluuiamque producitur, atque, cum res popoſcerit, irrigatur. Quanquam alijs colonis annua monſtrauit experientia, nullis ab intacto incultoque bulbo blanditijs prouocatum florem faciliùs exiſtere. Indicus vterque liliaceus narciſſus, tum ſaturo, tum diluto colore purpuraſcens, in olerum raro arenoſoque nonnihil ſolo ad binos ternoſue digitos depreſſus, & apricus proſperè ſolet effloreſcere. Quòd radicibus nititur immortalibus, niſi ſobolis auellendæ cauſa, nunquam eruitur. Noſtris in hortis nondum exit in ſemen. Sphæræ hortenſis artifex numeroſo flore, narciſſus Indicus communem Indiæ narciſſis culturam quærit. Nimius illi humor omni cura defendendus eſt; ne calor, quo maximè gaudet, aut extinguatur, aut refrigeſcat. Indicum, ſeu Suertium narciſſum gemino latiore folio, & flore puniceo ſic tutò feliciterque ſeres. Bulbum amplo fictili cautiùs concredes: macra & ſabuloſa humo adobrues, ne pinguioris habitudinis præcraſſa & ſquamea bulbacea cutis cum terreſtris pinguedinis præferuido humore tabem combibat: in tres digitos

Narciſſus Indicus liliaceꝰ tum ſaturo, tũ diluto colore purpuraſcens.

Narciſſus Indicus flore liliaceo Sphæricus.

Narciſſus Indicus gemino latiore folio, flore puniceo

tos pones: in aprico ſtatues. Quoniam verò ſquamoſus hic bulbus nimio inter ſquamas humori vitioque concipiendo eſt opportunus; à folijs Maio menſe, aut paulò priùs amiſſis, quod circunſtat, ſolum inareſcere ſines: tum eundem bulbum, ſi terreno vaſe incluſeris, in locum ab imbribus quidem tutum, at ſolibus expoſitum recipies. Sin hortenſi areolæ commiſeris, arida recenti terra aggeſta pluuialibus ab aquis, atque ab æſtiuis feruoribus vnà corrumpentibus vindicabis. Ineunte Septembri, cum germinationis tempeſtiuitas appetit, ab areola ſublato, quod in cumulum tumebat, ſolo, fictili autem in apricum producto, profuſiſſima ſemel irrigatione ſiticuloſum bulbum recreabis, vt ad germen incitetur. Hæc Tranquilli Romauli, experientiſſimi cultoris, induſtria florem quotannis elicuit. Inexploratum adhuc eſt, vtrum ſemine ſatus colorem variet. Illud autem compertum habemus, auulſis depactiſque in terram ſquamis ſimilem in ſobolem eum facilè propagari. Cauebis denique, ne vnquam eundem effodias: quia narciſſis Indicis vniuerſis antiquiſſimum hoc eſt, vt inſigniter lædantur effoſſi.

Tranquillus Romaulus

Croci, Colchici, Coronæ imperialis, ac Tuliparum cultura.

CAPVT VII.

Crocum ſilueſtre.

SIlueſtri croco tum verno, tum autumnali ſolum conuenit citra vermes pingue, ac modicè inſolata poſitio. Sationi dantur in altitudinem digiti tres, totidemque in interuallum.

Colchicum.

Eodem quoquouerſus interpoſito ſpatio, & paulò altiore quatuor ferè digitorum menſura Colchicum ſeres bono in ſolo, & ſatis aprico. Vaſtæ rotunditatis bulbus, cuius aurei flores in orbem nutantes

Corona imperialis.

Imperialis coronæ ſplendidum nomen retulere, mediocriter macro apricoque olitorio ſolo ad quinque digitorum altitudinem, & palmari interuallo infodiendus eſt. Quoniam verò idem, tenerrima nudaque carne cum ſit, incommodè abeſt à terræ gremio; tranſmoueri non debet, præterquam ſi ſatis adulta ſubtrahi poſtulet fœtura. Septembri menſe eruitur,& reſeritur. Nulla à ſatu ſeminis viciſſitudo prouenit coloris. Obſeruatum eſt, ab eodem hoc bulbo præſagiri & præmonſtrari temporum vices. Vbi enim is caulem trudit, deſijſſe frigora ſignificat: erutus quoque, ſiccoque in loco ſepoſitus, vbi fibras mittit, imminentes pluuias, frigidioremque tempeſtatem prænuntiat. Illud etiam habeo longo compertum periculo

Digitized by Google

riculo affirmare, flores hoſce maternam plantam pronis velut gratum in obſequium verticibus coronantes tranſalpina inter frigora, quàm in Romana temperie, florentis auri numeroſiore ambitu ſplendeſcere. Tulipæ familiari eximiæ pulchritudinis arrogantia cæterorum florum odere conſortium. Ternos digitos in depreſſionem exigunt, in diſtantiam quinos. Mediocritate lætantur ſolis, & ſoli: huius, vt bulbi tutiores; illius, vt flores diuturniores ſint: ne ſcilicet huius pinguedo teneros vitiet; illius feruor ſerotinos adurat: ne denique neceſſe ſit obtentis velut caſtrenſibus velis cum cælo & ſole pugnare. Tutiſſima ſatio eſt, quæ cum totum bulbaceum corpus, tum in primis auerſam, quæ fibris fruticat, ſedem ieiuno infodit ſolo; leue deinde, ac validum ternos circiter digitos altum ſuperinijcit. Experimento didicimus in ea fimoſa terra, quæ ſuperiore anno in anemonarum alitura feruidioris pinguedinis vber nonnihil emunxerit, tulipas & mirificè adoleſcere, & magnificè effloreſcere. Quin etiam amœniſſimi flores hi maximè lætantur aluntur que ad amœnitatem inſolitam eo terræ flore ac polline, quem è decliui loco delabens aqua delibat, ac deuolutum in imo ſiſtit. Lectiſſimarum præcipuè, pulcherrimiſque coloribus diſtinctarum bulbi grandiores à foliorum iactura quotannis erui ſtatim debent; ne diutius obruti decreſcant, aut mirabili latebrarum

Tulipæ.

amore

amore deſcendentes peſſum eant,aut etiam tunicis, velut in calcis concretionem, obdureſcentibus lapideſcant, aut demum æſtiuis quà pluuijs, quà caloribus ſufferuefacti exputreſcant.Quæ ſimplici probabilique colore vernant minùs nobilium tuliparum bulboſæ radices, continenti biennio humatæ vtiliter interquieſcunt; dum tamen, vbi folia euanuerint, aggerata quaternos in digitos humus æſtiuas propulſet iniurias. Priore autem anno illæ pariunt; altero partum amplificant; tertio, niſi educantur, fœtus adhuc inualidi noua minutula prole ſuperfœtant, exhauſtique attenuantur: quinetiam compluſculis ſimul inuoluti membranis ab incluſo ſuperfluo humore ſæpe tabeſcunt; id quod exinde malignus florum prouentus oſtendit. Quam nonnemo laudat atque vſurpat lateritij pauimenti moram, ne depoſitæ tulipæ ſeſe altiùs demittant, à ſumma humo interſtitio palmari ſubſtratam, & ſuperuacaneam puto, quia vix in palmi dimidium ſolent hi bulbi deſcendere, neque nobiliores tulipæ quotannis refodiendæ in altiores latebras abeunt: & præterea noxiam, quia interuallis, quæ lateres anguſtè diſtinent, paulatim denſata humo expletis obturatiſque pluuiatilem humorem tranſmittens via ſic præcluditur, vt eo largiter concepto molliſſima hæc bulborum natio plerunque marceſcat. Si tuliparum bulbis extra terræ gremium quàm maximè conſultum

velis

Digitized by Google

velis; eoſdem cohærente cum ſobole, cum vniuerſis membraneis inuolucris, atque adeo cum ipſis aridis fibris, concretoque cum ſolo erues: tum aperto, non tamen aprico loco per quatriduum, vt ſicceſcant, expones: in ſicca denique frigidaque cella papyro inuolutos habebis: cum tempus reſerendi fuerit, adhæreſcente humo, extimis exuuijs, fibriſque detractis, ijdem bulbi cum adnatis nucleis incolumes integrique reperientur; quos, ſi vixdum erutos improuidus cultor tutelaribus ijs ſordibus liberaſſet, facilè durior inſtar calcis concretio corrupiſſet. Cauendum verò eſt, ne nobiliſſimi generis matri adhærens puſillus hæres exteriore arida membrana denudetur; quia nudulus noxam ex facili contraheret. Quoniam prætereà frequenter eſt, vt appendix illa neruoſa & candida, quæ bulbulos gignit, emergens in apricum, ſummoque ſolo natans rubeſcat ac vitietur; diligenter aggeſto ſolo adobrui debet, vt feliciùs fœtificet. Et quanquam ſolent inanes tunicarum exuuiæ inueniri, exhauſtis matribus, quæ tam profuſo ſeſe partu euiſcerarunt; nonnullo tamen interdum reſiduo ſucco concreti, & poſthumi bulbuli inter membranaceas veluti ſecundas deliteſcunt, cautè ſecernendi. Iam verò ſeminis optimi feraces tulipæ ſeligendæ ſunt. Id è ſerotinis, quàm è præcocibus, vtilius, quippe magis varians, colligitur. Solent in hunc vſum præferri tum candidæ, nigris, aut violaceis, aut cæruleis vnguibus infuſcatæ: tum coccineæ, vnguibus

bus ex cæruleo in violaceum inclinatis, alboque circulo coronatis rariores. Vtraque enim floreum genus diſcoloribus maculis decenter aſperſum ſeminabit. Verùm ſiquis verſicoloris picturæ rariore gloria flos inter cæteros excellat, in ſemen abire permittendus non eſt, ſed maturè legendus; ne bulbacea mater exhauſta vel decreſcat, vel præmoriatur. Adde, quòd ab iſtiuſmodi flore, in quo vngues internigrare minimè ſolent, inutile ſemen exiſtit, in vnius nempe coloris flores ſæpius degenerans. Folliculo ſponte ſua iam dehiſcente ſemen legitur: vbi primoribus imbribus September immaduit, intra fictile in olerum bono minutoque ſolo dimidiatum altè digitum de more deponitur. Niſi circumacto bienni ſpatio prognati bulbuli non effodiuntur: grandiuſculi à minuſculis ſegregati in ſeminarij puluinis, aut certè in fictilibus reſeruntur. Ita conſiti quarto demum quintoue anno flores non paucos decoris maculis conſpicuos dabunt. Compertum verò eſt, in pingui ſolo ſeminibus ſatas tulipas eodem in bulbos adultas velle nutriri. Perſicæ tulipæ puſillus bulbus breui duum digitorum menſura mergitur, trium interuallo ſeiungitur. Omnibus annis refoditur; alioqui ſeſe altè illatebrat. Nequicquam ſemine ſeritur, quia colorem non variat. Reliquam culturam exigit cæteris parem.

Fri-

Fritillariæ, Iridum, Liliorum, Orchis, atque Ornithogali cultura.

CAPVT VIII.

FRitillariæ, non palato, ſed oculis gratæ Meleagrides, ſoli pinguitudine, ſitus opacitate ac frigore, nec non tempeſtiua per æſtiuos feruores irrigatione delectantur. Fictilibus malunt, quàm areolis, infodi; vt ab intempeſtate cæli tuta in loca ſubducantur. Digitorum trium demiſſionem, ac totidem intercapedinem amant. In floribus legendis quàm minimum cauliculorum decerpatur: quia nocentiſſimum id bulbis eſt. Hoſce ſæpius refodi non patitur paruitas & nuditas. Septembri menſe (vbi res poſcet) eruentur, ſi tamen annus refrixerit; continuoque ſatu recondentur Niſi ſtatim reſeri poſſint, diu ſaltem inobruti ne ſint: quia parentis altriciſque telluris exules mœrore ſenioque rugati perniciosè exareſcunt. Semine ſati florum colore à parentibus non degenerant. Irides, quarum bulboſa radix, mediocri ſolo ternos in digitos; quarum durata in tuber, ſiue (vt vulgò dicitur) tuberoſa, macro ſiccoque merguntur in binos. Illæ quaternis digitis; hæ palmari ſpatio diſterminantur. Illæ ſolem ferme fugiunt; hæ quærunt. Bulboſæ demum, itidemque tuberoſæ tertio quoque anno ſub extremum Iulium men-

Iris bulboſa, ac tuberoſa.

Iris prima Cluſij, & Perſica. menſem eruuntur, Septembri reſerendæ. Iridem Cluſij priorem, alteramque Perſicam in olerum temperato ſolo, & aprico loco tres altè digitos depones: craſſas bulbi radices bene diuaricabis: necquam incautè reuellas perfringaſue, cuſtodies; quia grauiſſimæ id noxæ eſt: palmaribus interſtitijs ſeparabis: è terræ ſinu non educes, niſi vt prolem ſubducas: vtranque operam Septembri menſe præſtabis: è ſemine nequaquam degenerante diſcolores vices non expectabis. Lilia Silueſtria. Silueſtribus, ſiue montanis, atque adeo peregrinis lilijs, quibus martagonum nomen ætas recentior impoſuit, amica eſt olerum ſubpinguis leuiſque terra; ſolibus parum oſtenta, & frigida, non tamen humori nimis opportuna poſitio, palmaris denique tum deſcenſio, tum diſtantia. Bulbi, niſi ad ſeiungendos fœtus, emouendi refodiendique non ſunt. Tempeſtiuè tranſponuntur, cum prope iam defloruere: tunc enim veteres fibras amiſerunt. Ipſe quoque humi poſitæ bulbaceæ ſquamulæ tandem adoleſcunt, & rotundantur in bulbulos. Semen iacitur citra ſpem varietatis. Aeſtiuus feruor frigore gaudentibus exitialis eſt. Hic ergo ipſis aggeſta humo, aut quo alio diligenter obice defendetur. Veruntamen hæ frigidioris Germaniæ peculiares & vernaculæ plantæ noſtrorum ægrè ferunt hortorum teporem; intimamque ægritudinem parco flore ſignificant. Orchis. Orchis, & Satyrium in humidis atque opacis

ad

Digitized by Google

ad quinos digitos deponuntur. Vulgare ornithogalum narciſſi culturam deſiderat: Peregrinum, quod & Indicum vocant, Romæ in pretio habetur, ac ſtudioſè colitur. Solem amat è patria ſolis oriundum: noſtratis plagæ frigora pertimeſcit. Ea re in fictili intra bonum & validum ſolum Hiſpani odorati iunceo folio narciſſi ritu cuſtoditur, ad binos digitos Septembri menſe defoſſum. Ab aſperrimæ hiemis intemperie ſub tectum ac tutum locum reuocatur. Frequenter effodi non vult. Si quando tamen effoſſo fuerit opus, id fiet dilapſo iam flore, maturoque iam ſemine: ſtatim enim recentes agere fibras incipit. Ornithogalū.

Hyacinthorum cultura.

CAPVT IX.

HYacinthus vtpote genere multiplex, colore varius, florum vbertate diuerſus, præcox, tempeſtiuus, ſerotinus, debet hortis infodi numeroſus; vt in ſpecies renideat vniuerſas. Huc adde, cohærentibus eundem ſpicis, quæ niſi bimæ trimæue copioſè non effloreſcunt, adeo ſoboleſcere; vt ad florum ſegetem plerunque ſterileſcat. Quare ſeri plurimus debet, vt nonnullus vberrimè floreat. Apriciſſi- Hyacinthus quilibet.

mum

mum locum plerique hyacinthi quærunt. Hyacinthinos bulbos à bulboſis alijs radicibus vtiliùs ſegregatos inter palmaria ſpatia diſponemus, itidemque palmari altitudine deponemus. Hæc tamen ijs conuenit bulbis altitudo, qui iuſta magnitudine ſunt, quique ſcapos multo flore conueſtiunt. Cæteri pro corporis mole ad ſenos, quaternos, binos etiam digitos deſcendent. Vniuerſi verò, niſi fatiſcant in ſobolem, intra quadriennium non effodientur; quòd extra terræ gremium ſterilitatis, & corruptionis diſcrimen ſubeunt. Sic autem rectè ſeritur in primis & ſimplici & multiplici flore cæruleo polyanthes. Solum gracile, non ita leue, nec vbertate nimia defatigatum effœtumue, ſed ſatis robuſtum, imò etiam antea rude immotumque, quamuis exile, mirabili prouentu bulbo ſubſternitur, & circunfunditur. Vtiliter deinde bonum & pinguius ſuperingeritur; vt illud nimiam fœturam tabemue prohibeat, hoc temperatæ pinguedinis inſtillatione abundè nutriat ad floream fertilitatem. Quoniam verò ſenio, partuque fatigatur humus; iunior identidem, & vegetior ſubſtituetur: adhæreſcens matri ſoboles non annicula, ſed bima ſubtrahetur; quia materno feliciùs vbere adoleſcet, ac tertio demum anno fertilem in ventrem rotundata numeroſo flore luxuriabit. Hyacinthus præterea candido flore præcox, quia priore poſt ſationem anno minutiſ-

Cæruleus polyanthes.

Albus brumalis.

ſimos

ſimos bulbulos ſeſſili per ambitum vertici hærentes denticulata ſerie prodigioſè ferax profundit, circumacto biennio cum adultiore ſobole eruendus eſt. Cæterùm bulboſas hyacinthorum radices, qui ſingulis in ſcapis plurimi ſerò candicant, qui diluto colore ſubrubent, quique ſecundùm violaceos flores longas foliorum tæniolas porrigunt, macriore humo circunteges; quaternos in digitos tantummodo demittes: vbi folia exaruerint, quotannis refodies, ne dulci teneraque carne delicati ab imo vertice fibris comante vitium capiant, vermiculentur & computreſcant. Herbeo virore florentem hyacinthum ab aſſiduo ſole ſalubriter diſtinebis, ne diuturno calore peruſtus viror in triſtiorem palloris colorem cinereſcat. Racemoſus hyacinthus macra humo, aprico poſitu, quinos ſenoſue digitos alta depreſſione lætatur. Debetur hyacintho botryodi inodoro, Belgico, Hiſpano ſerotino, atque obſoleto bonum ſolum & parum apricum, trium digitorum altitudo, par aut digito maius interuallum. Stellatis Peruanis hyacinthis olerum ſubpinguis & robuſta humus, necnon à ſole nonnihil auerſa poſitio commoda eſt, vt caulis deſiderio ſideris procerior ac decentior excitetur. Quoniam autem bulbi oppidò capitati ſunt, nucleoſque grandiuſculos procreant; palmo laxiora per interualla diſponuntur: quaternis digitis ſubſidere ſatis habent: Iulij menſis exitu effodiuntur. Spurius ille hyacinthus, quem Byzantij cultores ſuaui vocabulo Muſcari

Albus ſerotinus, ſubrubens, & violaceus caule foliato.

Subuiridis.

Racemoſus.

Botryodes inodorus, Belgicus, Hiſpanus ſerotinus, & obſoletus.

Peruanus.

Botryodes odoratus.

ſcari appellant, loco eximiè pingui modiceque aprico, inter palmaria interordinia, in palmi dimidium depreſſus ponitur. Perrarò idem eximitur, cum videlicet ſuæ ipſe numero ſobolis opprimitur; quòd æternis humum radicibus complexus à matre ſimul vitalique profectu incommodè auellitur. Neque verò ſtatim, atque ipſum effoderis, radices adhuc ſuccoſas carnoſaſque extorquebis, ne viuida vis è vulneribus expiret; ſed aridas tandem atque emortuas ſubtrahes innocenter. Quanquam refodere Septembri menſe præſtiterit, eodemque mox detractis fibris attonſum inhumare: quia, ſi diutius abſit à terra, noxam ex facili capit. Proderit etiam quotannis, cum prima exire folia incipiunt, intactis tenus radicibus veteri effœtaque terra ſubducta, recentem fertilemque ſuffi-

Cupreſſinus. cere. Hyacinthum in lugubris cupreſſi conum turbinati feſtiua imitatione cupreſſinum, mediocris apricitatis peramantem, & propter ramoſum ſiluoſumque florem ab aliorum conſortio florum palmari diuortio ſegregem; quatuor altè digitos demerſum olitoria ſubpinguis humus vtiliter excipiet; nec, niſi reuoluto triennio, amouendæ ſobolis ergo remittet in lucem.

Tuberoſus candidus: Hyacinthus, ſeu potiùs aſphodelus tuberoſa radice Indicus polyanthes, odore iucundiſſimo, bonum, leue, robuſtumque ſolum, apriciſſimum locum, liberalem tota æſtate irrigationem poſtulat. In fictili, quàm in areola, euentu lætiore reſpondet; quòd in huius laxitate nimiùm fœtiſi-

Digitized by Google

tificat: in illius anguſtijs parciùs propagata tuberculorum poſteritate, vegetos conatus effundit in florem, ac tempeſtatum iniurias geſtatorio declinat hortulo. Solitarius, aut ſociatus palmaris latitudinis cubile deſiderat: in tres quatuorue digitos deponitur: ingruente iam frigore in contectum quidem, at perflatilem locum recipitur: quotannis decreſcente Martij menſis luna eruitur: peregre mittendus, etiam dimiſſis folijs, tutò effoditur: adultior, & facilis reuelli ſoboles abiungitur: prolixum fibrarum capillamentum ad arbitrium ſtrictim ſummatimue attondetur: idem tuber præſcripta ratione reſeritur: fibrarum coma excitato terræ cumulo circunfunditur. Semen, quod floris colorem non variat, noſtratis more ſeminis hyacinthini diſſeritur. Vt autem noſtrorum mirè degeneret hyacinthorum color & numerus, hac arte ſemen leges, hac infodies. Ex eo bulbo, cuius vires nulla ſoboles adnata delibet, plurimis conueſtitum floribus primigenium caulem reſeruabis: altero tertioque loco genitos ſuccides: vbi flores prope iam euanuerint, caule decacuminato, ſummos ac pleroſque amouebis: tres quatuorue imos relinques, in quos vigor omnis vberrimè confluat: à maturitate iam fatiſcentes folliculos, & nigella ſeminum grana præmonſtrantes colliges: in Septembrem, vel Octobrem vſque proximum opportuna in cella repones: alterutro è prædictis menſe in altis & peramplis fictilibus, bona olitoria humo repletis, ſemen rariſſimè diſſeres; quippe toto bien-

Hyacinthini ſeminis delectus, & ſatio.

nio, donec in grandiuſculos bulbos adoleuerit, tranſmoueri non poſtulat: cum opus fuerit, irrigabis: à frigore in aprico, ab æſtu in opaco tutaberis: ab amiſſis folijs, curabis, vt ſemper humus nonnihil humeat, ne perparum ſuccoſi recentes bulbuli arido in ſolo penitùs exucti exareſcant: pinguem anno exacto humum ſuperingeres, vt, quæ ſubiacet, ob diuturnam alituram exhauſta pinguioris acceſſione reualeſcat: elapſo biennio erutos bulbos, cum ad iuglandis magnitudinem excreuiſſe ſolent, in ſeminarij puluinis inter laxiora interualla paulò altiùs mox inhumabis, ne tenera paruitas diu inobruta lædatur. E primi rudimento floris, quem tertius à ſatu annus plerunque citare ſolet, ſpecimen indolis capere non ſatis licet: id autem annus inſequens palàm faciet. Proximum deinde triennium oſtendet, ad quem florum numerum ſingulis in ſcapis eniti fœcunditas poſſit. Quos igitur bulbos intra id tempus bellè copioſeque florere animaduerteris, retinebis; degeneres exterminabis. Neque enim vberior in poſterum prouentus, aut flos numeroſior ſperandus eſt.

Cyclamini, & floris Indici è violaceo nigricantis cultura.

CAPVT X.

Cyclaminus.

VTraque cyclaminus, tum verna, tum autumnalis intra teſtas ampliores inhumari vult, vt vberior floreat, vtque tutior perennet. Leui quoque, non tamen effœto, ſed pingui ſolo au-

auctior extuberat in ventrem, & pulchrior capillatur in florem. Binos altè digitos deponitur; ne altiùs obrutus tuberis oculus, dum lucis deſiderio nimis aſſurgit, vim floris procreatricem longum abſumat in incrementum. Flos, & folium hiberno frigore infeſtatur. Autumnalis in vmbra ſubluſtri, dubioque ſole floridior nitet: ipſo enim adhuc feruido anni tempore ſatis caloris habet etiam in opaco ad florum citandam vberem parituram. Verna loco gaudet apriciore: quia extrema vernare incipit hieme, cum ſol adhuc remotior plantas languidè fouet, ac leuiter ad floreum partum extimulat. Tunc autem tranſponenda ſolùm eſt, vbi iam adultior alimentum ac feracitatem vltra non ducit à terra, & fictilis anguſtijs compreſſa ſtrangulatur. Argumento erit foliorum ſiluula denſior, ipſoque fictili diffuſior. Illud extrahenti cautè cuſtodiendum eſt, vt, quæ concreuit adhæſitque fibrarum capillamento humus, ne decutiatur, neue excidat. Alioqui enim creberrimæ capillaceæ fibræ nouo ſatu explicari non poſſent; impexæ verò confuſæque ex facili putreſcerent, ipſumque tuber corrumperent. Ad hæc circùm fibras inarefacta eadem vetuſta humus ab recentis circunfuſa & contigua vligine ſenſim humeſcit, elicitque vires alendo tuberi pares; quod, cum ſuapte natura humidum ſit, magis vliginoſam recentiorem terram non ſine contagionis periculo contingat.

tinget. Vnum tuber multiplicem familiam dabit cum in fruſta conciſum, tum ſeminatum. Inciſione & vulnere ſic propagatur. Vbi iam arida folia dimiſit (fibras enim æternas habet) diligenter effoditur, atque ita interciditur, vt ſectilium partium cuique ſui relinquantur illæſi oculi: tum frigido ſiccoque eo vſque habetur in loco, dum ſiccata vulnera cruſtulam ducant, & cicatricibus occalleſcant. Cicatricoſo deinde lateri ſatis exucto atque exiccato cera commiſtæ terebinthinæ reſinæ lentore tenacior illinitur, & facilè adiungitur, quæ pridem humenti non adhæſiſſet. In fictili demum vaſe tempeſtiuè reponitur, obliquata in latus cicatrice, ne inſidens humor officiat: obducto præterea vulneri ieiuna & ſicca humus admouetur, & ſecundùm hanc bonum ſolum aggeritur: aquam, niſi germinare incipienti, non affunditur; vt ſaucium tuber quò ſeriùs, eò minore periculo humeſcat. Iacto ſemine ſic feliciter ſoboleſcit. Abſumptis iam folijs, cum, pediculo in ſpiras conuoluto, ſeſſilis folliculus dehiſcit, maturum legitur ſemen, atque in tempus idoneum reſeruatur. Cyclaminum vernum vere, autumnale autumno in pingui ac bene macerato ſolo digitum alto ſatu obruitur. Sole in primis, atque humore proficit. Vtrunque toto triennio immotum intactumque adoleſcere ſinitur. Mutat facilè colorem, ſæpius albo in rubrum, rubro rariùs in al-

bum

bum degenerante. Indici floris è violaceo nigricantis tuber terreno in vaſe ad binos ternoſue digitos depreſſum, & mediocri ſolo adobrutum lætius prouenit, ſole gaudet, frigore contriſtatur. Flos Indicus è violaceo fuſcus.

Anemones cultura.

CAPVT XI.

ANemone latifolia, vtpote exiſtere, florere, ac ſoboleſcere contumacior, quàm quæ tenui folio eſt, maturiùs, nempe triduo ante plenam Septembris lunam ſeritur. At verò tenuiore folio anemones, hieme præflorentis, ac præmaturè defloreſcentis, aut ſæpe etiam à frigore abortiuæ ſationem Octobri menſe tempeſtiuam in primis eſſe, diuturna docuit experientia. Quin etiam violacea, atque albo rubroque picturata, quippe quæ vernare præfeſtinant, Nouembri menſe vtiliùs inhumantur; vt clementiore veris tempeſtate ſeriùs quidem, at pulchriùs effloreſcant. Vtranque tum tenui, tum lato folio anemonen ad radicis diligentiorem tutelam, ad vberiorem & ſobolis & florum prouentum, in fictilibus deponimus: cribrariæ quoque olerum terræ præſcripta ſuperiùs ratione committimus. Ea tamen in primis placet ponendæ anemones forma, quam Tranquillus Romaulus, Romanæ amœ- Anemones lato ac tenui folio ſerendæ tempus. Locus. Terra. Modus. Tranquillus Romaulus.

nitatis cultor & propagator eximius, feliciſſimè vſurpat. Is enim vetuſtiſſimum fimum, qui penitùs in terram abierit, pinguem, leuem, ac probè maceratam, nec malè olentem, nec igneo halitu vaporantem prætenui cribro ſuccernit ſubſternitque in fictilibus: ipſas inſuper radices ad craſſitudinem duum digitorum macra tenuique humo circuntegit: cribrarium denique eiuſdem generis fimum ſuperingerit; vt & contigui ſoli frigida macritudo ſtercorarium, nempe humidum calorem ex facili corrumpentem à turgeſcentibus radicibus diſtineat ac temperet, & remotioris fimi maximè alibilis pinguitudo radicum auiditatem per exporrectas fibras expleat & fœcundet. Illa denique anemonen feliciter educabit, & liberaliter amplificabit humus, quam (ſicut in tuliparum cultura, præmonui) pluuia in procliue decurrens, vtpote leuiorem molLioremque, deuexerit. Neque verò vna eademque radicum omnium debet eſſe collocatio & ſitus. Nam quæ ab omni vitio innoxiæ ſunt, ſupinis oculis pronoque ventre ſtatuuntur; quòd magnam terreni humoris vim cæleſti calore extenuati elatique integris viribus validè trahant, ac pulchrè concoquant in abſolutum ſui alimentum incrementumque, atque adeo in tuberculorum florumque ſobolem numeroſam. Lingulæ autem, ſumma parte oculatæ, non directò deorſum, neque in latera, ſed latiorem in partem,

Collocatio.

quæ

Digitized by Google

quæ tamen oculum deorſum non inuertat, leuiter inclinatæ collocantur. Etenim, ſi, qua ſunt parte latiores, humi nonnihil pronæ inſideant, plus è terra vitalis genitaliſque ſucci recto itinere transfuſi exugunt & combibunt: ex quo fit, vt ad vitam fœcunditatemque & enutriantur, & conualeſcant. Is autem ſuccus calida vi euectus, niſi ràdicum latas offenderet moras, magna ſui parte per tenuiſſimos terræ meatus inutilis euaneſceret. Cur igitur (dicat aliquis) non præſtiterit anemonarum lingulas æqualiter humi fuſas iacenteſque deponere, vt quò largiùs, eò fœcundiùs humeſcant? Equidem iſtam eſſe aio eiuſmodi radicibus incommodam & noxiam poſituram: quia vbertim hauſtum humidum nutrimentum in floream luxuriem digeri ſatis effundique non poteſt ex oculis in tranſuerſum iacentibus, qui ſupinum exigunt ſitum, vt ſurſum versùm amore ſolis adnitentia germina feliciter profundant. Quamobrem vt homines, ſic plantæ, ipſo, quod non perficiunt, alimonio necantur. Quòd ſi ſubſectarum radicum ima pars deſecto vitio cicatricoſa ſit; non debet omnino recta, ſed quadantenus obliqua deponi. Etenim vulnere læſa, atque etiam ſemimortua vitalem vim non habet ad vberem terræ humorem concoquendum, qui, cum ſemper in ſublime feratur, à ſole vaporatus, ijs præſertim, quæ habitu ſunt imbecil-

lo

lo maloque, corruptionis origo eſt. At verò humi accliuis non corrumpitur portio vulnerata: quia plurimus, qui rectà ſuſtollitur, vapor inoffenſo tranſitu per ſoli ſpiramenta tranſmittitur; parcior autem, quique ab infirma ægrotaque radice in alituram fœturamque digeri poſſit, ſenſim atque innocenter eidem ſeſe inſinuat. Mirificè quoque conualeſcet & proficiet anemone, ſiue ætate, ſiue morbo imbecilla, ſi fictilium cretæ coctili contigua inhumetur. Quæ iuſtum cepit incrementum, in palmari ſeritur interuallo, & in quaternos digitos demittitur: quia, ſummo paulatim ſolo ſubſidente, in trium digitorum congruentem altitudinem decreſcit altior demiſſio. Minuſculæ radices minore altitudinis interuallique menſura diſponuntur. Solem omnes quærunt, præcipuè hibernum, quo floreos ad partus incaleſcunt. Spatioſum quoque cubile, apertamque loci poſitionem, & liberum cælum poſtulant: quòd hæ complurium diſſimiles plantarum & multis in latitudinem fibris capillantur, & humilem foliorum ſiluam latiſſimè ſpargunt. Quòd ſi præfocantibus loci anguſtijs in ſublime nitentia, atque officiente opacitate ſolem quærentia folia valde ſuſtollant; emaciatos, abortiuos, raroſque floſculos dabunt: proceriſſimos verò cauliculos mordentia frigora ſuccident, euerberantia flamina proſternent;

Interuallum. Apricatio. Loci poſitio.

Digitized by Google

nent; quibus cauliculis breui areſcentibus, radices ipſæ notabilem noxam concipient. Quanquam autem frigidas hiemes non reformidant anemonæ; ſiquando tamen bruma præter morem niualis & prægelida ſæuiat, non ab re fuerit in locum ab aquilonio frigore auerſum, vnique ſolis tepori patentem conſita vaſa tantiſper recipere, dum glacialem rigorem clementior aura regelauerit. Rigatio miniſtrabitur eo, quem ſuperiùs tradidi, more; cum tellus minimè nigrabit, ſed ſolutior puluerabitur. Horæ rigandi matutina hieme, veſpertina vere. Cæterùm, etſi mobilium teſtarum tutioribus in puluinis molles anemonarum plerunque radiculæ deponuntur, non raró tamen, quæ præſertim robuſtiore ſunt habitu, bulbis interſitæ ſic digeruntur; vt illi medias, extremas hæ areas atque angulos occupent, ne folioſiore bulborum nemore obruantur: aut certè per anguſtiores hortorum oras, & veluti faſcias, quæ cæteras ambiunt ac definiunt areolas, ſic ſeorſum tribuuntur; vt cuiuſque generis ſingulæ, binæ, ternæ, aut quaternæ, alia diſcoloris floris radice diſtinctæ, colorati diſcriminis ordinata ſerie interiorem hortenſem amœnitatem elegantiſſimè coronent. Diuturno autem experimento comperimus, anemonas humida hieme in fictilibus, ſicca in areolis meliùs prouenire: quia ſuperfluentem pluuiæ hiemis humorem fictilia facilè tranſmittunt, atque intra tectum

Tutamẽtum.

Rigatio.

Locus in areolis.

ſubdu-

ſubducta, ſeu tantùm acclinata nimium imbrem declinant; areolæ verò per ſicca etiam frigora propter laxiorem profundioremque humum ſatis hument. In areolis poſitæ anemonæ olitoriam itidem terram, exiliorem tamen minuſque minutam, quàm in fictilibus humatæ, deſiderant. Ad binos digitos demerguntur; palmari ſpatio diſtinentur. Præcipitis impetu imbris nudatæ iterum ac diligenter adobruuntur. Quoniam verò radices eædem frigoris humoriſque temperiem requirunt; idcirco definientibus areolas laterculis proximæ & prope contiguæ vtiliter aſſeruntur. Placet nonnemini fugacis quà nominis, quà floris anemonas, quippe quæ ventum ſonant, ac vento facilè difflantur, toto anno vernare. Idcirco radices illarum quotquot menſibus obruit, folijſque fibriſque poſtmodum arefactis, eruit: atque, vt annuæ tempeſtiuitatis conſtantes vices cuſtodiat, quo menſe radicem vnamquanque ſemel ſeuerit, eodem ſemper in poſterum reſerit. Verùm authore me nemo iſtud aſſiduum ver à delicatis radicibus extorqueat: quòd præpoſtero, atque intempeſtiuo ſatu ſæpe abortiuntur; ac ſæpius etiam, ſuas violari leges indignante natura, non pariunt, ſed pereunt. Solent minutim confertimque ocellatæ radices, eius præſertim anemones, quæ Perſicæ arboris flori concolor ſubrubet, aut quæ ſordido pallore albicat, in denſiſſimam foliorum

Satio crebrior noxia.

Sterilitas emendanda.

Digitized by Google

rum ſiluulam, ſine floribus inamœnam euireſcere. Sic nimirum ſperata mortalibus felicitas ipſo frequenter flore fraudatur. Quærenti quid ſit, cur folia pro floribus exeant, hanc habeo ſubijciendam cauſam, quòd illiuſmodi radicum oculi ſpiſſa genitura indiſtincti conglobatique nequeunt fertili terræ complexu commodè foueri, puriorem que ſuccum exugere, quem efferant in flores. Quare, quæ craſſiori alimento congruat, fuſca foliorum viriditate ſilueſcunt. Sic igitur haſce radices ad bonam florum frugem reuocato. Confertos oculos deiungito, vt efficacem ſinguli fundendis floribus tenuem humorem trahant. Seriſſimè ſerito, vt, qui ſolis acceſſu iam probè concoctus attenuatus eſt, terræ ſuccus ſeſe faciliùs in radices inſinuet, atque inde in flores egerminet. Illud autem in ea, quæ lato eſt folio, anemona peculiare ac mirabile monſtrum ſæpe viſitur, vt ex eadem radice flores tum folioſi, tum ſimplici foliorum orbe degeneres exiſtant. Abortus iſtius origo eſt ipſa radix multorum incommodè fertilis oculorum. Genitalis enim ſuccus & vigor, dum in plures latè oculos diſſipatur, in ſingulis parcus & inualidus frequenter in abortiuum & mancum germen euaneſcit. Qui verò numeroſa foliorum ſerie confertiſſimos fundit oculus flores, hic & plus elicit humoris, & ea tenacitate pollet, quæ vim incluſam, floris feracem, aliò

Abortus impediendus.

aliò diſtrahi non patiatur. Quamobrem idem & circunligante pediculum filo præſignandus, & à cæteris. deinde ad optimam ſationem deiungendus eſt. Hieme præproperæ degeneri plerunque abortu orientur anemonæ. Quare, ſi quæ macie tenuatæ exuctæque appareant, ſolo tenus amputabuntur; vt retardata fœcunditas tempeſtiuos abſolutoſque in partus vegetior erumpat. Neque verò expedit in floream fœturam exhauriri delaſſarique radices: ſed vltra duodenos fœtus attondenda luxuries eſt. Flores forficulis vtiliùs ſucciduntur, quàm vngue demetantur: quia ipſe demetendi niſus radicem ſolo leuiter hærentem ſæpe reuellit, aut luxat. Quotannis, aut altero quoque ad ſummum anno diſtrahendæ ſobolis ergo emeritæ radices refodiuntur: aggerato interim ſolo ab æſtiuis feruoribus, pluuijſque vindicantur; eoque poſt imbres autumni primores ſubducto exonerantur. Quanquam æſtatis caloribus imbribuſque defendendis cumulatim aggeratum ſolum areolis quidem peropportunum, at fictilibus prope irritum munimentum eſt. In anguſtiora enim atque extantia fictilia nimius & calor, & humor ſe penetrant. Vnum ergo potiſſimum tutamentum eſt receſſus. Quapropter, vbi conſitæ iam teſtæ defloruerunt, in locum recipiantur ſolis radijs, humorique pluuio ſubductum, animabili tamen ac ſpirabili elemento peruium apertumque, & ſalubri aura perflabilem.

Luxuries coercenda.

Exemptio, & cuſtodia.

Digitized by Google

lem. Id enim temporis ab æſtiuo ardore quà ſo-
lijs exuctis exuſtiſque, quà ſubeunte ad eadem
folia humido alimento, in parentum ſinus refuſo
repulſoque, radices quàm maximè humeſcentes
inferueſcere atque interire periclitantur. Quas ef-
fodi non placet, Septembri menſe ſuperiniecta
digitum alta pinguior humus refouebit. Extremo
Iunio cum concreto & cohærente ſolo fibriſque
refoſſæ ſicca in cella reponuntur: diebus octo exa- Diuiſio.
ctis tempeſtiuè repurgantur, adnatæque ſoboles,
vtpote à recenti terræ complexu tenerrimæ, faciliùs
diuiduntur, quàm cum areſactæ penitùs obduruerunt. Ad hæc teneriorum vulnus contra vitium
tabemque occalleſcit; aridarum plaga neque callum, neque cicatricem ducit. Diſſociabiles aptè
concinneque culter intercidet. Iſta verò cura & procuratio anticipata atque præpropera vixdum erutis
noceret. Ex humentibus quippe terræ latebris in
lucem caloremque remiſſæ rugarent; rugiſque nouo deinde ſatu diſtentis, aquoſo tabificoque humore turgeſcerent. Neque verò plures in partes comminui radicem vllam expedit, niſi facilè diuidua
ſit. Illud ergo cuſtodiendum eſt, vt nati circùm
vetulam parentem oculi, qui vix hæreant, detrahantur; intacti maneant, qui tenaciùs copulentur,
ne magno vulnere diuulſi vitium exitiumque concipiant. Solet etiam anemones ima radix, vbi Caries eradēda.
ſatis adoleuit atque conſenuit, exedi carie, ſituque
mar-

marceſcere. Senile hoc vitium impacto talitro exploretur. Etenim, ſi ex ſonitu exeſa, lacunoſa, & vacua radix deprehendatur, ad viuum vſque ſic ferro morbus eradendus eſt, vt caua radicis æquentur; ne lacunæ humore oppletæ reliquam vitient integritatem. Quod enim ſinceri supereſt circa repurgatum foramen, eflœta & ferme exhauſta genitali facultate, priùs putreſcit obrutum, quàm comprehendat: aut certè minutulis editis folijs, vel ad floreum partum omnino ſterileſcit, vel abortat. At verò, ſi putre cauum æquali vulnere ad viuum præſecatur, integra pars reliqua rite conſita in benè compactos flores, numeroſaſque radiculas geminæ fœcunditatis miraculo luxuriabit. Nec inutile fuerit præſectas ipſas reliquias, rectè deterſas, cum eiuſdem notæ radicibus conſerendas reſeruare. Nam fieri poterit, vt refectis viribus aliquæ ad florum fœturam vberrimam reualeſcant. Poſtquam verò ſalubriter vulnerata radix inaruit; terebinthina reſina ceraque commiſtis debent aduersùs corruptionem illini humoris noxij bibulæ cicatrices. Verùm ſi qua radicum ita vitioſa fuerit, vt æqualiter reſecari ſine magno integrarum partium, adnatorumque oculorum vulnere ac detrimento nequeat; carioſum foramen curioſè cultro expurgetur: arefactæ iam radicis lacuna prædicto reſinatæ ceræ medicamento ſaturetur: in gracili tandem ſolo eadem conſeratur. Parem ſoli gracilitatem

Digitized by Google

tem ob eam ipſam cauſam quærunt radices, quæ, licet incorruptæ ſint, ſenio tamen laborant. Diſcolor & planè admirabilis anemonarum varietas iacto ſemine comparatur. Semen optimum inter anemonas latifolias, quæ folioſior floret, plerunque dabit. Ex ijs verò, quæ tenui folio ſunt, ſimplici flore vernantes ſolæ feliciterque ſementant: earum enim ſemen in flores nonnunquam degenerat colore varios, folijſque multiplices. Geminam ex eiuſmodi ſatu anemonen inſignitè conſpicuam nuper ſuſcepit Ioannes Baptiſta Martellettus, qui Ianiculi montem cognomento Aureum cultiſſimis hortis nitidiorem facit. Altera oriunda è pallido floſculo rubris maculis guttato paleæ pallorem ſuaui rubore virgatum circunfuſis explicat in folijs, eundemque denſa ſurrigit in coma. Candidam alteram purpureis vnguibus bicolorem, duplicique laciniosò apice tum xerampelino humiliùs, tum ſubrubente celſiùs criſtatam mater peperit filiæ quidem concolor, at ſimplici foliorum ornatu ignobilis. Meridianis horis tempeſtiuè legetur, dehiſcente iam lanuginoſo globulo, ſicciſſimum ſemen cum exiguo cauliculi, vt meliùs matureſcat. Rectè ſpargitur vel Auguſto menſe, vbi iam Leonem luſtrauit ſol; hoc enim anticipato ſatu intra octo menſes properus plerunque flos indolem præmonſtrabit: vel certè duodecima Septembris luna, nempe ea die, quæ tri-

Semen tempeſtiuè colligẽdum & ſerendum.

Io. Baptiſta Martellettus.

Digitized by Google

duo plenilunium antecedit. Sic autem deponitur. Præpinguis, leuis, maceratique ſoli cribraria farina in fictili catino ſubſternitur. Super eadem lanuginoſi ſeminis congeries tenuiter lateque explicata digeritur; aut certè vtiliùs eadem ante ſationem cum prætenui ſolo in alueolo, vel in patina confunditur & permiſcetur, donec, inuicem diſcretis penituſque cum terra confuſis minutis ſeminibus, vnus & vnicolor terræ aceruus appareat: ea deinde miſtura rariſſimè diſſeritur. Eiuſdem generis ſolum ſupercernitur cultri craſſitudine. Binæ, ternæue matutini ſolis horæ, dum exeat in herbulam ſemen, indulgentur. Aquulæ præterea minutum ac lene ſtillicidium identidem irroratur, ne leuiter obruta ſementis guttis grandioribus denudetur. Hæc autem vſque adeo miniſtrabitur irrigatio, quoad ſingulis è ſeminijs terna folia exierint; quibus pro incremento humus eadem anguſtiſſimo incerniculo tranſmiſſa inſpergetur, donec digitali radices altitudine obruantur. Cæterùm, ne hibernis algoribus nocturniſque gelicidijs inflata & fermenteſcens terra ſummo tenus ſolo depreſſas, & raris breuibuſque fibris inhærentes radiculas ſuſpendat, ac regerat in apertum, eiectaſque diſperdat, ipſis conſitum vas apriciſſimo loco, qui gelida tepeat hieme, ſtatuetur. Vbi folia inaruerint, à pluuia & ſole intra frigidam porticum reuocabitur. Nec ante medium Septembrem eædem radiculæ

diculæ refodientur, ne ſolis halitu exuctæ ac retorridæ diſpereant. Mox adultiores ſeparatim humi deponentur; minuſculæ in catillis humabuntur. Sic tum probabili flore eligendæ, tum degeneri reijciendæ internoſcentur:

Ranunculi cultura.

CAPVT XII.

Ranunculus radiculis in grumũ aceruatis.

RAnunculus Byzantius, ſiue Aſiaticus, radice in grumulos coagmentata veluti multipes (hic enim præcipuè in hortis colitur) antequam terram ſubeat, natare vult, donec per ſolidas quatuor & viginti horas frigida inſuccatus & præmollitus ad facile germen intumeſcat: vt in humore terraque viuax rana in florem tranſijſſe, nec tamen indolem nomenque amiſiſſe videatur. Septembri menſe ante plenam lunam triduo intercedente conſeritur. Ex hominis reſoluto fimo concreta humo præpingui humidaque nutritur. Summa tellure lætatur in binos digitos demittendus, anguſto interuallo in quaternos ternoſue diſponendus. Diuerſi generis floribus inſociabilis ſolitario ſatu deponitur: aſſitos enim igneo frequenter veneno exurit & enecat. Primò expetit ſolem, qui florem ardentiſſimè coloret; deinde vmbram, quæ diutius eundem tueatur. Ea-

re commodiùs in fictili deponitur. Siquando irriguam aquam in ſicco ſitiat, adáquandus: ſiquando familiari ranis inconſtantia exiliat, aggeſto ſolo tegendus eſt. Vt primùm folia cauleſque inaruerunt, effodi ſtatim debet; quòd æſtiuis tum imbribus humoris auidus proſilit è terra, tum feruóribus retorreſcit & corrumpitur. Huius perſimiles aceruatis in grumum radiculis, at ſimplici flore diſpares ranunculos in olerum terra pinguiore à ſole nonnihil auerſos ita obrues, vt eadem binis digitis altè ſuperueniat, quaternis intercedat: quotannis erues, ac ſuperioris inſtar cuſtodies: vt citra ſpem folioſi floris colore degenerent, ſemine ſeres. Qui rutæ folio viret, folioſoque flore flaueſcit ranunculus, quærit vas fictile, bonam olerum terram, apricam poſitionem, digitorum in ſatu duum altitudinem, trium intercapedinem. Radice molli nudaque cum ſit, diu inobrutus noxæ obnoxius eſt. Septembri menſe eruitur, &, ſobole ſubtracta, reſeritur. Quare vbi foliorum vigor exaruit, frigidum in locum recipitur, ac Sextilis menſis imbribus, ne nouas citet fibras, ſubducitur: aut certè vtiliùs amiſſis folijs ſtatim effoſſus, iterumque conſitus in auerſo ab æſtiui ſideris radijs angulo deliteſcit; vt æſtatis imbres, fibrarum illices, in eundem bellè depoſitum innocenter, atque adeo ſalubriter incidant. Non abſimilem cultum deſiderat nemorenſis fibrata radice, alboque

Flauus multiplex folio rutæ.

Fibratus flore pleno candido.

que

que flore multiplici Ranunculus. Terra enim pariter olitoria humectaque, vaſe fictili, duum digitorum depreſſione, poſt amiſſa demum folia ſubdiali opacitate lætatur: mediocri verò apricatione contentus eſt; nec extrahi vult, niſi ad ſobolem ſecernendam, ineunte autumno, ſtatimque adobrui poſtulat, diſcretis paſſiſque capillaceis fibris; quemadmodum Iridem Cluſij priorem ſerendam eſſe monſtrauimus, & Pæoniam deponendam pluribus trademus. Glomerato quoque flore globoſus exigit in bona riguaque olerum terra, & poſitu mediocriter aprico, nullo teſtæ vel areolæ diſcrimine, minutum fibrarum capillitium diffundi: radicis oculum in digiti altitudinem demitti, vt is deinde conſpicuus à terra extet: nunquam refodi, niſi cum fœtus numeroſior à matre fuerit ſeparandus: extrema hieme ſimul effodi, ſimul inhumari. Tuberoſus in quaternos digitos deprimendus, & palmi dimidio interuacante diſtinendus: eiuſdem ſoli bonitate, ſolis mediocritate, aſſiduoque terræ latibulo gaudet, præterquam ſi adultiorem à parente prolem abiungere opus ſit. In hanc opportunitatem exitu Auguſti refoſſum tuber illico recondatur.

Globoſus.

Tuberoſus.

Digitized by Google

Aſphodeli, Pæoniæ, Lilij conuallium, & Iucæ Indicæ cultura.

CAPVT XIII.

Aſphodelus. ASphodelo tres altè digitos deponendo, palmarique menſura ſeiungendo attribuunt ſolum pingue, humectumque, ac modicè apricum: alternis quoque annis eximunt, quò adnatam ſobolem ſubducant. Ex opacis montibus

Pæonia. Pli. l. 25 c. 4. & l. 27. c. 10.

ſiluiſque accita medicatiſſima Pæonia ſubluſtrem opacitatem amat. In olerum pinguiore humidoque ſolo defoditur, ipſius radicis oculis ternos tantùm in digitos depreſſis, triumque circiter palmorum quoquouerſus interſtitio relicto. Tranſlatione non gaudet, præterquam tertio quoque anno, cum ſubterranea radicoſorum oculorum ſobole, conſpicuoque ramoſorum foliorum nemore partes in omnes nimia diffunditur. Si quando igitur eam refodi transferrique oporteat, Nouembri extremo id fiat: quia, cum fibras nondum egerit nouellas, exempta non læditur. Citra vulnus fracturamue diligenter eruta plures in plantas ſic diuiditur, ſic diuiſa repangitur. Quoniam præcraſſa radicis crura multiplici dubioque flexu implicat; intra magnam aquæ vim perbene priùs agitatur ac diluitur

Digitized by Google

luitur, vt, hærentis terræ deterſis ſordibus, deprehenſi facilè nexus extricentur, aptiorque ſecturæ locus diſpiciatur. Ad hæc ipſum radicis caput in oculos ternos quaternoſue, aut etiam ſingulos cultro conciditur: in excauato ſcrobe medius congeſti ſoli turbinatus cumulus excitatur: eidem radix ita imponitur, vt oculi ternos in digitos ſubſidant, crura verò per excitati monticuli ambitum bellè diuaricentur; quia, ſi mutuo implexu inter ſe contingerent, minus è terra pabuli haurirent, facilique negotio corrumperentur. Admoto demum ſolo eadem circuntegitur; vtque illud arctiùs hæreat, etiam irrigatione iuuatur. Fortè diuulſi balani depangi debent; quia iuſtam ſoboleſcent in radicem. Lilia conuallium geniculatis internodijs conſertè contexteque colligata & cohærentia in ipſo ſatu non extricamus atque diſtrahimus: ſed à materno cæſpite oculis confertiſſima, & radicum nexu ferè inextricabili catenata cultro diſcindimus: menſe Nouembri, aut etiam Decembri non amplius tres digitos obruta in pinguibus vmbroſiſque ſtatuimus, ne videlicet patrias conualles mutaſſe videantur: irriguam ſiticuloſis aquam miniſtramus: vix vnquam loco mouemus; quia in anguſto ſpatioſè vberrimeque florent. Summam prædictis menſibus per annos ſingulos effœtam humum cautè ſcalpendo ſubducimus, recentem aggeramus; quia numeroſo fœtu denſiſſimè propagata proſiliunt. Iuca Indica

Lilium conuallium.

Iuca.

Digitized by Google

ad noſtratis oleris altricem, validam humum libentiſſimè diuertit: noſtra frigora tolerat: apricitate etiam lætatur: infœcunda ſeminis adnatis oculis ſeſe propagat, vt arundo; ſimilique cultu ſata digitali ſolo tegitur, ſubinde altioris aggeſtu ſoli, prout exiget vſus, obruenda. Ea propter quatuor à ſummo ſcrobe digitos primò depacta diſtabit. Verna temperies hæredibus à matre vulſis proſperè tranſponendis tempeſtiua eſt. In fictilibus poſiti maturiùs adoleſcunt, ſeruanturque curatiùs. Modico per æſtatem tum ſole, tum humore proficiunt. Poſſunt autem iam ſatis adulti è fictilibus in hortenſes puluinos cum ſuo cæſpite differri. Sed matrem ac ſobolem areolis inhumatas tranſmouere non expedit.

Trachelij Americani, Lychnidis Byzantinæ, aliarumque conſimilium herbarum cultura.

CAPVT XIV.

Trachelium Americanū.

AMericanum indolis molliſſimæ trachelium declinandæ multiplici noxæ idoneam teſtam deſiderat. In olerum bono, bene macerato, & nequaquam verminante ſolo proficit: ab erucis enim & limacibus ob teneritudinem auidè appetitur. Frigoris tolerans tepido cautiùs loco hiemare debet. Caloris peramans irriguam aquam ſitire non debet. Annua tranſlatione

peren-

Digitized by Google

perennat: quia denſiùs ſobolefcens, niſi ſæpe rareſiat ac differatur, ipſum ſeſe opprimit & marceſcit. Februario menſe, aut primo vere tutò tranſponitur, & ſobole ſeritur; cum ſcilicet, hiberno frigore coërcita florea luxurie, maxima incrementa, vireſque cepit materna radix; adnatique pulli, matris vbere ſaginati, complexuque defenſi validè conualuerunt. Auulſi oculi paſſis, vt vberius alimentum trahant, fibris in binos digitos, ſiue ſummo virore tenus demerguntur: illico irrigantur, vt ſolum adhæreſcat; & proferuntur in ſolem. Id enim plantæ genus opaco auerſoque à radijs loco facilè putreſcit. Sed, ne delicatum floſculorum ver ab æſtu præmaturè defloreſcat, à diuturna inſolatione auertatur. Semen auiti coloris in flore tenax citra ſpem iacitur varietatis. Eodem propemodum cultu Lychnis Byzantina teſtæ committitur. Hoc autem diſtat, quòd reſecta radicis portione, ternis quaterniſue minimùm fibris crinita propagatur: cum Americani Trachelij fœtus à matre ſine vulnere ſeparetur. Terram pinguem, tempeſtiuam irrigationem, tepida & ab Aquilone auerſa quærit hibernacula. Editiore in loco vegeta, viriditate iuueneſcit, ac diu viuit; in imo pallida ſeneſcit, breuique interit. Vbi florum pila prope iam globata ex toto eſt, à ſole diſtinetur; vt floreus fructus & voluptas diuturnior ſit. Cum ſitit, irrigatur. Plures in plantas diſpertita ita differtur.

Lychnis Byzantina.

fertur. Ineunte vere ocelli cum radicis particulæ ſeiunguntur, atque ad virentis vſque germinis initium inhumantur. Cæterùm, vt feliciſſimè ſoboles proueniat, nouellus oculus cum exigua materni corporis portione, quamuis non fibrata, reuellitur: dimidio germinis defoſſo, vulſuræ plaga vaſis lateri applicatur: inuulneratæ parti ſolum bellè apprimitur. Ita radix celeriter comprehendit, ac ſpecioſam in plantam feliciter adoleſcit. Auricula vrſi, atque Lichen ſiue Hepatica multiformi genere conſpicuæ, aliæque huiuſmodi fibratæ gelidiſſimi Septentrionis plantæ bono licet in ſolo apud nos minùs incommodè hoſpitentur, vitales tamen non ſunt; quia frigoris peramantes noſtro tepore triſtantur & contabeſcunt. Noſtrates verò, quarum pleræque ſemine conſeruntur, per æſtum florentes herbæ pinguibus, riguis, apriciſque delectantur.

Fibratæ plantæ.

Caryophyllorum cultura.

CAPVT XV.

Caryophylli ſatio duplex.

CAryophyllus vernaculus & ſemine & ſurculo ſeritur. Ad optimam fœturam bini circiter flores è magno numero in ſemen exire permittuntur. Maturitatis indicium eſt hiatus aridi folliculi, & ſeminis nigritia. Imum in vnoquoque folliculo fœcunditate præſtat: id enim, pro-

Digitized by Google

propiore alimento liberaliter hauſto, generoſiùs maiorem folioſi floris numerum procreabit. Ex albi caryophylli ſemine multiplex varietas prouenire ſolet. Inter maculoſos fuſcis maculis diſtinctus vtiliter ſementat ad progignendos inſolita decentium macularum varietate perpictos. Denique ſaturo colore fuluus pulchrè varieque degenerem, atque adeo candidam frequenter prolem ſeminat. Sementem autem non Octobri menſe, ſed collecto ſtatim ſemine facies, vt intra annum florem legas. Vt autem prodigioſè folioſis ac peramplis floribus abundes, quartadecima luna caryophyllum, Zephyro aſpirante, ſeminabis. Quòd ſi genitalis & felix aura prædictam proximi menſis diem non ſoſpitet; ſatio erit procraſtinanda, dum fertilis ventulus incidat in alterius menſis ſimilem diem. Semen fictili catino, præpingui minutimque ſuccreta terra inſtrato, committes: in digiti dimidium demittes: loco per æſtatem mediocriter aprico ſtatues, qui ternis tantùm matutinis horis inſoletur: crebrò irrigabis. Ita intra dies octo primulam viriditatem citabit. Vbi quaterna foliola emiſerit, diuturnum promouebis in ſolem: vt frequenti humus irrigatione ſemper humeat, curabis: exitu Octobris teneras plantas differes. Ita proxima flos æſtate properabit. Idem præterea caryophyllus auulſione feliciſſimè conſeritur. Auulſi enim ab radice pulluli, ſiue ramuli, vetuſtam partem aliquam

Serendi tempus.

Educatio.

Propagatio per ſurculos.

è ma-

Digitized by Google

è matris corpore referentes, & rite depacti, licet à materno colore vultuque non degenerent, nec æquè, ac ſemine conſiti, florea ſegete luxurient; hæreditariæ tamen pulchritudinis certiſſima laude probabilis varietatis incerta decora rependunt. Quarto nonas Octobris, caryophyllorum ſurculos, tanquam certò comprehenſuros, depangere muliercularum cultura eſt: hordei verò ſemina, tanquam alienas fibras inſito humore citatura, ſubſternere ſuperuacanea liberalitas. Feliciter panguntur à menſe Februario ad medium vſque Martium, nempe ſub ipſum germinandi tempus. Decacuminatis folijs ſummatim attonſi, fictilium lateribus contiguo compreſſoque ſatu applicati, atque ita depreſſi, vt oculi emineant, fideliùs comprehendunt. Non eſt, cur ima pars intorqueatur; aut bini ponendæ ſobolis extremi vetuſtique cum intercepto internodio articuli cultro diffindantur. ſed vtiliùs vltimum geniculum circulatim medium diſſecatur, aridæque foliorum exuuiæ detrahuntur. Terra congruit nonnihil effœta. Situs requiritur apertus, nec tamen apricus ad vicenos tricenoſue dies, atque vſque eò, dum media foliola incipiant adoleſcere: tunc enim apricatio aſſidua indulgetur. Vtque inter diuturni ſolis incendia illæſæ tenellæ plantæ proficiant, frequens humor affunditur. Ita eædem exitu feliciore, quàm ſi Octobri menſe poſitæ fuiſſent,

ino-

Digitized by Google

inoleſcent, ac florem inducent. Eximiæ indolis caryophyllum nactus ita curabis. Vbi annus algere incipit, totum cæſpitem è prono fictili leuiter concuſſo demiſſum eximes: tum implicitas terræ fibras extremas in duum digitorum craſſitudinem circuncides; cauebiſque diligenter, ne cohærentis glebæ pila comminuatur, neue intercidat. Glareolis deinde rite obſtructo fictilis imo foramine, vnum alterumue digitum altam mediocrem terram ſubſternes: ad quaternos quinoſue digitos bubulum aut vaccinum ſanguinem ſuperfundes: trium digitorum exile ſolum adiunges: circuntonſum denique cæſpitem impones, humoque pingui reliquam inanitatem explebis: in ſolem proferes: vt vſus veniet, adaquabis. Verùm, ſæuiente iam brumali algore, in vaſe peramplo gallinaceum aut columbinum fimum aqua bene macerabis: eo medicato liquore conſitum fictile rigabis. Ita,licet ſub huius cæli clementia caryophyllus hiberno frigore non admodum infeſtetur, magna tamen eidem hoc fiet cultu vigoris & fœcunditatis acceſſio, vt folioſiores vegetioreſque flores eliciantur. Exacta iam hieme vulgarem aquam affundes, vbi deuexior dies deferbuit; ne cum irriguo per æſtum efferueſcente humore radix pariter inferueſcat. Vt aſſiduo grandiorique caryophyllo vernet annus, complures eodem tempore calyces dehiſcere non patieris; ſed, ſummis & primoribus relictis, detergebis adnatos.

Cura. *Florea continuatio.*

Vt

Vt hibernis floribus abundes, æſtiua, dum calyculos inducunt, germina præcerpes: ſic enim noua, quæ trudentur, ſeram maturitatem ad hiemem vſque retardabunt. Quin etiam frigidioris oræ coloni conſitas teſtas aut lætamine munitas, aut in loca tuta receptas ab iniuria gelantis anni aſſerunt: vbi verò tepidiore tempeſtate conſerenauit, in apricum reuocant: vbi nubilauit, aquis cæleſtibus exponunt. Ne pinguioris terræ lætitia, vberiorisque pabuli ſagina tam lautè cultos dirumpat flores; cum ſatis turgidos calyces intra biduum oſcitaturos animaduertes, lineo filo bis terue circunducto medios religabis: ac denticulatum oſculum leuibus æqualibuſque inciſuris librario ſcalpello factis laxabis; videbiſque ad voluptarium prodigium profuiſſe vulnera, vt è calycum ſingulorum tubulis totidem quaſi florea nemora extitiſſe videantur.

Alligatura, & inciſio.

Tranſlatio.

Illud autem in primis cuſtodiendum eſt, vt hæc ſæpius planta deplantetur, putrique ſenio amputato tranſponatur. Tranſlatione enim mirificè proficit & perennat: diutius relicta & reſes folio ſilueſcit, flore minuitur, odore degenerat.

Putatio.

Debent ad hæc, vbi defloruerunt, nuduli cauliculi plerique imo tenus geniculo ſuccidi, paucis admodum relictis, qui geniculatim & ſubinde floreant; dum attonſi & recaluaſtri ramuli noua germinantium foliorum iuuentute repubeſcunt.

Locus ſatiuus

Eadem vtiliùs planta inter fictilis anguſtias alitur, quàm in area paten-

Digitized by Google

patentiore: quòd in hac aut largioris alimenti nimia ſatietate dirupti calyces enormiter hiaſcunt, aut neſcio quo loci tædio flores maceſcunt. Solis, quem vnicè amat, largior copia facienda eſt; niſi tamen æſtiuis floribus vernet. Tunc enim vel tecto, vel inumbrante velo, vel ſubducto radijs loco ferui dior apricitas defendi debet: ne florea ſeges, verſicolori amœnitati nata, vehementi ardore præuſta miſerè flaueſcat. Inſolatio.

Granadillæ cultura.

CAPVT XVI.

OCcidentalis Indiæ miraculum, occidentis Dei cruciatibus floridum, Granadilla noſtrorum olerum pingui glebæ ſic inſueuit; vt inexpugnabili propagatione iam vbique luxuriet. Tres altè digitos toto corpore proſtrata deliteſcere vult; quia ex omnibus geniculis geniculata radix emittit. Solis atque humoris appetentiſſima eſt. Feliciùs pangitur radix iunior; quia vernat vberiùs. Quam latiùs proſerpere nolumus, in fictili ſerimus. Ne per imum foramen clandeſtinum exitum inueniat, neue per poſticum fugitiua ſubiectum ſe penetret in ſolum; obſitam teſtam ſuper laterculum ſtatuimus: an captiua ſurreptitiam libertatem attentet, identidem exploramus:

mus: foras eminentem, iamque deprehenſam ſeruili more demutilamus. Ne vaſis anguſtiore ergaſtulo eliſa ſpatium quærat apertius; iam adultiorem diffuſioremque plures partimur in plantas, ſeparatim ac diſperſim inhumandas. Emicanti iam germini è cancellatis funiculis, vel arundineo virgeoue textu ſcanſilis anſa præbenda eſt. Niſi enim diuini funeris efferendi pulchrè ambitioſa hæc planta adminiculum habeat, quo in excelſum euadat; breui parcoque germinatu veluti pudibunda ſterileſcit, humique latè procumbere, longeque proſerpere dedignatur.

Gelſiminorum cultura.

CAPVT XVII.

Gelſiminum agreſte.

SVa eſt & agreſti candidi floris gelſimino digna patritijs cultoribus, digna cultricibus curis amœnitas, ipſo, quamuis fero, tum virore tum odore amabilis, nec inutilis. Vt enim ſileam topiarias hortorum ſcenas hoc ſequaci lentoque frutice ſpecioſè textiles; ſiquis præterea velit eximium voluptatis fructum è vulgari flore colligere, virgas recentes, læues, teretes, digitum craſſas, & bene fibratas vere, ſiue etiam autumno fictilibus infodiat: duobus digitis, nec amplius, è terra emi-

Digitized by Google

eminere paſſus ſupra imam gemmam recidat: in ſiluulam prope bipalmem iam adultos ramulos circuntondeat: regerminantem luxuriem frequenti cæſura coërceat. Proueniet enim, vt pila tonſilis denſiſſimam viriditatem ferè denſioris floris odorato candore formosè conueſtiens cum ſplendidas ædium, tum lautas conuiuiorum delicias exhilaret. Eadem planta pingui ſolo pabulanda eſt, ac liberaliter adaquanda, aſſiduo etiam in ſole habenda; ne in materiam frondemque penitùs abſumatur. Mediocrem quærit apricationem ſiluarum gelſiminum flauum atque inodorum: reliquam culturam ſuperiori ſimilem deſiderat. Hiſpani ſeu Laletani gelſimini, quod à Catalonia vernaculum nomen obtinuit, nulla ſatio felicior, quàm inſitio. Silueſtris igitur nouellas, nitidas, minimè ſcabras nodoſaſue, mediocrem digitum craſſas, & frequentibus fibris comoſiſſimas plantas mediæ magnitudinis fictilibus de more committito. Et quanquam ſunt, qui vix dum tranſlatum ſilueſtre gelſiminum inſerant; tu tamen annuo ſpatio cautiùs aleſcere & conualeſcere ſinito; aut, ſi libet, autumno tranſponito, vt ſemeſtri quiete ſatis virium recipiat, atque inſitione magiſtra celeriùs feritatem dediſcat. Menſe Martio luna decedente inſerito. Illud autem antiquiſſimum tibi ſit, vt ſiluatici ſtylum quàm proximè imum nodum ſupernè præcidas. Ita enim inſitus ſurculus faci-

Hiſpanum ſimplex.

Z liùs

liùs coaleſcet: quia omne virentis alimentum, quod quaſi quædam anima per medullam trunci, veluti per fiſtulam, naturali ſpiritu trahitur in ſummum, in ipſa nodorum denſitate diutius hærens atque conſiſtens augeſcit, nec anguſto meatu contineri facilis complures per oculos vehementiſſimas in materias exuberat. Quare vberiori ſucco proximum inſitum citiſſimè inoleſcere neceſſe eſt; ſi præſertim, ſubinde coërcita deterſaque ſilueſtrium germinum luxurie, in vnum adoptiuum ſurculum fertilis humor tranſcurrere atque confluere cogatur. Vbi quintam gemmam truſerint germina, decacuminanda ſunt, denſiore vt ramulorum ſil-uula, plus florum inductura, fruticentur. Alternis minimùm annis ineunte vere ſolidus cæſpes debet eximi è teſta, idemque ad binos digitos cultro circunſectus pinguiore humo adiecta ſuum in vas reſtitui. Quotannis primo itidem vere ipſo tenus inſitionis capite id fruticis anguſtè deputatur. Nam, ſi virgæ ſic præcidantur, vt vnus alterue oculus relinquatur, rara paucis ex oculis flagella pullulabunt, maligno fœnore vernatura. Sin autem caput inſiti ſtrictiùs attondeatur; germinatu denſiſſimo vtiliùs capillabitur, & perennabit. Non poſſum hìc eos in re florea ſatis callentes exiſtimare putatores, qui fruticem altiùs vulnerare metuentes ſic amputant, vt citra imam gemmam ramorum aliquid extare patiantur; quod aliquandiu, dum

dum viret, noua in germina abiturum alimentum inutiliter auertit in ſeſe; vbi verò exaruit, viridiſſimam plantæ iuuentutem intermiſto ſenio inhoneſtat. Crebras idem frutex amat irrigationes. Orientem ſolem ſpectare mauult, quàm occidentem: alioqui florum ſterilis foliorum infelici feracitate luxuriabit. Aeſtiuis menſibus, ac Iunio potiſſimùm Iulioque non incommodè inoculatur. Atque hoc ſanè cultu fictilibus rite concreditur, & curatur. Sed elegantiùs multò virentia hortenſium parietum aulæa opere topiario prætexit, & numeroſis grandibuſque floribus iucundiùs diſtinguit. Hunc in vſum ſilueſtris gelſimini pleniores plantæ humi panguntur, quæ ſpatioſa in area largioribus ſatiatæ alimentis inſitiuo è ſurculo productiſſimas citant virgas, prædicto putationis tempore parciùs amputandas, vt in propaginem ſubmittantur. Propagationum autem duo maximè genera ſunt in vſu: vnum, quo editæ à matre virgæ ſulcis mandantur: alterum, quo mater ipſa proſternitur, atque in plures plantas per ſuas virgas diuiditur. Sic igitur à matre virgæ deprimuntur in terram. Appetente vere ſecundùm matrem ſcrobes fiunt: in eoſdem virgæ proximè maternum caudicem modicè contortæ, vt radices faciliùs citent, atque arcuatim recuruatæ demittuntur: quaternis circiter adobrutis gemmis ſic retorquentur, & ſupra terram eriguntur, vt, cacuminibus deſectis, vna, aut

vt maximè altera gemma relinquatur. Ita recentes propagines quà radicis, quà telluris, geminarum nempe matrum vbere tutelaque pinguiter ac feliciter enutritæ ingens robur & vires capiunt: quin etiam inhumatæ renaſcuntur ex ſeſe; quæque modò filiæ fuerant, fiunt repentè matres. Circumacto anno actis iam radicibus à materna ſtirpe amputantur, &, quò libuerit, differuntur, ſuis iam viribus pariturae. Haſce tamen flori ferendo minùs vtiles experimur: tum quia parcè florent, tum quia ocyſſimè euaneſcunt, vtpote fibrarum penuria laborantes, gracilique corpore imbecillæ. Quare vtilior eſt propagatio, qua (ſicut in vite fieri conſueuit) ipſa ſternitur mater, vt propagata ſoboles vberiore alimento vegetior aſſurgat; cum ſcilicet iuxta imum fruticem ita, ne radicem lædamus, curiosè fodimus: ita in excauatum ſulcum leniter proſtratam matrem ſupplantamus, ne radicem eandem abrumpamus: cum deinde ex eo ſulco veluti ramoſas foſſas deducimus, per quas, vti quæque virga poſtulauerit, nonnihil intorta propagetur; atque (vt paulò priùs docui) humo propagines operimus, & ad vnam alteramue extantem gemmam præcidimus. Vbi radicibus emiſſis virgæ comprehenderint, transferuntur. Quanquam hæ quoque minùs fertiles viuaceſque ſunt, quàm quæ ſiluatici gelſimini robuſtis radicibus adoptiuæ inhærent. Satiua hæc periſtromata orienti meliùs, quàm meri-

diano,

Digitized by Google

diano, vel occidenti ſoli aduertuntur; vt primæ lucis flos matutino candore ſimiles amico frutici floſculos appingat. Humor eidem irriguus vbertim affunditur: niues & gelicidia cauentur. Quapropter hibernis menſibus in opertum obſita fictilia reuocantur: plantæ verò ſubdiales canneis aut ſcirpeis tegetibus proteguntur. Par eius cultio gelſimini, quod, eiuſdem generis cum ſit, duplici foliorum textura denſiùs floret. Quanquam propagatione atque inſitione ſæpe tentatus omnem eluſit induſtriam, fortaſſe vt minore ſui copia, quò rarius, eò præclarius habeatur. Et hoc in fictilibus cautiùs cuſtoditur. Alterum gelſimini genus, quod lato Medicæ mali folio, folioſoque miræ ſuauitatis flore Alexandrinum, ſiue Arabicum appellatur, præterquam quòd ſolo lætatur itidem pingui, multùm irriguo, aperto inſolatoque; frigoris & caloris adeo intolerans eſt, vt frequenter vtroque peruſtus intereat. Quare in fictili obſeri debet, vt gelido anni tempore in opertis ac tepidis locis hibernet. Maturè, vbi primulo rigore inalgeſcit annus, recipitur in locum contectum eum quidem, non tamen vndique præcluſum, ſed patentem & vtiliter perflabilem, velut in porticum peramplam, quæ hibernum ſolem accipiat, & auſtrinis afflatibus latè oſcitet, imperuia & impenetrabilis Aquiloni. Diuturnum verò periculum docuit, in occluſa cella repoſitum hunc fruticem foliorum defluuio non

Hiſpanum multiplex.

Arabicum.

ſine noxa caleſcere. Debet idem præterea cæteris gelſiminis ſeriùs vere iam adultiore in ſubdialem aream promoueri, atque, cum ſitiet, ita rigari, ne folia madeſcant: quia ſolent irriguis guttis, quaſi brumalibus pruinis, contacta dilabi. Per æſtiuos tamen feruores minuta aſpergine, quam ſcopulæ irrorabunt, mirificè recreabuntur. Hoc iſti etiam conuenit frutici cum ſuperiore, vt in ſiluaticum inſeratur: veruntamen, ligno, folio, & flore cum valde diſcrepet, difficiliùs coaleſcit. Paucis culturam colligam vniuerſam. In ipſa ſcabritia duritiaque nouo more delicatus frutex ipſo, quo colitur, obſequio ſæpe læditur, & blanditijs necatur. In eo putando diſcordes putatores & ſententijs inter ſe, & ferro cum eodem digladiantur. Etenim verno (vt mos eſt) alij quotannis amputant in palmum. Nimis crudelem alij omnium annorum trucidationem rati, leuiore tonſura ſumma tantùm cacumina diſtringunt. Alij, ſiluoſa denſitate interlucata, ramulos reliquos intactos relinquunt. Ab alijs denique duro tenus ramoſa teneritas reciditur. In re adeo controuerſa & plena diſſenſionis meam equidem ſic interpono ſententiam. Nonnullam ſinguli, vniuerſam putationis diſciplinam complectuntur omnes. Primo alteroque ab inſitione anno inſitum anguſtè, imoque tenus oculo deputabitur: ſic enim ille fiet craſſior, & plures ex ſe, vehementioreſque ramos eijciet; qui, cum inſtar qua-

tuor

tuor digitorum erunt, Hiſpani more gelſimini nonnihil mutilabuntur, vt cum ipſi, tum maximè gemma craſſeſcat. Tertius annus palmares virgas in arbuſculæ ſpeciem indulgebit. Ita quotannis paulatim excitatus frutex in trium circiter palmorum altitudinem latitudinemque arboreſcere permittetur: atque hanc in poſterum ſtaturam annua putatio tuebitur. Quare gracilioribus, deorſum ſpectantibus, diſtortis, aridis, & ſuperuacuis ramulis deciſis, puſillum arbuſculæ lucum collucabit: vegetos, nitidos, proceroſque relinquet, vbi prædictum exceſſerint modum, leuiter attondendos. Ita fruticis incolumitati & pulchritudini, ſublata inutili ſobole, conſuletur, idoneique inſitioni ſurculi comparabuntur. Ad extremum ſtirpitus detrahetur, quæ ſolet ab ima ſtirpe identidem pullulare, matrem prælibans, mitibuſque ramis alimentum præripiens, ſiluatica progenies. Operoſiorem poſtulat culturam rubrum Americæ gelſiminum annuum, quod barbaro vocabulo Quamoclitum appellant. Moroſa naſci ſemina in aqua, & in ſole ipſam tepefaciente habentur eatenus, quoad præmollita turgeſcant: aut ſingula, aut bina in ſingulis fictilibus pingui humo repletis duos altè digitos demerguntur: ſol, & humor affatim indulgetur: ventus immodicus euitatur. De tempeſtiuo ſatu diſſentiunt ſententiæ colonorum, alijs Iunio menſe, maturiùs alijs, alijs verò ſeriùs ſerendum

Americanum

Digitized by Google

dum eſſe firmantibus. Ego ſatis habebo non ignobilis cultoris proſperum cultum proponere. Hic ergo Maio aut Iunio menſe, lunaris curriculi quarta extremaque parte, bina ſeu terna ſemina conſerit in fictilibus: quotidie meridiana irrigatione madefacit, & intra dies octo properato germinatu in lucem euocat. Vbi quatuor digitos à terra extiterint; vnica in ſingulis teſtis relicta plantâ, reliquas cum adhærente ſolo in ſingula fictilia tranſducit, parique irrigat ſedulitate. Sumit ſibi deinde capaciora vaſa, & aqua replet: conſitas in hæc teſtas vndique potaturas immittit: humoris exhauſti damnum crebro rependit infuſu. At ſi exuperans æſtus humum areſecerit, irrorato manibus imbre æſtiuus Aquarius humectat. Quoniam verò conuoluulus hic ambitione reptitia ſumma rerum affectat: arundinibus cancellatim fictili circuntextis, intentiſue funiculis duum cubitorum commodos illi gradus offert. Ramulos quoque ſuccreſcentes, ſiqui vaguli vacillent, arundineo ſepto, lineoue adminiculo applicat implicatque: vbi tortili reptatu arundinum & funiculorum faſtigia ſuperant, cacumina demutilat, vt maiore conatu luxurientur in floſculos. Monet hic etiam, ſemina, vbi vix inaruerint, diligenter eſſe legenda: quia frequenter è folliculis dilapſa minutulis nigelliſque corpuſculis veſtigatorem fallunt. Teſtatur denique, eadem, niſi largo humo-

re

Digitized by Google

re ac ſole ſolicitentur, vnum, alterum, tertium quoque annum ſub terra ſilere, antequam progerminent. Recens & rarum Romæ, phœniceo flore gelſiminum Indicum, ſiue Canadanum, præter ſolum pingue, exhalato pinguedinis vapore bene maceratum, felici poſitu apricum, radicibus ramiſque fundendis vacuum apertumque, deſiderat etiam cancellatim ſcanſile adminiculum, vt amœniſſimam prætexat viriditatem; aut certè pedamentum procerum, contra imbres peruicax, decorticatum, & ſcobina exaſperatum, vt articulatim radicoſa fruticis brachia ſtatumen adiunctum arctiſſimè pertinaciſſimeque complectantur, atque ambitioſo reptatu in arboream altitudinem euadant. Debet autem à parietibus nonnihil diſtineri, ne floribus onuſta pendula cacumina incurſantibus ventorum furijs allidantur. Hiberna frigora non ita multùm reformidat. A primo vere in extremam vſque æſtatem rigari vult. Seminis, quod hoc primùm anno apud nos protulit, adhuc intentata ſatio eſt: necdum inſitio cæſione ac vulnere peregrini fruticis cum vernaculo adoptiua fœdera ſanciuit. Vna proſpero vſurpata periculo cultura ita ſingularem ſtirpem docet eſſe multiplicandam. Verno, priuſquam oculi fruticis intumeſcant, trigemmis ramulus præciditur: eius caput cultro diffinditur, ac depangitur binis obrutis gemmis, vt tertius nodus extet. Sic ex facili

Indicum maximum flore phœniceo.

ca-

capit & germinat, humore præſertim adiutus, & ſole.

Roſarum cultura.

CAPVT XVIII.

ROſa, riſus anni pulchrior, & princeps hortorum purpura, vt antiquitatem hilarauit ornauitque, ita exercuit & pupugit cura magis, quàm aculeo. Sic igitur ipſam curauit & coluit antiquitas. Fidiculæ veſperi occidentis nouiſſimis diebus, menſe ſcilicet Februario, vbicunque patiebatur cæli ratio, terram ad roſæ ſatum bipalio vertebat. Hoc eodem tempore, ſiue inter Vergiliarum occaſum & brumam roſaria noua ſemine aut virgultis conſerebat, vel antiqua curabat: ſarculis enim, aut dolabris circunfodiebat, vniuerſamque ariditatem reſecabat. Eadem à Fauonio fodiebat, iterumque ſolſtitio. Sed locis calidis, apricis, atque maritimis Nouembri etiam menſe roſeta inſtituebat. Satio multiplex erat. Alij enim ſemina ponebant, quæ ſeriùs eueniunt. Ob id potiùs caule conciſo inſerebant, & ocellis radicis, vt arundines. Alij caules aut in propaginem deprimebant, aut radicitus reciſos in virgulas palmares interuallo cubitali adobruebant, & frequentibus irrigationibus iuuabant, factas deinde viuiradices trans-

Roſæ cultura vetus.

Pli. l. 18 c. 26.

Colum. l. 11. c. 2.

Pallad. Febru. tit. 21.

Varro de re ruſt. l. 1. c. 35.

Pli. l. 21. c. 11.

Pallad. Nouem. tit. 11.

Pli. l. 21. c. 4.

Conſtant. Pog. Agri. l. 11. c. 19.

Theophraſt. de hiſt. plant. l. 2. c. 2.

Digitized by Google

tranſferebant. Ex horum numero Pangæi montis accolæ adeo tranſlatione profecerunt, vt numeroſis folijs puſillas roſas in ampliſſimas explicarint. Erat præterea, qui non abſimili more ante calendas Martias, ſiue poſt Vergiliarum occaſum roſam fruticibus, & ſurculis quaternum digitorum longitudine, aut etiam ampliore pedalia per interualla diſponeret: omnibus annis per idem tempus circunfoderet & recideret, vt quàm diutiſſime conſeruaret. Neque verò exputabant ſolùm, verùm adurebant etiam nonnulli: qnia ſucci copia in foliorum ramorumque ſiluoſam atque inanem luxuriam nimia fundebatur, niſi ferro atque igne in breuiſſimi ramuli vtiles anguſtias coërcita, ſpatioſoque exitu prohibita & repercuſſa, diuturniore mora ſatis concoqui & perfici cogeretur, vt amplè folioſos erumpere poſſet in flores. Foſſio altior quàm frugum erat, leuior quàm vitium. Pangebatur nec pinguibus, nec argilloſis, nec riguis locis, ſed raris, & præcipuè ruderatis. Quanquam, vt aſſiduè vernaret, ſingulis menſibus ſerebatur, atque ſtercorabatur. Ad hæc ponebatur calido, prono ad meridiem, & ſicco loco, magno naturæ documento, tum quòd Carthagine Hiſpaniæ hieme tota præcox purpurat: tum quòd arida & ſiticuloſa Cyrene odoratiſſimos flores, nebuloſa & roſcida Aegyptus procreat inolentes. Iam verò florum callida ita poſteritas roſas colit. In ſolo quo-

Plin. ibid.

Colum. l. De Arbor. c. 30.
Plin. ibid.

Theophraſt. De hiſt. plant. l. 6. c. 6.
De cauſ. plant. l. 3. c. 24.
Plin. ibid.

Conſtant. Pog. ibidem.

Plin. ibid. c. 4. 7. & 11.

Cultura recens.

quolibet feliciter, at feliciùs in præpingui & ad ſo-lem recliui, palmari altitudine tria cubita aliam ab alia depangit: per autumnum effœto ſenio reciſo ſtercorat: arundineis parietibus, cancellata ſtructura excitatis, applicitas implicitaſque adminiculat ac nodat: capita quoque deorſum versùs curuata ſubſtringit; quia ipſo flexu retardatus, qui fruticem permeat alitque, terrenus humor adeo coquitur ac digeritur, vt numeroſo & conſpicuo flore tandem exuberet. Italicam ſuperiori perſimilem, nobiliorem tamen, ac diligentiùs colendam ſemper virentem, perpetuam, ſiue omnium menſium roſam appellant: quòd ea ſæpius amputata primùm faſciculi aſpectu confertiſſimos calyces ſimul promit, quos deinde paulatim atque per partes ad alteram vſque putationem floreum recludit in partum; vt ipſos ſingulis menſibus vnà cum floribus inducere videatur. Iſto autem denſiore calycum numero, florumque prope continuato vere maximè diſtat hæc à ſuperiore, quæ minùs diues floridæ purpuræ rariores aperit virides alabaſtros. Vt igitur omnibus, aut certè pleriſque menſibus perpetua vernet, ſæpe intra annum, ac bis minimùm deputanda eſt. Exitu Octobris ſuperficies omnis ſolo tenus anguſta putatione ſucciditur, vt è duro repullulet: ita enim citati calyces numeroſiores florea fertilitate perhiemant. Menſe iterum Martio exputatur, vno aut altero ramulis articulo relicto.

Roſa Italica flore pleno perpetua.

Digitized by Google

ℓto. Verùm, vt ſerotini calyces totâ æſtate vernaturi ſubnaſcantur, tempeſtiui, dum conniuent, verno tempore detrahuntur. In altiore ſolo depactam putator minùs compeſcet, quippe plus humoris trahentem, quàm quæ in fictili poſita ſit. Putationi dies aptiſſima cenſetur, quæ triduo quatriduoue plenam lunam præcedit. Quindecim ſpatio dierum ante ipſam putationem aqua non miniſtrabitur. Vbi iam ſiti nimia laborare plantam animaduerteris, priùs circunfodies, vetuſtæque terræ ſubductæ vice vel hominum attonſo capillo, vel equino fimo iam putri lætificabis, bono ſolo conſitæ ipſi teſtæ ſuperinducto: tum crebris eandem irrigationibus refocillabis, ſalubri apricatione refouebis, à frigoris inclementia tecto tepidoue loco tutaberis. Eadem ferè cultura conuenit ijs roſis, quas puluinis hortenſibus commiſeris. Sed, quoniam illæ ad incommoda temporum declinanda citra noxam tranſmoueri nequeunt, auerſo à Septentrionibus loco depangi debent; cum hieme progerminauerint, impoſitis tegeticulis à nocturni frigoris iniuria protegi;& ijſdem remotis diurnæ apricitatis beneficio foueri. Quanquam optimus magiſter vſus iam docuit, id genus frutices, præſertim robuſtiores, citra frequentem putationem intonſos pleraque anni parte vernare; dum tamen & pinguis terræ pabulum, & irriguæ aquæ poculum frequenter

ter

ter & affatim adminiſtretur. Vt autem dapſilem florum prouentum habeas, ipſa fruticum brachia (quemadmodum in proximè ſuperiore roſa monuimus) præcipitabis. Cæterùm eoſdem frutices multiplicare promptiſſimum eſt, ſi de more propagentur in ſulcos: ſi autumnali putatione reſectæ virgæ modico inclinatu ſtatuantur, ac ſtrictim attonſæ duos de terra digitos extent: hac enim ratione radices & germina vehementiùs impellent. Sationi huic tempeſtiuus October aut Nouember eſt. Batauæ centifoliæ robuſtum ſolum, frigidus modiceque apricus locus deſtinatur. Virgarum aritudinem & ſenium tantummodo exputare conuenit: quia raros in ramulos hæc planta diſpergitur. Pullulans ab imo ſtirpe ſoboles fibris nonnullis capillata differtur. Parem cultum depoſcit nomine ſpecioſo par, flore minùs amœno diſpar centifolia inodora. Vario rubore maculoſa, odore ac magnitudine vernaculæ ſubrubenti perſimilis, ligno durior, ramis fruticoſior, florum mediocriter ferax quærit aperta, aprica, & rigua: ſolo gaudet robuſto. Flos adeo mollis eſt ac delicatus, vt nebulas reformidet. Putationis vice ſumma ramorum teneritudo decacuminatur. Fœcundiſſima radix latè ſpargendam fruticat in familiam. Damaſcena iucundi ſpiritus roſa, modò aureis crocis odoratior, modò argento tantùm folioſiore minùs odora, humore, ſole, liberoque lætatur cælo. Frigoribus

Centifolia Batauа.

Centifolia inodora.

Variegata.

Damaſcena.

Digitized by Google

ribus non affligitur: imò etiam toto ferme anno germinat ac vernat. Vetuſtiorum virgarum, quas ætate duratas ægrè tranſcurrit humidum alimentum, anguſtam trunco tenus cæſionem per diuortium veris atque hiemis amat; vt nouella virgea ſilua integro, ac nuſquam intercepto ſatiata ſucco lætiorem ſe vegetioremque profundat: atque ipſa materni trunci reuireſcens & iuueneſcens anilitas florida fœcunditate luxuriet. Iunioribus verò caulibus idem frutex vnam vel alteram gemmam relictam vult: quòd illorum teneritas vbertim tractum facilè admittit, atque æqua portione diſpenſat humorem: & paucos in exitus compulſa germinandi facultas vehementior aſſurgit, ſilueſcitque diffuſior. Roſa hæc ſurculo, & viuiradice frigido in ſolo poſita feliciter celeriterque capit & proſilit. Obſoleto colore alba roſa, operi topiario denſa & flexibili viriditate perutilis, validum ſolum, liberum ſolem, & vberem aquam expetit. Putationem recuſat, præterquam ſi quis ſenio defectus ramus exaruerit. Vegetas, hortorumque textili ornamento commodas, recentes virgas antiquioribus, prout res feret, adiungi adnectique poſtulat. Vberrimè ſuccreſcentibus ab imo virgeis nepotibus genus amplificat. Lutea roſa, quæ foliorum denſiſſima flauet coma, frigore delectatur. Idcirco felicior in Tuſculano, quàm in Romano, prouenit ſolo. Illic enim plerunque folioſior flos mature-

Albicãs flore pleno.

Lutea maxima.

tureſcit ac dehiſcit: hìc inani florum ſpe ſæpe turgidi alabaſtri ſenſim corrugati languent. Robuſtum ſolum, vacuumque ramulorum libertati cælum appetit. Quare arundineis cancellis implicari alligarique formidat. Tonſuram odit, quia ſummatim floret. Inutiles tamen, malè nati, aridique ramuli vtiliter interputantur. Florum pleroſque deturbare ante maturitatem expedit, vt reliqui ſuis abſoluti numeris eleganter vernent. Quæ pullulat ab radice denſior virgea ſoboles, primo vere auellitur, ac tranſponitur. Cinnamominam educat humus valida, irrigua, non admodum ſoli oſtenta: luteæ roſæ communis parca putatio conſeruat: propagat etiam reuulſus à materna ſtirpe pullus nonnihil fibratus. Inter purpureas princeps habetur, quæ quamuis leuiter odorata, plurimis tamen foliorum verſibus ornatiſſima, impulſoque altero flore è medio ſinu, velut apice regio inſignis, ſuperbit. Quanquam decora hæc non ſemper illam criſta honeſtat: ſiue quòd ſolito folioſior prior flos genitalem ſuccum abſumpſit: ſiue quòd eundem florem nimius imber, & nebula corrupit; aut natiuus, & familiaris vermis exedit. Luteæ roſæ debita huic etiam cultura debetur. Ita in vario roſarum genere variat hortenſis diſciplina. Noſtratibus autem roſis reliquis præcepta generatim tradita ſatis conſulent. Illud habeo extremo ſubijciendum loco, ſic eſſe roſei

Cinnamomina flore pleno.

Rubra flore pleno.

Arboreſcẽs.

fruti-

Digitized by Google

fruticis, quem volumus arboreſcerē, incrementa formanda; vt, imis medijſque nepotibus ſæpius detractis, ſuccus omnis partim implendæ caudicis craſſitudini ſeruiat, partim ad ſumma germina euocetur, quæ putatoris artificio in ramulorum ſpeciem fingenda ſunt.

Floridarum ſtirpium arboreſcentium cultura.

CAPVT XIX.

VNis ferè florum delicijs inclytæ arboreæ ſtirpes, quarum pauciſſimas adhuc Romani educant horti, peculiari diuerſaque cultura vix indigent. Olitorium enim ſolum, vliginoſum, & apricum vel omnibus, vel pleriſque prodeſt. Peregrinæ atque hoſpites eo cæli terræque poſitu excipiendæ ſunt, qui loci natalis ingenio reſpondeat. Earum verò hæreditariæ poſteritati continuandæ lateque ſpargendæ conſulit ſeminatio, inſitio, propagatio, talearum poſitio, fibratæ ſobolis tranſlatio. Supereſt iam, vt publicæ priuata præcipuarum cultura ſubiungatur. Arbor Perſica folioſo roſeo flore roſarum æmula à vulgari cultu pomiferæ non abhorret: bono in olerum ſolo, humecto, apricoque proficit: inſitione ſoboleſcit, quæ creſcente luna fieri debet; quia flos for-

Arbor Perſica flore multiplici.

Aa mo-

moſior, non fructus vberior exigitur. Februario menſe arida ſenectute reciſa, nouo cum anno iuueneſcit. Eadem alit cultura Ceraſum, pleno in flore impolluti candoris, alioqui rari, feracem. Et hæc rectè inſeritur in alias Ceraſos, cum genus, tum decus propagatura.

Ceraſus flore multiplici.

Candida Geniſta pangitur in olitorio ſolo non ita pingui, moderato ſoli obijcitur, æſtiuis irrigationibus confouetur, ſemine ſeritur; quod, cum prædurum ſit & natu moroſum, præmollita vel tenuata cute (ſicut edocui) vrgetur ad germen.

Geniſta flore albo.

Latifoliam flore multiplici Myrtum non humo pingui duntaxat, verùm etiam ſole multo, humoreque nutrimus: parte aliqua exareſcentem interputamus: in eam, quam volumus, formam artifici tonſura componimus: depacta fibrata ſobole ampliamus.

Myrtus latifolia flore multiplici.

Indica ſiue Americana Laurus libenter in terra pingui riguaque hoſpitatur: ſolem ab eadem expeti, calidiſſima docet patria; & ſanè in ſolis regno nata, non minùs quàm noſtra laurus, Apollinea eſt. Anguſtè, ipſoque tenus trunco inutilium ramorum amputationem timet: quia paulatim pateſcens à contiguo vulnere ad medullam intimam foramen aditum ad noxam & necem aperit. Baccarum ſatu, ſoboliſque tranſlatione diſpergitur.

Laurus Indica.

Exoticum Oleaſtrum optimè recipiunt loca pinguia, vliginoſa, & aprica: more ſalicis rami panguntur, & pullulans ab radice ſoboles radicoſa differtur.

Oleaſter exoticus.

Sambucum roſeam

Sambucus roſea.

ed by Google

ſeam caulibus vel in propagines depreſſis, vel ſeorſum depactis facilè capientem humido ſolo, & parum aprico excipies: ſi lubeat, in arbuſculam leuiter attondebis. Potes non diſpari cultu nutrire geminas vulgatiſſimi nominis notiſſimæque formæ Syringas, alteram candidis breuique ſerie ſpicatis, alteram cæruleis & longiore panicula racematis floribus viſendam. Malus Punica ſilueſtris bono, irriguo, & aprico ſolo, grato videlicet blandimento, ad vberrimum florum fœnus manſueſcit: inſitis ſurculis, defixiſque ramis, quibus pars aliqua materni corporis hæreat, coaleſcit: plantis quoque conſeritur de matrum radice diuulſis: inchoante vere inutile ſenium interputata deponet. Rhus peregrina, ſiue Sumachus Indorum optimum ſolum, tempeſtiuam irrigationem, aſſiduamque apricationem diligit: putationem recuſat: Italicam hiemem non reformidat: adnata ſobole ſeſe diſpertit. Indicam Acaciam externis hortis aſſuefaciunt pinguis humus, humor, & ſol: frigoris metuentem Aquiloni ſubducta loci poſitio præmunit: tempeſtiua quoque putatio ſparſim areſcentem ſeneſcentemque ſalubriter vulnerat, & renouellat; vel nimia fruticatione ſilueſcentem compeſcit, &, ſi lubeat, in arbuſculæ ſtaturam extollit: ſemina verò, quamuis duriſſima, prædicto more præmedicata, vel è ſiliquis nondum planè nigrantibus ante maturitatem lecta deficientem rarioremque

Syrinx alba, & cærulea.

Rhus peregrina.

Acacia.

Molle. *Theſaur. Rer. medic. noue Hiſp. l. 3. c. 15.*

reficiunt atque multiplicant. Molle, arbor Indorum, quam noſtris libuit Lentiſcum Peruanam, ſiue anguſti folij Terebinthum appellare, amat calidum cæli ſtatum, bonamque humum, ſingulis alterniſue annis ſufficiendam: aridis reſectis ramis interpurgari vult: propagari debet, pullis, qui naſcuntur ab arbore, de more in terram depreſſis, ac triennio poſt è matre deciſis, quia lentas illi radices mittunt: ſi qua parenti adnaſcitur, vtiliùs planta transfertur: tenera & adoleſcens viriditas rigationibus adiuuatur.

Aquaticorum florum cultura.

CAPVT XX.

FLoridæ aquarum plantæ, veluti natantes hortorum Nymphæ, dilectis in vndis demerſæ memoriam prope ſuffugerant. Sed age iam adhuc in tempore memores à terreſtri cultu ad aquaticum tranſeamus: vt hoc etiam hortorum cultores gloriari poſſint, ſeſe amphibios eſſe, felicique labore à ſe aquas conſeri.

Nymphæa duplex. Alba. *Plin. l. 25. c. 7.*

Nymphæa, non ſolùm forma, verùm etiam nomine inter flores Nympha, gemina eſt. Altera Heraclion dicitur, quia Nympham erga Herculem zelotypiæ fabuloſus ardor in frigidam aquarum herbam deformauit, radice nigra, ſcabra, & clauam referente, vnde Rhopalon aliqui vocant; folijs ferme orbiculatis, læuibus, herbaceis, in aqua ſum-

ſumma natantibus; flore candido, compluribus foliolis oblongis & acuminatis compactili, medijs lacinijs flauente, per Maium Iuniumque menſem vernante; cum defloruit, capite papaueris, in quo ſemen pullum, ſplendens & milio maius. Altera radice alba, folio oblongo, flore luteo, capitato & roſam æquante, ſemine ſuperioris inſtar ſubnigro ſplendidoque, ſed paulò maiore, quia Peneo innaſcitur in Theſſalia, Theſſala nuncupatur. Vtraque verò conſeritur in fictilibus ternos minimùm palmos altis, fundo minimè pertuſo aquam non tranſmittentibus. In binos palmos humus pinguiſſima, penituſque putris ſubſternitur: ibi radix bellè collocatur: deinde trium altitudine digitorum ſimilis humus adijcitur: aqua demum ſuperfunditur ita, vt oras vaſis exæquet; cumque illa ſubſederit, ſubinde recens infunditur. Reſecandæ tranſponendæque, cum opus eſt, radici, necnon demutandæ terræ Autumnus tempeſtiuus eſt. Paluſtrem Caltham flore pleno luteo, in ſemen non exeunte; caule inani, palmari, obliquo, in alas diuiſo; folio ferè Nymphææ, rugoſiore, rotundo, ſuccido, venoſo, leuiter ſerrato; radice multis candidiſque capillamentis fibrata, cultus educat non abſimilis. Requiritur enim vas humori continendo non pertuſum in imo, & ſummæ maceratæque pinguedinis ſolum. Hoc tamen reliqua cultura diſtat, quòd in digitum radix deponitur, quòd aqua

Lutea.

Io. Ruell. de Nat. ſtirp. l. 3. c. 67.

Caltha paluſtris flore multiplici.

ſupernatare non debet, cum inſuccatam limoſamque eſſe humum ſatis ſit. Licet autem hæc planta hiemem non reformidet, à gelido tamen Septentrionis afflatu eam auertere præſtiterit. Vere floret, interdum etiam autumno. Vt autem ſeneſcentibus nouos flores continues, plura de illis vaſa conſeres: cum vnum aliquod prope iam flores amiſit, humi acclinatum ſiccari ac ſitire patieris: deinde aridam ſuperficiem attondebis, terræ præpinguis exiguum adijcies, & aquam ſuperfundes: ea induſtria flores alieno tempore euocabit, atque ita per vices vaſa vere perpetuo lutei floris aureſcent. Cum radicem voles eximere, ſobolemque transferre; tum vere, tum autumno id facies. Communis eſt cum Calthæ ſuperioris cultura cultio Trifolij paluſtris, geniculata radice latè proſerpentis; terna folia, ouata, glabella, & carnoſa ſingulis in pediculis ſurrigentis; floſculos hyacinthi effigie albos, denſis albidiſque ſtaminibus inſtar Capparis capillatos, à medio ferè bipalmi caule ſurſum versùs palmari ſpica extollentis; folliculos denique paruos & rotundos rufo, milijque perſimili ſemine implentis. Sicui præterea ſuppetat in hortis commodi fontis, aut lacuſculi, aut piſcinæ opportunitas; is meliùs poterit in imo eiuſdem labro, prædicta terra conſtrato, & has, & alias aquaticas florum feraces plantas eadem ratione conſerere, hoc eſt in aquis hortos inſtituere.

Trifolium paluſtre.

Indiæ

Digitized by Google

Indicæ ſtirpes in hortis Barberinis.
CAPVT XXI.

INdia quoque vt opum, ſic florum prædiues expolitiſſimos Barberinos hortos ſingularium admirabili munere plantarum exornauit; vt illi ſuo ſimiles Principi longè inter cæteros eminerent, vt Romanarum delicijs Apum India Romæ vernaret, vtque Numæ Capitolium vetus in Quirinali, poſtquam in dominatricis familiæ viridarium refloruit, amœnitatis Indicæ tributarijs floribus coronaretur. Ea igitur ornatu barbara, ingenio amœna, manu Pallas, vultu Venus, quàm ſtrenuè pugnaci arcu, tam formosè feroci ſupercilio ſagittifera, vt appoſito regnantes Apes dono cultuque demereatur, florum ſemina quæſitiſſima defert ad littus. Inde Neptunum per liquida regna natantem curru non ita procul aurigantem breui ſermone compellat. O fluctuantis imperij tranquille moderator, qui per infidas & naufragas vias tenui ligno linoque orbem terrarum vltro citroque portas: quique diſterminatas immenſo elemento gentes, ventis licet reclamantibus, vndis licet obluctantibus, mutuo commercio miſces, atque vnum alteri mundum admoues, age, Apibus mellea ſuauitate amabiliter dominantibus remotiſſimæ Indiæ gratum obſequium ſiſte. Quid autem mellificas Apes oblectet magis, quàm florei delectus amœnitas?

Caſſiod. in Chron. Marlian. l. 4. c. 22. Lipſ. de Magnitud. Rom. l. 3. c. 5.

India Barberinis hortis tributaria.

Has ego lectiſſimas Indici veris primitias præmitto, frequenti poſthac florum munere ſemper vernantem erga Barberinas Apes beneuolentiam teſtatura. Breuiter ad hæc & alacriter felicis itineris hilaratus nuntio Neptunus. Adſum vndarum Rex, velociore nunquam impetu liquidam immenſitatem emenſurus, ipſiſque regnis potiori Barberinæ maieſtati famulaturus. Exinde florum geniales merces tranſuecturum currum margaritiferi tractus candidis diuitijs in obſequioſa ornamenta congeſtis digeſtiſque marinæ Nymphæ artificioſè opulentant: vtque longinqua doceat nauigatio quàm proſperam Cynoſuram ſpectet, in ſummo curru præfixum eminet gemmeum è Barberinis Apibus publicæ vtilitati laborantibus trigonum vice ſideris inſigne. Iam ſoluturo Neptuno intus foriſque pretioſum munus porrigit India, fabrefactam ſcilicet auream pyxidem, incluſis rariſſimorum florum ſeminibus, quàm includente metallo, nobiliorem, paucis hiſce multæ obſeruantiæ notis inſcriptam, Regnatricibus Apibus floreum Indiæ tributum. Curru ſublimem maris Dynaſtam abeuntem comitantur agili natatu ludibundi Tritones, tenero cantu flexanimæ Sirenes. Subridet æquati æquoris tranquillitas: ſuperfulget ſinceri cæli ſerenitas; vnuſque Zephyrus circunuolitans, cætero latente ac ſilente rauco ventorum agmine, illud blandè inſibilat, I felix.

Ita

Fed Greuter incid.

Digitized by Google

Ita præuiæ Indicæ ſtirpes Barberinos ad hortos feliciter appulſæ ſunt;atque inter mellitas aduolantium Apum blanditias feliciùs hoſpitantur, totas floridæ Indiæ ſiluulas felicitatis illecebra mox euocaturæ. Longiſſimè remotis, necdum à patrio ſolo digreſſis præire cæperunt exemplo proxima eiuſdem Indiæ plantaria,quæ non ita pridem Romanos ad cultores diuerterunt:cum certatim cupideque ad Hyblam properent Barberinam. Et adhuc ſanè properarunt è narciſſis qui florem ampliſſimum liliaceum rubente ſaturat croco,qui lilio itidem ſimilis primitiuum candorem leui paulatim rubore confundit,quique puniceis folijs denſiſſimam ſtaminum cæſariem coronat.Neque narciſſo ſegnior venit, vt formæ, ſic officij æmulator,hyacinthus, cui candor atque odor famam, tuberoſa radix nomen dedit. Craſſis quoque reptabunda geniculis Indica Iuca lentè feſtinauit.Canadana pariter inſolitæ magnitudinis fraga adrepſere. Tenuiſſimis leuiter nixum fibris Americanum Trachelium facilè ſolutis retinaculis accurrit; Dominoque concolor Purpurato, flos Barberinus, & planta Cardinalis euaſit. Ipſæ altiùs ac pertinaciùs humi hærentes plantæ,reuulſis prælongis radicum digitis, adfuerunt, Indicum ſcilicet flore phœniceo Gelſiminum, Granadilla, Vitis Canadana, Indica Laurus, Oleaſter exoticus, Arbor vitæ,Acacia,Sinenſis Roſa.Indica præterea peramplo folio, eleganti flore, fructuque prædulci Muſa, quam Plinij Palam eſſe, Pa-

Narciſſus Indicus è rubro croceus flore liliaceo.
Narciſſus Indicus liliaceus flore purpuraſcente.
Narciſſus Indicus flore puniceo.
Hyacinthus Indicus tuberoſa radice.
Iuca Indica.
Fraga Canadana.
Trachelium Americanum.
Gelſiminum Indicum maximum flore phœniceo.
Granadilla.
Vitis Canadana.
Laurus Indica.
Oleaſter exoticus.
Arbor vitæ.
Acacia.
Roſa Sinenſis.
Muſa.
Nat. Hiſt. l.12 c.6.

Garzias ab Horto Plát. Hiſ. l. 2. c. 10. apud Cluſ. in exot.

Papyrus.

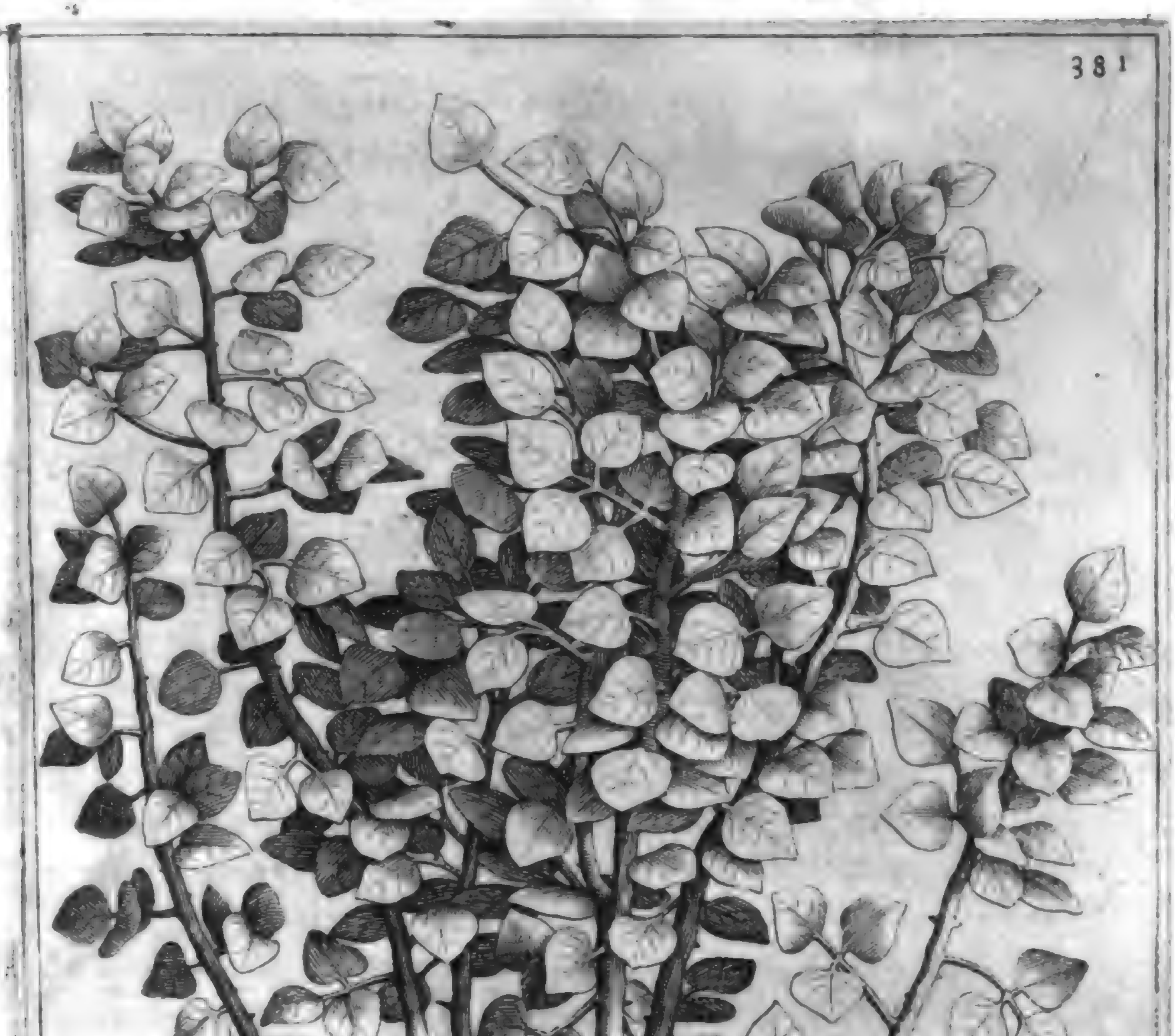
Tobias Aldinus.

Arbor Coralij.

e. Cluſ. Appen. ad hiſt. plant.

Palan appellatio Malabarica prope eadem perſuadet, quo congruentiùs in Parnaſſo vernaret, quàm vbi, Muſarum volucres, Apes ſibi nidificant, Muſis mellificant? Addidit ſe ſtirpibus Indicis Aegyptia Papyrus, victuro in chartis Principi decora planta. Verùm hæ ſtirpes rarum, illæ decus afferunt ſingulare, quibus vnos India Barberinos hortos herbarum ſcientiſſimi Tobiæ Aldini manu conſerit & condecorat. Prior Americana Coralij arbor bono minutoque in ſolo intra teſtam ſemine ſata noſtratis phaſeoli ſimillimo, ſplendidè tamen rubente planeque coralino viſendam in altitudinem exijt, pluribuſque ab radice ſtolonibus fruticauit. Medius & craſſior caudex tres digitos biennio impleuit. Palmari ſupra terram interuallo patulos diſſipatur in ramos. Cortex per adoleſcentiam læuior viret: in ſenecta rugoſior ficulnei facie pallet. Raris idem, breuibus, pallidis, hamatiſque ſentibus armatur. Folia, vt in ſilueſtri Siliqua, nullis inciſuris interrupto, ſed æquabili & prope rotundo ambitu circinata leuiter faſtigiantur: ipſius etiam hederæ rotunditatem, amplitudinem, craſſamentum, duritiamque referunt. Singulos hinc & illinc porrectos neruos breui pediculo nixa in triangulum terna ſempiternò conueſtiunt; ac temperato lætoque virore ſpem colorant coralini ruboris in floribus legendi, non inter naufragia expiſcandi.

Flo-

Digitized by Google

Digitized by Google

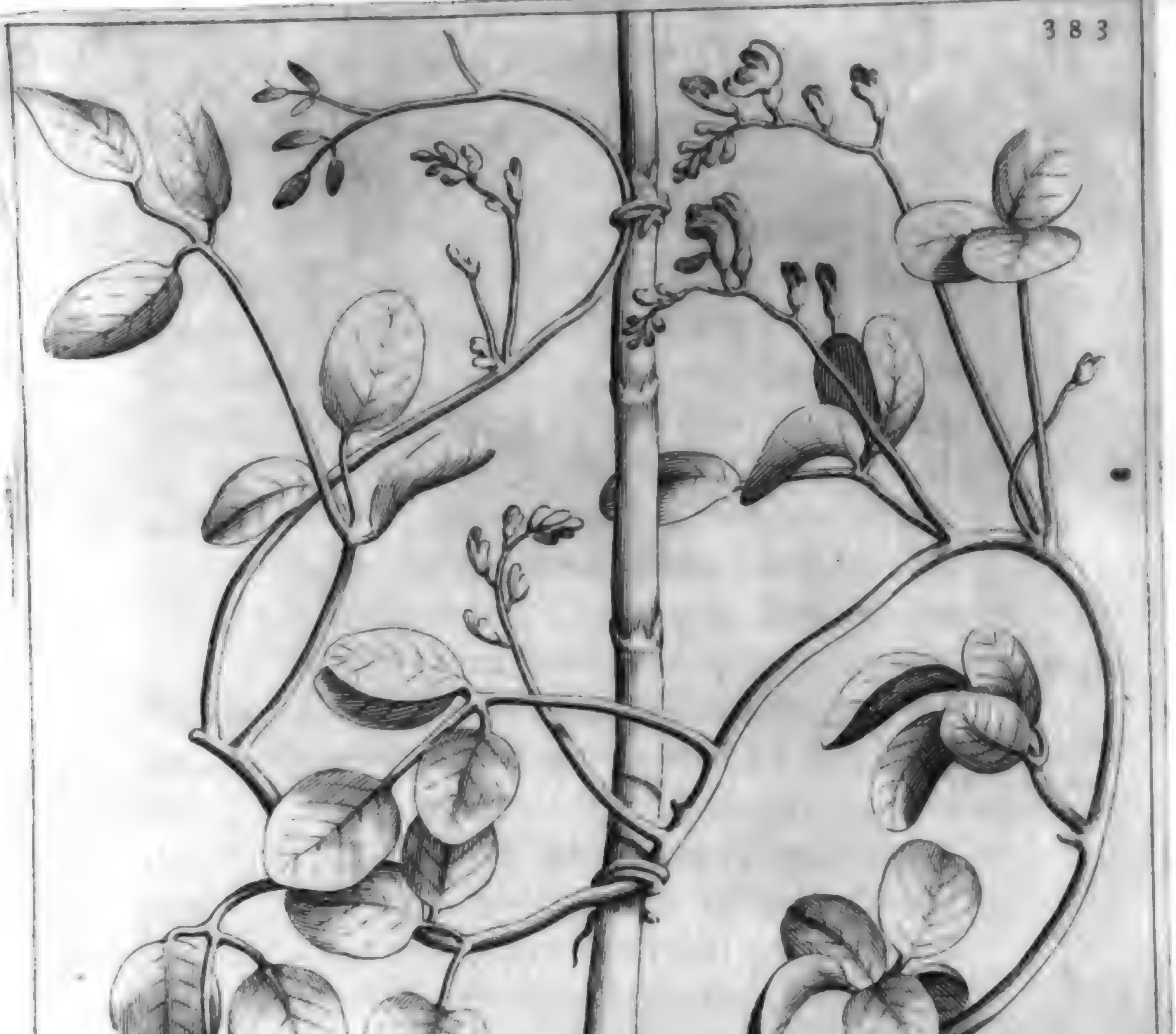
Flores per arbuſculæ immaturitatem Romæ nondum tempeſtiui, coralium æmulaturi, pulcherrimique nominis fœnus maternæ ſtirpi repenſuri expectantur. Refloreſcens deinde arbor in concolores floribus phaſeolos creditur ſiliquaturã. Hæc interim peregrinorum ritu pomorum, quæ ab acore nominantur, ſatis irrigata, largiter inſolata, in primis autem inimico frigori ſubducta pulchrè valet & conualeſcit. Braſilicus Phaſeolus è ſubnigro ſemine, lupinum æquante, atque vmbilicum leuiter lunante, propter coctilem laterculum in bonam ſuccretamque eorundem acidorum fructuum terram depoſito tam feliciter extitit, vt intra annum quindenos in palmos adoleuerit. Simplici, tenui, caduco, & vitigineo aſſurgit caule, inſtar vitium ſtatuminando. Dextro læuoque latere alternantibus è gemmis, quadruplici digito interuallatis, quaternum itidem digitorum ramuli erumpunt, mali Cydonij latiore folio triplici aut quadruplici ſemper virentes; indidemque virgulæ, duplo longiores porriguntur, primùm flore fabaceo quà candido, quà ſubrubicundo, ſiliquã deinde (quanquam hæc nondum euenit) faſtigiatæ. Indicum hoc legumen à frigore tuta & aprica poſitione, aquæ præterea tempeſtiua mini-

Phaſeolus Braſilicus.

niſtratione in extero ſolo libenter didicit hoſpitari.

Se-

Digitized by Google

PHASEOLVS
BRASILICVS

Præſentiſſimis par antidotis, Malabarica Moringa, ſemine conſita Erui ſimillimo, eodemque cultu educata, in fictili vegeta, laxiore loco vegetior, iucundiſſimi floris vice hilarem explicat viriditatem. Caule ramiſque nodoſa ſimul, & fragilis ad Lentiſci naturalem ſtaturam incremento iam cubitali contendere videtur. Minutis & lentiſcinis folijs raram ſterilemque adhuc, dum iſta ſcribimus, obtendit vmbram, quippe fructus pedalis & octogoni, craſſitudine raphanum æquantis, nondum ferax. Caius quoque ſiue Caious, ac Tamarindus primulo germine præmiſerunt exiguum ſui tenerumque rudimentum. Illius arbor malum Punicam, huius Fraxinum aut Iuglandem apud nos etiam æquatura creditur. Caioi nucem leporini renis figura, & colore cinereo in rubrum inclinante, vas excepit, humus bona nutriuit. Menſe Martio poſita extitit Maio: Septembri quatuor digitos eminebat. Lauri regiæ folio minutiore viret: viget autem apricatione aſſidua, irrigatione ſedula, cautaque frigoris declinatione. Florem candore formaque mali Medicæ flori conſimilem, folioſiorem tamen, nec ita odoratum; itidemque fructum grandiori malo æqualem, flauum rufumue, bene olentem, ſpongioſum, ſucci plenum, cum aſtrictione ſubdulcem, è prominula nuce, ſuo ſcilicet ex vbere, alimentum incrementumque ſugentem, accuratiſſima educatio pollicetur. Tamarindi

Moringa. *Chriſtoph. à Coſta l. Arom. c. 35. Apud Cluſ. in exot.*

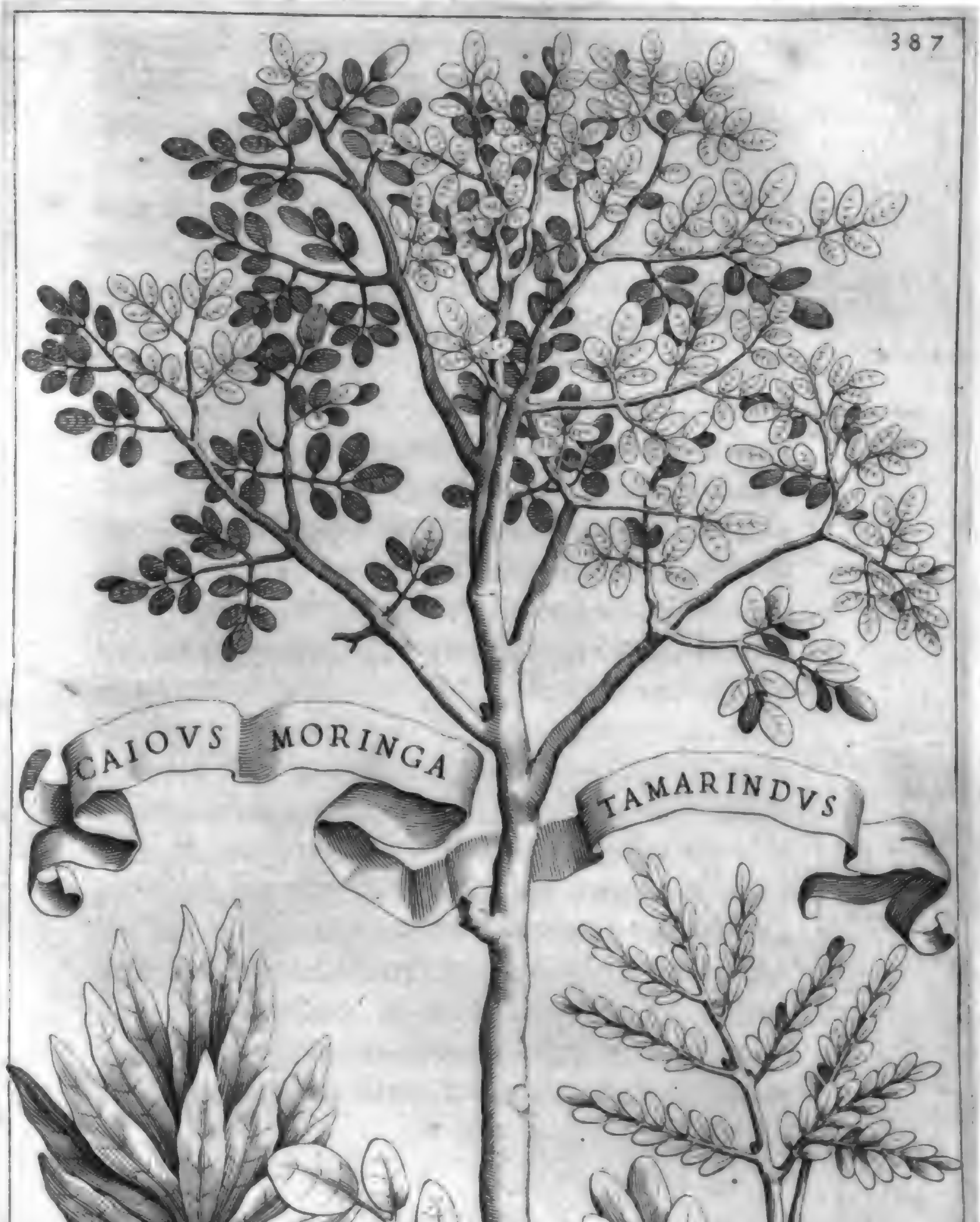
Caius ſiue Caious. *Id. c. 24. apud eund.* *Garz. ab Hor. Arom. hiſt. l. 1. c. 30. apud eund.*

Tamarindus.

arborem è ſemine, lupini ferè gemello, ſed fuſco, cura prope par, & cultura in duos iam extulit palmos, ruſa & ramuloſa virga ſurgentem, ramulis vtrinque alterna ſerie digeſtis, & minutim folioſis; foliolis, veluti pinnulis, in alas è regione geminatis, diluto colore virentibus, acidulo ſapore iucundis, & acrem herbaceum intinctum concinnantibus, ſub noctem velut in ſomnum conniuentibus, bene mane velut ad vigiliam grato ſpectaculo ſeſe pandentibus. Nec vana præterea ſpes eſt, alibi neſciam hoſpitari plantam in Apum ac mellis amœniſſima Regia flores citaturam, qui candido colore, ſuauique ſpiritu cum ipſis Medicæ mali floribus certent, octo foliorum maiore numero victores: medicatiſſimum quoque fructum addituram, qui Græcæ Siliquæ more proueniat.

Fla-

Digitized by Google

CAIOVS MORINGA
TAMARINDVS

Flauum Gelſiminum, Sinenſis Orientis, ſiue (vt alij malunt) Indici Occidentis delicium, ac noſtratis orbis miraculum, nullo meliùs in theatro, quàm Barberinis in hortis ſuſpiceretur, quibus Vrbanus Sol, Vaticano tum rubore tum candore nitidiſſimus, nempe Alius & idem beatiſſimè affulget. Accerſiuit ad Romanam amœnitatem Eques Caſſianus à Puteo, ad quem cumulatiſſimè ornandum & animi, & generis, & opum decora difficili alioqui fœdere conſpirarunt. Miſit Aquis Sextijs Salyum Nicolaus Faber Peireſius Senatorij cum ordinis tum conſilij vir; cuius prudentiſſimis in Republica tuenda curis fructuoſus labor florei cultus laudabili voluptate coronatur. Hic ergo frutex Romam translatus in duo ferme cubita attollitur. Læui cortice, amaranthum referente, purpurat. Ab imo caule ramoſus pluribus virgis, itidem in ramulos brachiatis, fruticat. Folijs viret ſaturato ſplendidoque colore conſpicuis, oblongis, Punicæ mali foliorum inſtar duriuſculis, denſis, non inciſis, non deciduis, quinis terniſue in ſingulos ramulos coëuntibus, alarum aſpectu per virgarum latera explicatis. Floribus autem flauet omnino aureis, vulgaris gelſimini ſimillimo pediculo innixis, per ſumma ramorum in vmbellam diffuſis, Hiſpano gelſimino minoribus, diutius vernantibus, inualeſcente cum ſtirpe maiora quotannis incre-

Gelſiminum Indicum flauum odoratiſſimum.

Caſſianus à Puteo.

Nicolaus Faber Peireſius.

Digitized by Google

menta capientibus, eius floris, quem vulgò Saponariam vocant, facie retuſis, ſuauiſſimè olentibus, arido etiam è cadauere odoratam animam ſpirantibus. Poſt florum gemmas baccis graueſcit, minuſculas oleas magnitudine primoque virore exæquantibus, à maturitate deinde liuentibus, maturæ inſtar vuæ tranſlucidis, incluſumque nigellum & longulum, quale pyra includunt, ſemen indicantibus, hìc præterea ſolitarijs planeque vnionibus, illic gemellis & cohærentibus. Culturam exigit cum Hiſpano communem. Humorem in primis amat, & ſolem. Gelidam Septentrionis animam odit: imò etiam quodcunque hiemale friguſculum in tantum reformidat, vt viridiſſima folia luteo pallore tingat; corticem læuore, ac rubore decorum minutim granoſa luridaque ſcabie aſperet, ac decoloret; proſerpente demum aritudine citò ſeneſcat, & pereat. Sed hiberno frigore infeſtari publica multarum ſtirpium calamitas eſt. Illa fruticis huius teneritudo peculiaris, vt, per æſtiuos feruores ſitientibus herbis cæteris expetito guttatimque propinato rorantis cæli nectare lædatur. Etenim floris folia vel leuiſſimo roris aſperſu palleſcunt, aſſiduo etiam infuſu exalbeſcunt. Hac autem feliciter induſtria propagatur externus frutex. Virga ab exteriore

par-

parte, qua vix latum vnguem diſtat à matre, ſurſum versùs obliqua plaga in tranſuerſi digiti longitudinem ad medullam vſque inciditur: inciſuræ leuiter diductæ lapillus inſeritur: ſabuloſa terra, vel argilla nonnihil humecta plagæ illinitur: obſitum deinque vas in altiorem laxioremque teſtam demittitur: & inhumandæ inciſæ parti humus ſuperingeritur: aut certè anguſtius, ac diuiduum ſine fundo fictile vtrinque admouetur, & modicè deprimitur; vt ad obruendum propaginis vulnus ſatis emineat, nec nimio deſcenſu matris radices conuulneret. Niſi verò id vaſis ſuppetat, teſtaceis fragminibus circùm oras fictilis defixis aggerando ſolo, tegendæque inciſuræ parabile vallum excitatur. Sunt, qui cæſpitem eximant è fictili, & ima parte ſubſecta, reponant: ſubſidentem autem inciſam propaginem humo adobruant. Hoc alioqui percommodum inuentum eo nomine videtur incommodum; quia, dum ſupernè prodeſt, inferiùs nocet. Subducta enim, quæ imam plantam alebat & fouebat, humus quidni noxæ ſit? Ergo per vulnera impetratis radicibus, anno iam exacto ſecundùm matrem abſciſſa virga transferetur: & Indicum aurum flauos in flores liberaliter egerminans noſtro etiam in orbe propagabitur, hoc eſt (vt illuſtris poëtæ ferme eadem aurea ver-

ba in rem meam vſurpem) floridam parentem æmulata, ſimili florebit virga metallo.

FLO-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

FLORVM VSVS ET ADMIRANDA LIBER QVARTVS.

Florum ſtructura multiplex.

CAPVT I.

EO potiſſimùm ſpectat vniuerſa florum cultura, vt meſſem variè voluptariam faciamus, ſiue vt eoſdem demeſſos flores multiplici ſerie velut arctiores in hortulos diſponamus. Nouo igitur more, ſingularique felicitate hortenſis meſſor præmaturum gaudij fructum in flore legit; ac tempeſtiuè metit, dum adhuc meſſis in herba eſt. Voluptatis enim ſeges tum maximè maturuit, vbi non-

nondum exaruit. Iamuero debet ex vſu, cum quis meſſuit, manipulos obligare, nempe florum faſciculos artificioſè componere. Et ſanè manualis hæc ſarcina tam grata eſt, vt ægrè dimittatur è manibus: tam pretioſa, vt in conclauia nobiliora recipiatur: tam ſuauis, vt oculis æquè naribuſque blandiatur: adeo denique familiaris, vt ad concinnitatis artem multorum induſtriam cultorum excitarit. Vnum ego ſæpius demiratus ſum Anaſtaſium de Vetera, vetuſtæ nobilitatis iuuenem, eiuſcemodi faſciculos tam variè tam concinnè figurantem, vt in opere formoſiſſimo vna ſummè diſpliceat fugaciſſima formoſitas. Quare, ſi te quoque cura eadem blandè vellicat, hanc ſolertiam adhibebis. Flores eliges (vt ea tempeſtiuitas feret) genere nobiliſſimos, forma pulcherrimos, odore (quoad eius fieri poterit) ſuauiſſimos, colore diſcrepantes, numero plurimos. Commodiorem huic operi ſegetem Romana in ora ſubminiſtrabunt Februarius, & Martius; quippe quibus multiformis Anemone, Hyacinthus, & Narciſſus vberrimè proueniunt. E floribus autem alios numeroſiores, minuſque præſtantes metæ aſpectu denſiùs nectes: formoſiores alios certa per interualla circulatim ita intermiſcebis, vt aduerſo ratæ partis reſponſu bellè promineant: curabiſque in primis, vt florea meta flore pulcherrimo faſtigietur. In ſumma

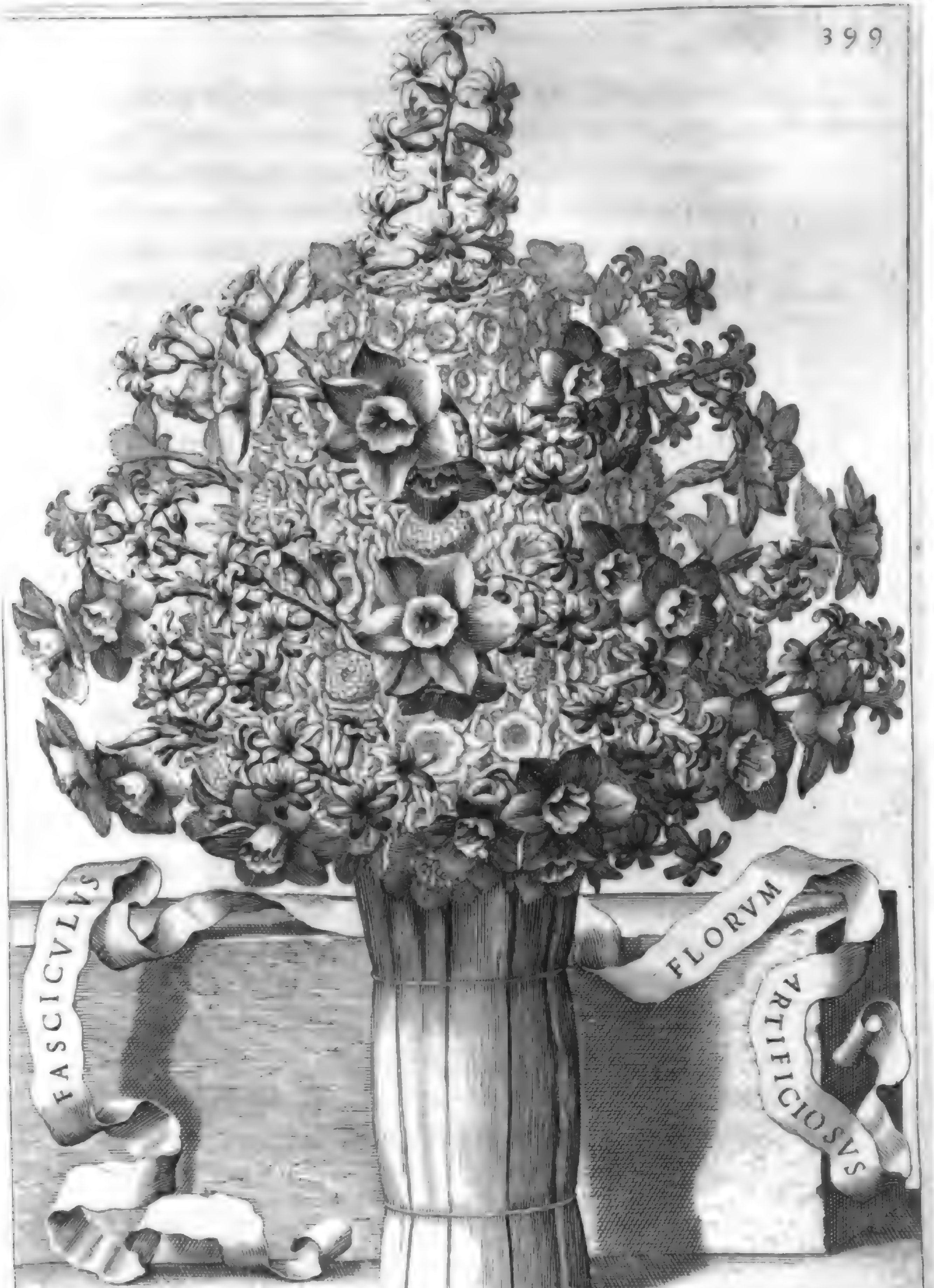
Anaſtaſius de Vetera.

Faſciculi ex arte.

ma ſtructura flores diſpones prælongo caule prægditos, vt ad imum faſciculi manubrium, quoad poterit, porrecti, altricem in vaſis aquam exorbere poſſint. Duplici faſciculum ratione obligabis. Aut enim vnumquenque florum ordinem bis terue, aut ſæpius circunducto nodatoque, ac deinde ad extremum vſque faſciculum gradatim demiſſo longiore lino deuincies: aut certè, vbi ſummam ſeriem linea ſpira ſine nodo ſubſtrinxeris, floreum orbem alium ſubijcies, ſuperioris fulcimentum, ad quem pariter illigandum ſpiram eandem cautè deduces: eodemque ſingulos orbes modo continebis, donec ad vltimum deueneris, quem lini volumine multiplici aſtringes, non ſine magno vinculi compendio. Perfacili etiam opera floribus in vaſculo bellè diſpoſitis, ac demum ſubligatis, vario faſciculos artificio compones. Illud autem vniuersè curabis, vt artifex collocatio diſcolori ſtructura naturam imitetur grata varietate conſulentem voluptati. Cæterùm capulus ipſe narciſſinis folijs in longitudinem demiſſis, conſerteque compoſitis veſtietur: ſumma & ima pars lineo nexu coërcebitur: linum autem circunuoluto narciſſino folio vtrobique, ſi libeat, protegetur: ad octo digitos producta longitudo æquali cæſione terminabitur. Vt autem ſtructilis hæc florum congeries diſcolorem viuacitatem proroget, reſupinato capulo frigida identidem

dem infundetur. Sic enim cum proximi & conſpicui, tum fortè remoti abditique ſcapi vtiliter potabunt. Quin etiam proderit flores ipſos leui aſpergine irrorare. Placet hìc florei faſciculi exemplar proponere, vt etiam oculis flores olfacias. Illud addo præterea, faſciculum exhiberi potuiſſe florum varietate locupletiorem concinnioremque; ſed vni ſtructuræ in breuiſſima pagina indicandæ minùs miſcellaneum typum perinde viſum eſſe idoneum.

Com-

FASCICVLVS
FLORVM
ARTIFICIOSVS

Commonſtrare præterea conuenit Romanam, ideſt pulcherrimam florum architecturam, quam principum virorum animis parabili ſpecioſoque tributo demerendis Tranquillus Romaulus, laudatiſſimorum gloria hortorum florentiſſimus, paucos ante annos excogitauit. E delibratis viminibus calathus aut rotundus, aut ouatus, prona concaua parte gibbus, ac teſtudineatus hoc authore contexitur. Media pars nonnihil editiore textura infixorum, hiſpidaque ſegete extantium, necnon gradatim ad vmbilicum vſque aſſurgentium viminum corona minimùm triplici vallatur. Et laxioris quidem coronæ ambitus ab ipſius calathi ora quatuor circiter digitos diſtat: vnaquæque verò inter ſe binis terniſue digitis ſeparatur. Vimineum ſolum, tum quod extra vallum porrigitur, tum quod interiacet, varijs florum ordinibus, diſtincta generum & colorum ſerie in ambitum diſpoſitis, ſic inſternitur, vt, ipſis in extimam partem floribus obuerſis, in intimam caules inter extantia vimina porrigantur. Ipſe autem calathi vmbilicus ſupinis floſculis, quorum cauliculi priùs detruncandi ſunt, confertim integitur. Surrecta denique vimina ordinatis floribus perornantur. Id autem vt pulchrè fiat, in ipſorum ſcapos, ſi vacui ſint, eadem immittuntur: ſin autem duriuſcula medulla pleni; debent ipſi florum ſcapi modicè demutilati concauos alios in ſcapos ex

Calathus florifer triplex.

Tranquillus Romaulus.

Calathus primus.

altera parte inſeri, ex altera verò vimina immitti. Quin etiam cuſtodiendum eſt, vt illæ, quatenus extant, vel vno caule, vel pluribus conueſtiantur. Ita florea ætate aridæ quoque virgæ ſeſe induent in florem. At verò tulipis, quæ concauo ſcapo non ſunt, ordinatè ſtatuendis, peculiarem calathum, modicè cauum, calathiſcis compluribus quatuor digitorum altitudine intextis peropportunè capacem, eodem authore Tranquillo, comparabis: calathi huiuſce fundum myrtaceis ramuſculis floſculiſque præſternes: eodem ornatu conueſtitos quaſillos lectiſſimarum manipulis tuliparum, &, ſi collibitum fuerit, humilioribus quoque florum ramulis infarcies, vt eorum ſilua multicolor excitetur.

Alter.

Tertius.

Concinnior alia, & frequentiùs vſurpata florum diſpoſitio ea eſt. Vimineus orbis peramplus, quantus in dulciarijs placentis, quas Martios panes vocant, circunferendis adhiberi ſolet, comparatur. Quatuor in ipſo æquali craſſitudine ac longitudine arundines, pro viminei orbis amplitudine proceræ, in ſummo æquabiliter circunſectæ, in imo bifurcæ, paribus à medio atque inter ſe interuallis, in quadrum, necnon ad lineam defiguntur; tranſmiſſoque per ſingulas inferiùs efforatas lineo vel ferreo filo ſubſuuntur. Arundo cæteris modicè prolixior ad eundem modum media depangitur. Diffiſſis deinde arundinibus, aut len-

Digitized by Google

lentis ramuſculis, aut funiculis præfixarum quatuor arundinum ima, media, ſumma pars in orbem traijcitur, aut circunligatur: atque huic etiam ad commenſum circulus interior adiungitur, ne ſtabiliti extrinſecus arundinei calami ſumma intrinſecus parte impelli & nutare poſſint. Qui circumiacet planus ambitus, myrteis ramulis confertim aſſutis ita contegitur, vt, craſſiore extremitate ſub imum arundineum circulum nonnihil immiſſa, vltra viminei orbis oram aliquantulum cacumina exporrigantur. Exterior quoque arundineæ turriculæ pars myrti ramis, recto poſitu per ipſos circulos inſertis, æqualiterque circuntonſis, conueſtitur: interior conciſis minutiſque folijs, tres circiter à faſtigio digitos ſubſidentibus, oppletur. Ad hæc ſuper ſubſtrata prominente myrto multiplex & multicolor florum ſeries multiplici ea lege digeritur, nimirum vt vnaquæque corona vnius & generis & coloris ſit: vt, qui pulcherrimè inter ſe diſſident colores, componantur: vt infimus ordo vltra myrtea cacumina flores porrigat: vt ſuperior ſeries ſummis floribus ad inferioris extremos pertineat, donec introrſus recedens gradata ſtructura ad imam vſque turriculam pertingat: vt florum ſcapi ſupra ſubſutam myrtum extendantur, aut etiam (ſi per proceritatem liceat) ſub imam arundineam coronam recondantur: vt præterea iacentium inter ordines florum alij nobilioris notæ for-

mæque ſtantes flores ordinato reſponſu collocentur. Cæterùm media turrita machina ordinatim diſcoloribus florum faſcijs ornatiſſimè diſtinguitur, inſertis ipſorum caulibus & in conueſtientem arundines myrtum, & in penetralis turriculæ congeſtitiam viriditatem. Poſſunt autem flores, qui circulis firmiùs innituntur, decorticatis viminibus in ſcapos (vt ante diximus) immiſſis, tremulo luſu audaciùs prominere, cæteris floribus per anguſtiores circuitus verecundiùs corridentibus, & myrto cohærentibus. Hìc mihi ſtructor præmonendus eſt, vt grandiuſculos ſatiſque conſpicuos flores ſimplici, minutulos & parum ſpectabiles geminata ſerie diſponat. Sed amœniſſimè vernare debet in florea ſtrue faſtigium. Ergo & frondeo farto flores vario ad arbitrium ordine infiguntur, & in ſummis arundinum internodijs fabrè compacti florei faſciculi, ſiue triumphantis in vrbibus Floræ vexilla formoſiſſima attolluntur. Licebit præterea ipſas arundines arte multimoda collocare, vt innumerabiles formæ ac gentilitia ſæpe inſignia exprimantur. Vſque adeo floribus ædificare plauſibile eſt. Id ædificij præmaturè ne corruat, aquulæ frequenti aſperſione ſuſtentabitur.

Alias

Digitized by Google

FLOREAE POMEAE FERCVLVM TVRRITVM

Digitized by Google

Alias quoque perelegantes admirandaſque moles opere nonnihil diuerſo è floribus quà colligatis, quà ſolutis, quà integris, quà etiam conciſis excitare cæperunt Fabritius Sbardonus, & Ioannes Baptiſta Martellettus, cultorum par, floris non ſerendi modò, verùm etiam concinnandi peritum in paucis. Vterque igitur è tabellis virgiſque rudem compagem præmolitur: tum ſingulas eiuſdem partes apto flore (ſiue illæ minutum exigant, ſiue grandiorem) ita conueſtit; vt idem illic non apponi, ſed naſci debuiſſe videatur. Vidimus nuper nouitate ſpectaculi Argo vetuſtæ non concedentem, fabricatam è floribus Nauem, cum minimè raptura vellus aureum, ſed obſequium auro pretioſius delatura ad meritiſſimum Principem, Carolum Cardinalem Pium, per Vrbem vela faceret, ſecundiſſima potiùs aura cum admirantium, tum plaudentium, quàm manibus prouectam eſſe geſtantium; cui florum genitor Zephyrus libentiùs, quàm cymbis ligneis, aſpirabat. Verumenimuero hæ moles operoſæ ac peramœnæ, quia citra copioſi aſſiduique humoris opem facilè areſcente ſtrue conſurgunt, mox elangueſcentis atque dilabidæ floreæ pulchritudinis ruinoſa ſepulcra, & breuia Mauſolea fiunt. Quare, vt reciſus atque ſtructilis flos, nempe caduca res, vbiuis locatus aquam potet, ac diutius duret, nouo artificio & opportu-

Aliæ moles è floribus.

Fabritius Sbardonus. Io. Baptiſta Martellett⁹.

Vaſa floribus immittendis perforata.

nam & lepidam excogitauit machinam noſtro ex ordine fertilis ingenij vir, Horatius Graſſius, non in mathematico tantùm, ſed in hortenſi quoque puluere Archimedes. Hoc enim inuento in quancunque figuram poſſunt vaſa deformari, quæ toto licet corpore perforato ſint, nulla tamen ex parte aquam effundant. Age ſubijciat oculis ipſa deſcriptio, quod animo fortaſſe incredibile videatur. Placet in primis eiuſmodi vas, cuius pars ima in patentis polubri planam capacitatem explicata ſtructuræ ſuperioris planitiem, denſiſſimo ad hortorum inuidiam flore diſtinctam, repræſentet; editior verò pars turritum illud pegma, opere itidem floreo exornatum, forma lepidiore victrix æmuletur. Huiuſce igitur vaſis penetrale arcanumque artificium illud eſt, quod pars diſſecta clarè patefacit. Totum enim interius vas quinque vaſculis, ſiue conceptaculis, aut infundibulis, & quatuor aut rectis, aut in latus inclinatis ſiphunculis, ad aquam ſenſim transfundendam vtrinque perforatis, coagmentatur. Et ſinguli quidem ſiphunculi ſub ima cuiuſque vaſculi foramina, ne humor effluat, porriguntur. Poſſunt minore negotio ſummæ vaſculorum oræ ſingulis grandiuſculis crenis ſic demutilari ſimul, & perforari: vt ſuperiore parte inhærens, inferiore verò in labrum ſquamamue porrectus obex prohibeat, ne defluens aqua exteriora per foramina exundet. Aqua è ſummo vaſis ore defuſa

Horatius Graſſius.

defuſa prius vaſculum replet ad ſummam vſque fiſtulam vel ad crenam, per quam tranſmiſſa ſecundum, parique ratione reliqua opplet conceptacula; donec ex imis humilioris vaſculi foraminibus exundans indicio erit, vas totum idoneo alendis floribus humore abundare: qui tamen è toto foraminibus peruio vaſe non elabitur, quòd ad foramina non peruenit, quæ inditur, aqua; ſed,ad ſummum vſque tubulum crenamue repleto ſuperiore conceptaculo, quæ ſuperfluit, per eoſdem exitus in ſubiectum vaſculum defluit, ac deinceps in reliqua, vſque dum ad infimum deſcendat; vnde tantùm, ſi nimia transfundatur, redundabit. Ipſi autem flores ita collocantur, vt, qui foraminibus inſeruntur, perparum emineant; ne conſpicui vaſis formam aduentitius abſcondat ornatus. At verò in exporrectis quatuor conchis, quas totidem laruales vultus ſuffulciunt, ſinguli florum faſciculi lepidè compacti pulchriore candidis vnionibus diſcolore fœtu decenter extabunt. Media in ore ſummo amplior & procerior ſiluula ludibundum in tremorem latè nutantibus floreis capitibus geſtiet, ſuæque ipſa celſiori ac triumphali formoſitati plaudet. Eiuſmodi vas quò grandius, eò fuerit etiam hunc in vſum opportunius: florum enim denſior collocatio, ac diffuſior porrectio partium decora ſingularum non adobruet. Quare palmorum minimùm quatuor altitudinem requirit,

quirit, quemadmodum ſatis edocet ſeorſum addita dimetiens. Illud habeo præterea ſubijciendum, idem vas; quia & molis magnitudine, & inditi humoris copia, & florum additamento maximè ponderoſum, & caſui obnoxium erit; prouidentiſſimè factum iri, ſi minimè circunferatur, ſed apta in ſede, vnde commodè circunſpici ſuſpicique poſſit, immobile ſtatuatur.

Pate-

AD IMVM EXC
ENDIS FLORIBVS
VAS A SVMMO
ERFORATV

Patefacta ſuperioris vaſis arcana ſtructura inteſtinum columnæ artificium aperit, quo totam triplex foraminum ſpira conuulnerat, florea faſcia ſuauiter medicandam. Eadem poteris arte obeliſcum pulchriùs, quàm Aegyptijs notis, inſertis floribus inſcribere. Neque verò minore cum admirabilitate, tum voluptate ſcatebit vas; quod vndequaque perforatum plura, quàm ipſa vocalis Fama, pandit ora, vt, quæ uolumus, inſignia ſeu notas floreis vocibus eloquatur. Tria hìc obſeruabimus: primum, vt in foramina flores immittantur, qui ſolitarij funduntur è cauliculis: cuius generis ſunt anemonæ, caryophylli, roſæ; nequaquam autem adhibeantur, qui ſingulis è ſcapis multiplici germinatu pendent, vt videre inter cæteros eſt in hyacinthis narciſſiſque. Illi enim, quòd preſsè adhærent, quæ cupimus, diſtinctè notant: hi, quòd immodicè prominent, notata confundunt. Alterum, vt apto ad ea, quæ deſtinauimus, diſcriminanda & exprimenda diſcolores flores ordine collocentur. Poſtremum, vt ſummo ex ore denſior atque explicatior florum copia ſic emineat, vt ſubiecta formoſitas pulcherrimè capilletur. Supereſt iam ferme omnibus id genus vaſis commune, triplex artificium explicandum: vt videlicet, ſi velis conceptaculis ſingulis cum aquæ, tum ſcaporum facilè putreſcentium ſedimentum ſitumque poſſe detergere, tota vaſculorum ſerie extimæ di-

midiæ

midiæ parti hærente, pars altera dimidia (ſi tamen ea lignea ſeu metallica placeat) adapertilis, conſertiſque fibulis nexilis fiat: aut eadem vaſcula medio tereti ſtylo continuata in extimi vaſis thecâ vtrinque ſeiuncta, & bipartitò diuiſa, itidemque nexili claudantur: aut certè (quod in obeliſco tantùm & columna locum habet) integra pars extima vaſculis inanis elaboretur, deinde vaſculorum ſeries thecæ inanitati par medio perpetuoque ſtylo nexa diſponatur. In adapertili autem uaſe citra ſiphonum crenarumque vſum vaſcula ſingula ſeorſum aqua poterunt repleri.

At

Digitized by Google

VAS ALIVD PARITER FORAMINI
PERVIVM FLOREIS NOTIS
INSCRIBENDVM
COLVMNA FLORIBVS IN SPIRAM
INFIGENDIS PERFORATA.

At verò ſiquem magis delectat, in ſimplicioris artificij vaſe digeſtis floribus, ſub tecto, atque adeo intra ipſum conclaue parabilem & tranſlatitium hortulum alere; noua forma fictile hic vſurpet, quod & animo primùm mihi finxi, & re ipſa deinde in hunc eundem vſum percommodè vſurpare cœpi. Argillaceum vas placuit. Hoc enim meam mihi originem ſuggerit, ex argilla oriundo: hoc addecet paruo bene viuentem, tenuique ditiſſimum. Poteſt argentea, vel aurea locupletiorum efficacitas artificioſo teſtæ huius imitamento pretioſum illud exhibere prodigium, vt argentum aurumque floreat. Pes modico gyro circunſcriptus nonnihil extuberat: hunc trochilus, ſiue canaliculatus orbiculus anguſtat: ſummum trochilum torulus, nempe circulus eminulus coronat: inde vterculus breui aſcenſu extumeſcens laxiorem tranſit in vterum: amplior trochilus, ſiue collum quadantenus introrſum agitur: os prælargum, vteroque ſuppar in labrum nonnihil exporrectum reſupinatur: binæ anſulæ in geminorum anguium ſpiras innocenter minaces retorquentur, quorum capita tortili lapſu labrum, caudæ vterum complectuntur: medios angues ſinuato penduloque tergo in ſpeciem lubricos vario circunplicati volumine anguiculi coërcent. Dicas, appoſitè ſpiris anguineis anſatum eſſe vas, immiſſis floribus exornandum; vt in florida quoque ingenuæ amœnitatis herba anguem latere

 intelli-

intelligas. Operculum in aliquam hemiſphærij ſeu tholi formam ad excipiendos habilem flores incuruum, grandiore foramine in ſummo vertice, minoribus autem in reliquo ambitu alternantibus foraminibus vndique peruium eſt floribus inſertandis. Arriſit id genus operculi, quo ad arbitrium detracto, & aqua, ne ſitu computreſcat, vetere vniuerſa effuſa, recens identidem altero vel tertio quoque die infundi, & extremi florum ſcapi ab humore iam tabeſcentes, nihil prorſus mutata floͤrea ſerie, attonderi poſſunt. Tota verò teſta intus foriſque læui ac polito albario inducta, extrinſecus Arabum folioſa pictura, quæ veris cum floribus de venuſtate certet, exornatur.

Sed

VAS OPERCVLO MVLTIFORO
AD FLORES ORDINATE CONTINENDOS

Digitized by Google

IDE VAS ORDINATIS FLORIBVS CONSPICVVM Dd 3

Sed iſta florum gloria mutila eſt, vt integri decori ſint: vtque turmatim in faſciculos, tanquam ignobilium vulgus herbarum, colligantur. Nobiliores ad vſus imminuti conciſique traducuntur: perque ingenioſa damna, & artifices iniurias noua muſiui operis æmulatione illuſtrium virorum vel inſignia, vel etiam facta floridis ſanè coloribus ad iucundam fallaciam ementiuntur. Tertiodecimo abhinc anno floream hanc picturam exhibere cæpit Benedictus Dreus, Vaticanæ fabricæ præfectus, cumque optimæ indolis filio Petro Paulo hac arte quotannis exhibet. Pictam graphidem ad commenſum operis præparat, vt fieri ſolet in emblemate vermiculato: deinde magnitudinis eiuſdem papyrum oleo, quod è lini ſemine fuerit expreſſum, inungit: eandem ſiccato iam vnguine tranſlucidam ipſi graphidi applicat: corporum lineamenta innocenter impreſſo ſtylo circunducit, & acu ſpiſsè traiecta minutim perforat. Aequali præterea telæ, quæ bene intenta, & compactis in quadrum aſſerculis affixa ſit, eam papyrum aptè imponit: atri carbonis puluiſculum in raræ texturæ linteolo conglobatim illigat, & preſsè affrictum per foramina tranſmittit: ſublata papyro, punctim notata in linteo lineamenta penicilli ductu continuat. Ad hæc multicoloris florei paratus quà integris, quà conſectis, prout vſus exiget, folijs artificiosè digeſtis vmbram operis, lineis circundu-

Muſiuũ opus è floribus.

Benedictus Dreus: Petrus Paulus eius filius.

ctam, ad expictæ graphidis imitamentum colorat. Ita, propter exemplum, oris humani temperatum ruborem caryophyllus ex albo ſubrubens appingit: genas roſa ſuo iure occupat, vt eas verè roſeas appellemus: oculorum pupulas cæruleus ille, ſiue ſubniger flos infuſcat, quem alij hyacinthum botryodem ſilueſtrem, alij comoſum minorem vocant, in agrorum marginibus & ſecundum vias naſcentem. Quin etiam idem, qui lumen geminat in capite, toti vmbras inducit corpori. Flauet capillus in geniſta: nigrat in cæruleo hyacintho botryode: canet in candido caryophyllo: illuminatur vmbraturque eorundem apta permiſtione florum. Veſtes nobilitat & opulentat colore cæleſti flos regius, qui ab equeſtris calcaris imagine vulgare nomen ſortitur: purpureo ſilueſtre floris rufi papauer, aut ruber caryophyllus: aureo geniſta: viridi myrtus. Vſque adeo ambitioſo labore quæſiti expreſſique in vrbibus colores in agris obuij parabileſque ſunt. At verò cæli ſerenitatem cæruleo aſpectu ſimulat prædictus regius flos: pallido nubeculas ſuſpendit roſa Damaſcena, & gelſiminum. Multiplex in hoc opere faciundo prouiſio ac diligentia eſt. Locus enim deligitur frigidus & opacus, qui natiuos florum colores tueatur. Tempus deſtinatur exponendæ picturæ proximum, ſpatioque circiter bidui breuiſſimum, ne minimè vitalis floreus decor ante gloriæ plauſuſque

fru-

fructum euanidus conſeneſcat. Diſcolor è floribus tectorium digiti ferè craſſitudine inducitur, ne tenuius dilabatur. Vbi fuerit opus, flos elangueſcens aut dilapſus recentatur. Aequali demum libramento ſupina deſtinatam in ſedem transfertur vno leuiter iuncta congeſtu ſtructura, ne deuergentia illam confundat ac deſtruat. Hoc igitur artificio fabrefacta ſolemnibus Diuorum Petri & Pauli ferijs ſuſpiciendarum rerum florea ſimulacra in Vaticani ſepulcri ornatiſſimo pauimento ſpectanda proponuntur. Et alij quidem anni gentilia Pontificum inſignia tergemino diademate ac pontificijs nominibus inſignita: tyrannicarum alij pœnarum etiam in floribus crudelia inſtrumenta: triumphales palmas & coronas alij: cæleſtium alij Legatorum par nobile, Petrum ſcilicet diuina poteſtate clauigerum, & Paulum penetrabili eloquio enſiferum, ab vltimo complexu ad ſupplicium digredientes: alij demum eoſdem vno tumulo compoſitos ea ſtructilis floris arte repræſentarunt; vt in Vaticanæ maieſtatis obſequium citra vllam artem admirabili ſpontis ſuæ pictura pauimenti marmora ipſa vernare viderentur. Poſtremus hic tandem annus eidem Petro arcanam Chriſti Diuinitatem ſubmiſsè adoranti, diſerteque profitenti ſolidam beatitatem oris diuini oraculo rependit. Et licet vtriuſque diuerbium dociles flores grandiore ſubiecta litterata pictura eloquerentur; ipſa tamen corporum

florea

florea conformatio tam arguta erat, vt in eadem animi ſenſus voceſque ſentires. Videt igitur iam omnibus annis, & obſtupeſcit ſapientiſſima miratrix Roma feliciter artificioſam audaciam: quando ſine fabuloſis præſtigijs & offucijs licet floribus in Heroas Diuoſque transformari. Fuit etiam nuper in celeberrimo confluentium ſpectatorum concurſu, qui ſic plauderet, noſtra, quàm priſca, elegantiùs & efficaciùs ætate ſepulcra floribus conſpergi, quorum vegetis coloribus extinctorum maiorum non modò decora, verùm etiam ora reuiuiſcerent: nec alia decentiùs poſſe, quàm conciſorum purpura florum, Chriſtianæ religionis principes propugnatores, illuſtri cæde purpuratos, expingi: vt piè fortiterque fuſum cruorem vel à funere vernaturum interpretemur. Illud præterea decorum gratumque ſpectaculum eadem nupera ſolemnia exhilarauit, vt flores in amicas Apes, Barberinum inſigne componentes, reformarentur. Hæc autem fuit viſendæ rei ſtructura facillima ſolertis inuento iuuenis Stephani Sperantij, qui ſub inclyti nominis equite Ioanne Laurentio Bernino egregiam nauat operam ſtatuariæ. In duobus perpictis vaſis regiæ lauri trunci ſinguli ſic depacti ſunt, vt aliquantulum prominerent. Geminæ vtrinque generis eiuſdem folioſæ virgæ adalligatæ connexis cacuminibus ouatum in orbem coiuerunt.

Apes è floribus.

Stephanus Sperantius. Io. Laurentius Berninus.

Digitized by Google

runt. Ad hæc alios è cera, ex herbaceis faſciculis alios Apum typos, dimidiatum ferè palmum longos, gummi Arabica bene perlitos, geniſtæ folia ordinatim adiuncta contexerunt: fuſciores alui lineas circulatim intercurrentes flos Africanus minor, ſupernè in fuluo rubens, mollique holoſerico villoſus colorauit: capita minutatim inciſus aſphodelus liliaceus obſoleto rubore diſtinxit: oculos rotundauit ſaturo colore purpurea ſcabioſa, quæ fortaſſe Aëtij pſora eſt: membranaceas alas eiuſdem aſphodeli rigida folia porrexerunt: ſurculaceos pedes itidem geniſta calceauit. Ita floridæ ternæ Apes tum imo trunco, tum porrectis hinc inde geminis interioribus ramulis in triangulum, vt in inſigni Barberino viſuntur, inſiſtentes ſi non palato, at certè oculis animiſque ſpectatorum noua voluptate mellificarunt.

Matthiol. in Dioſc. l. 4. c. 11. Ruell. de Nat. ſtirp. l. 3. c. 82.

Ad flores lõgè mittendos capſula multiplex.

Iam verò multiplex euulganda ſolertia eſt, qua delicata, & obnoxia florum miſſilia etiam ad oras longè remotas citra corruptionem vitiumque ſpargimus. Minimi laboris, tutelæque magnæ prior eſt, quam non ſemel à me laudatus adhibet Fabritius Sbardonus. Huius igitur exemplo capſula paratur palmum alta, palmum cum dimidio longa. In ea myrteis ramulis rorulentis, leuiterue madidis tenuis torus inſternitur. Super hoc mane lecti cum longis cauliculis, roſcidi, necdum ſatis hiantes flores ita deponuntur, vt ore om-

Fabritius Sbardonus.

omnes reſupino cubent, vtque ſingulorum capita pedeſque alterno poſitu adiaceant. Interiectum ſpatium breuiores floſculi complebunt. Ne bellè depoſiti flores vecturæ quaſſu emoti agitatique ſubſultent & collidantur; proximè florum ſcaporumque iuncturas vtrinque foratis traiectiſque binis aduerſis capſulæ aſſeribus tranſuerſi ſurculi induantur, qui floribus ſub iugum miſſis modico innocentique preſſu euagandi coërceant libertatem. Hoc artificio è myrto floribuſque alterna tabulata vſque in ſummum diſpoſita, ſuperpoſitis myrti ramuſculis conteguntur. Operculum denique, minuto nonnullo foramine ſalubrem auram tranſmiſſurum, imponitur. Non placent myrti loco à nonnullis adhiberi ſolita braſſicæ folia: quia paucos intra dies mucida & olida ſuum incluſos in flores vitium viruſque transfundunt. Paulò alij operoſiùs flores in faſciculos, ima ſummaque parte prorſus æquatos, componunt: caules in capulum coactos, & arborum muſco inuolutos colligant: binos deinde ternoſue faſciculos, alterno (vti iam diximus) ordine collocant, infixiſque in tranſuerſum viminibus modicè interſtringunt: ſimplici multipliciue ſerie diſponunt: interuacantes lacunas muſco explent: eundem etiam, ſeu myrtum ſuperinducunt; & capſulam bene operculant. Franciſcus Caſtellus Mantuanus, florea

Franciſcus Caſtellus.

rea

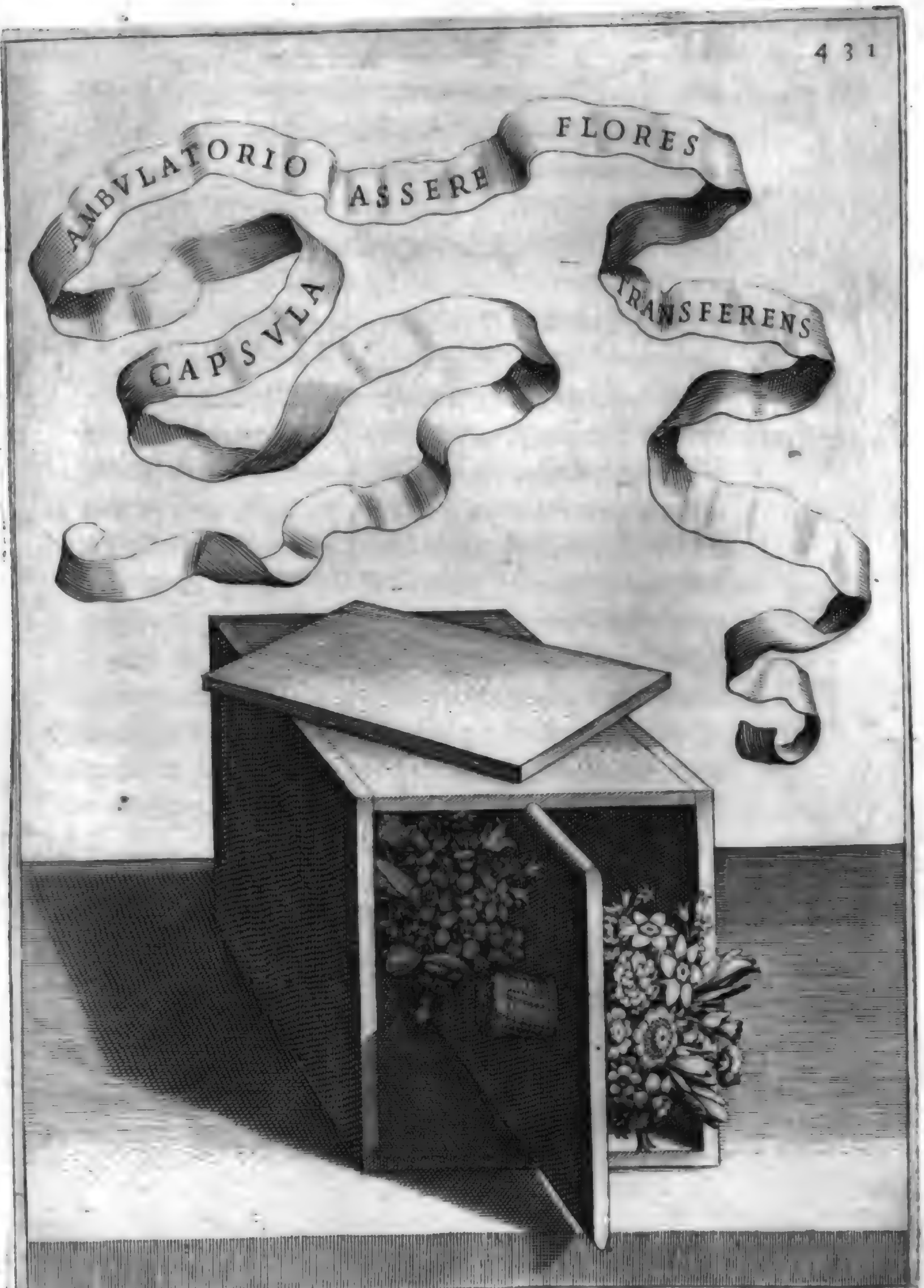
rea in re vir exercitatiſſimus, ita flores peregrinari docet. Fagineis aſſeribus modicè craſſis capſulam, prout vſus poſtulat, latam & oblongam, altero anguſtiore latere operculandam, compingi iubet: illud etiam præcipit, vt è quatuor, qui porriguntur in longitudinem, aſſibus aduerſi duo vel medio vtrinque intercurrente ſectili ſulco, vel binis affixis ligneis regulis canaliculati alium inſertum ambulatorium aſſerem, ſingulari multipliciue grandiore foramine, immittendis floribus idoneo, peruium excipiant. Poſt hoc flores nondum planè maturos vel pridie, vel exiguò antè, quàm mittantur, in vnum pluresue faſciculos colligit; &, ſi expedire videatur, aliquandiu habet in aqua, vt humidum bibulis caulibus alimentum trahant. Faſciculi cuiuſque capulum plurimo acidorum fructuum circundato duriuſculo folio præmunit, ne lini arctior nexus penetret atque inſecet caules. Eundem capulum pro capſulæ latitudine æqualiter attondet. Ipſos denique faſciculos in foramina ſic inſerit, vt alterius faſciculi flores capulo alterius è regione reſpondeant; ne inter ſe contingant, neue mutuò allidantur. Operculum tandem clauulis configit, mandatque tabellario, vt ipſam capſulam ex ephippio ſuſpendat in longum; eandemque ſtantem peruehat, non iacentem.

Sic

Sic ille flores inconcuſſos atque incolumes hibernis potiſſimùm menſibus, quò fuerint deſtinati, tranſmittit.

Florum

Digitized by Google

AMBVLATORIO
ASSERE
FLORES
TRANSFERENS
CAPSVLA

Florum ſiccitas viuax, & veriſimile mendacium.

CAPVT II.

ET hoc poteſt induſtria, vt floris, nempe diurnæ caducæque rei aridum ipſum cadauer, atque adeo mendax vmbra diurnet ac perennet. Si velis igitur diurnos floſculos nullo negotio facere diuturnos, reſectoſque à vitali radicis nexu ad ſimillimam viuorum faciem condire; nouam diſce paratioremque vnguentis Aegyptiacis condituram, quam paucos ante annos in Germania ex parte vſurpatam ita perficies. In labrum fictile cupreumue, ſiue in alueum ligneum cribratæ arenæ tantum conijcies, quantum ad vaſis dimidium perueniat: deinde aquam illimem & liquidam vſque ad eius fauces infundes, & lignea rudicula peragitabis miſcebiſque, vt, ſiquid ineſt fimi pinguioriſque terræ, eluatur: cum arena ſiderit, è decliui vaſe obturbatam aquam effundes: ſic toties arenam lauabis, donec aqua limpida & pellucida ſuperemineat. Tum emundatam elutamque arenam in ſole tandiu patieris eſſe, dum, quiſquis ex aqua remanſit humor, aſſiccetur. Cum hoc modo emundaueris, ſuum cuique flori vas longitudine ac latitudine congruenti

Florum conſeruatio ex arena.

Io. Rudolph. Camerar. Sylloges Memorabil. medic. & mirabil. nat. arcan. centur. 9. partic. 95.

Ee præ-

præparabis vel ex argilla, vel certè è ferri ſtanneo tectorio dealbati prætenui lentaque lamina. Flores deinde leges abſoluta maturaque formoſitate præſtantes, humore nullo perfuſos, prolixis, vt voles, caulibus manubriatos: eoſque altera manu ſummatim ac leuiter prehenſos ſuſpenſoſque in vaſa ita demittes, vt infra eorum oras binos ternoſue digitos deſcendant, vtque ipſi nulla ex parte vaſa contingant: manu verò altera paulatim arenam ingeres eatenus, quoad totos caules obtexeris: tum ipſos flores aptè compoſitos, modiceque diductos leni arenæ iniectu cautè adobrues. Vnam prætcrea tulipa operam exigit, vt, quod è medio extuberat triangulare caput, præcidatur: ſic enim floris folia ſcapo pertinaciùs hærebunt. Ita oppleta vaſa ſub inſolata porticu per vnum alterumue menſem habebis: floreſque tandem eximes viridi ſiccitate recentibus non abſimiles, vno tamen odorato halitu, ſuauique anima deſtitutos: quibus ad arbitrium ſolutis connexiſque alieno etiam tempore perfrueris. Breuior alia florum conditura. In aquam è ſalibus acerrimam, quam chryſulcam vocant, intingitur flos, adeoque innoxius & vegetus conſeruatur, vt, ſi prior maneret mollities, recentiſſimus videri poſſet. Iam verò vt librorum monumentis citra ſcriptionis laborem flores ipſos æternes, Adrianum Spigelium, hiemales hortos, ſiue ſtirpibus agglutinatis quouis tempore ver-

Id. Camerar. ibid.

Conglutinatio.

Spigel. in rem herbariá. l. 1. c. 58

vernantia volumina inſtituentem audi: cuiuſque generis vnum, aut pro colorum macularumque varietate plures flores vnà cum ſcapis, adnatoque foliorum aliquo, necnon maturo cum ſemine (ſi poſſit id colligi) ſuccide: ſuccisos pro naturali ſitu inter inoffenſi læuoris paginas bellè colloca. Emporeticam enim bibulamque chartam licet hunc in vſum plerique adhibeant, minùs tamen vtilem oſtendit experientia: quòd exucti humoris herbacei apprimè tenax interpoſitas plantas ægrè ſiccat, inductoque ſæpe mucore corrumpit. Idonea papyro incluſas herbas in volumen inſere compluribus paginis craſſum & peramplum, quod videlicet chartæ eaſdem herbas includentis magnitudinem exæquet. Pondus præterea ſuperimpone, quo, tanquam torculari, paulatim vrgente innocenter planta comprimatur. Quare premendis herbis validum & prægraue pondus cauendum eſt, priuſquam aquoſior humor herbaceus magna ex parte exaruerit. Subinde autem plus ponderis adijcietur. Et primò quidem minimo, dum plantæ flaueſcant (quod æſtiuo tempore triduo vel quatriduo contingere conſueuit) deinde grauiore, ad extremum grauiſſimo pondere opus erit, vbi prope iam arentibus humoris perpaulum ſuperfuerit. Illud etiam curiosè curandum eſt, vt nullo non die eaſdem inſpicias verſeſque: & plicaturas, ſi quæ appareant, explices: floreſque & folia ita con-

ſtituas, vt conſpici vtrinque poſſint: chartam præterea mutes, vſque dum peraruerint. Aridæ iam plantæ paginis interiectæ ſicco loco ſeruabuntur, donec aridarum numerus admodum excreuerit. Hac arte ſiccatas, atque interpreſſas papyro agglutinabis. Aptiſſimum gluten ita conficitur. Glutinis taurini pellucidi, quod Germanicum vocant, vncia ſex aſperrimi aceti vncijs maceratur noctem vnam: tum igne lento liquatur: igni ſubductum nonnihil refrigeſcere ſinitur: ſtatimque adijciuntur aloes hepaticæ drachma dimidia, & aromatici caryophylli in puluerem contriti ſcrupulus; ac probè miſcentur. Ad hæc variæ magnitudinis penicilla pro magnitudine ſtirpium in promptu erunt. Plantam igitur agglutinandam ſuper viliorem chartam expandes: glutine oblines: ſublatam deinde candidæ paginæ impones: aliaque ſuperpoſita papyro arctè atque æquabiliter affricando premes, ut ex toto adhæreſcat. Eandem præterea plantam binas inter paginas libro habebis incluſam, prægraui pondere ſuperaddito, donec ipſa penitùs aſſicceſcat: id autem vnius aut alterius horæ ſpatio eueniet. Mox ad volumen conficiendum inde auferes. Scire hìc licet non eundem agendi tenorem cùm qualibet eſſe ſtirpe promiſcuè ſeruandum. Quædam enim ſunt, quæ propter ſucci aquoſioris copiam difficulter areſcunt, ex facili putreſcunt, & folia dimittunt, aut

ea

ea decolorant corrugantque: quo in genere ſemperuiuum ac telephium reponitur. Eiuſmodi herbas, dum virent, glutino chartis adiungere ſatius eſt: priùs tamen oportet geminis interſitas paginis in volumen indere, ac temperato ponduſculi preſſu leuiter calcare, quoad flaccidæ flexileſque fiant, & facilè poſſint agglutinari. Sua ſingulis iam agglutinatis herbis nomina præſcribantur: vtque ſingularum expedita inuentio ſit, elementario literarum ordine digeſtæ apto volumine coagmententur. Id ego voluminis curioſè peruolutaui Palatinorum inter librorum erudita ſpolia, quibus tam felix, quàm pius, Boiorum Dux, & Romani Septemuir Imperij, Maximilianus à Pragenſi atque Heidelbergenſi victoria Vaticanam bibliothecam, nempe Sapientiæ Capitolium, locupletauit. Viſuntur quoque Bononiæ nobiliſſima in bibliotheca, ampliſſimis magiſtratus ædibus adiuncta, lectiſſimis plantis glutino ſociatis compacti libri complures, quos cum cæteris ingenij ſui monumentis literatæ hæreditatis nomine ſapientiſſimæ patriæ legauit vir optimis diſciplinis ornatiſſimus Vlyſſes Aldourandus. Viſuntur Neapoli, codices permulti conſimiles in Ferdinandi Imperati herbarum peritiſſimi muſæo, peregrina planeque admirabili rei naturalis & medicæ ſupellectile inſtructiſſimo. Vt arefactæ in paginis, quàm virentes in hortis, plantæ diutius ac feliciùs vernare

Maximilianus Boiorũ Dux.

Vlyſſes Aldourandus.

Ferdinandus Imperatus.

Vſus in menſis. videantur. Iuuat nonnullos in ipſa menſarum dapali meſſe ver iſtud arido flore immortale ad voluptatem geminandam aliena tempeſtate repræſentare. Quare accommodatos potiſſimùm flores in vmbra ſiccant, flauam nempe geniſtam, puniceum balauſtium, & cæruleum delphinium: vt inter palati gaudia oculis quoque pulcherrimi Conditura. colores epulandi exhibeantur. Sed mortalium delicatæ auiditati parum fuerat floreas delicias delibare aſpectu, niſi etiam ore deuoraret. Igitur in ſacchari vernaculo nectare conditi flores quàm facili, tam ſuaui mutatione demigrant in fructus, ſalubrem amaritudinem nimis faſtidienti poſteritati dulciſſimè medicatos. Et ſanè decuit, flores, dum viuerent, mortalibus liberaliter melleos, poſt interitum dulci ſepulcro condi pariter, & Aqua ſtillatitia. condiri. Quin etiam ipſe didicit ignis è floribus, quos exiccat & perurit, aquam fundere odorato ſpiritu vitalem: cumque ſtillatitijs florum lacrimis Imitatio multiplex. manſuram voluptatem eliquare. Iam verò, quòd ætate florea nobilium pictorum vernante artificio perbellè colores tranſeunt in flores, delectant alios colorata florum mendacia, quæ gratum oculis fucum faciunt, dum vel egregiè depictis vaſculis manipulatim adiuncta multiplicium tabularum penſili ſpectaculo ædes perornant; vel punctim illito membranis colore ſingulatim elaborata hortenſi volumine, ſiue horto plicatili continentur.

Digitized by Google

tur. Sed nullus magis conſpicuis florum characteribus circunfertur inſcriptus liber, quàm qui Eyſtadienſis horti pulcherrimas plantas ad naturalem magnitudinem affabrè inciſas repræſentat. Vt illæ in chartis, hoc eſt in ſolo gloriæ, quàm in gleba Germaniæ, perenniores longè ſpecioſiùs effloreſcant. Quòd ſi quamuis pingendi rudis plantas, quæ tamen aſperæ, ſpinoſæ, prædurææue non ſint, velis ad viuum expingere atque adeo exprimere; ſic facito. Aſſeri probè læuigato atramentum typographorum leuiter ac ſummatim illinito eorundem puluillo manubriato. Super hunc aſſerem plantam aut virentem, aut arentem; aut integram, ſi par excepturæ paginæ ſit, aut diſpertitam, ſi maior, expandito. Deinde chartam ſuperponito, valideque defricato, donec atramento planta ſatis imbuta ſit. Ab aſſere ſublatam ipſi paginæ, in qua effigies imprimenda eſt, imponito: aliaque ſuperimpoſita papyro, manu linteoque confricato, vſque dum ad imaginem imprimendam exprimendamque ſatis eſſe videatur. Sed coloribus viuos flores mentiri vulgare miraculum eſt. Illud potiùs mirari decet, veris floribus florea mendacia eleganter colorari. Recens & lepidum inuentum eſt, vt ſe ipſi flores expingant. Coloris igitur florem imitaturi vice floreum eiuſdem coloris folium, pro picturæ inducendæ magnitudine figuraque vel integrum vel

Eyſtadienſis hortus.

Adrian. Spigel. ibid. c. 57.

Digitized by Google

vel diſſectum, Arabico gummi expingendæ tabellæ ſeu pagellæ agglutinatur. Eminentiæ, vmbræque, atque adeo reliqua picturæ parerga colorum artificioſo ductu tam bellè adiunguntur: vt non facilè arbitreris, vtrum ars, an potiùs natura debeat operi ſubſcribere, Faciebat. Eiuſmodi ego picturam biformi artificio formoſam, & commoliti auri ductili nitore inſuper colluſtratam vidi apud equitem Caſſianum à Puteo, virum inter cætera ornamenta tum clariſſimi generis, tum ditiſſimæ domus, tum lectiſſimæ bibliothecæ, tum locupletiſſimi muſæi, tum cultiſſimi animi, ſingulari quadam ad omnes homines demerendos benefica ſuauitate conditum. Vt minimè mirum ſit, nobiliſſimi viri ſuauiſſimam virtutem Barberinis Apibus eſſe chariſſimam, quibus cordi eſt quicquid mel ſapit. Ipſi, meus labor, flores hortenſes regnatricum Apum mellificam beneuolentiam eidem conciliatrici acceptam referunt comitati, quæ meis floribus potuit efficaci commendatione ſuæ illecebram ſuauitatis afflare, Eiuſdem non diſſimulanda ſilentio eſt prolixa liberalitas: vt in florifero cultu arcana atque in primis admiranda experimenta mecum communicata maluerit prodeſſe palàm ac delectare, quàm eruditionis ſuæ ſplendida latebra auarè occultari. Conuertit iam in ſe oculos plauſuſque noſtros Belgicæ ſolertiæ in re florea naturam prouocans

Caſſianus à Puteo.

arti-

Digitized by Google

artificium: flores enim, quos indoli ſuæ amœniſſimæ ſimillimos in hortis curioſè colit Belgarum natio cultiſſima, tam decora fraude concinnat è ſerico; vt putes, non ingenioſi hominis manu, ſed ſolertiſſimi ſerici vermis naturali opificio contextos: vt idem habeat, vbi tandem in papilionem conuerſus decenter inſideat. Sericum igitur non intortum, ſed flaccidum, pro flore folioue imitando varium, approbè pexum explicatumque, limpida gummi oblinitur, vt rigeſcat. Exinde ad commenſum exprimendarum partium plures in partes conciditur. Quas criſpari oportet, illæ prius humefactæ tepido calamiſtro vibrantur. Aptæ demum inter ſe feliciſſimo dolo coagmentantur, ſerico villo floream lanuginem Americani potiſſimùm floris ac tulipæ ſimulantem.

Arcana florum cultura.

CAPVT III.

INertem eſſe artem cenſeo, aut certè victricis palmæ iactura minùs laudabilem, quæ naturam ſic æmuletur, vt pari gradu graſſari ad laudem, non autem præuertere contendat. Quamobrem florum eſt, quæ hominum ore frequenter effunditur, iuſtiſſima querela, cultorum ſcilicet pleroſque nouis quotidie floribus comparandis inuigi-

uigilare, in ijs verò, quos comparauerint, ingenioſo artificio perficiendis conniuere; hoc eſt in vulgari cultura ſatis ſolicitos, in præſtantiſſima eſſe penitùs incurioſos. Et ſanè, ſi pulcherrimum in hoc ſtudium incumberemus, florea miracula, quæ magno foris impendio conquirimus, paratiora domi ac præſtantiora inueniremus. Quòd ſi cultrix induſtria à duriſſimo arborum ingenio inſitiuos alienoſque fructus feliciter exigit: quidni eadem à mitiſſima florum indole nouas oculorum nariumque delicias exoret? Libet igitur florei decoris mangonem agere, vt hortenſes ephebi decentioris formæ inſolito lenocinio in admirationem amoremque ſui vel ipſam criticorum effaſcinent ſeueritatem. Libet ſupra naturæ vernantis morem artificioſa miracula audere: ne voluptariæ culturæ pars iucundiſſima deſideretur. Tempeſtiuas commendabili audaciæ ſuppetias fert, quæ chymicam ſapientiam ab eruditis latibulis hortenſem educit in lucem, Andreæ Capranicæ cum genere, tum eruditione nobiliſſimi, planeq́ue Romani viri academico in conſeſſu cum plauſu audita vox. Cum tria ſint, inquit ille, naturalis commiſtionis elementa, nempe Mercurius, ſiue glutinoſus terræ humor, quem Chymici paſſiuum dicunt; ſal, ſiue ſemen actuoſum, naturamque conſtituens; ſulphur denique, hoc eſt ſulphurea quædam vis præparans atque coniungens: imitatrix naturæ

Arcana florum cultura miraculorum ferax.

Andreæ Capranicæ hortenſis diſputatio.

ræ ſolertia in hortis ingenioſa miracula triplici pariter, eoque parabili præſidio efficiet. Nam interfectarum pecudum ſanguine Mercurium ſupplente, ac Mercurialem terræ ſuccum minùs validum adiuuante florum corpuſcula mirum in modum amplificabit; hircino tamen, vtpote nimia ſiccitate inepto, abſtinebit: cineribus, tanquam fœcundo ſalacique ſale, cum ipſo ſanguine commiſtis numeroſos partus excludet: fimo tandem ſulphur æmulante cum celeriter maturabit, tum variè colorabit. Verùm, vt à minutioribus initijs maior exiſtat admiratio & voluptas, prædictorum medicaminum vires, ſiue quintas (vt vocant) eſſentias, aqua vitis præmacerante atque exugente extractas, ac diſtillarij feruida opera in anguſtum contractas, adeoque vehementiores adhibere præſtiterit. Attentiſſimè tamen cuſtodire oportet, ne perurentibus hiſce medicaminibus radices ipſæ contingantur; ſed vt interiecta modica humo innocenter ad partum incaleſcant. Cum autem pro caloris omnia temperantis gradata temperie ipſorum portio & menſura medicamentorum adhibenda ſit; dimetiendo lætaminis potiſſimùm calori perutilis fuerit productiſſimo collo, & occluſo penitùs oſculo ampulla, quæ variatim calido contactu incluſam aquam gradatim aſcendentem deſcendentemque demonſtrat. Sic ille. Sic autem teſtes oculati complures: In Hetruriæ Confictio mira.

op-

oppido celebri, cui vernaculum nomen Aquapendens, ingenioſus hortuli cultor, aurifex, vt in auro, ſic in agro ſplendidus faber, iucundiſſimum illud prodigium arcanis elementis conflat, vt in anguſtiſſimam glebam, calice modico, aut eiuſdem amplitudinis fictili vaſculo, aut etiam cochleæ teſta incluſam depactus arboris frugiferæ ſurculus terna minimùm vel quaterna iuſtæ magnitudinis, & natiui ſaporis poma inducat, ac decennium circiter duret: quod agreſte miraculum (niſi fallit fama) ad floriferos ſurculos facilè videtur poſſe transferri. Sic præterea in hortenſi re multùm callentes alij: Vt plantæ lætiores proſiliant ac vernent; ſui generis cineribus terræ permiſtis, aut certè columbino fimo cum aqua in ſole tepefacta pabulandæ ſunt. Quanquam poſterius hoc pabulum bulboſis tuberoſiſque radicibus, vitio & corruptioni opportunis, periculosè apponitur. Sic demum ego: Quoniam artis huius mangonicæ atque ornatricis arcana medicamenta & adhuc multa excogitata ſunt, & plura in poſterum excogitari poſſunt; non eſt mihi propoſitum rem infinitam æquare velle dicendo, ſed aliqua præmonſtrare, tum vt cupidis facem præferam, tum vt deſides ad curam pulcherrimam incendam. In floribus hæc amamus amœna prodigia, tempeſtiuitatis vices arbitrarias, coloris nitelam nouam, odoris grauitatem emendatam aut inſolitam ſuauitatem conciliatam, & multi-

Lætificandi plantas ratio duplex.

In floribus admiranda.

ti-

tiformem formæ varietatem. Quadripartitæ huiuſce artis ſecretiora præcepta, ſeorſum & capitulatim tradenda, iam accipe.

Arbitraria florum tempeſtiuitas.

CAPVT IV.

QVod ſumma in animis virtus, hoc imitatrix in hortis cultura perficit, vt ſicut vir, ſic flos omnium horarum ſit; ſiue vt, modò anticipata, modò dilata, modò continuata cuiuſlibet floris tempeſtiuitate, vere arbitrario perfruamur. Igitur ſi roſam exempli cauſa (quod enim vni conuenit flori, transferri commodè ad plures poteſt) vernare temporius voles: properato circa extremum Octobrem ſatu, intra fictile ſolo ſuccreto, & fimi admiſtione tenero humectoque inhumabis: calida bis quotidie rigabis, & fouebis: ventoſis, nimiumque pluuialibus diebus intra tectum ſubduces: pernoctare ſub dio non permittes: vbi gelicidia hibernique imbres deſierint, ac diei apricitas inuitarit, vitalem ſolis in lucem proferes: vbi verni teporis prima illecebra germinum primitias euocarit, calidiorem affundes aquam. Ita fiet, vt veris florum nouiſſima roſa prior effloreſcat. Vnum imminere periculum monuit experientia, ne, violenter præfeſtinato fœtu, mater effœta præmoriatur. Tanti tamen fecere culturam

Flores properati.

iſtam

iſtam veteres magiſtri, vt eam litteris commendatam poſteritati præmonſtrarint. Effoſſa igitur circa radicem (vt Plinius docet) pedali (vt Didymus & Palladius) duorum palmorum ſcrobe; & matutina veſpertinaque calidæ irrigatione quotidie iterata ſerotinus roſæ flos ſolicitabitur. Si præterea cupis Tiberij præmaturum auguſtum cucumerarium nobili, mobilique, atque adeo ambulatorio roſeto æmulari: confecta bruma ſtercoratam terram cophinis aut fictilibus inditam roſarum radicibus obſeres, modicumque præbebis humorem. Eadem obſita vaſa tepidis & inſolatis diebus iuxta ædificium promouebis in ſolem, vt ab afflatu noxio protegantur: frigidis autem, & procelloſis, necnon in veſperam inclinatis ſub tectum referes: quin etiam per ſerena frigora intra ſpecularium munimenta recipies, quæ ſalubres radios admittant, gelidam vredinem excludant. Vbi ab æquinoctio verno planè annus intepuit, totos cophinos aut fictilia ſummis tenus oris infodies: fontanam aquam ſitientibus irrorabis. Quòd ſi reſectam è roſæ frutice gemmam hiulco amygdalæ cortici vſitata inſeret emplaſtratio; præflorens arbor floreas gemmas, roſas, vernò per hiemem fœnore repræſentabit. Si more maiorum Quiritum placet, natalitio anni menſe Ianuario iniri à roſis conſularem ac regium inter flores purpuræ magiſtratum; Democritum audi docentem, roſarum ſtir-

Nat. hiſt. l. 21. c. 4.

Apud Conſtan. Pogo. de agricult. l. 11. c. 19

De re ruſt. Februar. ſiue l. 3. tit. 21.

Apud eund. Conſtant. ibid.

ſtirpes æſtiuis menſibus bis eſſe per dies ſingulos irrigandas. Cæterùm vernos æſtiuoſque flores hieme citabunt quæ calida ſunt, & pinguia, necnon tenuia, velut detractis folliculis vinaceæ, exemptis oſſiculis oliuarum recrementa, & fimus, præſertim equinus, identidem ſuffectus. Ita ſi ſub Octobris calendas caryophyllum, violam, ac generis huiuſce plantas, detruncatis ſubinde germinibus mutilas, cum radicibus, in harum aliqua efficacium ſordium obrues: è vitali ſepulcro inter niualem brumæ ſqualorem viuidus ac nitidus florum partus exiſtet. Quanquam exhauſtis nimia fœcunditate viribus floridæ cum fœtibus matres frequenter intereunt. Denique quodcunque ſemen inditum ſcillæ fuerit, acerrimo bulbi calore feracitatem proritante, celeriùs germinabit. Vt autem ſeram inter niues colligas roſam, ipſos frutices, cum primùm egerminant, in aliud ſolum modò ne incommodum, transfer: nam primam illi confirmandis viribus, vltimam fundendis floribus operam dabunt. Vt ſuis cum pomis ſerotino roſarum vere bis fertilem ſe malus demiretur; roſeis eam oculis callidus inſitor Florentini monitu inoculet. Sed leuiore opera roſam præſertim & caryophyllum ſeros cogit ad flores vulgaris induſtria, dum prima germina in calyculos extuberantia digitis decutit: plantaria ipſa æſtiuum producit in ſolem: crebra etiam rigatione fouet, ne perareſcant.

Card. de Variet. l. 13. c. 66

Retardati.

Io. Bapt. Porta Villæ l. 9 c. 5. Mag. nat. l. 3. c. 10.

Apud eund. Cōſtant. ibid. Porta Mag. nat. ibid.

Re-

Retardatus enim collectuſque genitalis humor nouis identidem cauliculis floribuſque, alieno tempore iucundioribus, vehementiùs atque vberiùs eluxuriabitur. At verò (vt author eſt Anatolius) flores cum cæteri, tum lilia nominatim varijs ſubinde temporibus exiſtent; ſi radicum alias in duodenos, in octonos alias, alias demum in quaternos digitos deponamus. Eadem quoque lilia commodè perennabunt; ſi, dum adhuc occluſo foliorum oſculo ſilent, ſuis innixa ſcapis colligamus, atque in recentia fictilia non picata impoſito diligenter operculo recondamus. Cum enim interiecto tempore è tenebris promentur in ſolem, optatam quaſi lucem ſalutatura, pulcherrimè oſcitabunt. Non inuidebunt lilijs roſæ vegetam perennitatem, ſi Didymum audiamus, qui menſibus eas omnibus ſub cælo clementiore promittit; dum tamen ſingulis pangantur, ſtercorentur, irrigentur. Non abſimilis cultura toto floridas anno (vt præmonſtraui) anemonas feret. Sed breuiſſimi floſculi violenter diuturna voluptas carè, nempe radicum vel exitio vel macie ſtabit. Roſam, quæ, licet materno hæreat frutici, cum ſole naſcitur occiditque, varij, quamuis reciſam, vario artificio annuam faciunt. Didymus in amurcam vſque eò mergit, vt liquor ſupernatet. Alij adhuc herbeſcentem hordei ſegetem cum radicibus euulſam in labrum fictile non picatum demittunt, roſeoſque

Continuati. *Apud Conſtãt. Pog. l. 11. c. 21*

Apud eund. l. 11. c. 19.

cap. 11.

Apud eund. Conſt. ant. ibid.

que

que calyces ſuperingeſtos eadem herba protegunt
ac tuentur. Alij virens hordeum pauito loco ſub-
ſternunt,roſaſque ſuperinijciunt. Sunt,qui turgen- *Apud eund. ibid.*
tes alabaſtros in viridis hærentiſque ſolo arundinis *Pallad. Maio. ſiue de re ruſt. l. 6. tit. 17.*
cauum internodium diffiſſo nodo concludant: &
papyro fiſſuram leniter obſtringant,vt ſit,quà theca
arundinea interſpiret:vbi verò libitum fuerit,ex ea-
dem reciſa arundine roſeum partum excludant,&
aqua egelida foueant, vt dehiſcat. Sunt præterea, *Card. de Variet. l. 13. c. 66.*
qui ſucciſos, linoque circunligatos calyces, ipſo re-
ciſionis vulnere liquida pice illito, immittant in
arundinem, eamque, ore cera obſtructo, aut po-
tiùs bene picato, ſub dio in decliui ſolo defodiant,
ne penetrans pluuia corrumpat. Tu verò ſic præ- *Id. ibid.*
terea roſarum conſulito diuturnitati. Flores ſe-
mhiulcos ſub veſperam ferro præcidito: manu ne
tangito: ſerena nocte ſub dio habeto: mane in fictì-
le, cremati redactique in puluerem plumbi atque
argillæ intrita perlitum, & incoctile, atque adeo
madori nimio imperuium, condito: idem obtura-
to: ſicca in arena obruito. Aut certè ſiccatas roſas
roſa ſtillatitia madefacito: tum in fictili labello die-
bus quinque defoſſas conſeruato. Proderit quo-
que roſas in ollam rudem abdere, eandemque be-
ne operculatam ſub cælo inhumare. Proderit vas
querneum cum floribus cæteris,tum præcipuè roſis,
quæ nondum oſcitent, opplere: probè operculare
& picare, ne qua rima humori pateat: putealibus

 dein-

deinde, aut ciſterninis, aut potiùs profluentibus aquis, vtpote minùs vitiantibus, immergere, atque ita perdiu incolumes flores aſſeruare: vbi verò eductos dehiſcere volueris, malo pediculum infigere, vel ipſos aceto perfundere, ſolique oſtendere. Vegetas denique ac recentes roſas hoc modo cuſtodies. Vini & ſalis quantum ſat eſt in ollam infundes: eandem roſis nondum hiantibus implebis: operculo adoperies: in cella repones: cum voles, ollares roſas eximes: in ſolis aut fornacis tepore expones, vt diducantur. Illæ autem perinde formoſæ recenteſque videbuntur, quaſi tunc hortenſis terra, non coctilis argilla peperiſſet. Atque ſic demum inter ollas verſari decorum eſt. Amaranthus, inter caducos flores immortale miraculum, aqua madefactus reuiuiſcit, & hiberna ſerta contexit. Reciſus etiam, & lento furni vapore ſiccatus coronarios in vſus reponitur. Vſque adeo viuax eſt, vt & nominis & pulchritudinis immortalitatem demerſus ambuſtuſque tueatur. Verùm vt huius diſciplinæ capita ipſa ſummatim ac diſtinctè complectamur: aliena flores tempeſtate vernare cogemus aut germinis retentione, aut loci calore, aut alimenti pinguedine, congruentique temperie. Cita enim retentio tempeſtiuam fœcunditatem ſeros reſeruat & laxat in partus: penetrabilis calor meatus aperit, ac præcocem elicit amœnitatem: alibilis pinguedo, atque temperies ad veris

Plin. l. 21. c. 8. Io. Ruell. de Nat. ſtirp. l. 2. c. 20.

Arbitrariæ tempeſtiuitatis ratio multiplex. *Cardan. ibid.*

Digitized by Google

veris intempeſtiui floream luxuriem vires impetumque ſufficiunt. Ea igitur eſt hortenſis artis potentia, vt mortalium, vſitatas delicias faſtidientium, delicatæ voluptati conſulens conſtanti lege naturæ conſtitutas temporum vices, annuaſque tempeſtates libero vagoque vere permutet. Placet iam decoram voluptatem hanc iucundiorem facere condimento ſalis factitij, ſtatim eliciendis alieno etiam tempore roſis præſentiſſimi, quem ego ſalem è Petri Ioannis Fabri, Monpelienſis medici, Palladio, & Myrothecio Spagirico in Floræ meæ beneficium deprompſi. Principiò compluribus roſarum fruticibus crematis & cinefactis, reſiduus cinis ad quindecim aut viginti libras colligetur. Ex eodem cinere, cum roris aut imbris cæleſti aqua inferuefacto, lixiuium fiet. Tum è lana coacta tæniolæ, altera quidem parte in eiuſdem lixiuij vas demiſſæ, altera verò in vas alterum propendentes, ductum ad ſe lixiuij liquorem ad liquidum percolabunt: aut certè laneus lineuſue pannus percolantem conſutus in ſaccum, ſiue emporetica & bibula charta in cucullum conuoluta, velut colo tranſmiſſum, defæcabit. Vt autem totus vnica opera ſal eliciatur, in ſingulas cineris libras denæ vel duodenæ humoris eiuſdem adijcientur. Ad hæc in aheno lixiuium ſinetur exhalare vſque adeo, donec ſal incipiat apparere: qui cum lixiuio traijcietur in vas vitreum, ſeu terrenum, fi-

Sal Chymic. arbitrarijs floribus eliciendis:

Petr. Ioan. Faber. Pallad. c. 3. Myroth. l. 2. c. 3.

Digitized by Google

guli tectorio læuigatum; ne ſicceſcens in æneo ſal vitioſo metalli odore imbuatur. Transfuſus lento igne, aut æſtatis igneo in ſole bene ſiccabitur. Siccatum ſalem oportet iterum in fictili fuſuræ catino temperato vapore ad inſtar calcis excoquere, ac ſedulò cuſtodire, ne liqueſcat: quia vis eius omnis euaneſceret. Debet igitur validè incandeſcere: tum aut rorato aut pluuio humore macerari, & ſupradicto more percolari, vt liquidior fiat: deinde vel in vnum vitreum vas, vel in plura defundi; atque in ſole, ſeu lenta pruna ſiccari. Idque ſepties aut octies opus iterabitur, quoad ipſe ſal candidiſſimus & limpidiſſimus reddatur. Exinde roſtrato è diſtillarij vaſe, vitreo tamen, non autem plumbeo, quod ab Arabico fonte deriuata voce Alembicum appellant, ſtillata roſa in tabem liquandus eſt, tum lentè ſiccandus: denique igneo roſarum vapore ſtillatitio, qui vulgò ſpiritus dicitur, reſoluendus. Hanc verò quintam è roſis naturam ſic exprimes. Roſas complures in vitreum œnophorum peramplum communi aqua roſacea ſemiplenum conijcies: ſummum vaſis os operculo itidem vitreo bene obſtrues: in fornaculam condes: omnia lento cinerum tepore quinque vel ſex horas inferueſacies: extillantem humorem ſubdito excipulo colliges: eundemque in vas primum refundes, cum illud refrixerit. Roſarum præterea tum florem, tum liquorem eodem ex œnophoro educes,

om-

omnemque vehementi preſſura ſuccum elicies: eum in idem vas defundes, recenteſque roſas adijcies: vt ſimul omnia quinquies aut ſexies inferueant, facies: tum prædictum ſuccum eodem vaſe probè operculato concluſum quinquaginta aut ſexaginta dies fermenteſcere patieris in cella vinaria. Lento denique cinerum calore igneus atque æthereus vapor, ſiue ſpiritus ardentis aquæ modo ſtillatim elicietur odoratiſſimus, & veluti liquato in aquam igne vim habens adurendi. Hoc ardentiſſimo liquore ſal ſupradictus reſoluetur ac diſtabeſcet. Vt igitur extemporalis roſa quiduis anni ad arbitrium exiſtat: eius potentiſſimi medicaminis aliquantum ipſis fruticis radicibus affundetur: perfuſa pars communi cinere cum terra commiſto coaggerabitur. Neque verò adeo medicatus liquor vnis euocandis roſis, ſed multis quoque cum totius corporis, tum præcipuè capitis morbis depellendis opportunus eſt, ſi ſorbeatur cochlearis menſura. Et adhuc quidem luſit in roſa: maiore nunc miraculo, quos enecat, ad vitam reuocat flores, quæ Naturæ à ſecretis eſt, innocens & ingenua Magia. Etenim quancunque virentem vernantemque ſtirpem ſeminis fertilem radicitus reuellit: concrematam in cinerem, nitroſumque ſalem peritè redigit. Eiuſdem præterea plantæ ſemina bono in ſolo noua luna deponit: mox emiſſis primulis germinibus ad partum iam incitata

extrahit: cum prædicto ſale conterit & commiſcet; atque ita macerat & putrefacit. In ſalis huius vnciam duas adijcit vncias quàm mundiſſimæ virginiſque terræ: abſtinet autem à ſtercoroſa, ſiue animantium purgamentis olida ſordidaque. Humum, quæ propter fontes nonnunquam lutoſa & pinguis inuenitur, hunc ad vſum aptiſſimam deligit & adhibet; priùs tamen bene repurgat. Vtranque deinde rem conijcit in vas terrenum, haud quaquam læui tectorio incruſtatum, atque in hortis expoſitum eſſe patitur ſub dio: ne tamen in illud impluat, cauet. Cremata iam & humata planta triduo reuiuiſcit ac regerminat vegetior, excelſior, atque formoſior. Tunc eadem ars, rerum admirandarum ſolers, pro germinis incremento ipſum fictile patentiori loco paulatim ſubducit: in ſubdiali denique ac perflabili feneſtra, locat. Eidem fictili opertum foculum ſupponit, indita ardente lucerna vaporantem; idemque operculo claudit, tuendæ ſtirpi idoneo, ſumma parte perforato. Exinde nouendialem flammam minutatim & gradatim exauget. Nonum circiter diem, cum operculi ſummo è foramine flos incipit exiſtere, teſtam ita operculatam (operculum enim remouere nefas eſt) in frigidam humidamque cellam ſubterraneam recondit. Ibi quatridui ſpatio, ſale iam in tabem reſoluto, flos euaneſcit, & planta ſubſidens recedit. Hìc

ex-

extrema ſolertia prædictam cum ſale confuſam terram è fictili vitreum in vas peramplum traijcit: idemque ſigillo Hermetis obſignatum frigido humidoque loco aſſeruat. Vbi nouo miroque ſpectaculo cum oculos, tum animos paſcere collibuerit, in ſolem profert: ſi ſol languidè calefaciat, ſubditi cineris addito tepore ſolicitat. Ecce autem inter vitreas anguſtias ingens miraculorum congeries: excitante calore paulatim aſſurgens; modò ſopita, planta proſilit: floreus Phœnix intra horæ dimidium ſuis è cineribus renaſcitur: è terræ tumulo vernam redux ad vitam flos mortalibus ad immortalitatem ſurrecturis proludit: in aprico ſine opaco floris vmbra porrigitur: ſatoque ſale non decantata ſterilitas, ſed mira ſolo ſalacitas ad extemporalem partum conciliatur. Quis iam inſulſam eſſe inſipientemque florum culturam putet, cui ſubeſt arcanæ ſapientiæ ſal? Nec minùs, quàm reparabilis vita fuerit, in arbitrario flore admirabilis eſt alterna mors. Subducto enim calore vmbratilis flos in ſuos cineres relabitur, ſuumque chaos ſenſim repetit euaneſcens. Decet nimirum ad voluptatis arbitrium renaſcentem inuſitati veris, vitro incluſi, formoſitatem ſine cadaueris deformitate denaſci. Sed ne quis à me bellam, & iocoſo circulatorum ſalillo conditam fabellam ad præſtigias & offucias animis offundendas enarrari exiſtimet, teſtes

habeo ſalis huius efficaciſſimi cum graues Philoſophos Chymicoſque complures, tum in primis Ioſephum Quercetanum; qui licet arcanum experimenti pulcherrimi artificium non euulgent, id eſſe tamen exploratiſſimum affirmant. Et Quercetanus quidem ingenuè fatetur, nullis precibus aut promiſſis effici à ſe potuiſſe, vt Polonus medicus experientiſſimus opertam ſpectaculi huius artem aperiret. Is autem ſtirpem quanlibet ſcitè ac philoſophicè ſoluebat in cinerem: apparatoſque ampliùs triginta ſtirpium cineres ſuis quenque in vaſculis, Hermetis ſigillo conſignatis, & peculiari ſtirpis cuiuſque nota inſignitis aſſeruabat; vt, cum popoſciſſet vſus, lucernæ igniculo cineribus admoto repentinam eliceret viriditatem. Neque verò, vt res ipſa, ita cauſa compertu difficilis eſt. Etenim, ſi chymica eam ſcruteris in latebra, manet occultum quoddam ſtirpium in ſale ſemen, quod illico exit in opus viuidi caloris acceſſu. Sin autem eandem cauſam Lycei mauis in luce cognoſcere; præparantes qualitates, quæ vel ad excitandam, vel ad regenerandam vim ſeminalem, in ſeminibus vigentem, animatique corporis membratim effectricem, requiruntur, in huiuſcemodi ſalibus partim remanent, partim calore aduentitio reparantur: ipſa verò ad corpus ex diſſimilibus rebus temperandum initia ſiue elementa ſatis commiſcentur. Nam in cine-

Hermet. diſcipl. defenſ. c. 23.

ribus

ribus ſalibuſue latens ignis & aer cum additæ humidæ materiæ aqua terraque efficaciter confunduntur. Quare facili celerique negotio exiſtere poteſt vulgari ſatu editæ gemella quidem planta, ſed tamen propter imperfectiorem gignendi facultatem, tenuitatemque materiæ minùs vitalis, & receſſu caloris euanida. Sic æſtiuæ pluuiæ ſubitarij filij, ranunculi, alijque abortiui vermiculi, quibus putris materia mater eſt, quàm facilè naſcuntur, tam celeriter occidunt. Ex earundem qualitatum fœcunda permiſtione pullulauit geminum illud oculis iucundum prodigium, in vrticæ videlicet combuſtæ conglaciato lixiuio concreta eiuſdem vrticæ imago, & in aqua ſtillatitia repentè nata & innatans planta: illa Quercetano, hæc alio ſcriptore celebrata. Illud hic ad extremum habeo ſubijcere, chymicum iſtud in re florea ſpectaculum, quod ſibi ſpectatum permulti conteſtantur, mihi nec experimento, nec aſpectu eſſe compertum: ſed, ſi naturæ viribus exhiberi poſſit, ob eam, quam expoſui, cauſam non improbabile videri. Quòd ſi quis obſtinatè perneget, nullius fidem extorqueo.

Indu-

Inducti floribus colores.

CAPVT V.

Rariorum colorum inductio.

TRiplex vel vniuerſis vel pleriſque floribus inſolens color in hortis magis expetitur, quàm inueniatur, niger videlicet, qui lugubri facie arrideat: viridis, qui, dum floret, herbeſcat, oculoſque paſcat: cyaneus, qui cælum coloret in terris. Squamoſus alni fructus in ipſamet vltro inarefactus arbore, ac tenuiſſimam in farinam contritus nigrum, rutæ ſuccus viridem, cyani flos in frumentarijs agris paſſim obuius, itidem arefactus, atque in puluiſculum reſolutus cyaneum ſiue cæleſtem colorem dabit. Vſus autem hic eſto. Fimum ouillum, vtpote humida leuitate miſturæ alibili aptiorem, ſumito: ex aceto bene ſubigito ac depſito; eo enim craſſiuſculum ouis excrementum idoneam ad commiſtionem extenuatur: exiguum quoque ſalis adijcito; nam eodem & aceti aſtrictoria vis emendatur, & ad radices acriùs peruadendas via medicamento aperitur. Ad hæc vel expreſſi è ruta ſucci, vel prædicti pollinis alterutrius tertiam circiter præ fimo partem cum ea maſſa confundito & permiſceto: ſcrobiculum bono in ſolo, quod intra teſtam extraue ſit, excauato: eam maſſam in eundem demittito: in ipſam medicatam intritam colorandæ plantæ radicem defigito: deinde irrigato, curato, colito, vt mos eſt. Illud autem ſedulò curato,

rato,

Digitized by Google

rato, vt albi floris radiculas hoc artificio deligas medicandas. Ita, propter exemplum, candidi caryophylli ſurculus efficaci ſimo infoſſus peregrino facilè colore vernabit. Candor enim, docilis nimirum color, cum perſpicuus & pellucidus ſit, colorati alimenti particulas radicitus hauſtas, totoque probè corpore permiſtas expicto in flore, tanquam ingenuo in ore, manifeſtat. Quid, ſi multicolor iſte fucus in vna eademque prædicti maſſa lætaminis confundatur? Equidem cum Ioanne Fabro, Lyncei iudicij viro, à quo totum id florei medicaminis præſcriptum accepi, fieri opinor poſſe, vt natura, quæ ſuopte ingenio frequenter ludit in floribus verſicolore pictura, colludentis artis inuitamento laſciuiat audacior. Quin etiam probabili coniectura & ratione idem Faber affirmat, florum villos ac ſtamina &, qualia videmus in croco, capillamenta, quia floreæ concretionis purior ſuccus, & veluti diſcolor ſanguis ſunt, efficaciſſima pollere tinctura, vt floſculis alijs, candidis tamen, multiplicem atque adeo amabilem fucum faciant. Neque verò illa in floribus pulcherrimè inficiendis experimento frequenti explorata præſcriptio reticenda eſt, quæ ſic præcipit. Solum pinguiſſimum deligito: id eòvſque in ſole ſiccato, dum prætenuem ſoluatur in puluerem: eo puluere teſtam rite oppleto: mediam candidi floris plantam aut ſurculum depangito: ne quid infuſi humoris, aut inſtillati roris ea humus hau-

Florum pars tincturæ aptiſſima.

Colorans irrigatio.

hauriat, nequid ipſe, præterquam colorati liquoris, affundas, caueto. Quare ipſum fictile nocturno pluuioque cælo ſubducito, aprico tranquilloque die in ſolem efferto. Si regum æmulos purpurare placeat flores; Braſilicum lignum, cuius roſea ſanie offectores lanas imbuunt, minutatim in taleolas vel ſegmenta concidito, atque in aqua decoquito, donec ad tertias quartaſue coctura ſubſidat: eo purpureo decocto, cum iam deferbuerit, matutinus ac veſpertinus pocillator bibulum ſolum inſuccato. Si candidas hortorum gemmulas pretioſo raroque miraculo ſmaragdinam in viriditatem gemmaſcere delectet: eius rhamni ſeu ſpinæ, quam Petrus Andreas Matthiolus Infectoriam appellat, vulgò Spinum ceruinam dicimus, maturiſſimas baccas, modicè diductas, in aqua incoquito, præſcriptaque ſolum forma irrigato. Sin autem floreum argentum in aureum florem chymica æmulatione flaueſcere laudabiliter auara cupido eſt: baccas eaſdem nondum ſatis maturas itidem apertas excoquito, flauoque terram ſucco ſaturato. Si denique diurnæ lucis candorem vultu præferentes floridulas terræ ſtellulas triſti nigritudine nocteſcere voluptas eſt: minorem gallam & chalcanthum in atramentum inferuefacito: eo ſi radicem intingas, floris cacumen inſcribes. Aut meminiſſe aut prædiſcere hic debes, adeo naturam non exui vel expelli, quin ſubinde illa recurrat. Quare de ſua ſe remoueri ditione indignans, natiuus identi-

In Dioſcor. l. 1. c. 102.

identidem refloreſcet color; vt naturæ cum arte ſuper vnica planta concertatio voluptatem pariat bicolorem. Quòd ſi audere non pigeat, etiam triforme leges ab vna ſtirpe miraculum. Nam ſi diſcoloribus ex aquis alteram mane, veſpere alteram vtrique ſtirpis lateri ſic affundas, vt quotidie latus vnum diſtinctis temporum interuallis duplicem fucum ebibat, colorumque vices alternet irrigatio præpoſtera, matutina nunquam eiuſdem coloris aſpergine in eandem partem ſub veſperam refuſa: & natiuo, & aduentitijs effloreſcentibus coloribus iucundè prodigioſa planta trium colorum ore triplici ridebit. Audio rem felici periculo comprobatam, atque equidem credo, quia phyſica ratio perſuadet. Cum enim ſingulæ diuerſorum colorum irrigationes, vtpote non vniuersè, ſed particulatim irroratæ, totam ſimul plantam alere, atque adeo colorare non poſſint; multicolor alimentum non ſatis vbique commiſtum multiformem prodit in florem. Huc accedit, quòd naturalis color, ab artificioſis non planè victus, ex parte aliqua eminet, floreumque triplicat cum voluptate diſcrimen. Si candida lilia roſeo rubore tingere, hoc eſt ſi virginalem candorem decenti pudore pingere volueris; monente Anatolio, Caioque Plinio ſubſcribente, floreſcentes liliorum ſcapos menſe Iulio colligito: denos, duodenoſue in faſciculum colligatos in fumo ſu-

Tinctura liliorum.

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 11. c. 21. Nat. hiſt. l. 24. c. 5.

ſpen-

ſpendito: fumidi temperatique vaporis efficientia ſparſim extuberantibus nodulis ſiue bulbulis, ſcapos ipſos in fæce vini vel nigri uel Græci menſe Martio macerato, donec tibi eoſdem extrahenti purpureo colore planè ſaturi appareant: deinde, in ſcrobiculis affatim circunfuſa fæce, ſerito: videbiſque adeo multum eſſe à teneris conſueſcere, vt in extremum germen tranſeat prima ſeminis tinctura. *Apud eũd. ibid.* Cæterùm Florentini conſilio lilia facilè variatimque expingemus, ſi citra vulnus intra liliacei bulbi ſquamas cinnabarim, aliumue pro arbitrio colorem infundamus. *Tuliparum.* Tuliparum quoque flores arbitraria pictura variabit, ſi biduo triduoue bulbi habeantur in aceto, donec tenereſcant: deinde eximantur, vt acetum nonnihil expiret: exinde colores minimè acres edaceſue innocentibus bulborum inciſuris ex vino ſtillatitio inducantur: colorati demum bulbi elapſo menſe inhumentur. *Roſarum.* Ipſa, purpureum formæ compendium, roſa, ſi *Ibid. c. 29.* Didymo magiſtro, cum primùm dehiſcens in folia cæpit euolui, ſulphuris nidore ſuffumigetur, exalbeſcet: ſiue quia ſulphureus albor, igne extenuante atque rarefaciente penetrabilis, tenues roſæ meatus peruadit & inficit: ſiue quia iuxta delicatus, atque odoratus roſæ flos olidiſſimi ſuffitus horrorem inſolito pallore teſtatur: ſiue tandem ne formoſo colori nimiùm credas, qui fumo leuiſſimo decoloratur. Idem roſæ flos peregri-

nos

Digitized by Google

nos facilè induet colores; ſi, ſolertiſſimo viro Ioanne Baptiſta Porta ſuadente, iuxta radicem diffiſſum in caulem, itidemque fiſſos in ramulos aut æruginem, aut Indicum, aut crocum, aut cæruleum lapidem, aut alium quemlibet fucum tenuiſſimè comminutum largiter ingeras: ſi, plaga deinde bene circunligata, fimum adaggeres. Obſeruabis tamen, ne, quæ plantas adurunt atque enecant, coloratura venena, cuiuſmodi habetur auripigmentum, applices. Quòd ſi cæleſtis pulchritudinis verſicoloribus imitamentis flores in Irides aëria feliciores transformare placet: complura generis eiuſdem, at non eiuſdem coloris florea ſemina in ouillam caprinamue pilulam defixa, vel in gracilem arundinem incluſa, vel in lacinijs colligata ſerito. Corruptis enim vaginis & inuolucris, è ſeminibus varia permiſtione adulteratis diſcolor florum ſoboles exiſtet, quæ non pluuiæ nubis lacrymis, ſed geſtientis naturæ riſu expictam Iridem ſerena fronte præportabit. Iamuerò, vt peregrini colores pertinaciſſimè, ac tanquam iure hæreditario hæreant, è pomarijs ad floralia callidam conciliatricem inſitionem traducamus, cuius artifici dexteritate manſuefactæ ſtirpes ignotis folijs, & non ſuis ſe floribus operiri demirentur. Atque vt in auream flauæ pulchritudinis hæreditatem geniſta inſitiuam roſam & gelſiminum adoptet, primùm immittendas plantas, cum genita-

Diſcolor ſeminum permiſtio.

Matthiol. in Dioſcor. l. 2. c. 153.

Io. Bapt. Porta Mag. nat. l. 3. c. 5.

Inſitione aduentitij colores.

Porta. ibid. c. 15.

nitali terra tranſlatas ad geniſtam afferamus, quòd illæ materno meliùs, quàm nouercali, ſuſtinebuntur vbere, dum inoleſcant: geniſtam deinde terebra, ſeu potiùs peracuto cultello, qui ſcobem minimè faciat, nec perurat, obliquè mediam perforemus; vt naturali contentione in ſublime feratur cum à ſtirpe ramus immiſſus, tum ab radice humor affuſus. Ad hæc roſæ vel gelſimini veluti traducem ramulum, quàm latè inſeri & circundari trunco debet, ſummo leuiter cortice circunraſo ſpoliemus, vt is expeditè ac proximè adhæreſcat: tranſmiſſiſque binis terniſue gemmis, foramini aptemus: ſubacto etiam luto vulnus circunlinamus, & vinculo circunligemus: poſtremò inſitum ſurculum, dum ſuccreſcentis idem geniſtæ niſu ſuſtollitur, hoſpitali tenus frutice à matre recidamus, vt inoleſcente cortice inſitum coaleſcat, & coëat cicatrix: ſuperficiem verò fruticis ad ipſum vſque receptum ſurculum detruncemus, totus vt ſuccus aliò non euocatus vni potiſſimùm inſito ſeruiat. Ita cum geniſta, atque cum alijs quoque diuerſi coloris congruentibus plantis concorporantur, externæque matris vtero iterum concipiuntur pridem nata roſa & gelſiminum: vt hominem, quamuis adultum, ad nouam virtutis morumque faciem & alium & eundem renaſci poſſe, à ſtirpibus doceamur. At verò ſi candidum aut purpureum caryophyllum cæli

colo-

Digitized by Google

colore donare velis, à vulgatiſſimis illum plantis ſic impetrabis. Bugloſſum, aut cyanum, aut potiùs vetuſtum erraticum intubum, quem & cichorium appellant, radice tenus, quæ pollicarem ſuperet craſſitudinem, recides: tum mediam radicem conſideratè modiceque diffindes, ne plus iuſto fiſſura deſcendat: ac floriferam ſobolem à parente vulſam aptè immittes, vt rimam coagmentet: vimineo demum nexu ictum vulnere inſitiuum fœdus obſtringes: ac ſauciam hoſpitam vt conſanes & lætifices, circa terram circumiectam fimum putrem adaggerabis. Ita in pulcherrimo flore cælum colorari poſſe pollicetur inſitio erudita. Quanquam ego ſpectaculum hoc ſæpius auribus, nunquam oculis vſurpaui. Illud eadem præterea fieri à ſe poſſe confidit, vt in candidos flores color deriuetur aut purpureus, ſi rubræ paſtinacæ, quam ſiſer nonnulli vocant; aut puniceus, ſi anchuſæ præſcripta ratione iungantur. Iam verò ſi ex albo rubroque bicolorem expetis roſam, eam ingenioſus inſitus, quem inoculationem ſiue emplaſtrationem nominant, ſic feliciter dabit. In eo roſæ frutice, de quo inſerere, atque oculum gemmamue ad inſitionem ſumere voles, nouellam, integram, & maximè nitidam quæres virgam: in hac deinde oculum conſiderabis, qui bene appareat, quique ſolem ſpectet orientem, bonamque floris indolem habeat: eum oculum modico in cortice ita circunſignabis, vt is medius ſit: acutoque

Id. ibid.

Id. ibid. c. 3.

Gg ſcal-

ſcalpello eundem circuncides, & cautè materiam delibrabis, ne oculum lædas; quem à materia reſectum intercides medium. Eius poſtmodum fruticis, quem inſerere voles, generoſam ac nitidam virgam eliges, & eiuſdem amplitudinis cortice gemmaque dimidiata materiem nudabis: in eam verò partem, quam nudaſti, dimidiatam gemmam ex altero ſumptam frutice aptabis ita, vt emplaſtrum delibratæ parti conueniat: duorumque oculorum, diuerſarumque gemmarum inter ſe apta ſegmenta vnus oculus, atque indiuiſa gemma videantur. Vbi ſic feceris, circa gemmam libri plagam reuincies, dabiſque operam, ne lædas: deinde commiſſuras & vincula bene ſubacto tenacique luto, quod imbre non dilabatur, collines: ſpatium tamen gemmæ relinques, vnde libera egerminet. Ne materiæ, quam inſeueris, ſuccus aliò diſſipetur; ſed vnum illibatus & indiuiduus inſitum vt enutriat: ſuperiores ramos, ſiqui ſint, amputabis: tum ſubinde ſoboles detrahes, quæ à lateribus radicibuſque ſubrepunt. Poſt vnum & vigeſimum diem ſolui poteſt emplaſtrum, quia tunc ſolent ſic applicata germina coaluiſſe. Quanquam vnius alteriuſue menſis tutior fuerit mora. Sic roſam leges in vna ſtirpe à biformi parente bicolorem, ſiue bifrontem, Iani ſcilicet ſororem. Idem bicolor oculorum oblectamentum à caryophyllorum plantis, alio tamen cultu, exorabis. Cum enim ipſæ,

ſæ, vt quæ oculis carent, inoculari nequeant; arte diſſimili coalitæ ad floreum hoc miraculum conſpirabunt. Igitur quà candidi, quà rubri caryophylli generoſæ ſoboles radiceſue in duas mediæ partes diuiduntur, compoſitiſque inuicem diuiduis corporibus, aptè coagmentantur in corpus vnum, quod ex diſſimilibus tandem partibus compactum, diſcoloribus iure floribus capillabitur. Illud hìc ſupereſt generatim vniuerſeque tradendum, flores omnes & ſeminum ſatu (ſicut iam præmonui) variè colorari; quòd altrix terra non vno vbique habitu temperata eorundem ſeminum mollia corpuſcula varijs locis vario alit atque inficit alimento: & pinguis lætaminis iniectu etiam nigreſcere; ſiue quòd calido fimi vnguine flos infuſcatur, vt candida oleo papyrus; ſiue quòd fumidus âc niger fimus, quæ nutrit, denigrat: indiligentia verò & neglectu violam præſertim & roſam, quantumuis purpureæ ſint, poſt annum tertium (vt author eſt Theophraſtus) in ſenium, atque adeo in interitum expalleſcere; quòd, humore vitali ob culturæ deſiderium abſumpto, concolor morti ſiccitas mortifera ſuccedit. Adeo & flores & mores cura quidem feliciter, infeliciter incuria expingunt: vt illa vitam in ipſis coloret, hæc mortem.

Io. Bapt. Porta Villæ l. 9. c. 12. Mag. nat. l. 3. c. 3.

Varietatis colorum vulgares cauſæ.

Apud Io. Bapt. Port. Mag. natur. l. 3. c. 2.

Arte maius Naturæ miraculum.

CAPVT VI.

Artis, & Naturæ concertantium fabula.

LEgite iam florum auidi mortales, inter flores artificioſè coloratos ornandæ veritati natam, floridulam fabellam. Ars Herculano amoris vinculo Floræ coniunctiſſima in eiuſdem hortenſi theatro inſolitis coloribus, flores expingentibus, inaſpecta poſt hominum memoriam ſpectacula ediderat, & in tenui re non tenui cum gloria luſerat. Nec Flora ſolùm admirabunda, ſed ipſa etiam Ars gloriabunda garrulo præconio ſibi plaudebat. Diſſimulandum tamen in fœmina fuerat familiare natiuumque crimen, ſuperba garrulitas; niſi Naturæ ſeſe ipſi nouo colorandi artificio prætuliſſet. Vicimus tandem, aiebat, vel ipſa, qua cum aſſiduum mihi amicumque pro gloria certamen eſt, quæque victa obmutuit, Natura iudice vicimus; dum tuis, Flora, delicijs militamus. Quàm vellem, quæ vbique eſt, ac nuſquam viſitur, regali, quo mihi ſæpe gratulata eſt, ore conſpiciendam hìc ſeſe daret: vt palmarem hanc, ſeu veriùs floream victoriam ſuo quoque plauſu cumularet; ac fateretur, ex iſtis victricem mihi coronam floribus deberi, quos ab orbe terrarum condito iiſdem

Artis iactantia.

illa

illa ſemper, obſoletiſque iam coloribus inficit: inuſitatis ego conſpicuos admirandoſque perficio. Pupugit æmulæ Artis iactantior vox aures animumque, magnæ miraculorum opificis, Naturæ: &, Itane verò? ait. Quæ ſine me inertiſſima eſſet Ars, de me citra pugnam triumphat? Age ante victoriam triumphanti meritum plauſum properemus. Tum regio vultu habituque ſpectabilis placidam iram dulci rubore ſpeciosè pinxit in genis: vt non excandeſcere, ſed ſplendeſcere viſa ſit. Amantiſſimæ enim rerum omnium parentis eſt ſine noxio fulmine fulgurare. Vel oris taciti tranquilla, æſtuante corde, maieſtas mitiſſimum ingenium eloquebatur. Pectus in vbera porrectum altricem liberalitatem, omnibus lacteſcentem, indicabat. Regia dignitas & poteſtas in amictus ac ſceptri aureo, nempe bono lumine cernebatur. Hoc igitur ore cultuque auguſta ex infinito ſtipatorum numero quatuor tantùm aſſeclas deligit, præſentem ad vſum accommodatos, Vertumnum ſcilicet, mutationum omnium Dædalum, vario & verſicolore amiculo æquè, ac nomine ipſo, verſatilis vires ingenij denudantem; recocto in crudum iuuentæ robur ſenio, mimico rictu, atque hircino barbitio feſtiuiſſimum caput: ipſos quoque Solis ac Lucis nitidiſſimos filios, eodem editos partu tergeminos pueros, quorum formoſus nitor dies

Naturæ habitus.

Comitatus.

eſt, Luciferum, Meridiem, Heſperum. Et Lucifer quidem ſcitiſſimo filo adoleſcens hac formæ textura præfulget. Matutinis radijs, intonſos in capillos extenuatis, aureolus crinis parili à fronte diſceſſu niueam, in quam defunditur, ceruicem amabili fulgore innocenter incendit, ac nitidè opacat. Quæ toto corpore intermicat, ſumma in fronte ſcintillat in ſideris lucem, diei nuntiam, deſinens venuſtas, ac mera Venus. Enimuero inſolitæ pulchritudinis lux diem debuit præportare: & radiantis comæ cincinnum eſſe decuit ſidus. Decorè confuſi lactis & ſanguinis roſea temperies Auroram graphicè colorat in vultu: atque in hoc etiam Aurora liquentibus margaritis rorat. Liquida enim voluptate humiduli & ridibundi ocelli guttatim fluentibus in lætitiæ rorem lacrymulis ſubinde gemmant. Potes & hunc de more rorem ſaliuam ſiderum appellare: ſiquidem ocellos à ſtellulis non diſtinguas. Molli cliuo eminulæ vbereſque genæ Hyblæo colle feliciùs florent; inermibus enim roſis purpurant, hoc eſt, vt roſeam rem florida breuitate complectar,

Veſtit pudoris purpura inueſtes genas.

Puniceum oſculum, dum animam reciprocat, odorum omnium vitalem ſuauitatem inhalat. Byſſinæ chlamydis nebula glabelli corporis, quod inumbrat, interlucente formoſitate præradiat.

diat. Gemella venuſtate viſendus clariſſimè ſe prodit ſua, nempe meridiana, luce Meridies. Breuioribus radijs ardentior coruſcat flaua cæſaries, natiuoque calore ſine calamiſtro criſpulos in cincinnos annulata ſuſpicientibus auream gratamque oculis conſerit catenam. Summæ inſidet fronti nitidiſſimus Sol, digna videlicet crinali auro lux. Gemina cum Solis imminentis, tum ingenitæ pulchritudinis luce viuidus vultus decenter igneſcit: atque ipſe igneus decor meridianum afflat ardorem. Splendidæ mediæ diei ſimile velamentum ex auro, tenera ilia ſubſtringens, multum corporis nudat: meliùs enim protegit nuditas æſtuantem. Simillimis, planeq́ue fraternis Heſperum lineamentis artifex pulchritudo decorauit: facie tamen leuiter fuſca; radiorum capillamento rufiore, antependulo & anteuentulo, ferme oculos præuelante; diurna luce in pallidam ſtellatæ frontis facem elangueſcente; occidentis diei purpura colorato medio velamine nuntium noctis illuſtrem ſignificat. Hoc ergo & habitu & comitatu Natura in conſpectum ſeſe dedit Artis, recens apud Floram miraculum ſublatè magnificeq́ue prædicantis. Aſſurrexit vtraque parenti maximæ, verendo fulgore perculſa. Ars etiam, quamuis tacita, leui rubore iactantiæ conſcientiam faſſa eſt: vt non fruticibus modò, ſed genis quoque roſas

Ad Artem oratio.

inſeuiſſe videretur. Eam ita prior alloquitur Natura. Ecce, quæ nuſquam abeſt, quo cupis, adeſt ore ſpectabilis; quo non cupis, formidabilis, nec ante plauſum datura, quàm iuſto duello ſuperata ſuccumbat. Quanquam ſuperare quî poſſis eam, ſine cuius armis & viribus nec etiam pugnes? Sed age, quam verbis confidentiſſimis præcerpſiſti, vtra noſtrum re ipſa victricem colorandis è floribus palmam legat, ad nouam Floræ voluptatem ac decus, te ipſa iudice periclitemur. Venerabunda gratias agit Flora: prouocationem Ars interrita non recuſat. Ergo, vt erat ab recenti opificio collectis decenter lacinijs artificioſum ad prælium ſuccincta, exertiſque brachijs expedita, è circunfuſis inſitionis armis falculam moræ impatiens corripit: fortè proximum Italicæ roſæ perpetuò virentis fruticem in fictili conſitum ſtrictim attondet: è duplici oculo delibratum corticem abducit: albæ rubræque gemmas callida inoculatione ſufficit. Mirum viſu dictuque! Roſeus frutex, velut inſititia non amœnitate ſolùm, ſed humanitate quoque inoculatus, & pro cultricis atque ornatricis Artis victoria officioſis non ſpinis, ſed floribus pugnaturus, tribus illico tumet gemmis: mox totidem fruticat ramulis: trium denique colorum vernat roſis, natiua ſcilicet ſubrubente, atque alba rubraque inſititiis. Miratur triformi pulchritudine amabile monſtrum

Artis inſitum admirandum.

ſtrum

ſtrum Flora. Naturam verbis hiſce vellicat Ars. Quæ tuis armis pugno, quàm proſperè meo ingenio expugnem, vide: quàm grauiter tuis te roſis conuulnerem, fatere. Leui primùm riſu eluſit argutulam inſultationem Natura: tum, Hoccine, inquit, eſt, quo me iugulari poſſe ſperaſti, trifidum è triplici roſa telum? Faxo iam roſeos iſtos colores adhuc inuiſo, atque inaudito, tuiſque conatibus maiore miraculo repræſentatos aſpicias, ipſoque ſpectaculo ſaucia des tandem victrici Naturæ debellatas manus. Tantum profata terram præpotenti virga leuiter verberat. Illo leuiſſimi verberis nutu admonita tellus, quid magna iubeat Imperatrix, repentinum turget in partum: mox vegetum germen excludit, quod paulatim ramoſa brachia diſpergens, medijſque inter ficulneas & pampineas frondibus vireſcens, ignotam in arbuſculam adoleſcit, pallido cortice decolorem, florumque rotundis calycibus onuſtam. Hærebat rei euentu ſuſpenſa Flora: ipſius verò Artis, præſago metu immotæ defixæque, corculum aſſultim palpitans, & properè micans trepido tripudio artem ludicram faciebat. Trepidationis motu choreæ cæleſtis æmulam ſoliciti cordis ſaltationem horum Natura verborum ſonitu incitauit. Hactenus proluſimus: iam ſeriò pugnabimus. Nec nobis opus eſt ferro ad victoriam. Sine inſitionis tuæ operoſo vulnere

Naturæ arbuſcula mirabilior.

vin-

vincemus. Atque vt à meis floribus tandem profligata expalleſcere diſcas, atque erubeſcere: trium iſta colorum tibi laborioſa miracula nos per ludum & choream properabimus. Tum ſuos ad aſſeclas conuerſa, Age, inquit, vetule mi Ludio, in admirabilem omnem varietatem verſipellis Vertumne, citatam efficacemque ſaltationem & modulato ſono, & numeroſo ſaltu præi: vt recentes flores, celeripedem vertiginem verſicolore viciſſitudine imitati, coloratam choream ludant. Vos quoque agite, mea lux, diurnæ nitedulæ, Lucis puerperæ nitidi Lucilli, peruulgandæ diei perpetui triumuiri, volucres orbis infimi pictores; quippe qui, deterſis tenebris, rebus redditis colorem, vnoque omnia lumine quotidie coloratis: agite, inquam, peregrinam iſtam roſam vario nitore ſic expingite, vt Artis diſcolorem fucum non deſideret: dum expingitis, ſubſultim ſic ludite, vt pugnax pro flore ludus ſeriò vincat. Decent enim floream iocoſa bella victoriam. Statim ab imperio, Dominam prono priùs capite veneratus, incipit tinnulum ſiſtrum numeroſè quatere, micare pedibus, toto corpore geſtire, non alia Medea, quàm geniali ſuomet ingenio, recoctus multibarbum in puerum, ſenex Vertumnus. Capularis ſenis, iuueniliter alternantis pedes, & latera criſpantis, exoſſes eneruesque flexus à cæteris quidem ſpectatoribus

bus riſum elicuerunt: ab Arte verò, ſibi iam præmetuente atque etiam inuita, extorſerunt. Ipſi recentis arbuſculæ antea compreſſi flores ſemhiulcis repentè oſculis ſubriſere. Numeroſi quà ſonitus, quà ſaltus præeuntis illecebram tergemini fratres, agili tripudiantes impetu, perſequuntur. Ludibunda interim agilitate mobilis, tremuloque fulgure illuſtrior, puerorum radiat pulchritudo. Spectaculum hìc habeo ſanè nouum admirandumque, quod oculos pridem oblectauit, auribus exhibere. Prior impigro ſaltatu Lucifer ad arbuſculam accedit, ac demeſſum ex hortenſi ſegete candidum lilium, velut in candoris exemplum, extollit: cum ecce tibi grandioris in ſpeciem roſæ penitùs dehiſcentes flores, matutino Luciferi albore afflati, ad æmulationem vſque lilij exalbeſcunt. Mox exultim ſubeunte, flammeolamque imitandam roſam præferente Meridie, meridiani ardoris roſeo ſenſim lumine colorantur. Ab Heſperi tandem ſubſultantis, expingendumque amaranthum proponentis acceſſu, occiduæ lucis colore amaranthino paulatim erubeſcunt: nouæque roſæ, nouo more, vnius dieculæ pingente luce, trium in colorum faciem variatæ, artificioſum triplicis roſæ, vſitata inſitione congeſtæ, miraculum decolorant. Attonita primùm atque obſtupida, ceu ſaxea, obriguit Ars: deinde victam ſe cum pudore, tum voce ingenuè confeſſa, famulaturas

Naturæ victoria.

Natu-

Naturæ manus dedit. Flora quoque obſtupuit & plauſit: ſuaſque geniali victoria illa delicias cumulatas eſſe ſibi gratulata, beneficæ bellatrici gratias egit, florum omnium ſuauitatem redolentes. Oblato denique ab eadem Flora florido coronamento, victricem ornaturo, dubitatum eſt, vtrum vox, an flos fuerit ſuauior. Hic florei duelli finis: hoc documentum, infeliciter pugnare Artem, cum repugnat Naturæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Neque verò quiſquam exiſtimet, Elyſiæ amœnitatis fabuloſum à me florem aliquem prædicari: nam decem ante annos à noſtris hominibus occidentali ex India miſſum ſemen eſt floris huius, quem barbaro Indi nomine Fuyò, alij à genitali ſolo Maluam Indicam, Iaponicam alij vocant: nos cum ijs, qui Romam ex India miſerunt ſemina, Sinenſem Roſam nominabimus. Primus ego meritiſſimus ſator hoſpitem florem Romana ciuitate donaui: Sinenſis enim floris ſatio atque cultura Senenſi cultori debebatur. Eius igitur ſemina intra profundum fictile pingui tenuiſſimeque ſuccreto in ſolo, ineunte vere, in digiti altitudinem raro ſatu depoſita, crebris irrigationibus tempeſtiuè adiuta, & modicè inſolata, poſt menſem foliola emittere, tum folijs conueſtitas virgulas excitare cæperunt: quibus pro incremento recens identidem ſolum inijciebatur, vt radiculæ ſummatim repentes altiùs obruerentur, inſtillataque vligine alerentur: ipſi autem conſito fictili tepidum in locum recepto gelicidia cauebantur. Anniculæ plantæ adultiores ex anguſto vaſis ergaſtulo in libertatem ſpatioſi loci aſſertæ, fœcundumque in gremium præpinguis, irrigui, ſolibus expoſiti, ac præſertim ab halitu Septentrionali auerſi ſoli transductæ, actis altè lateque inoffenſis radicibus adeo profecerunt ac proficiunt, vt quotidiè diffuſiùs atque excelſiùs arboreſcant. Iamque aliqua, quamuis annuis puta-

Roſæ Sinenſis nomina.

Satus.

Translatio.

Magnitudo.

tatio-

tationibus detonſa, palmos circiter viginti eualuit; caudicis verò dimetiens ad quinque digitos pertinuit. Radix albida, lignoſa, numeroſis implexiſque fibris ad ſummam vſque tellurem capillata, ramoſo diuortio ſimul vna & multiplex, præpoſteri ſitus arborem ſubterraneam, eiuſque, quam parit ac ſuſtinet, ſimilem congeminat. Ab radice caudex pallidus, ſimplex, & læuis frequentibus ſubinde diſtinctus oculis conniuet, quibus gemmaret in ramulos, niſi cultrix vigilantia cæcatum in teretem proceritatem educeret. Vbi truncus deſinit, concolores frondenteſque rami, virgea prolixitudine ſublimiter lateque porrecti, vna nemus arbore faciunt. Caudicis ramorumque materies inſtar ficulnæ candida & carnoſa modicè dureſcit. Folia magnitudine pampineis, aſperitate ficulneis, figura vtriſque, aut potiùs hederaceis anguloſis conſimilia, ſed tamen crenata, in ipſa rotunditate angulos & ſinus habent: ſuperiore parte herbido virent colore, inferiore candicant: ramoſis vtrinque neruis ac venis ex viridi pallentibus diſtinguuntur: ſua ipſa vtrinque lanugine aſperantur: aſperis itidem, craſſis, prælongis, ac ſæpe palmaribus, primò virentibus, tum ſuperiore parte pediculis ſubrubentibus nituntur: & raris interuallis diſpoſita ſic ramos ferè conueſtiunt, vt bina inuicem opponantur, alio deinde bina, qui priori contrarius ſit, ſeiungantur oppoſitu: at-

que

Forma.

que ita geminatione alterna ordo foliorum decuſſetur. Verùm, vt ingenita folijs aſperitas minuta non manibus modò, ſed oculis quoque contrectata exploratiſſima eſſet; lynceum exploratorem, nempe microſcopium, ſiue conſpicilium tubulatum conſuluimus, quod ab ima parte ſuffultum ad breue interuallum ſubdita corpuſcula, ingentem in molem amplificata, ſuiſque diſtinctè partibus coagmentata, supernè intuentibus demonſtrat. Hoc igitur monſtrante, in parte folij ſupina maiuſculorum neruorum puluini & mediocriter virides, & albicantibus tanquam ſtellulis incompoſitè diſtincti viſuntur. Reliqua verò area inæquales & multiformes in areolas, alba humilique lanugine opertas, & rufis atque eminulis velut lenticularibus verruculis aſperſas, anguſtis quoque ac virentibus mæandris, tenuioribus nimirum venis ſiue fibris interſtinctas extenditur. Sed pronæ partis toroſi neruuli diluta in viriditate candore ſimili ſtellati ſunt, & reliquum folium pariter lanuginoſum ac verrucoſum eſt. Pediculus quoque ſubuiridis, breuique lanugine hirſutus, cum albida, tum ſubrubicunda ſcabritie exaſperatur. Ab æquinoctio verno in germina oculi turgent: conuoluta foliola primùm apparent, quibus paulatim ſeſe tum explicantibus tum amplificantibus virgei ſubeunt ramuli, aſſiduo partu, dum adoleſcunt & roboraſcunt, è gemmis folia trudentes. Quinetiam non rarò fit, vt ex eadem gemma fraterculus

folio ramuſculus adnaſcatur. Sic toto ferme anno foliorum ramorumque perpetuo prouentu ad hibernum vſque ſolſtitium Roſa Sinica ſilueſcit. Atque hoc tandem tempore, cum contra frigora oportuit eſſe veſtitiſſimam, folijs ſubinde dilabentibus nuda hiemat: ac, niſi loci ſitu aut artis ope protegatur, facilè gelu aduritur, atque etiam interit. Quòdſi clementior bruma prætepeat, vixdum veteribus amiſſis, nouarum in frondium præproperum gemmat ornatum. Tertio à ſatione anno florere cæpit. Quanquam, difficili iam ingenio mitigato, bima præfloret. Ea floris initia progreſſuſque ſunt. Septembri menſe per autumni æquinoctium è puſillis cum folijs, tum floreis alabaſtris confuſæ paniculæ exiſtunt: mox, incremento ſingula diſcriminante, calyces compluſculi, ſeni plerunque vel octoni, modicis ſuffulti petiolis intelliguntur, quorum calycum plerique ſummis è ramis, pauciores proximis è gemmis cum præuijs frondibus vnà eminent. Forma illis nondum oſcitantibus globoſa, quinis compactilis & quaſi criſtata eminulis commiſſuris, quæ medios circùm alabaſtros inchoatæ acuta coitione faſtigiantur in ſummo. Color ijſdem alabaſtris ab ea parte, qua pediculis inſident, ad imas vſque commiſſuras viridis, inde ad ſummas ex viridi rubens. Pediculi, qua præſertim parte ſupini ſolem aſpiciunt, ſubrubicundi; qua calycibus adnectuntur, craſſiores, tandem panduntur foliaceas in ſtellas, octonis

Floris tempus, & colores.

niue

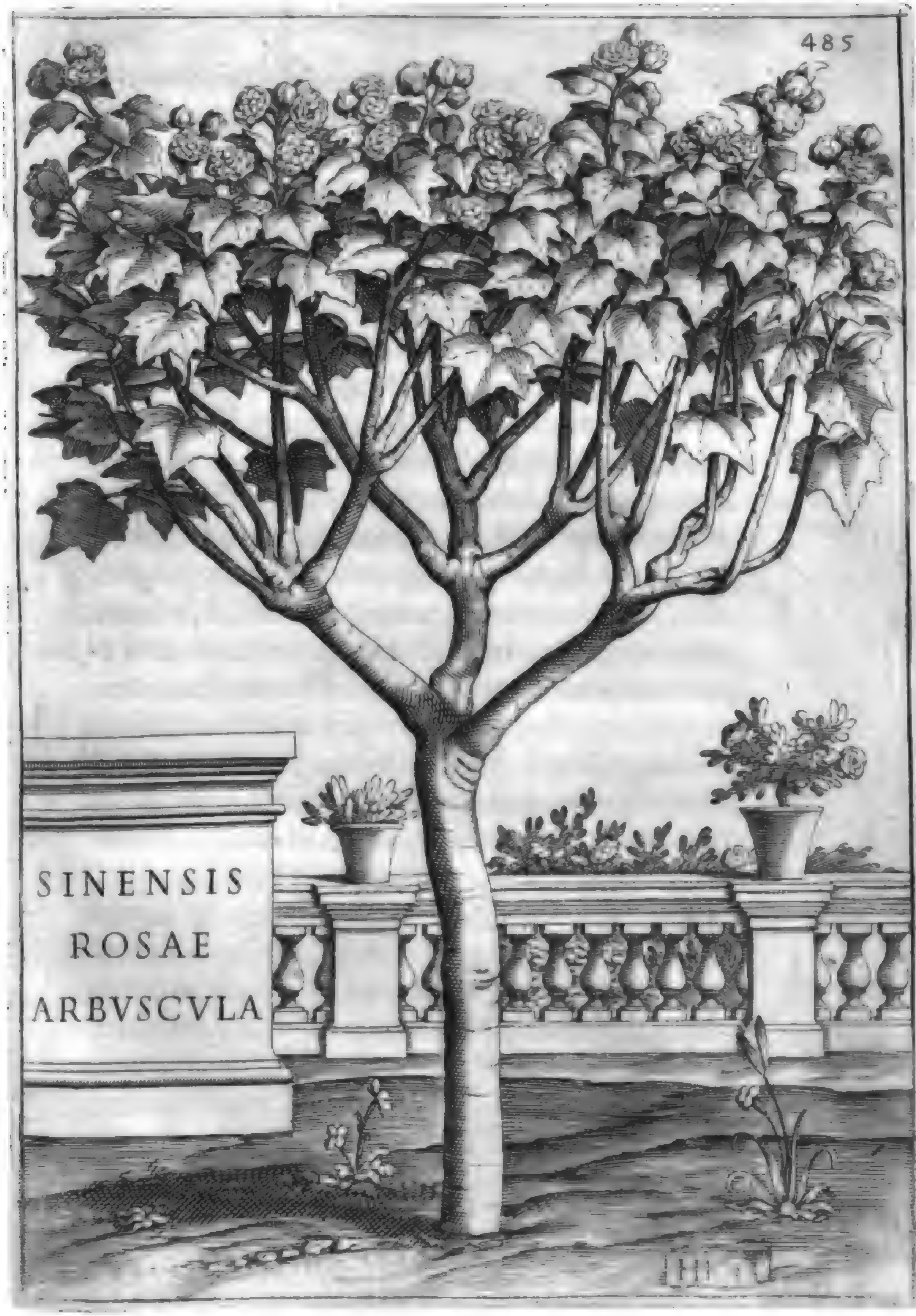
Digitized by Google

denſue virentibus, ijſque planis radijs roſarum calyces excepturas. Nam peregrinæ formoſitatis flori ſtellæ ipſæ famulare geſtiunt in obſequium ſubiacere. Vbi ferme ad nucis iuglandis magnitudinem iſti extumuere papillati corymbi; in lacteum florem, extimis folijs, intimorumque nonnullorum oris ſubrubentibus, auarè dehiſcunt. Mox totam ſeſe pandit ad Batauæ roſæ amplitudinem, repando calyci, ſæpius quinquepartito, & in pateræ formam nonnihil ſinuoſo inſidens, varia ſerie foliorum ramuloſis rugis criſpantium ſpecioſa, tripliciſque coloris viciſſitudine ſpecioſior Sinenſis roſa, florum Vertumnus, hortenſe miraculum. Roſa hæc primo lactea decenter naſcitur: decet enim floris infantiam lac. Albo deinde rubroque temperatis coloribus, in oris humani formoſam temperiem transformatur, vt hominibus chariſſima ſit, quibus concolor eſt. Tandem candido vultu paulò ante nata, purpureo moritur, vt pauidè morientibus exprobret iracundo rubore pallorem. Noſtrate tamen ſub cælo, vtpote minùs, quàm Indicum ſit, propitio eadem roſa dilutiore purpura coloratur. In patrio Indiæ ſolo vna die, quam vnicam viuit, hæc veluti florum dies matutino cum albore albicat, cum meridiano ardore flammeola eſt, cum luce nocteſcente purpurat: vt, quando vnum ægrè nouum colorem in pluribus floſculis longo tempore ars æmula elaborat, admirandas triplicis coloris in vno flore

Hh 2 vi-

vices properare vnius eſſe dieculæ ſibi minimè laborioſum ludum victrix natura ſignificet. At verò noſtratibus in hortis hoſpes biduo triduoue viuax diuturniorem florei miraculi copiam facit, vt cumulatiorem hoſpitij gratiam lento ſui ſpectaculo rependat. Quanquam vtrobique monet è candido mox purpureus flos, ab ingenuo candore facilem eſſe tranſitum ad purpuram. Floris autem iam purpurea folia, vt poma ſolent, ad maturitatis indicium (decet enim maximè purpuram maturitas) humore tenuiſſimo euaneſcente, nonnihil conniuent & corrugantur; donec triſtiùs infuſcata, penituſque contracta defloreſcant. Amœniſſimæ ſpectaculum voluptatis eſt, alieno tempore ſic vernare arbuſculam, vt coloribus multis quadruplicem anni faciem ſimul expingat; dum flos alius niueus niuoſam hiemem, alius flammeus igneam æſtatem, purpureus alius maturum autumnum, alij medio quà vitæ quà colorum tranſitu varij variè coloratum ver, vniuerſi denique ſinguli que verſicolores tempeſtatum omnium viciſſitudinem intra tempus breuiſſimum colorant.

Ha-

Digitized by Google

Digitized by Google

Habent quidem eiuſdem miraculi præconem Polij folia Plinium, Tripolij flores Dioſcoridem. Sed ille falſa, quippe lapſus memoria; credulus hic audita ſcribit: nos oculis ſæpe comperta narramus. Vna mirabiles Sinenſis floris vices palàm tulipa illa æmulatur, quæ materno terræ lacte primò ſatura exalbeſcit, deinde ebriola erubeſcit. Quid vnus tamen floſculus cum floriferæ arboris compluribus, quid in ſimplici foliorum ambitu ſeminudus cum folioſiore, quid humi reptans floridulus pumilio cum arboreo gigante, niſi vincendus, congrediatur? Illa præterea mira nouitas quotidiano ſpectaculo pæne viluit, vt Sinenſis roſa etiam receiſa in vaſculo aquæ pleno, atque adeo inter manus, ſi diutius habeatur, varios induat colores. Tanta eſt flori huic delectandæ mortalitatis ambitio. Illud autem eſſe cauſæ dixerim, cur idem etiam demeſſus colores mutet: quia ſuperſtes à vulnere floris anima, ſi præſertim aquæ humore, arborei ſucci vicario, foueatur, floreas particulas natiuo calore quò vehementiùs percoquit, eò efficit coloratiores. Quanquam ego, cum è binis roſis alteram in aqua, in ſicco alteram de induſtria non ſemel habuerim, experimento didici, pari progreſſione irrubuiſſe vtranque, ac ſimul denique contabuiſſe. Vnde interpretari eſt, hiſce floribus inſiti humoris abunde eſſe, cum floridam vitam beatè tolerent ſucco ſuo. Et quiſquam neget, roſarum reginam omnium Sinenſem eſſe roſam, quæ gratis

Nat. hiſtor. l. 21. c. 7. De Med. mat. l. 4. c. 130. Matthiol. in Dioſc. l. 3. c. 107. & l. 4. c. 130.

Etiam à reciſione varians color.

colorum vicibus mirabilem in modum varians pulcherrimas ſeſe transformat in facies reliquarum? Vt ipſa celſior atque arborea ſtatura dominantis in cæteras roſæ argumentum ſit. At enim odore caret. Hortis etiam vrbanis donantur è noſtratibus roſæ vnicolores, odore nullo probabiles. Cur igitur & amabilis & admirabilis non ſit, quæ odoris vnius deſiderium triplicis variantis coloris conſtanti miraculo compenſat? Quin etiam inodora eſt magno documento, nimis lenocinantem oculis coloratam ſpeciem ſæpe fucum eſſe vanitatis. Iam verò mirum videri nemini debet, ſuis adeo Indis pulchrum eſſe hunc florem, vt, nato inde prouerbio, inter homines pulcherrimus quiſque Sinenſi roſa pulchrior appelletur. Animaduerti per hoſce annos, quibus ea primùm noſtris floruit in hortis, triplici flores genere diſcriminari. Aliæ nanque arbuſculæ florem edunt criſpante foliorum compage denſiſſimum, qui, cum totus hiaſcit, plerunque aliqua rubet ex parte; quia velut ex pluribus coagmentatus floribus particulatim panditur & coloratur: quique paulò, quàm congeneres cæteri, ſeriùs vernat; quia plenioris abſolutio floris operoſior eſt. Aliæ verò ſparſim eminentibus inter crocos folijs rariùs comantem pariunt. Aliæ demum quinque foliorum ſimplici ſerie, medijſque crocis, turbinatam in figuram aceruatis, quatuor tantùm aut quinque pauoninum in apicem extantibus, pulchrè degenerem progenerant.

Indicũ prouerbium.

Genus triplex.

Ante

ROSA SINENSIS FOLIOSIOR

Digitized by Google

Digitized by Google

ROSA
SINENSIS
VINQVEFOLIA

Digitized by Google

Ante hac ſemen flos hic ad maturitatem non pertulit: quia nondum, vt opinor, iuſtum incrementum ac robur arbuſcula ceperat. Octauo tandem anno, Decembri menſe ineunte, deprehendi perfectum in ſemen roſæ mediocriter folioſæ arbuſculam profeciſſe. Quanquam, quæ ſimplicem fundit florem, hoc eodem anno, qui tertius illi à ſatu eſt, ſemen quoque maturauit. Floris caput ſiue globulus pediculo adhæreſcens inter quinque florei calycis iam aridas foliaceas lacinias, ad eiuſdem adulti calycis magnitudinem extumidus, eminulis puluinorum toris orbiculatim ſtriatur, canaliculis in ſumma imaque parte ſtellatam in figuram coëuntibus: aridi præterea colore folij, qui ex viridi inclinat in flauum, decoloratur; breuique ſubalbido pilo hiſpidus inhorreſcit. At verò totus interior folliculus candicat. Sex circiter carinata loculamenta intercurſantibus membranulis diſcriminantur, quæ ſtrias inter exortæ in duriuſculam mediam cartilaginem coëunt. Interſepta membranis concaua pars, lanugine denſa, longiuſcula, & candida pubeſcit. Pediculi alba cuſpis ad medium vſque folliculum pertinet, cui media cartilago adhæreſcit: huic ſemina ipſa numeroſiſſima, rufula, minutula, rotundè longula, modicè incurua, & qua parte gibbum habent, piloſa, æqualis longitudinis petiolis albicantibus ac tenuiſſimis acutiore ſui parte liratim adnectuntur. In vno tantùm

Folliculus, & ſemen.

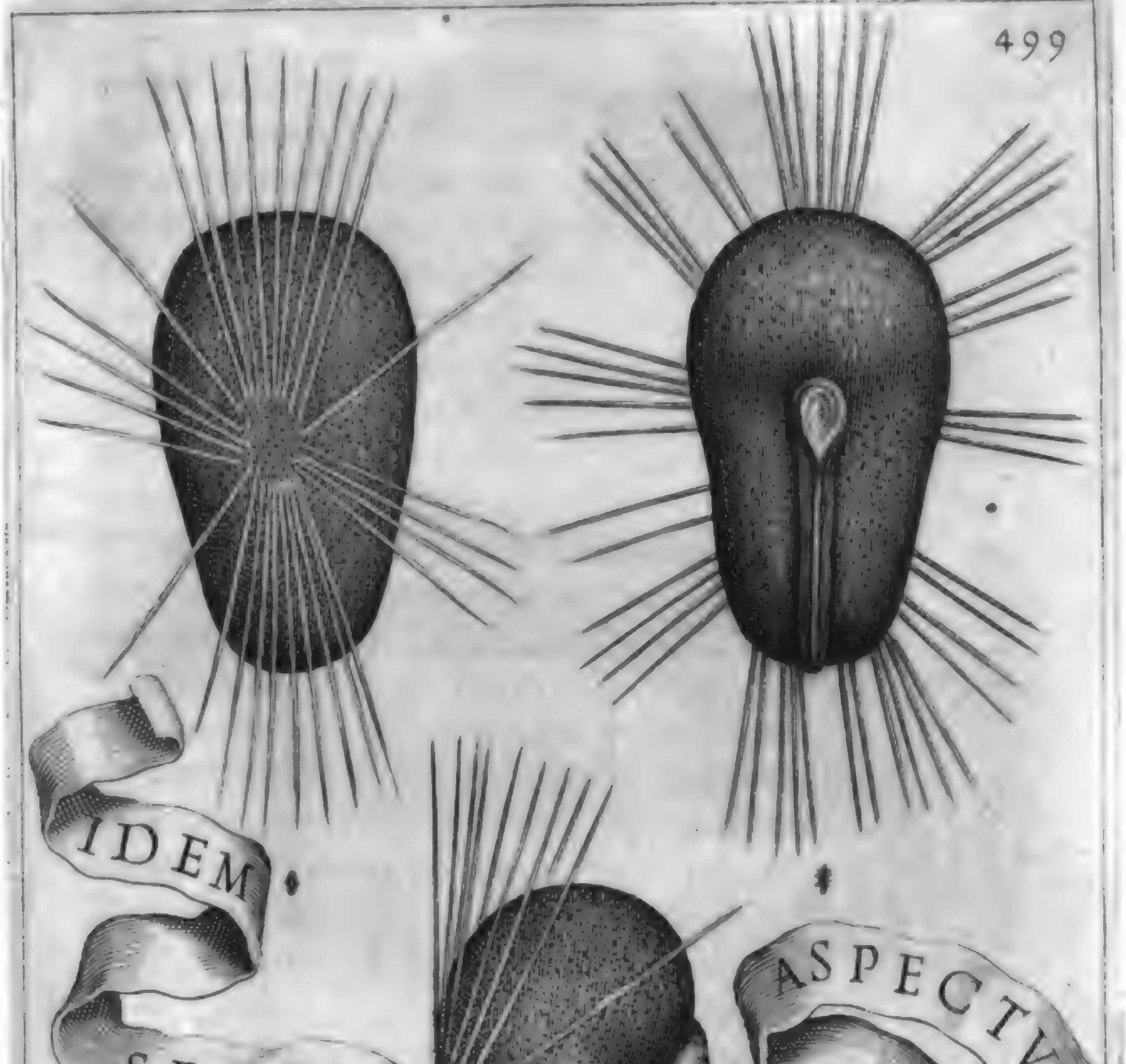
tùm folliculo tria & ſexaginta ſupra centum numeraui, ſex in loculos ſiue ſinus pari ferè numero diſtributa. Verùm vt minuſculæ rei quæque pæne fugiat aciem oculorum, ſingulæ partes perſpectæ exploratæque ſint, eodem optico microſcopij tubulo minutiſſima ſemina inſpecta faciem hanc referunt. Magnitudine figuraque hœdinos ferme renes æquant: color ipſis eſt ex fuluo giluus: toto corpore ſunt punctim pumicoſo: circa glabellum vmbonem pilis ſubalbidis, raris, inæqualiter fruticantibus, dimidiatum digitum prolixis, in ſetas aculeoſue porrectis, horridè capillantur: vbi denique in ſe reducta ſinuantur, hilum exprimente oblongo callo, nigricante, albida intercurrente linea diſtincto, altera parte capitato, altera nonnihil exporrecto, definiuntur.

Seminis facies microſcopio repræſentata.

Iam

Digitized by Google

HIATVS ET INTEGER
DIMI SEMINIS FOLLICVLVS

IDEM
SEMEN
TRIPLICI AD
MICRO
SCOPIVM
ASPECTV
REPRAESENTATVM

Iam verò ita præterea peregrinam arbuſculam curamus. Ramoſa luxurie ſilueſcentem, ineunte Martio interlucata denſitate, deputamus: emaciata cacumina intondemus. Vt autem reparata ſubinde ſobole perennitati proſpiciamus; non modò roſam hanc ſemine ſerimus, ſed auulſos quoque reſectoſue materni cum corporis parte, nempe cum veteris portione trunci, nouellos ramos, atque ima parte ad morem ficulnei ſurculi nonnihil diffiſſos, in vnum alterumue palmum eodem menſe depangimus: gemmis ſingulis vel binis è terra extantibus, quod de cacumine ſupereſt amputamus: reſinata cera plagas obducimus. Ita ſemeſtri ſpatio radices, annuo flores elicimus. Virgas inſuper ſtirpitus pullulantes aut nonnullis cum fibris deciſas tranſponimus, aut à parente in terram demerſas propagamus. Sed agedum, vt planè admirandum in huius roſæ verſicolore pictura naturæ artificium peruideamus, floream picturam ipſam eruditi Lycei bono, ideſt philoſophico in lumine collocemus. Et flores & fructus vniuerſi commune hoc habent, vt, quandiu formam atque incrementum capiunt, paulatim varios tranſeant in colores. Prout enim inſitus calor quotidie magis alimentum concoquit, humoremque ſiccitate variè temperat; ita colorum elicit ſubinde conſequentium varietatem. Attamen varietas iſta, quia lentiore tranſitu perficitur, minùs eſt ob-

Diſcoloris varietatis philoſophica ratio.

obſeruabilis, minuſque cum nouitatis, tum admirationis habet. Ad hæc in pleriſque quà floribus, quà fructibus idem incremento corporis & coloris modus eſt: ſiue quod è ſtirpibus aliæ, quæ robuſtiore altrice vi vegetantur, dum partus ſuos natiui caloris efficacitate cæteris perficiunt partibus, ſimul etiam ad vegeti coloris firmitatem ſtabili temperie afficiunt: ſiue quòd in alijs calor imbecillior, humorem minùs obſequentem nactus, quam abſoluere temperaturam nequit, inchoatam relinquit, vnaque florem languidè coloratum. At verò cum Sinenſis arbuſcula & mediocri calore, & humore ſit prædita tenui (vnde aquis eadem gaudet, & propter aquas in India ſeritur) adhuc impar concoctione valida humori ſpiſſando calor, eundem priùs vbertim trahit, lateque diffundit ad florum partes congruenter explicandas: ſatis deinde conformatis adultiſque floreis membris, totus in eo eſt, vt minùs contumacem ſuccum magis magiſque percoquat, eidemque perfectiorem temperiem gradatim inducat. Quare celeri notabilique varietate demum conſequitur candorem dilutum color purpuræ ardentior. Et ſanè decuit eum florem, qui argenteus regaliter vixerit, rogali funere ſplendidè igneſcere. Ita flos formoſiſſimus, qui ad principatum candidatus naſcitur, ac roſeo

pu-

pudore modeſtiſſimus ad eundem iuueneſcit, regia meritò conſeneſcit in purpura.

Emendati, additique floribus odores.

CAPVT VII.

QVoniam vt oris, ſic floris fatua eſt & inanima pulchritudo, cui bene anima non olet: ideo vel inodoros, vel fœtidos flores odorare, atque animare par fuerit beneficium atque miraculum. Hæc autem & floribus & colonis ſuauis erit odoraria diſciplina. Prima ſit ratio inodorandi, quæ colorandi fuit: cum ſcilicet ipſa, quæ conſeritur, odoramentis terra medicatur. Sic poteris ouillum fimum ex aceto ſubactum ſoluto in puluerem moſcho, ſiue zibetti ambariue liquore, alijſque odoribus temperare; vt è nutritio depacta germina oleto animam bene olidam trahant. Efficacius eſt ex odorato ſeu puluiſculo, ſeu liquore medicamentum alterum, quo minuta ipſa ſemina biduo triduoue præparantur: quia, cum id non aliunde trahendum, ſed ipſis intimum ſeminibus ſit, vim habet ad agendum præſentiſſimam. Libet hìc ad feliciſſimæ fidem culturæ domeſticum afferre experimentum. Fuit è noſtris hominibus aliquis, eruditæ amœnitatis philoſophicus Dædalus, qui calthæ Africanæ,

Florum odor è terræ medicamine.

Seminū medicatione.

quàm eleganter florentis, tam grauiter olentis, ſemina in aquam roſaceam, infuſo reſolutoque moſcho bis odoratam, biduo præmacerarit: tum in vmbra ſiccata humi de more poſuerit. Prioris anni flos, natiua nondum graueolentia ſatis emendata, aduentitiam ſuboluit ſuauitatem. Eius floris ſemina pari ratione medicata, vt quæ inſuauem ac feram indolem prope iam exuiſſent, ſuauiorem proximo anno florem induxerunt. Huius denique floris pariter conditum ſemen in fœtum pulchrè degenerauit tam odore gratum, quàm facie venuſtum: vt in Africano flore roſam ſimul, & moſchum olfaceres. Recentiores coloni (vt fama eſt vulgatiſſima) ſtylo perforatis radicibus, immiſſiſque aromaticis caryophyllis, coronariæ vettonicæ & odorem & inodorantis odoramenti nomen indiderunt: vt ea iam, veteri appellatione antiquata, caryophyllus vulgariter nominetur. Pari quilibet mangonio poterit peregrinis ſuauitatibus, in radicum foramina inſinuatis, caryophyllos efficere odoratiores. Dicitur præterea, quemadmodum coloris, ita odoris admiranda nouitas alienas in ſtirpes inſitione transfundi. Sic centifoliam roſam, inodora & fatua ſpecie fallentem, ſuauiſſimo halitu animabimus; ſi roſæ, quam ab anima odoratiſſima Moſchatulam vocant, ſæpius inſeramus. Nonnulli roſarum odorem ita roſis exaugent. Ipſarum radicibus implicatas roſeas coronas ſimul ado-

Odoraminũ immiſſione in radices.

Inſitione.

Io. Bapt. Porta Mag. nat. l. 3. c. 36.

Florum humatione.

Conſtant. Pogonat. de Agric. l. 11. c. 19.

adobruunt: vt cæteras facilè vincant roſæ, quippe filiæ coronarum, victores ornantium. Cum igitur halantibus è floribus iucundiſſimi florem ſpiritus cognatæ radices ducant; cumque corruptis deinde, atque conuerſis in amicum pabulum roſis alantur: odoratiore anima ipſi partus impertiuntur. Illud verò cuipiam penitùs incredibile videatur, ab aſſito fœtore odoriferas feliciùs prouenire delicias. Teſtes tamen habeo odoris fœditate nobiles, & allia & cæpas; quæ coronarias omnes herbas, & nominatim roſas, ſi iuxta inhumentur, Theophraſto ac Didymo affirmantibus, ſuauiùs inodorant: ſiue quia, cum vnumquodque re ſibi conſimili nutriatur ac delectetur, quicquid grauis halitus circa eſt, olida hæc olera trahunt ac reſorbent; qua ſummota graueolentia, defæcatus floribus odor acerrimuſque relinquitur: ſiue etiam quia calida exhalatione inhalata odorem exacuunt, & locum exiccant. Siccis autem locis odoratiora omnia proueniunt. Quapropter incoquente ſole ſiccanea Cyrene flores parit odoratiſſimos: Nilo ſtagnante humida Aegyptus abortiua fœcunditate fundit inolentes. Vſque adeo, vt oratorum, ſic hortorum fœcunda ſiccitas & acutiùs & iucundiùs olet.

Fœtidis rebus aſſitis.

De Cauſ. plant. l. 6. c. 28.
Apud Conſt. Pogon. ibid.

Theophraſt. De hiſt. plant. l. 6. c. 6.
Plin. Nat. hiſt. l. 21. c. 4. 7. & 11.

Muta-

Mutatæ florum formæ.

CAPVT VIII.

QVis hoc vnquam crediderit? ingens noſtra etiam ætate miraculum, Proteus, in floſculis latet: necdum vllus inueniri potuit Ariſtæus, qui de florea illum latebra in publicæ cognitionis lucem ſatis extraxerit, nempe arcanam peruulgarit artem, qua flores, cum forma tum foliorum numero inſigniter aucti, vultum habitumque, variantis Protei more, demutent. Vidi ego ſæpius Tranſtyberinis in hortis Polydori Neruccij, ſuis ipſis lectiſſimis floribus amœnioris viri, anniculas anemonas latifolias, nondum è fictili catillorum ſeminario in capaciora vaſa tranſlatas, vix paucis degenerantibus, adeo folioſæ amplitudinis, & iucundiſſimæ varietatis læta nouitate mirabiles; vt vna, ſpectatoribus vniuerſis attonitis, ea voce plauſerit admiratio, in eo florum genere conſpici poſſe conſpectius aut mirabilius nihil. Cæterùm concinnandi ad hoc miraculum ſeminis ars, luce dignisſima, adhuc tenebras amat. Satorem enim, velut oraculum, cum aliquando conſuleret curioſa & ſupplex amicorum obſecratio: liberaliter patefactæ artis arcanæ loco vocem illam retulit, diuini conſilij tenacem, Secretum meum mihi. Ego verò

Polydorus Neruccius.

rò, ambiguis miſſis ambagibus apertè aio, accurato, quem præmonſtraui, ſatu, & perſpicaci propitij ſideris obſeruatione fieri poſſe, vt ſemen Proteo mutabilius inuſitatas in florum formas admirabili varietate degeneret. Vt autem numeroſa foliorum ſerie ſtipatæ, amplificatæque anemonæ proueniant, ſemen legetur è floribus, qui præcoces inter ac ſerotinos medij vernant. Hos enim neque frigoris, neque caloris inclementia præuitiat; ſed benigna temperies ad feliciſſimum ſeminis educat prouentum. Quoniam verò ex his quoque nonnulli vel nullo, vel maligno exitu ſementant; deflorefcentium indoles obſeruabitur: ac, deterioribus decuſſis, flos vnus aut alter è vegetioribus reſeruabitur, cuius medium capitulum vaſtiùs intumeſcat. Conſimili cæteri flores induſtria proficient: ſi, præcipuè amputatis præcocibus vniuerſis calycibus, è tardioribus vnum efflorefcere patiamur, in quem tota vis genitalis, & fœcunditas effundatur. Eueniet enim facilè, vt flos amplior aut folioſior niteat, & ſemen generoſius in ſpem pulcherrimæ poſteritatis exiſtat. Solertiſſimi coloni probabilis vox eſt: Si floream quancunque plantam breui vernaturam quintadecima luna, vel paulò ante, demeſſo floris germine, transferas, eidemque, dum comprehenderit, ſolem defendas; flos erumpet folioſo conatu denſiſſimus. Accepi, Germanum hominem, in hortenſi cultione ſatis exercitatum, affirmare

Flores quo artificio folioſi.

ſoli-

ſolitum, fieri poſſe, vt ſimplici flore ignobilis atque inglorius caryophyllus multiplici foliorum ornatu nobilitetur; ſi trigeſimum intra diem à diuinæ Matris in cælum aſſumptæ ſextilibus ferijs eius caryophylli frutex in vaſe fictili, optima terra oppleto, deponatur, ac tepente loco ab hiberno frigore vindicetur. Sin generis eiuſdem duo vel tria ſemina in ceræ tubulum, pinnæue calamum, ima quàm ſumma parte laxiorem, incluſa ſolo committas: florem itidem folioſum elicies. Alia, & quidem artificioſè confuſa, ſatio inter hortorum admiranda ſpectacula ſpecioſiſſimam tibi afferet floream Chimæram. Quod igitur de olerum miſcellaneo ſatu Didymus tradidit, ad conſimilem florum ſationem ſic traducito. Ouilli aut caprini fimi fabam, quamuis exiguam, ſubula excauato: diuerſa deinde ſemina in ipſum cauum confertim indito: vbi tenerum & rarum fimum ſubſtraueris, optimè culto in ſolo parua ſcrobe demergito: tenuem terram ſuperinijcito: leniter irrigato: vbi exire in folia ſemina cæperint, aquulam irrorato: aſſiduè lætamen inſpergito: poſt excitatum caulem vigilantiorem curam impendito. Sic è pluribus coalitum floribus amabile monſtrum habebis. Proderit quoque ad hunc vſum binas vel ternas eiuſdem ſtercoris baccas contundere: varia cum ipſis ſemina permiſcere: papyro detritoue linteolo inuoluta, & deligata defodere: reliquam denique diligentiam adhi-

Apud Conſt. Pogon. de Agr. l. 12. c. 14.
Plin. l. 19. c. 12.

hibere. Quòd ſi criſpulæ placeant florum comæ, à Græco Florentino tradita de apio criſpando ars ita transferatur ad flores. Ante in pila leuiter ſemina tundantur, atque cylindrus ipſis inducatur, quàm eadem inhumentur. Volubili enim compreſſione prætorto ſeminis meatu, conuolutus funditur flos, veluti flexo in ſpiram ſiphunculo tortilis aqua. Conducet fortaſſe nonnihil ad florum magnitudinem variandam animaduertere, ex qua folliculi parte ſemina colligantur, & quo ſitu collocentur. Nihil ſanè obeſt in floribus periclitari, quod certò euenire Columella teſtatur in cucurbitis. Nam graciles è tenui collo, vaſtiores è medio ventre collectum ſemen affert. Vt à ſatione iam ad inſitionem tranſeamus, ipſa nominum monet affinitas. Anguſtiorem igitur florem amplificabis, ſi floris amplioris frutici vel arbuſculæ adiunctum pronuba maritet inſitio. Sic ob animam ſuauiſſimam grandiore digna corpore Damaſcena roſa, quam delicato odoratoque vocabulo Muſchatam ſeu Moſchatulam appellant, ſi latiùs purpurantem aut albentem inſeratur in roſam; à felici coniugio pleniorem habitioremque trahet formoſitatem, & florei paludamenti pompam ornatiùs ac fuſiùs explicabit. Plura poſſunt ad florum formam demutandam perficiendamque in olerum arborumque mangonio iam vſurpata traduci, aut etiam noua ſolertis ingenio coloni excogitari. Pauca

Quo criſpi. Apud Conſt. Pogon. ibid. c. 23.

Quo variè magni.

l. 11. c. 3.

cap. 3. ca nobis præmonſtraſſe ſat eſt, vt(quod ſupra monui) florum ſtudioſi ad nobiliorem culturam expergiſcantur. Scio eſſe, qui liberaliùs quàm veriùs doceat,ad arbitrium docili cereaque eſſe indole teneros flores: &, ſicut naturæ artificio inſcripti nomina regum naſcuntur, ſic artis magiſterio poſſe in ſeminali tyrocinio erudiri, vt facilè fiant è rudibus litterati. Scio etiam eſſe, qui, poëtica ſcilicet fide, de ſe illud affirmet:

Vidi ego cultoris, medicato ſemine, flores
Verſicolore coma nomina ferre ſui.

Verùm hæc iſte ſomnia ſpecioſa clauſis, opinor, oculis vidit Parnaſſijs in hortulis, quorum floſculi fabellæ ſunt. Nam quî fieri potuit, vt medicamine natas floreas litteras vnus poëta, niſi ſomnians, legerit: cum vniuerſi tum veteres, tum recentes coloni ſuper hac arte cæcutiant? Nimirum noui præco miraculi pro vero ſimile veri poëtico veriloquio, ideſt canoro mendacio, prædicauit. Eſt autem vero proximum,auſam fuiſſe imitatricem artem, quod artis magiſtra natura perfecerit. Videmus nos quidem conſtanter ludentis naturæ manu complures floſculos ijſdem ſemper diſcoloribus notis figuriſque diſtinctos, eaſque à varijs qualitatibus,certa lege in ſemine ordinatis,exiſtere intelligimus. Sed quanam ipſas arte natura in ſeminis perpuſillo ſinu ordinet, atque in verſicolores de-

in-

Digitized by Google

inde ductus explicet, penitùs ignoramus: hoc eſt inſcribendorum florum artificium compertum adhuc non habemus. Licebit ſanè diſcolores in tulipæ flore notas & formas, non tamen ad hæredes bulbulos tranſituras aut perennes, vtpote non ab innata, ſed aduentitia cauſa profectas, exprimere; ſi (quemadmodum in floribus colorandis indicauimus) innoxia inciſio eaſdem bulbo impreſſerit, atque altior pictura colorarit. Aliud hìc habeo in floribus folijſque picturæ genus, ab alijs præmonſtratum, oſtendere. Sal Ammoniacus, & candidi exiguum ſacchari cum aceto teritur in lapideo mortario; eaque intrita in vſum aſſeruatur. Cum libuerit, cumque per florum tempeſtatem licuerit; roſæ vel caryophylli folia ſic cera glutinantur, vt æquata prorſus appareant: prædicto deinde liquore litteræ, aut alia quælibet ſigna præformantur: poſt horam, intra quam liquor ille ſicceſcere ſolet, aurum argentumue in bracteas tenuatum applicatur, & goſſipio leuiter apprimitur: eodem tandem abſterſis, quæ non hærent, reliquijs, in floreo volumine aurea vel argentea legetur eruditio. Si velis aqua pingere ſiue ſcribere, quæ quamuis acris, innoxia tamen floribus ſit; hoc modo facies. Sumes tibi gummi Ammoniaci partes tres, Arabici partem vnam, ſagapeni partes quatuor: omnia permiſcebis, atque

Quo litterati.

Alexius Pedemont.

que

que in aceto patieris eſſe, donec emolleſcant: deinde contundes, percolabis, ſeruabiſque in vſus. Sic præterea non abſimilem compoſitionem conficies. Gummi Ammoniaci vnciam vnam, Arabici vncias tres per horas quatuor & viginti aceto macerabis & emollies: adijcies flaui mellis quantum nucis magnitudinem æquat, & allij decorticati contuſique caput vnum cum aloes hepaticæ momento: ea itidem commiſcebis, atque aliquandiu ex aceto coques: exinde colabis, totumque bene ſuccum exprimes. Sin autem is videatur liquidior, eundem recoques, donec iuſto lentore ſpiſſetur: atque ita præparatum in vitreo vaſe cuſtodies. Quando autem vti volueris, quæ fuerint obducendæ auro in floribus notæ, eo medicamine præducentur: vbi deinde ſiccatæ, calidoque oris halitu ſatis humectatæ fuerint, auri bracteola penicillo aut goſſipio applicabitur. Aliam pingendi floris artem Hieronymus Cardanus tradit, ipſo periculo exploratam. Ficulneo lacte in flore folioue arbitrariæ figuræ notæque præſignantur: vbi lac concreuit aruitque, lactea ſcriptura colorato puluiſculo inſpergitur, aut auri argentiue bracteola contingitur: ſiquid alibi ſuperuacaneum hæſerit, goſſipij globulo decutitur aut detergitur. Ita priùs adumbrata, præclarè ſigna eminebunt: ita floribus & folijs cum res, tum verba

De ſubtil. l. 13.

non

non inutiliter mandabis. Sunt præterea, qui lacteum ſici humorem oui albumine temperandum, aut vnum allij ſuccum adhibendum exiſtiment. Sed vtinam liceret arti natiuis atque indelebilibus notis flores inſcribere, ſicut licuit colorare. Tuam enimuero, Franciſce, tuis tuorumque laudibus Princeps eminentiſſime, gentilem gloriam prædicaturi, iucundiſſimo nomine Barberino glorioſè inſcripti naſcerentur. Quid enim floribus iucundius, quàm eo nomine inſigniri, quod ab amicis Vrbanis Apibus profectum prorſus melleum eſt? Quid verò etiam congruentius, quàm eius nomen floreis litteris commendari, qui cum eximia floreat litteratura, tum impensè faueat litteratis? Verùm vnis fas eſt aut naturæ viribus, aut mendacijs poëtarum flores inſcribere, & quodammodo erudire: vt regium pueri nomen in hyacintho, atque in vetitæ Flamini Diali fabæ flore lugubres litteræ appareant. Attamen, quod ars nulla poſſit, virtus veſtra perfecit: vt, ſi minùs flores, multò certè nobiliores hominum animi nominis Barberini cultu inſcriberentur. Quanquam in obſequium veſtrum arte felicior natura Barberinæ familiæ inſigne, iuxta gloriæ, ac mellis diues, in floribus vniuerſis quotidiano facilique luſu exprimit; dum in ipſis Apes, volucri ſtudio properantes, ſiſtit. Hoc ego naturæ miraculum dum ali- (Barberinum inſigne in floribus.)

quando contemplarer attentiùs, gauderemque eſſe non poſſe mellificium ſine ſtemmate Barberino, quo flores ipſi exornantur: eruditam mihi fabellam, nempe veteris Apum erga flores amoris originem in Barberinos Principes voluntas propenſior ſic ſuggerebat. Meliſſam & Florillam, filias gemellas, vno ſuſcepere partu parentes fœcundiſſimi, Cælum ac Tellus. Illæ cum genere, tum beneuolentia coniunctiſſimæ, ſtudijs tamen longè diuerſis diſſidebant. Florilla enim florum, quos amore magis quàm nomine complectebatur, colendorum ſtudioſa, floriferi cultus inuentricem Floram ſedulò ſectabatur; & eiuſdem elegans imitatrix, amœnitatum omnium delicijs florentiſſimos hortos ſibi extruxerat, quos diligentia infatigabili excolebat. Ex illa deinde ad omnis ætatis, noſtræque præſertim, principes viros ſuauiſſimæ huius culturæ nobile ſtudium propagatum eſt. Meliſſa verò muſici diligens & perita concentus, atque adeo inter Muſas frequentiſſima omnibus beatam numeris muſicè agebat ætatem. Hæc aliquando Muſarum familiarem chorum, ipſumque choragum Apollinem ad ſororis hortos congruentis voluptatis ergo inuitauit ac deduxit. Floridorum enim Præſides ingeniorum ſimillimos hortorum flores amant; nec libentiùs in Parnaſſia ſcabritie, quàm in hortenſi amœnitate, commorantur. Omnibus igitur humanitatis officijs, hoc eſt pluribus animi, quàm terræ, floribus

Meliſſæ, ac Florillæ fabula.

bus

bus à Florilla excepti hoſpites mirari amœnitatem loci, nempe Regiam voluptatis: areolarum ingenioſos errores, ideſt implicandis quà pedibus quà oculis amabilem labyrinthum: florum, ad ſui commendationem inuitantium, diſcolorem riſum, atque odorata ſuſpiria: aurarum, leui ſpiritu graues æſtus difflantium, iucundè frigidulas blanditias: ſiluularum, motu ſibiloque annuentium, opacas illecebras: fonticulorum, liquida lætitia diffluentium, trepidos luſus: auicularum, tinnulis voculis argutantium, canora gaudia: cæli, ſemper vernantium hortorum delicijs plaudentis, ridibundam ſerenitatem: medij denique magnificentiſſimi domicilij iure gemmeum nitorem. Decet enim circunfuſis florum radijs non alium ſolem eſſe, niſi gemmas. Hæc diu demiratus hoſpes ille doctiſſimus cœtus amicam demum nobilemque ſe recipit ad vmbram. Eminebat editiore in loco annoſa Laurus ingentibus ramis cum ad opacandum, tum etiam ad coronandum eruditum chorum diffuſa. Inde cum in totam hortorum pulcherrimam ſpeciem liberior excurreret proſpectus: Tuæ, inquit Apollo, partes hìc Meliſſa deſiderantur; vt & lectiſſimis ſororis floribus, & noſtris auribus canoræ laudationis iucundiſſimam auram aſpires, ſiue vt flores gemines: neque enim plures Florilla ſerit, quàm tu loquaris. Tunc enimuero repentè natæ in pudibundis genis tacitæ roſæ oris flexanimi vocales floſculos promiſerunt. Igi-

tur numeroſè cymbaliſſans (cymbalum enim fortè geſtabat) ſuauiſſimam cæpit vocem in florum laudes eliquare. Mellito Meliſſæ cantu canora Muſarum & Apollinis oracula conticuerunt : pennatas ſiluarum Sirenas cantitare diſpuduit, intentoque ſilentio dulciorem condiſcere modulationem decuit: per floreum Elyſium vagulæ aurarum animulæ, repentè attonitæ, ſuſpenderunt volaticum luſum, blandumque murmurillum : ipſi ſuis delectati laudibus flores ridentia decenter oſcula diduxerunt. Sed nulli ſuauior atque potentior, quàm Florillæ, florum laudatrix accidit cantilena. Etenim illa vocali dulcedine ſenſim ſine ſenſu colliqueſcens ac dilabida cæpit ſibi deficere, dilectoſque in floſculos defloreſcere atque transfigurari. Vidiſſes primò pedum lacteolos ac tenellos digitos in totidem florea paulatim germina formoſo languore colorari: vidiſſes conantis pedes attollere, actis repentè radicibus, plantas humi adhæreſcere, dixiſſeſque plantarum illis nomen tum maximè conuenire. Vſque adeo ſua cuique voluptas Circe eſt. Altiſſimè pupugere poſthumi ſororis flores Meliſſæ corculum. Quare, confeſtim abiecto cymbalo, mutatoque ſtridulum in gemitum cantu, Florillam in flores abeuntem irrito complexu moratura non accurrit, ſed aduolauit: ac ſimul in corporis mutationem æquè prodigioſam neſcia properauit. Nam ſummæ manus pedeſque ſcatere primùm Apibus cæpe-

Florilla in flores.

Meliſſa in Apes.

perunt: tota denique in volatile Apum examen diſſipata eſt. Nimirum ad ſororis complexum properanti multas amor addidit alas. Manſit autem, mutato etiam corpore, ſtudium erga conſanguineos flores hæreditarium; ſtatimque ad illos nouellæ Apes, alatæ ſcilicet Meliſſæ, prouolarunt: vt, quando vno humanoque non liceret, innumerabili mellificoque ore floreos ſororis vultus Meliſſa iam multiplex oſcularetur. Mirandum itaque non eſt, tam auidæ, tam ſuauis oſculationis ſaliuam eſſe mel. Deflerunt Muſæ, Apollo defleuit nobiliſſimas ſorores, à voluptatis amoriſque funere noua facie ſibi ipſis ſuperſtites, & amiſſas tamen. Decuit ſanè pulcherrimos, quippe natos è Nympha, flores ſapientiſſimi cœtus pretioſis lacrymis priùs irrorari. Decuit etiam meram ſuauitatem elaboraturas Apes, vtpote Meliſſas ſuauiſſimas, mellitis oculis lacrymatum rorem prælibare. Sed mutus oculorum dolor vocalem chorum diutius non decebat. Ergo quà crotali, quà ſiſtri, quà reliquæ ſonoræ ſupellectilis lamentabili plauſu vocis querimoniam geminantes mœſtiſſimæ Muſæ, muſicæ nimirum Præficæ, funebri nænia ſuauiter obſtrepebant. Iucundiſſimus æris numeroſi tinnitus nouas Meliſſas, veteri muſices amore inextincto, huc illuc diſplicatas in eum locum, vnde ſonus emittebatur, conuocauit. Quare Muſis imminentem ad Laurum denſo examine conuolantes glomerato

partim agmine in ſpeciem vuæ ſummo è ramo pependerunt; partim mirabili ſeſe ordine atque omine librarunt. Etenim complures ouatum in orbem confertim diſpoſitæ tres in triangulum pendulas coronarunt. Tum verò in illo lætiſſimo prodigio futuram felicitatem præuidens certiſſimus interpres Apollo, Accipio, inquit, omen, gratoque oraculo promulgo. Veniet illa tandem ætas, veniet, qua Muſarum volucres mihi chariſſimæ, Barberinæ Apes, virtutum omnium florem, ab ingenito amore ſibi cognatum, glorioſa ſedulitate delibantes, mea in Lauro, ſapientiæ imperijque coronamento, nobiliſſimæ poſteritati ſuæ nidificabunt, vtilitati publicæ mellificabunt. Vix ea felicibus quidem, at fugacibus verbis auguratus; vt Barberinæ gentis domicilium in perenni Romanæ gloriæ viriditate æquè ſtabile futurum, ac Troianis aduenis in Latio fuerit, manſuris notis præſignificaret; coronariæ ac triumphalis Lauri trunco celebrem Aeneæ vocem inſcripſit, Hìc domus.

Aeneid. 7.

Quod

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Quod igitur laurea ſemper in vmbra ſplendidè habitauit Barberinorum examen Heroum, nunc, vt cum maximè, tum morum, tum ſapientiæ, tum imperij ſuauitate ſeſe Lauro digniſſimum oſtendit. Nobis enimuero illud bene ac beatè contigit, vt in tribus Barberinis fratribus Franciſco Antonioque Cardinalibus, Thadæo Vrbi Præfecto & Principe Præneſtino, collecta maiorum decora intueamur, amemus, & colamus: vtque fratres eoſdem in illuſtriſſimo auorum examine, tanquam gentiles tres Apes, maximè conſpicuos hoc à vulgaribus Apibus diſtare fateamur, quòd illæ regem vnum habent, hi regia omnes indole cum Patruo ter maximo, VRBANO VIII. & ſapienter & feliciter imperant. Te verò, Franciſce, regiam in primis Apem flores mei experti ſunt, ad quos ſingulari beneficio cohoneſtandos purpuream maieſtatem iſtam, aureamque opulentiam inclinaſti. Tuo illi auro debent, ſiquid nitent: ac ſeſe totos tibi obſtrictos laxatis officioſum in riſum oſculis eloquenter conteſtantur. Quis alterum præterea Antonium Pontificis fratrem, è Vaticanæ purpuræ flore pietatis eximiæ mel colligentem, velut Apem prudenter ſedulam, non ſuſpiciat? Noſtræ demum ætatis felicitas eſt, in orbis terrarum regnatrice Vrbe Vrbanam Apem tam ſuauiter dominari; vt è Vaticano culmine ſuauiſſimæ indolis nectar, Barberina gloria.

poë-

poëtica mella diffundat. Licet per liberalem profundentis Vrbanitatem, libetque per inſitam omnibus ſuauitatis auiditatem aliquid melleæ poëſis delibare: quin etiam omnino decet è floribus, mirabili naturæ luſu, properatoque gaudio hieme vernantibus, natum, atque in carmina eliquatum mel ad hanc florum commentationem, ab inſulſo ſcriptore inſuauem, extrema manu condiendam, corriuare. Quam enim longius meum volumen complecti non potuit, hanc breuiſſimi epigrammatis fauus dulcedinem includit. Sic igitur eadem & auribus & animis planè mellea fluit.

Ex Poëmat. Maph. Card. Barb. nunc VRBANI VIII

Veris opes varios flores mirata ſuperbit
Purpureas inter cana Pruina roſas.
Ver queritur: mærenſque, meos cur, inquit, honores,
Floriferumque rapis tu mihi Bruma decus?
Tu quoque, Bruma refert, glaciem furaris, in æſtu.
Vt ſint vina magis grata, niueſque rapis.
Parcite iurgari, clamat Solertia: per me
Nix æſtate riget, florida vernat Hiems.

Conſiſte in melleo carmine Florum Liber. Metam ſuauitatis & gloriæ attigiſti. Nullus enim Florum Culturæ fructus ſuauior, finiſque nobilior, quàm, præter morem ſupraque votum, ex Apum Rege mellificium.

LAVS DEO.

Digitized by Google

INDEX RERVM.

A

ACaciæ Indicæ Cultura 371
Deſcriptio 209
Adonis horti. 5
Adriani Spigelij inuentum florum. 434. & ſeq.
Alcinoi horti. 5
Aldobrandinorum horti. 88
Anaſtaſius de Vetera. 396
Andreæ Capranica diſputatio hortenſis. 442
Anemone latifolia. 174. 179
Anemone tenuifolia. 173
Alba rubro circundata. 176
Alba rubro vmbilico, coma bicolori. 178
Albicans. 175
Cinnabari albiſque maculis bicolor. ibid.
Coccinea folijs conuolutis. ibid.
Flammea. 178
Lactea. 175
Miniata diluto colore. ibid.
Miniata ſaturo colore ibid.
Purpurea flore holoſerico. 178
Quinque colorum. 176
Rubore ſaturo fuſca, albo diſtincta. 177
Rubra. 175
Rubra albo virgata. ibid.
Rubra medijs lacinijs virens. 177
Subrubens viridi vmbilico. ibid.
Subrubicunda comam colligens. ibid.
Subrubicunda comam explicans. ibid.
Tota viridis. ibid.
Trium colorum. 176
Violacea. 177
Anemones abortus vt impediendus. 333
Apricatio. 330
Caries eradenda. 335
Diuiſio. ibid.
Exemptio & cuſtodia. 256 334
Genus multiplex. 173
Inuolucrum, cum tranſmittitur. 300
Latifoliæ ac tenuifoliæ diſcrimina è radicibus. 174
Luxuries coërcenda. 334
Nomina varia. 173
Rigatio. 331
Satio. 327. & ſeq.

Sa-

Satio menſtrua noxia. 332
Semen quod optimum, & quando colligendum ſerendumque. 337. 507
Sterilitas vt emendanda. 332
Tenuifoliæ diſcrimina è folijs. 179 & ſeq.
Tutamentum. 331
Angues arcendi ab hortis. 277
Anſerum encomia. 44
Triumphalis pompa. ibid.
Apes è floribus artificioſè contextæ. 426
Aprilis flores. 157. 165. 183. 185. 195.
Apum Barberinarum encomia. 375. 376.
Aqua florum ſtillatitia. 438
Aquæ irriguæ delectus. 246
Aquaticorum florum cultura. 372. & ſeq.
Aquauiuarum horti. 87. 113
Arbor vitæ. 379
Arboris coralij cultura. 380
Deſcriptio. ibid.
Icon. 381
Arcula ad flores procul mittendos. 299. & ſeq.
Areæ colendis floribus accommodæ Apricitas. 17
Aqua irrigua. 18
Figura. ibid.
Forma varia. 24. & ſeq.
Linearis pictura. 22
Planities. 17
Sepimentum. 18
Situs. 16. & ſeq.
Areolarum magnitudo. 22
Semita 41. 42
Tutelæ lateritiæ. 39
Arma hortenſia. 57. & ſeq.
Armerius flos. 190
Artis & Naturæ concertantium fabula. 468
Icon. 477
Inſitum admirandum. 472
Aſcarides terreſtres. 284
Aſphodeli albi & flaui cultura. 342
Deſcriptio. 184. 185
Attali horti. 5
Aues ab hortis vt arcendæ. 277

B

Balliſta in agreſtes mures. 272. & ſeq.
Balneariæ horti. 89
Barberina gloria. 521
Barberinorum horti. 87. 395
Barberinum inſigne in floribus. 513
Batrachium. 184
Belgarum ſolertia in re florea. 440
Benedictus Dreus. 423
Bentiuolorum horti. 89
Beſtiolæ nocentes à floribus arcendæ. 48
Beſtiolæ omnes vt abſtinendæ à floribus. 291

Bi-

Bipalium hortenſe. 57
Blattæ ab hortis vt dimouendæ. 291
Bruchi fabula. 49. & ſeq.
Icon. 55
Bruxellenſes horti. 85
Bulborum noſtratium, externorum, adnatorumque exemptio. 252. & ſeq.
Erutorum cura 255
Liliaceorum à blattis defenſio. 291
Reponendorum cella. 255
Tenerorum & carnoſorum cuſtodia. 257
Burgheſiorum horti. 88

C

C*Aduci floris fultura.* 248
Caëtani Ducis conſitio. 215
Caëtanorum horti. 90
Caius ſiue Caious, planta, cum icone. 385. 387
Calathus floriger triplex cum icone. 401. & ſeq.
Caloris à floribus defendendi modus. 245
Caltha paluſtris. 373
Canis hortenſis. 44
Quomodo importunus. 257
Cantharides hortis incommodæ. 289
Vt exigendæ. ibid.
Capraroiæ horti. 89
Capſulæ multiplicis ad flores tranſmittendos deſcriptio. 299. 427. & ſeq.
Icon. 431
Caryophyllorum admiranda. 447. 464. & ſeq.
Alligatura & inciſio. 350
Cultura. 346. & ſeq.
Diſcrimina. 189
Educatio 347
Florea continuatio. 349
Inſolatio. 351
Locus ſatiuus. 350
Propagatio. 347
Putatio. 350
Satio duplex. 346
Tranſlatio. 350
Caſertani horti. 87. 113
Caſſianus à Puteo. 389. 440
Ceraſi flore multiplici cultura. 370
Deſcriptio. 204
Chriſtus hortulani ſpecie. 8
Iubet flores conſiderari. 9
Chymia florea. 451
Ciſternani horti. 90
Ciſternani horti quadrans. 217
Ciſtulæ inæquales tres pro Colono. 64
Cochleæ vt arcendæ ab hortis. 282
Colchici cultura. 312
Deſcriptio. 141
Coloni hortenſis inſtrumenta. 57. & ſeq.

Partes. 45. & ſeq.
Colores arbitrarij floribus vt inducantur. 458 & ſeq.
Quibus è cauſis exiſtant. 467
Columnæ floribus immittendis perforatæ deſcriptio. 413
Icon. 415
Coralij arbuſculæ deſcriptio. 380
Icon. 381
Cornelij Card. horti. 87
Coronæ imperialis cultura. 312
Deſcriptio. 142
Cribra varia pro Colono. 64
Croci cultura. 312
Deſcriptio. 141
Cucurbitarius vermis. 284
Cultellus hortenſis. 61
Cyclamini cultura. 324. & ſeq.
Genera. 167
Nomina. ibid.

D

Decembris flores. 151
Deplantandi Belgicum inſtrumentum. 61
Diocletianus ex Imperatore olitor. 8

E

Emmanuel Suertius. 73
Epicurus inter flores philoſophus. 5
Erucæ deprehendendæ & arcendæ ratio. 48. 279
Fabula. 49. & ſeq.
Icon. 55
Eſtenſes horti. 89
Excubitor hortenſis. 44
Exherbandi modus. 243
Eyſtadienſes horti. 86. 439

F

Fabius Columna 13
Fabius Sergardius. 50
Fabritius Sbardonus. 146. 407. & 427.
Fabula Floræ Lunam conſulentis, cum icone 227 & ſeq.
Limacis & Erucæ, cum icone. 49. & ſeq.
Meliſſæ & Florillæ, cum icone. 514. & ſeq.
Naturæ atque Artis concertantium, cum icone. 468. & ſeq.
Telluris perorantis, cum icone. 84. & ſeq.
Farneſiorum horti Parmenſes & Romani. 87. 88
Februarij flores. 151. 152. 161
Federicus Ceſius. 14. 15
Felis arcendæ ab hortis ratio. 258
Felis optima forma. 269
Ferdinandus Imperatus. 437

Fi-

Fictilium conſerendorum ratio. 237
Fimi conſideratio. 79. & *ſeq.*
Genera. 79
Maturitas. 82
Spargendi tempus. ibid.
Vſus. ibid.
Flora ſiue Florentia nomen ſacrum veteris Romæ. 7
Florea pictura. 424. & *ſeq.*
Moles. 407
Floreæ rei amatores. 5. & *ſeq.*
Scriptores. 12. & *ſeq.*
Floreum conuiuium. 90
Opus muſiuum. 423
Flores bulbacei plerique, aut hyacinthi, aut narciſſi. 100
Colono cur prænoſcendi. 99
Complures indiſcreti. ibid.
Dei imagines. 8
Quare inſulſi, venenati, inodori. 93
Quibus menſibus ſerendi. 219. & *ſeq.*
Qui ſeorſum, qui permiſtè ſerendi. 214
Quo ſemine ſerendi. 295
Vt conglutinandi. 434. & *ſeq.*
Vt conſeruandi. 433
Vt continuandi. 448
Vt criſpandi. 509
Vt digerendi in volumina. 436
Vt eligendi in hortis alienis. 296
Vt exquirendi locis ſilueſtribus. 298
Vt folioſiores efficiendi. 507
Vt inodorandi. 503
Vt irrigandi. 47. & 245
Vt litteris inſcribendi. 511
Vt multiplicandi. 295
Vt pingendi notis. 511. & *ſeq.*
Vt præſignandi. 296
Vt procul accerſendi. 293
Vt propagandi. 294
Vt properandi. 241. 445
Vt reſeruandi ad ſemen. 294
Vt retardandi. 447
Vt tranſmittendi. 299 & *ſeq.*
Vt variè magni efficiendi. 509
Floribus aræ ſacræ ornandæ. 47
Beſtiolæ infeſtæ vt abigendæ. 279. & *ſeq.*
Colendis quæ area accommoda. 1[illegible]. & *ſeq.*
Folia non detrahenda. 250
Longè mittendis capſula opportuna. 427. & *ſeq.*
Serendis quæ ſidera obſeruanda. 222. & *ſeq.*
Seruandis vaſa idonea. 407 & *ſeq.*
Terra aptiſſima. 75
Florum admiranda. 444
Aqua ſtillatitia. 438
Aquaticorum cultura. 372

Arbitraria tempeſtiuitas. 445
Arbitrarij colores. 458. *& ſeq.*
Arcana cultura. 441
Caducorum fultura. 48 *& ſeq.*
Componendorum ratio: 47
Conditura. 438
Contrectatio cauenda. 249
Cultura à veteribus Philoſophis & Regibus vſurpata. 4. *& ſeq.*
Cur Flora. 10
Homine ingenuo digna. 4
Faſcículi artificioſi cum icone. 396. *& ſeq.*
Imitatio multiplex. 438 *& ſeq.*
Legendorum ratio ac tempeſtiuitas. 47
Numerus recenſendus. 212
Patria prædiſcenda. ibid.
Reciſio vt vſurpanda. 249
Seminarium. 43
Sepimentum. 18
Seruandorum lex. 243 *& ſeq.*
Structura multiplex. 395 *& ſeq.*
Tinctura aptiſſima. 459
Vaſa. 63
Vſus in menſis. 433
Fœtidis rebus aſſitis flores odoratiores. 505
Folia poſt flores non detrahenda. 250
Qua cura cuſtodienda. 251
Forficulæ vermes vt capiantur. 284
Formicarum abigendarum ab hortis ratio. 285. *& ſeq.*
Fraga Canadana. 379
Franciſcus Caſtellus. 428
Franciſcus Hernandus Medicus. 14
Frigoris arcendi à floribus modus. 244
Fritillariæ cultura. 317
Deſcriptio. 149
Nomina varia. ibid.

G

Gallica crates ad florum conſitionem accommoda. 233
Gelſimini cultura. 352
Deſcriptio. 193
Etymon. ibid.
Gelſimini Americani cultura. 359
Deſcriptio. 195
Arabici cultura. 357
Deſcriptio. 194
Hiſpani candido flore ſimplicis cultura. 353
Deſcriptio. 193
Hiſpani multiplicis cultura. 357
Deſcriptio. 194

Digitized by Google

Indici flaui odorätiſſimi cultura. 390. & ſeq.
Deſcriptio. 389. & ſeq.
Icon. 393
Indici maximi flore phœniceo cultura. 361
Deſcriptio. 196
Icon. 199
Geniſtæ flore albo cultura. 370
Deſcriptio. 205
Gonzagarum Ducum horti. 86
Granadillæ cultura. 351
Deſcriptio. 190. & ſeq.

H

HEnricus Coruinus. 241
Heraclion, aquaticus flos. 372
Homines in floribus expreſſi. 156
Horatius Graſſius è Societate Ieſu. 408
Hortenſia arma. 57. & ſeq.
Horti Babylonici penſiles. 7
Dicti Paradiſus. 5
Quibus adamati. ibid. & 8
Horti inſigniores Europæ. 85
Balneariæ. 89
Bruxellenſes Brabantinorum Ducum. 85
Byzantini Othomanorum. 85
Caprarolæ. 89
Caſertani Principis Aquauiuæ. 87
Ciſternani Caëtani Ducis. 90
Eyſtadienſes. 86
Florentini Magnorum Ducum. 87
Mantuani Gonzagarum Ducum. 86
Pariſienſes Gallorum Regum. 85
Parmenſes Farneſiorum Ducum. 87
Romani Aldobrandinorum. 88
Barberinorum. 89
Bentiuolorum. ibid.
Burgheſiorum. 88
Card. Cornelij. 87
Farneſiorum. 88
Ludouiſiorum. ibid.
Matthæiorum. ibid.
Mediceorum. ibid.
Perettorum. ibid.
Card. Pij. ibid.
Pontificum. 89
Salisburgenſes. 86
Tiburtes Eſtenſium. 89
Toletani Regum Hiſpanorum. 85
Tuſculani Principum plurimorum. 89
Viennenſes Cæſarum. 86
Hortorum cura ſapientibus laudata. 9
Forma varia. 24
Inæqualis. 35
Labyrinthæa. 37
Oblonga quadrangula. 27

Octo-

Octogona. 31
Ouata. 33
Quadrata. 25
Rotunda. 29
Hortorum hoſtes maiuſculi. 257
Minuti. 278
Seminarium. 43
Hyacinthi cultura. 319. & ſeq.
Deſcriptio. 159. & ſeq.
Multicolor varietas. 159
Nomen anceps & varium. 158
Notæ. 158. & ſeq.
Hyacinthus albus brumalis. 160
Albus ſerotinus polyanthes. 161
Anglicus ſiue Belgicus ſerotinus, cæruleus, candidus, rubellus. 163
Botryodes inodorus, candidus, & rubellus. 165
Odoratus. 164
Cæruleus dilutior, roſmarino concolor. 162
Odoratus præcox. 160
Maior odoratiſſimus Byzantius. 161
Cineraceus. ibid.
Cyaneus præcox. ibid.
E cyaneo fuſcus & criſpus. ibi.
Hiſpanus obſoletior. 163
Serotinus. ibid.
Ianuarius. 162
Indicus tuberoſus candidus. 166
Orientalis. 160
Peruanus. 164
Poëticus. 154
Polyanthes multiformis. 162
Racemoſus multiplex. ibid.
Roſeus multiplex. ibid.
Sanneſius comoſus, ſiue cupreſſinus. 165
Subrubens. 161
Subuiridis folioſus. 162
Violaceus dilutis maculis diſtinctus. 161
Violaceus polyanthes caule foliato. ibid.
Hyenæ pellis, florum tutela. 293

I

Imbricis ferrei extractorij forma & vſus. 69
Icon. 71
India Barberinis hortis tributaria cum icone. 375. & ſeq.
Indicæ ſtirpes in hortis Barberinis. 379
Indicia terræ floralis. 76
Indici bulbi vt conſerendi. 236
Indici floris è violaceo fuſci cultura. 327
Deſcriptio, & natale ſolum. 168
Icon. 171
Tempeſtiuitas. 169
Indicum, de pulchritudine pro-

prouerbium. 488
Inſecta, hortorum peſtis, vt effuganda. 291
Inſitio colores aduentitios inducens. 463
Flores odoratiores reddens. 504
Inſitum admirandum. 472
Inſtrumenta Coloni hortenſis. 61 *& ſeq.*
Vt curanda. 73
Ioannes Faber. 459
Ioannes Terentius è Societate Ieſu. 14
Io. Baptiſta Martellettus. 337 407.
Io. Laurentius Berninus. 426
Iris. 150
Bulboſa. ibid.
Folioſa. ibid.
Latifolia prima Cluſij. ibid.
Perſica. 152
Tuberoſa. ibid.
Vt colenda. 317
Irrigandi modus. 245
Irrigatio colores aduentitios inducens. 459
Italia tota pomarium vnum. 17
Iuca Indica. 186
Vt colenda. 344
Iunij flores. 375

L

Laetificandi plantas ratio duplex. 444
Lateres, areolarum tutela. 39
Quales. ibid.
Lauri Indicae cultura. 370
Forma. 206
Lentiſcus Peruana. 372
Libri è floribus compacti. 434 *& ſeq.*
Lilia ſilueſtria vt eximenda. 257
Vt ſerenda. 318
Liliorum conſideratio. 153. *& ſeq.*
Tinctura arbitraria. 461
Lilium conuallium. 186
Album & ſubrubens. ibid.
Vt colendum. 343
Regium. 142. *& ſeq.*
Vt colendum. 312
Limacis arcendi & dèprehendendi ratio. 48. 282.
Fabula. 49. *& ſeq.*
Icon. 55
Locuſtae vt fugandae ab hortis. 289
Vt interimendae. ibid.
Ludouiſiorum horti. 88
Lumbrici vt arcendi ab hortis. 282. *& ſeq.*
Luna obſeruanda in florum ſatu. 222. *& ſeq.*

Lych-

Lychnidis Byzantinæ miniato flore multiplici cultura. 345
Deſcriptio. 187

M

MAij flores. 157. 163 184. 206. 207. 375.
Mali Punicæ pleno flore cultura. 371
Deſcriptio. 207
Mantuani horti Gonzagarum Ducum. 86
Maracoti notæ: 190. & *ſeq.*
M. Antonius Specchius. 40
Martagon ſiue lilium ſilueſtre. 153
Ferrugineum ſiue Hyacinthus poëticus. 154
Montanum primum. ibid.
Montanum ſecundum. 155
Pomponianum. ibid.
Puniceum duplex. 153
Purpureum triplex. ibid.
Vt colantur. 318
Martij flores. 161. 163. 183
Matthæiorum horti. 88
Mediceorum Magnorum Ducum horti Florentini, & Romani. 87. 88
Mel ad ſurculos tranſmittendos. 301
Meliſſæ fabula. 514
In Apes conuerſio: 516
Icon. 519
Microſcopium opticum. 496
Minutorum ſeminum ſatus. 240
Tranſmiſſio. 301
Molle, arbor Peruana. 210
Vt colatur. 372
Moringa Malabarica cum icone. 385. & *ſeq.*
Mulieres in floribus expreſſæ. 157
Mures agreſtes & vrbani. 264
Floribus noxij. 263
Qua ratione profligandi. ibid. & *ſeq.*
Muſa, planta. 379
Muſcipulæ deſcriptio. 267 & *ſeq.*
Muſcus ad flores transferendos. 299. 301
Muſiuum opus è floribus. 423
Muti canes. 44
Myrti latifoliæ flore pleno cultura. 370
Deſcriptio. 205

N

NArciſſi cultura. 302 & *ſeq.*
Etymon. 100
Notæ. 99. & *ſeq.*
Vis medica. 302
Narciſſus Anglicus. 114
Byzantius. 101
Corniculatus maior & minor. 103

Epidaurius. 102
Flauus. 104
Incomparabilis candidus calice flauo. 113
Candidus maior & minor. 112
Ex flauo in ſulphureum languens. ibid.
Perpetuò flauus. ibid.
Sulphureus flore multiplici. 113
Sulphureus ſummo calice luteo. 112
Indicus è rubro croceus flore liliaceo. 115
Liliaceus diluto colore purpuraſcens, cum Icone. 117. *& ſeq.*
Saturo colore purpuraſcens, cum icone. 116. *& ſeq.*
Liliaceus Sphæricus, cum icone. 125. *& ſeq.*
Puniceus gemino latiore folio, cum icone. 135 *& ſeq.*
Virginienſis flore purpuraſcente. 115
Iuncifolius albus autumnalis. 108
Albus maior & minor vernus. ibid.
Albus ſulphureo calice. ibid.
Luteus maior amplo calice & folijs continuatis. 106
Maior folijs conuolutis. ibid.
Maior calice tereti, & folijs anguſtioribus. 107
Minor odoratus, ſimplex & multiplex. ibid.
Pallidus folijs reflexis. 109
Longus ceruice camelina. 114
Candidus folioſus. ibid.
Candidus ſimplex. ibid.
Pallidus ſimplex. ibid.
Montanus ſerotinus ſiue Muſartus. 113
Narbonenſis. 114
Silueſtris. 109. *& ſeq.*
Roſeus maior & minor. 105
Stellatus. 104
Nardus Antonius Recchus. 14
Naturæ cum Arte concertantis fabula 468. *& ſeq.*
Ad artem oratio. 472
Comitatus. 469
Habitus. ibid.
Victoria. 475
Icon. 477
Nauis florea. 407
Nicolaus Faber Peireſius. 389
Nymphæa, flos aquaticus. 372

O

Octobris flores. 183 195.
Odor vt floribus addendus. 503. *& ſeq.*
Oleaſter exoticus. 206

Vt colendus. 370
Olla *fictilis ad talpas capiendas.* 262
Orbes viminei ad flores offerendos. 64
Orchis. 156
Mulieres repræſentans. 157
Viros exprimens. 156
Vt colatur. 318
Ornithogalum. 157
Peregrinum ſpicatum. ibid.
Vt colendum. 319
Othomanorum horti. 85

P

P*Aeonia pleno flore.* 185
Rubra. ibid.
Subrubens. ibid.
Vt colenda. 342
Palæ hortenſes. 57
Papyrus Aegyptia. 380
Paradiſi arbor. 206
Pariſienſes horti Gallorum Regum. 85
Parmenſes horti Farneſiorum Ducum. 87
Paxillus præferratus. 61
Perſica arbor flore multiplici. 204
Vt colenda. 369
Perettorum horti. 88
Petrelæum ſiue Petroleum aduersùs pulices virides. 290
Petrus Paulus Dreus. 423
Phaſeolus Braſilicus cum icone. 381. *& ſeq.*
Pictura florea. 423. *& ſeq.*
Pij Cardinalis horti. 88
Planta radicum immortalium vt curandæ. 256
Polij foliorum mira. 487
Polydorus Neruccius. 214. 506
Pompæ floreæ ferculum turritum. 405
Pontificum horti. 89
Promptuarium inſtrumentorum hortenſium. 73
Pſeudonarciſſus Hiſpanus varius. 109. *& ſeq.*
Pleno flore quadruplex. 110
Simplici flore minor. 111
Iuncifolius. ibid.
Pulices virides hortis noxij. 290
Vt enecandi. ibid.
Punica malus ſilueſtris. 207
Vt colenda. 371
Pyxis ad flores tranſmittendos. 299. *& ſeq.*

R

R*Adices florum vt inhumandæ.* 233
Vt purgandæ. ibid.
Detectæ vt operiendæ. 244
Vitioſæ vt curandæ. 248
Ranunculorum cultura & cura. 339. *& ſeq.*
Nota. 181. *& ſeq.*

Ra-

Ranunculus ab anemona ſeponendus. 214
Granoſus ſimplex & folioſus. 181
Coccineus folioſus. 182
Flauus ſimplex. ibid.
Flauus flore pleno. ibid.
Fibratus candidus. 183
Flauus globoſus. ibid.
Tuberoſus luteus. 184
Raſtri Gallici deſcriptio & vſus. 57
Icon. 59
Rhus peregrina. 207
Vt colenda. 371
Rigatio. 331
Romani horti. 87. & ſeq.
Roſa alba. 202
Albicans. ibid.
Arboreſcens. 368
Batava centifolia. 203
Centifolia inodora. ibid.
Cinnamomina ibid.
Damaſcena. 202. 366
Ex rubro nigricans 203
Italica flore ſubrubente perpetua. ibid.
Lutea. 204
Rubra 203
Subrubens. 202
Variegata 203
Roſæ admiranda. 448. & ſeq. & 472.
Cultura vetus & recens. 362 & ſeq.
Laudes. 201
Notæ. ibid. & ſeq.
Tinctura arbitraria. 462
Variatio ab inſitione. 465 & ſeq.
Roſa Sinenſis. 473
Quando floreat. 482
Vt in hortos Italicos illata. 479
Roſæ Sinenſis arbuſcula. 485
Colores varij. 473. 482
Cultura. 479. 501
Diſcoloris varietatis ratio. ibid.
Encomia. 487
Fabula cum icone. 468. & ſeq.
Folioſæ Icon. 491
Folioſioris Icon. 489
Folliculus & ſemen, cum icone. 495. & ſeq.
Forma. 473. 480. & ſeq.
Genus triplex. 488
Magnitudo. 479
Nomina. ibid.
Quinquefoliæ icon. 493
Satus. 479
Tranſlatio ibid.
Rubetæ quo pacto pellendæ. 277

S

SAl Chymicus arbitrarijs floribus eliciendis. 451
Medetur doloribus capitis. 453
Salisburgenſes horti. 86

Sambacum Arabicum. 194
Sambucus roſea. 206
Vt colenda. 370
Satio florum quo tempore facienda. 219. & ſeq. 229. & ſeq.
Sator florum patriam prædiſcat. 212
Miſtam ſationem quo pacto faciat. 213
Numerum recenſeat. 212
Papyraceos formet hortos. 211
Satoria crates duplex. 234
Scabile ſatoris. 64
Scarabæi vt capiendi in hortis. 286
Scorpiones periculoſi colonis. 290
Vt expellendi. ibid.
Seminarium florum. 43. 240
Seminum minutorum ſatus. ibid.
Permiſtio ad flores variè colorandos. 463
Tranſmiſſio. 301
Semiramidis horti. 5
Semitæ areolarum. 41
Qua ratione ſolidandæ. ibid.
Sepimentum florum. 18. & ſeq.
Quomodo inſtituendum. 19 & ſeq.
Serpentes qua ratione profligandi. 277
Stephanus Sperantius. 426
Stercorandi ratio. 82
Sterquilinium hortenſe. 81
Stirpium floridarum arboreſcentium cultura. 369. & ſeq.
Sumachus Indorum. 207
Vt colenda. 371
Syringa Arabica. 194. 195
Syrinx alba & cærulea. 371
Vt colenda. ibid.

T

Talpæ cur hortis noxiæ. 259
Qua ratione arcendæ, & capiendæ. ibid. & ſeq.
Tamarindus. 385
Tarquinij horti. 5
Telluris pererrantis fabula. 84 & ſeq.
Icon. 97
Tempeſtiuitas florum arbitraria. 450
Terebinthus anguſti folij. 372
Terra floralis. 73. & ſeq.
Olitoria optima. 78. 84. 93
Quænam aptiſſima. 75
Quibus indicijs dignoſcenda. 76
Quomodo examinanda. 77. & ſeq.
Quoto anno mutanda. 83
Stercoroſa cauenda. 82
Terræ cutis non ſcalpturienda. 246.
Terræ medicamine flores odorati. 503
Teſſera papyracea ad flores præſignandos. 297
Teſſeræ ſurculaceæ. 46. 239. 296

Arun-

Arundineæ. 46. 239. 296
Plumbeæ. ibid.
Tiburtes horti Ducum Eſtenſium. 89
Tobias Aldinus. 15. 380
Toletani horti Regum Hiſpanorum. 85
Trachelium Americanum. 188
Vt colendum. 374
Tranquillus Romaulus. 125. 169. 194. 207. 214. 311. 327. 401
Trifolium paluſtre. 3[illegible]4
Tripolij foliorum mira. 487
Trullæ fabrorum. 61
Vt in florum conſitione vſurpandæ. 235
Tuber Indicum. 168
Tuber terræ. 167
Tubi fictiles ad plantas circunſepiendas. 63
Tubus ferreus ad plantas transferendas, cum icone. 65 & ſeq.
Vt adhibendus. 69
Tulipa bombycina. 148
Perſica bicolor. ibid.
Tulipæ corruptio & reparatio annua. 145
Cultura. 313. & ſeq.
Deſcriptio. 144. & ſeq.
Diſtinctio. ibid. & 146
Exuuiæ vt detrahendæ. 233
Florentis exemptio. 298
Indicia. 148
Nomina. 143
Propagatio. 147
Tinctura arbitraria. 462
Turris florea. 405
Tuſculani horti. 89

V

VAccinium. 159
Vas fictile abſtinendis formicis. 288
Capiendis talpis. 262
Vas irriguum. 61
Vaſa floribus immittendis perforata, cum icone. 407
Vaſa florum vt cuſtodienda poſt flores. 252
Vt diſponenda. 23. 240
Vt fabricanda. 63
Vt obſerenda. 237. & ſeq.
Vt reclinanda ad euitandos imbres. 248
Vaticani ſepulcri florea ornamenta. 423
Vermes ab hortis vt abigendi. 282. & ſeq.
Vettonica coronaria. 189
Viennenſes horti Cæſarum. 86
Viri in floribus expreſſi. 156
Vitæ arbor. 379
Vitis Canadana. ibid.
Vlyſſes Aldrouandus. 437

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

766

Digitized by Google